

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

DERİN EKOLOJİ PERSPEKTİFİNDEN
EKOLOJİK ÜTOPYALAR: KADINLAR ÜLKESİ
VE EKOTOPYA

İlkiz SAYGILI

2520160114

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Nejdet NEYDİM

İSTANBUL, 2022

ÖZ

DERİN EKOLOJİ PERSPEKTİFİNDEN EKOLOJİK ÜTOPYALAR: *KADINLAR ÜLKESİ* VE *EKOTOPYA*

İlkiz Saygılı

Bu çalışmanın amacı iki Amerikan ekolojik ütopya yazarları Charlotte Perkins Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* (1915) ve Ernest Callenbach'ın *Ekotopya* (1975) eserlerinin derin ekoloji perspektifinden karşılıklı olarak incelemektir. Bu doğrultuda, Arne Naess tarafından geliştirilen ekoeleştirel kuramın bir türü olan derin ekoloji kuramı kullanılacaktır. Belirtilen eserler ekolojik ütopya türünün ilk örnek eserleri olması bakımından önem taşımaktadır. Ekofeminist teorinin temellerinin atıldığı Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* feminist ekolojik ütopyanın öncü eseri olarak kabul edilir. Eserine de aynı adı veren Callenbach ekoloji ve ütopya kavramlarını bir araya getirerek literatüre “ekotopya” kavramını kazandıran ilk yazardır. Bu doğrultuda her iki eser öncü eserler olması bakımından önemlidir. *Kadınlar Ülkesi* ekofeminizmin, *Ekotopya* da ekoeleştirel teorilerin özelliklerini yansıtmalarına rağmen her iki ekolojik ütopya da derin ekoloji teorisinin yansımaları olduğu tespit edilmiştir. Her iki eserde çevreye zarar veren insan merkezli toplumsal düzen yıkılmıştır. İnsan merkezli yaşamın yerini doğa merkezli yaşam almıştır. Eserler insan merkezli yaşam tarzından doğa merkezli yaşam tarzına geçen ekolojik toplumların-ülkelerin yeniden oluşma çabalarını ve aşamalarını konu alır. Bu süreçte sürdürülebilirlik en önemli ölçüttür.

Anahtar Kelimeler: Ekolojik ütopya, ekoeleştiri, ekofeminizm, derin ekoloji, ekotopya.

ABSTRACT

ECOLOGICAL UTOPIAS FROM THE PERSPECTIVE OF DEEP ECOLOGY: *HERLAND* AND *ECOTOPIA*

İlkiz Saygılı

The aim of this study is to examine two American ecological utopia writers Charlotte Perkins Gilman's *Herland* (1915) and Ernest Callenbach's *Ecotopia* (1975) from the perspective of deep ecology. In this light, deep ecological theory a type of ecocritical theory developed by Arne Naess, will be used. The mentioned works are significant in terms of being the first exemplary works of the ecological utopia genre. Gilman's *Herland*, based on ecofeminist theory, is considered the pioneering work of feminist ecological utopia. Callenbach, giving the same name to his work, is the first author to bring the concept of "ecotopia" to literature by combining the concepts of ecology and utopia together. Therefore, both works are important in terms of being pioneer works. Although *Herland* reflects the characteristics of ecofeminism, *Ecotopia* reflects the characteristics of ecocritical theory, it has been observed that there are reflections of deep ecology theory in both ecological utopias. In both works, anthropocentric social order that harms the nature has been destroyed. Anthropocentric lifestyle has been replaced by ecocentric lifestyle. The novels are about the efforts and stages of the re-formation of ecological societies-countries that have passed from an anthropocentric lifestyle to an ecocentric lifestyle. In this process sustainability is the most crucial criteria.

Key words: Ecological utopia, ecocriticism, ecofeminism, deep ecology, ecotopia.

ÖNSÖZ

Bu zorlu süreçte kıymetli yardımlarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanın Prof. Dr. Nejdet Neydim'e teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca tez yazım sürecinde her zaman değerli yorumlarıyla bana yol gösteren Prof. Dr. Ayşe Fitnat ECE hocama da teşekkürlerimi sunarım. Her daim yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Tatiana GOLBAN'a değerli yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, desteklerini her daim hissettiğim ailem ve dostlarıma teşekkür etmek isterim. Bu zorlu süreçte başıma gelen en üzücü olay sevgili babam Mustafa Sıtkı TÜLEK'i kaybetmekti, en sevindirici olan ise oğlum Kayra'nın aramıza katılmasıydı. Tüm bu süreçlerde her zaman olduğu gibi yanımda olan sevgili annem Gülay TÜLEK'e ve ikiz kardeşim Ahmet TÜLEK'e minnettarım. Her daim yanımda olan ve desteğini esirgemeyen eşim Ali SAYGILI'ya da teşekkürlerimi sunarım. Üniversite yıllarından itibaren hep yanımda olan yol arkadaşlarım, sırdaşlarım Zeynep KOPAN ve Açıyla DOĞRULU'ya da şükranlarımı sunarım. Hepiniz iyi ki varsınız.

Bu tez oğlum Kayra ve rahmetli babam başta olmak üzere aileme adanmıştır.

İlkiz Saygılı
İstanbul, 2022.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜTOPYA VE EKOLOJİK ÜTOPYA

1.1. Ütopya Kavramı ve Kaynakları	4
1.2. Ütopyayı Hazırlayan Unsurlar	6
1.3. Ekolojik Ütopyalar	10

İKİNCİ BÖLÜM

EKOELEŞTİRİ, EKOFEMİNİZM VE DERİN EKOLOJİ

2.1. Ekoeleştirir	13
2.2. Ekoeleştiririnin Üç Evresi	15
2.3. Feminizmin Üç Evresi	19
2.4. Ekofeminizm	22
2.5. Derin Ekolojinin Temelleri	32
2.5.1. Rachel Carson ve <i>Sessiz Bahar</i>	32
2.5.2. Aldo Leopold ve “Toprak Etiği”	35

2.5.3. Derin Ekolojinin İlkeleri ve Arne Naess	42
2.5.3.1. Derin Ekolojiye Karşı Sığ Ekoloji	44
2.5.4. İnsanmerkezciliğe Karşı Çevremerkezcilik	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CHARLOTTE PERKINS GILMAN'IN FEMİNİST EKOLOJİK ÜTOPYASI *KADINLAR ÜLKESİ*'NDE DERİN EKOLOJİNİN İZLERİ

3.1. Charlotte Perkins Gilman ve <i>Kadınlar Ülkesi</i>	52
3.2. Ekofeminist <i>Kadınlar Ülkesi</i> 'nde Derin Ekolojinin İzleri	57
3.2.1. Doğaya Saygı Etiği	60
3.2.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı	61
3.2.3. Doğal Kaynaklarının Kullanımı	61
3.2.4. Çevre Kirliliğini Önleme	61
3.2.5. Ekolojik Sürdürülebilirlik	62
3.2.6. Demografi Denetimi	63
3.2.7. Patriarkinin Olmaması ve Politik Değişiklik	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERNEST CALLENBACH'IN EKOLOJİK ÜTOPYASI *EKOTOPYA*'DA DERİN EKOLOJİ

4.1. Derin Ekoloji ve <i>Ekotopya</i>	72
4.2. <i>Ekotopya</i> 'da Derin Ekolojik İzlekleri	79
4.2.1. Doğaya Saygı Etiği	79
4.2.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı	85
4.2.3. Doğal Kaynakların Kullanımı	91

4.2.4. Çevre Kirliliğini Önleme	91
4.2.5. Ekolojik Sürdürülebilirlik.....	94
4.2.6. Demografinin Denetimi	100
4.2.7. Politik Değişiklik	103
4.2.8. Yeşil Teknoloji – Ekoteknoloji Kullanımı	116

BEŞİNCİ BÖLÜM

KADINLAR ÜLKESİ VE EKOTOPYA ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

5.1. Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi	119
5.2. <i>Kadınlar Ülkesi</i> ve <i>Ekotopya</i> 'daki Benzerlikler	122
5.2.1. Öncül Eserler Olmaları	122
5.2.2. Eserlerin İsimleriyle Eserlerin Geçtiği Yerlerin Aynılığı	122
5.2.3. İzole Ülkeler	123
5.2.4. Eski Düzenin Reddi	123
5.2.5. Anaerkil Düzen	125
5.2.6. Çocuklar	125
5.2.7. İlk (Önyargılı) Ziyaretçiler	126
5.2.8. Bios ve Zoe	127
5.3. <i>Kadınlar Ülkesi</i> ve <i>Ekotopya</i> Arasındaki Farklılıklar	128
5.3.1. Detaylı Anlatıma Karşı Örtük Anlatım	128
5.3.2. Annelik	129

5.4. Derin Ekoloji Perspektifinden <i>Kadınlar Ülkesi</i> ve <i>Ekotopya</i> Arasındaki Benzerlikler	130
5.4.1. Doğaya Saygı Etiği	131
5.4.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı	131
5.4.3. Doğal Kaynaklarının Kullanımı	132
5.4.4. Ekolojik Sürdürülebilirlik	132
5.4.5. Demografi Denetimi	133
5.4.6. Politik Değişiklik	133
5.4.7. Çevre Kirliliğini Önleme	135
5.4.8. Doğamerkezli Yaşam	136
5.5. Derin Ekoloji Perspektifinden <i>Kadınlar Ülkesi</i> ve <i>Ekotopya</i> Arasındaki Farklılık	137
5.5.1 Teknoloji Kullanımı	137
SONUÇ	138
KAYNAKÇA	147
ÖZGEÇMİŞ	157

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1.	39
Tablo 2.2.	47

GİRİŞ

20. yüzyılda artan ekolojik sorunlar karşısında ekoeleştirel düşüncenin yansıması olan ütopyanın alt türlerinden biri olan “ekolojik ütopya” ortaya çıkmıştır. Ekolojik ütopya eserlerinde yaşanan ekolojik sorunlar karşısında alternatif çözümler arayan doğa dostu, doğa ile birlikte uyum içinde yaşayan komün toplulukların doğa ve insanoğlu arasındaki hassas dengeyi kurmaya çalıştıkları çabaları dile getirir. Bir başka deyişle, ekoeleştirel teorinin temelini oluşturan insan ve doğa arasındaki hassas denge ve tüm canlıların uyum içinde yaşaması ilkeleri ekolojik ütopya eserlerinde kaleme alınmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte insanoğlunun değişen tüketim alışkanlıklarıyla birlikte doğaya verdikleri tahribat da artmıştır. Bu tahribatın sonucu olarak da ekolojik ütopyalar literatürde yerleri almışlardır.

Amerikalı yazar, film eleştirmeni ve editör olan Ernest Callenbach ekoeleştirel düşüncenin savlarından esinlenerek 1975 yılında kaleme aldığı *Ekotopya* eseri ile literatüre ekoloji ve ütopya kavramlarının birleşimi olan “ekotopya” kavramını ilk defa kazandırmıştır. Callenbach ekotopya kavramını 1890 yılında İngiliz yazar William Morris tarafından yazılan *Hiçbir Yerden Haberler* eserinden ilham almıştır.

Ekotopya ve *Kadınlar Ülkesi* karşılaştırmalı olarak incelendiğinde eserler arasındaki benzer ve ortak noktaların fazlalığı dikkat çekicidir. Yazarlar arası etkileşim ve etkilenme karşılaştırmalı edebiyatın temel inceleme alanlarından biridir. Bu doğrultuda Callenbach’ın *Ekotopya* eserinde Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi*’nin izlerine rastlanmaktadır. Callenbach, Gilman’dan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmiştir. Bir başka deyişle, Callenbach ekotopya kavramının temellerini Morris’in *Hiçbir Yerden Haberler* ve Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi* eserleri ile atmıştır. *Ekotopya* aynı zamanda ekolojik ütopyanın - ekotopyanın ilk örneği olmasından dolayı literatürde önemli bir yere sahiptir.

Charlotte Perkins Gilman *Kadınlar Ülkesi* (1915) eserini ekoeleştirel ve ekofeminizm teorileri ortaya çıkmadan uzun yıllar önce kaleme almıştır. Bu sebeple ekofeminizmin temeli bu eser ile atılmıştır. Eserde erkek egemenliğinden uzakta sadece kadınlardan oluşan bir ülkeyi kaleme alır Gilman. Kadınların kurduğu ülkede

kadınlar hem kendi aralarında hem de doğal yaşam ile birlikte uyumlu, mutlu, kendi keline yeten, üreten ve sürdürülebilir ekolojik hayatlarını konu alır.

Bu çalışmada ekolojik ütopyanın ilk örneklerinden olan Charlotte Perkins Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ve Ernest Callenbach'ın *Ekotopya* eserleri karşılaştırılmalı olarak ekoeleştirel teoriden esinlenerek ortaya çıkan derin ekoloji teorisi üzerinden incelenecektir. Bu çalışmada derin ekoloji teorisinin seçilmesinin önemli bir nedeni bulunmaktadır. Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* hem feminist ekolojik ütopyanın ilk örneği hem de ekofeminist teorinin temelleri atıldığı eser olarak kabul edilir. Bu sebeple, eser üzerine yapılan akademik çalışmalar eserin ekofeminist kuramın özelliklerini değerlendirerek ele alınmıştır. *Kadınlar Ülkesi* bu çalışmada farklı bir perspektiften ele alınarak derin ekoloji teorisi ışığında incelenecektir. Callenbach *Ekotopya* eseri ile ekoloji ve ütopya kavramlarını bir araya getirerek literatüre “ekotopya” kavramını kazandırmıştır. Literatürde kavramın öncüsü olmasından dolayı önemli bir yere sahip olmasına rağmen eser üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısı fazla değildir. Bu çalışma ekseninde literatürde önemli bir yeri olan fakat üzerine fazla akademik çalışma bulunmayan ekoeleştirel kuramdan esinlenen *Ekotopya* eseri farklı bir açıdan, derin ekoloji açısından incelenecektir. Böylelikle hem Gilman'ın hem de Callenbach'ın eserleri daha farklı bir bakış ışığında ele alınacaktır.

Bu doğrultuda çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın genel çerçevesi ilgili bilgi verilecektir. Birinci bölümde *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* ekolojik ütopyanın öncü ve önemli iki eseri olduğu için ütopya ve ütopyanın en güncel alt başlığı olan ekolojik ütopya hakkında gerekli bilgi sunulacaktır. İkinci bölümde derin ekoloji ekoeleştirisinin bir türü olduğu için ekoeleştirisinin ortaya çıkış sebepleri, alandaki öncül isimler ve savundukları ilkeler hakkında bilgi verilecektir. Bu bölümde ekoeleştiri hakkında bilgi verildikten sonra ekoeleştirisinin üç temel türünden ikisini oluşturan ekofeminizm ve derin ekoloji hakkında bilgi sunulacaktır. Üçüncü bölümde ise Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* eseri derin ekolojinin savunduğu ilkeler ışığında incelenecektir. Dördüncü bölümde ise benzer bir inceleme Callenbach'ın *Ekotopya* eseri üzerine derin ekoloji ilkeleri açısından tematik örneklemelerle gerçekleştirilecektir. Beşinci bölüm ise iki eser arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ile derin ekoloji ilkelerine göre benzer ve farklı yönleri ele alınacaktır.

Sonuç bölümü ise çalışmanın kısa bir özetiyle, iki ekolojik ütopyanın benzer ve farklı yönleriyle birlikte derin ekoloji açısından benzer ve farklı noktalarına da yer verilecektir.

Belirtilen eserler derin ekoloji kuramının ilkeleri temel olarak incelenecek olsa da ikinci bölümde ekoeleştirme ve ekofeminizm teorilerinden genel hatlarıyla bahsedilecektir. Bunun nedeni, Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ekofeminizmin, Callenbach'ın *Ekotopya*'sı ekoeleştirmenin ilkelerinin hakim olmasındandır. Adı geçen eserler odağına yerleştirildiği teorilerin hemen hemen tüm özelliklerine sahip olmaları rağmen bu çalışma, eserlerin farklı bir perspektiften ve farklı bir okumanın imkanını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bakımdan gerek ekofeminist *Kadınlar Ülkesi* gerekse ekoeleştirel *Ekotopya* derin ekoloji kuramının temel ilkeleri açısından okunacak ve çözümlenmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜTOPYA VE EKOLOJİK ÜTOPYA

1.1.Ütopya Kavramı ve Kaynakları

İnsanoğlu için ideal bir toplum düzeni isteği hep vazgeçilmez olmuştur. Mevcut sistem karşısında ideal hayat tarzını anlatan hayalî “toplumsal projeler” olarak ütopyalar, hoşnut olunmayan yaşam koşullarına karşı ideal toplum ya da devlet kurmak amacıyla düzenin aksayan yönlerini eleştiren ve mevcut düzene alternatif bir yaşam sunan metinlerdir. “Ütopya’da aile, cinsellik, mülk, pedagoji, mimari ve kentçilik, yönetim, din, teknoloji, ekoloji gibi hayatın her alanını kapsayan son derece farklı konular işlenebilir.”¹

Bertrand Russell’a göre, Platon’un (M.Ö.427-347) *Devlet*’i ütopyanın bilinen ilk örneğidir.² Ütopya, Yunanca bir sözcük olup “olmayan yer, hiçbir yer, hiçbir yerde”³ gibi anlamlara sahiptir. Ütopya sözcüğü, Platon’la birlikte başlamasına rağmen “ütopya sözü daha telaffuz edildiği anda, doğal olarak akla Platon gelmektedir. Oysa Platon, sistemli bir ütopyayı kuran ilk kişi olsa da, terimi ortaya atan kişi değildir.”⁴

Ütopya sözcüğünü ilk kez İngiliz siyasetçi, hukukçu, filozof ve yazar Thomas More (1478-1535) 1516 yılında Latince kaleme aldığı *Utopia* eserinde yer vermiştir. Böylelikle ‘Ütopya’ kavramı tarihte ilk defa 1516 yılında More’un *Utopia* eserinde kullanılmıştır. More, Yunanca “ou” yok ve “eu” iyi kelimelerinin ortak sesi “u” ile yer anlamına gelen “topos”u birleştirerek “var olmayan iyi yer” anlamını çağrıştıran ütopya kelimesini eserine ad olarak seçer ve mecazi olarak ütopyayı, insanların yaşamak istedikleri, arzu edilen bir yer olarak tasvir eder. Ütopya hem hiçbir yer (outopia) hem de iyi bir yer (eutopia) anlamlarına sahiptir.⁵

¹ Firdevs Canbaz Yumuşak, “Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği”, **Bilim Dergisi**, Sayı: 61, 2012, s. 48.

² Bertrand Russell, **Batı Felsefesi Tarihi** C.1, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Alfa Yayınları, 2021, s.209.

³ Ayhan Yalçınkaya, **Eğer’den Meğer’e Ütopya Karşısında Türk Romanı**, Ankara, Phoenix, 2004, s.2.

⁴ A. e., s.1.

⁵ Krishan Kumar, **Ütopyacılık**, Çev. Ali Somel, Ankara, İmge Kitabevi, 2005, s. 9.

Ütopya hem More'un eserinin adı hem de hikâyenin geçtiği ada ülkesinin adıdır. More, iyi yer anlamına gelen eutopia ile hiçbir yer anlamına gelen outopai iki Yunanca kelimeyi birleştirerek hem yeni bir kelime (ütopya) oluşturmuş hem de yeni bir edebi türün adı olmuştur. More'un iki farklı kelimeyi birleştirerek yeni bir kelime oluşturduğu için ütopya sözcüğü bir neolojizmdir (türenti). Neolojizm bir dilde var olan sözcüklerle türetilen yeni sözcüklerdir, kısacası sözcük türetmedir. Yeni olanı isimlendirme ihtiyacından kaynaklanan neolojizmler üç gruba ayrılır. Yeni kavramları isimlendirmek veya varolan kelimeleri sentezlemek için türetilmiş sözcüklerdir sözcüksel neolojizmlerdir. Önceden varolan fakat yeni kültürel bağlamda kullanılan sözcükler ise anlatımsal neolojizmlerdir. Başka sözcüklerin çeşitlemeleri de türetimsel neolojizmdir.⁶ More'un eserinin adı olan ve aynı zamanda edebi bir tür olan ütopya sözcüksel neolojizmdir. Aynı zamanda 'Ütopya' Yunanca'da bir kavramın ilk defa bir eserde veya belgede ortaya çıkması anlamına gelen *hapax legomenon* olarak da nitelendirilir.⁷

Ütopya kavramının "bir kısmı yeni bir edebi form ya da janr; diğer, daha önemli kısmı, insani ve toplumsal dönüşümün olanaklarına yönelik yeni ve geniş anlamlı bir anlayıştı"⁸(r). More'un *Utopia*'sı her bireyin statü farkı, cinsiyet ayrımı olmaksızın eşit olduğu, eşit haklara sahip ideal devlet yönetimin olduğu bir ada ülkesi hikâyesidir. Bu sebeple More'un eserinde önce veya sonra ideal bir devlet yapısını, her bireyin eşit olduğu bir sosyal ve toplumsal yapıları anlatan her kurgu, edebi tür bakımından ütopya olarak nitelendirilir.⁹

Kavramın çağdaş tanımlarına bakıldığında geniş bir anlam çeşitliliği göze çarpar. Örneğin Cambridge Sözlüğü etimolojik kökenine yakın bir tanım verir; "her şeyin mükemmel olduğu hayali bir yer"¹⁰; Britannica Ansiklopedisi'nde,

⁶ Fatima Vieira, "Ütopya Kavramı", **Ütopya Edebiyatı**, ed. Gregory Claeys, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 3-4.

⁷ Fredric Jameson, **Ütopya Denen Arzu**, Çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul, Metis Eleştiri, 2017, s. 44.

⁸ Krishan Kumar, **Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya**, Çev. Ali Galip, İstanbul, Kalkedon, 2006, s. 46.

⁹ Deniz Kurtyılmaz, **Ütopya Karşı-Ütopya ve Modernite**, İstanbul, Dün Bugün Yarın, 2020, s. 17.

¹⁰ **Utopia**: An imaginary place where everthing is perfect.
(<https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce-türkçe/utopia>)

“yaşayanların görünüşte mükemmel koşullar altında var olan ideal bir toplum”dur¹¹. İdeal toplumun ve onun siyasal organizasyonu devletin bir temsili olarak “ütopyanın içkin olarak taşıdığı anlam; insanlığın refahı, güvenliği ve mutluluğu için idealize edilmiş en iyi toplumsal düzen”¹²dir. Ancak bu düzen gerçeklik olarak değil edebî kurmaca olarak varlık kazanır; “ütopya, düşte ve düşüncede kurulmuş eşitlikçi, doğru, mutlu ve güzel bir toplum düzeni”dir; “yeryüzünde süre giden koşullardan insan bilinci ve emeği ile yaratılmış huzur toplumunun düşüncede kurulmasıdır.”¹³ Öte yandan, zamanla ütopyanın anlamı, var olması asla mümkün olamayacak hayalleri de içine alacak şekilde genişleyerek, “gerçekçi olmama anlamında aşağılayıcı bir vurguyu”¹⁴ da ifade etmek için kullanılır olmuştur.

1.2. Ütopyayı Hazırlayan Unsurlar

Ütopyanın kaynağını açıklayan bazı görüşler ütopyayı insanın doğasına bağlar. İnsanın doymak bilmez bir ‘mutluluk ideali’ne daha doğrusu hayaline sahip olması, toplumsal ilerlemenin işareti olarak görülür. Buna göre ütopya, insanın varlığındaki olumsuz yönlerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir uğraştır. İnsanın kusursuz olana eğilimi, kusurlu olandan arınma hayali onu ütopyacı bir tasavvura yöneltir. Her türden olumsuzlukla başetme mücadelesi bu olumsuzlukları aşma, üstesinden gelme dürtüsü, ütopyaların doğuşuna kaynaklık eder.¹⁵ Söz konusu olumsuzluklarla mücadele etmeye çalışan insanoğlu, bunları aşamadığı yerde ya düşler kurarak kusursuz olanı arzularını geleceğe öterler yahut geçmişte tasarladığı saklı cennette, saadet asırlarında arar.

More’un eseri ile birlikte yüzyıllar boyunca farklı tanımları yapılan ütopya kavramı tarihsel olarak dört karakteristik özelliğinden biriyle tanımlanmıştır:

“1) hayal edilen toplumun içerdikleri [...] ; 2) ütopyacı imgelemin kristalleşip büründüğü edebi biçim [...] ; 3) ütopyanın işlevi, yani okuru üzerinde yaptığı etki, okurunu harekete geçmeye itmesi [...] ; 4) kişinin içinde yaşadığı topluma karşı duyduğu hoşnutsuzluğun neden olduğu daha iyi bir yaşam arzusu [...]

¹¹ Utopia, an ideal commonwealth whose inhabitants exist under seemingly perfect conditions. (<https://www.britannica.com/topic/utopia>)

¹² Nilnur, Tandoğmuş, **Ütopya: Antikçağ’dan Günümüze “Mutluluk Vaadi”**, İstanbul, Ayrıntı, 2013, s. 18-9.

¹³ Nail Bezel, **Yeryüzü Cennetleri Kurmak: Ütopyalar**, İstanbul, Güldiken Yayınları, 2000, s. 7.

¹⁴ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 780.

¹⁵ Faruk Öztürk, **Ütopya ve Eğitim**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2006, s. 37-8.

sonuncu özellik, hiç kuşkusuz, en önemli olandır; çünkü en geniş bir yelpazeye yayılmış metinlerin ütopyanın çerçevesine alınmasını sağlamaktadır.”¹⁶

More’un eseri “bir sonraki beş yüzyılda ütopya alanın sınırlarını etkili bir biçimde belirleyen özel bir edebi icat”¹⁷ olmuştur. Ütopyanın beş yüz yıllık yazılı tarihi göz önüne alındığında “toplumsal yapıdaki krizlere ve yeniliklere paralel; zaman zaman ütopyaya olan ilgi azalmış, zaman zaman da artış göstermiştir. Ancak bir biçim ve düşünme yöntemi olarak ütopya, geçici duraklamalar yaşasa da asla yok olmamıştır.”¹⁸ Bu sebeple Antik çağlardan günümüze kadar ütopyalar her dönem hep var olmuştur. Kumar’a göre, Altın Çağ, Cennet, Cockayne Diyarı, Arcadia, İdeal kent, Binyıl inancı temaları ütopyaların her dönem var olmasını sağlayan unsurlardır.¹⁹

Altın Çağ, ütopyaların ortaya çıkmasına neden olan ve önde gelen önemli kavramlardan bir tanesidir. Her toplumda var olan Altın Çağ kavramını toplumdaki her bir bireyin mutluluk, memnuniyet, bolluk ve huzur içinde yaşadığı dönemi ifade eder. Bu dönemde insan ve doğa arasında bir uyumun varlığından bahsedilir. İnsanların ihtiyaçlarının az ve sınırlı olmasına rağmen doğadaki bolluk sebebiyle insanoğlunun ihtiyaçları ve arzuları doğa tarafından karşılandığı için insanlar hem birey hem de sosyal grup olarak mutludurlar. Dolayısıyla bu toplumlarda baskıdan ve savaşlardan söz edilemez. Aynı zamanda Altın Çağ’da insanlar “sabahtan akşama kadar yorucu işlerle uğraşmak zorunda”²⁰ değildirler. Kadınlar ve erkekler bolluk, rahatlık içinde eşitçe ve özgürce yaşamaktadırlar. Kumar *Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya* eserinde Altın Çağ’ı Ovid’in *Başkalaşımalar (Metamorphoses)* eserinden bir alıntı ile daha detaylı bir resim çizer:

“Altın çağ insanların kimse zorlamadan, herhangi bir yasa olmadan kendi iradeleriyle ilkelerine bağlı kaldıkları ve doğru davrandıkları o ilk çağdı... Silahlı insanlara hiç gerek yoktu, savaşın tehlikelerinden uzakta uluslar için yıllar tatlı bir huzur içinde geçti. Toprağın kendisi, zorlama olmadan, çapa ya da saban demiri değmeden ihtiyaç duyulan bütün şeyleri kendiliğinden verirdi... Bahar daimiydi ve ılık nefesli tatlı meltemler ekilmeden

¹⁶ Fatima Vieira, “Ütopya Kavramı”, *Ütopya Edebiyatı*, s. 8.

¹⁷ Krishan Kumar, *Ütopyacılık*, s. 45-6.

¹⁸ Nilnur Tandoğmuş, *Ütopya: Antikçağ’dan Günümüze “Mutluluk Vaadi”*, s. 78.

¹⁹ Krishan Kumar, *Ütopyacılık*, s. 13-32.

²⁰ A. e., s. 13.

kendiliğinden çıkmış çiçeklerle oynayırdı. Ardından işlenmemiş olan toprak tohum hazinesini ortaya çıkarırdı ve hiç işlenmemiş tarlaları iri, püsküllü buğday fidanları ile renklenirdi. Süt dereleri, tatlı hayat dereleri akardı ve sarı bal yeşil meşe ağacından damıtılırdı.”²¹

Altın Çağ, toplumda hiçbir bireyin zorlanmadan ve hukuki zorunluluklara tabi olmadan kendi hür iradeleri ile yaşantılarını mutluluk ve refah içinde sürdürdükleri bir dönem olarak betimlenmektedir. İnsanların toprağı işlemesine gerek kalmadan doğanın kendi kendine ürettiği ürünlerin insanların hizmetine sunduğu bir mutluluk dönemidir. “Bütün bunlara bakıldığında, Altın Çağ mitosunun kolaylıkla, çalışan, yorgun sınıfların düşü olduğunu söyleyebiliriz. Bundan ötürü de hemen tüm uygarlıklarda gözlenebilir.”²²

Tüm kutsal dinlerde bulunan Cennet inancı Altın Çağ ile birleşmiştir. Hazreti Âdem ve Hazreti Havva’nın yasaklı meyveyi yemeleri sonucunda Cennetten kovulmalarıyla “Hıristiyan Cenneti geçmişe değil geleceğe de uzanıyordu. Bir defa kaybedilen cennet geri kazanılabilirdi ve kazanılacaktı.”²³ Hazreti Âdem ve Hazreti Havva’nın kaybettiği Cennet Bahçesi’nin fiziksel olarak dünyada bir yerlerde bulunduğu inancı on altıncı yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu sebeple “Dünyevi Cennetler” inancı birçok kültürde yeri almıştır. Cenevizli kâşif ve denizci olan Kristof Kolomb’un Yeni Dünya ve insanlarıyla ilk karşılaştığında kaybedilen Cennet Bahçesi’ni tekrar bulduğuna inanılır.²⁴

“Yoksul insanın cenneti”²⁵ olarak adlandırılan Cockayne Diyarı ütopyayı hazırlayan diğer temalardan biridir. “Sadeliğe ve maneviyata titizlikle bağlı şairin ve rahibin Altın Çağ ve Cennetinin halk nezdindeki karşılığıdır. Cockayne tersine savurganlık, taşkınlık ve ölçsüzlükler ülkesidir.”²⁶ Bolluk ve çalışmama özgürlüğü ana temadır. Buradaki her şey bedava ve insanlığın hizmetine sunulmuştur. “Pişmiş tarlakuşları, insanın dosdoğru ağzına uçar, şaraptan nehirler akar; insan ne kadar uyursa o kadar kazanır. (...) [H]erkesin körpe ve canlı kalmasını sağlayan bir gençlik

²¹ Ovid, aktaran Kumar, 2006, s. 15-6.

²² Ayhan Yalçinkaya, **Eğer'den Meğer'e Ütopya Karşısında Türk Romanı**, s. 52.

²³ Krishan Kumar, **Ütopyacılık**, s. 15.

²⁴ A. e., s. 16.

²⁵ A. e., s. 17.

²⁶ A.e., s. 17.

pınarı vardır.”²⁷ Cockayne Diyarı teması çalışmadan lüksün ve konforun en üst seviyede olduğu, her şeyin insanlara bol bol sunulduğu ülke olarak betimlenir.

Arcadia teması, ekolojist özellikleriyle diğer temalardan farklılık gösterir. Altın Çağ ve Cennet temalarından farklı olarak Arcadia’da çalışan insanların bulunmaktadır. Arcadia’nın insanları doğa ile birlikte uyum içinde çalışmaktadır. Bu noktada Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi* ve Callenbach’ın *Ekotopya* eserlerindeki doğa ile uyum içinde yaşayan toplumlar bu temaya örnektir. “Arcadia’da tam bir toprağa dönüş söz konusudur. Tümüyle tarımsal bir ekonominin hakimiyeti vardır. Özellikle Rönesans döneminde etkilerini gösterdiği düşünülürse, bu temanın o dönemin kentsel yaşamına bir tepki olarak ortaya çıktığı düşünülebilir.”²⁸

İdeal kent, ütopyaların oluşmasını sağlayan bir diğer kavramdır. İdeal toplumsal yaşam ve düzen ideal bir kentte var olabilmektedir. Kentler toplumların toplumsal ve sosyal yaşamlarını sürdürdüğü fiziksel mekânlardır, ütopyalarda kent kusursuz bir fiziki mekân olarak değerlendirilir. Kumar’a göre, ideal kent, “filozofun ütopyaya katkısıdır. Şairler, Cennet’i ve Altın Çağ’ı resmedebilir, hayranları ise Binyıl için çalışabilir; filozoflar, ilk öncüllerden çıkarsadıkları evrensel düzenin dünyadaki cisimleşmesi olarak ideal kenti icat etti.”²⁹ İdeal kent, “tanrısal düzendeki makrokozmosmik sistemin mikrokozmosmik yansıması”³⁰ olarak tanımlanır. Bu sebeple ütopyalarda ideal kent Tanrının kurduğu kusursuz düzenin daha küçük ölçekle hayata geçirilmesidir.

Ütopyaların gelişmesinde yardımcı olan bir diğer kavram ise Binyıl inancıdır. Eski Ahit ve Yeni Ahit’te yer alan “milenyum, bin yıllık bir mutluluk dönemini simgelemektedir. Yeni Ahit’te Yuanna’nın düşüne göre, gökten incek bir melek İblis’i bağlayarak bin yıl süreyle cehenneme kapatacak, Hristiyanlık uğruna can verenler dirilecek ve İsa ile birlikte bin yıl hüküm sürecekti.”³¹ Binyıl inancına göre, insanlığın zor zamanlarında bir kurtarıcı Mesih vasıtasıyla yeni bir dünya, yeni bir dönemin başlamasıdır. Şiddetli çatışmaların ve sıkıntılı günlerin ardından kötülerin

²⁷ A.e., s. 17.

²⁸ Ayhan Yalçinkaya, *Eğer’den Meğer’e Ütopya Karşısında Türk Romanı*, s. 53.

²⁹ Krishan Kumar, *Ütopyacılık*, s. 26.

³⁰ A. e., s. 26.

³¹ Ayhan Yalçinkaya, *Eğer’den Meğer’e Ütopya Karşısında Türk Romanı*, s. 53.

kaybettiği, iyilerin kazandığı, insanoğlunun sulh, refah ve erdem içinde yaşayacağı bir dönemdir: “Binyıl hem haksızlıkları tamir edecek hem de kötülere cezalandıracaktır. Kötülük ve acılarla dolu dönemi tersine çevirecek ve erdemli olanı yürekliliğinden ötürü ödüllendirirken kötü kişileri cezalandıracaktır.”³² İnsanoğlunun yeryüzündeki Cennet’te yaşaması inancıdır. Binyıl inancı, Cennet ve Altın Çağ inançları ile birbirleriyle ilgili olup aynı zamanda aralarında temel bir farklılık bulunmaktadır. Bin yıllık dönemin sonu dünyanın, tarihin de sonu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Binyıl inancı, Cennet ve Altın Çağ inançlarında olduğu gibi, “bir bolluk, barış dönemi anlamına gelmekle birlikte, aynı zamanda dindarlığın, ‘doğruluğun’ hüküm sürdüğü bir Altın Çağ anlamına da gelmektedir.”³³

Altın Çağ, Cennet, Cockayne Diyarı, Arcadia, İdeal kent, Binyıl inancı temaları ütopyaların Antik dönemlerden günümüze kadar her dönem ve hep var olmalarını sağlamıştır.

1.3. Ekolojik Ütopyalar

Ütopyalar yakın dönemler itibariyle bütünsellik anlayışından uzaklaşarak kadın, çevre ve ekoloji gibi klasik ütopyalarda ihmal edilen noktalara yönelmişlerdir. Bu nedenle özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra feminist ütopyalar, ekolojik ve çevreci akımların ekotopyaları bu yeni yaklaşımın belirgin örneklerini oluşturmuşlardır. Özellikle son dönem sosyalist/toplumcu, feminist ve ekolojik hareketler insanın ve insanlığın içinde bulunduğu durumdan hoşnutsuzluğunu, ütopyanın yalnızca bir ümit değil, aynı zamanda radikal değişim alternatifleri sunan işlevselliğinden yararlanarak dönüştürmeyi amaçlamaktadır.³⁴

Ütopyaların 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılda güncel siyasal paradigmlar bakımından makro gündemlerin (soğuk savaş sonrası dünyanın getirdiği yeni gündemlerden biri olarak) yerini bıraktığı alanlardan biri de ekoloji olmuştur. İleri sanayileşmenin yarattığı doğa tahribatı ve artan ekolojik sorunlar karşısında ve bu sorunlara yönelik entelektüel ve yazınsal ilgilerin de katkısıyla ekoeleştirel düşüncenin bir yansıması olarak ütopyanın alt türlerinden biri olan “ekolojik ütopya” ortaya

³² Krishan Kumar, *Ütopyacılık*, s. 19.

³³ Ayhan Yalçınkaya, *Eğer’den Meğer’e Ütopya Karşısında Türk Romanı*, s. 53.

³⁴ Faruk Öztürk, *Ütopya ve Eğitim*, s. 66.

çıkılmıştır. Ekolojik ütopya, yaşanan ekolojik sorunlar karşısında alternatif çözümler arayan doğa dostu, doğa ile uyum içinde yaşayan komünal toplulukların doğa ve insanoğlu arasındaki hassas dengeyi kurmaya çalıştıkları çabaları dile getirir. Bir başka deyişle ekoeleştirel teorinin temelini oluşturan insan ve doğa arasındaki hassas denge ve tüm canlıların uyum içinde yaşaması ilkeleri ekolojik ütopya eserlerinin ana izleğidir. Özellikle Endüstri Devrimi ile birlikte insanoğlunun değişen tüketim alışkanlıkları doğaya verilen zararı geridöndürülemez biçimde artırmıştır. “Ekolojik ütopyalara hazırlayan temel, Endüstri Devrimi ile birlikte değişime uğrayan tüketim alışkanlıklarıyla yaşam alanlarının çevresel niteliğinin bozulması[dır]. ... Bu nedenle özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan ekolojik ütopyalar doğayla uyumlu kırsal yaşam toplumlarını idealleştirmişlerdir.”³⁵ Doğaya yönelik bu tahribatı önlemeye ve telafi etmeye yönelik arayışlar ise edebi literatürde ütopyaların tarihsel dönüştürücü işlevini ekolojik ütopyalarla karşımıza çıkarmaktadır.

1960’lı yıllarda gelişen teknolojinin özellikle baskı ve savaş amaçlı kullanılmasından dolayı artan eleştiriler, gelişen ekolojik hareketler ile çevre bilincinin artması ve 1973 yılındaki “petrol krizinin getirdiği uyanış içinde yer alan enerji ve kaynaklar hakkındaki canlı ve genişletilmiş tartışmadan ve 1960’ların radikalliğinin merkezi bir özelliği olan geniş ölçekli organizasyon ve teknoloji eleştirisinden yeni bir ütopya, ekolojik ütopya ya da ‘ekotopya’ oluşturuldu.”³⁶ Ekolojik ütopyalar 1960’ların “aşırılıkları ile daha yoksul 1970’ler ve 1980’lerin kötümser eğilimleri arasında bir yol tutmayı istedi.”³⁷

Ekolojik ütopya edebi metinlerinin ortaya çıkmasının nedeni doğanın bozulan dengesine dikkat çekmektir. Marius De Geus “Ecotopia, Sustainability, and Vision” (2002) [Ekotopya, Sürdürülebilirlik ve Vizyon] isimli makalesinde ekolojik ütopyacılara doğadaki mevcut dengenin bozulmasını ve bozulan dengenin neden olacağı sonuçları kaleme alarak “gözlerimizi açmaya çalışırlar. Bize dünyaya yeşil

³⁵ Nilnur Tandaçgüneş, “Pazarlama İletişiminde Sürdürülebilir Tüketim Olgusuna Farklı Bir Bakış: Ernest Callenbach ve Ekotopya Yapıtı Üzerine Hermeneutik Okuma Çalışması”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 41, 2011, s. 104.

³⁶ Krishan Kumar, **Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya**, s. 629.

³⁷ A. e., s. 630.

renkli gözlüklerle bakma fırsatı sunarlar”³⁸ der. Ekolojik ütopyalar okuyucularına aktardıkları çevre dostu yaşam ile dünyaya farklı bakış açıları ile bakılmasını sağlar.

Ekolojik ütopyalar okuyucularında çevre bilincini arttırmayı amaçlamaktadır. Ekolojik ütopyalar aracılığıyla bir yandan çevreyi kirleten çağdaş bir toplum daha başarılı bir şekilde analiz edilebilirken diğer yandan da uygulanabilir eko-toplum anlayışını mümkün kılar. Bu sebepten ekolojik ütopyalar “birçok yönden yararlı bir teşhis ve analitik işlev” gören bir araçtır. “Tıpkı hastalıkları teşhis etmek için gelişmiş tarama cihazlarının yardımıyla insan vücudunu inceleyen tıp uzmanları gibi, ekolojik ütopyacılar da modern toplumun derisinin altına bakmaya çalışırlar.”³⁹ Bu düşünürler ve yazarlar çevre sorunlarının yüzeysel analizleri ile memnun olmazlar, çevre sorunlarına neden olan asıl temeldeki sorunların ortaya çıkarmak isterler. Bir başka ifadeyle, ekolojik ütopya yazarları çevre problemlere neden olan asıl etmenleri bulmaya odaklanırlar. Ekolojik ütopya yazarları mevcut ekonomik, sosyal ve politik yapılara ekolojik sorunların ne kadar uzak olduğuna dair soruları ortaya koyarlar.⁴⁰

³⁸ Marius De Geus, “Ecotopia Sustainability, and Vision” **Organization & Environment**, vol. 15, no.2, 2002, s. 196.

Yabancı kaynaktan alınan bu alıntı ve diğer alıntı çevirileri tarafımdan yapılmıştır.

³⁹ A. e., s. 196.

⁴⁰ A. e., s. 196.

İKİNCİ BÖLÜM

EKOELEŞTİRİ, EKOFEMİNİZM VE DERİN EKOLOJİ

2.1. Ekoeleştiri

Sanayileşme, kentleşme, teknolojik gelişmeler ile birlikte insanoğlunun gelecek nesillere, doğaya, doğal yaşama verdiği zararlar gün geçtikçe artmaktadır. İnsanoğlunun doğaya verdiği tahribat sonucunda tüm dünya ciddi çevre sorunları ile karşı karşıyadır. Gelecek nesilleri tehdit eden çevresel sorunlar sadece ekoloji biliminin değil diğer birçok disiplinin araştırma ve çalışma konusudur. Bir başka deyişle, özellikle 20. yüzyıldan itibaren artan çevresel sorunlar diğer birçok disiplinin de araştırma ve çalışma konusu haline geldiğinden ekoloji diğer disiplinler ile birlikte çalışan disiplinlerarası bir bilimdir.

Ekolojinin temel inceleme alanı doğal varlıklar ve aralarındaki ilişkidir. Ekoloji, doğadaki tüm canlı varlıkların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri araştırır. Ekolojinin bu tanımı ilk kez 1866 yılında Alman biyolog Ernst Haeckel tarafından yapılmıştır. Bu sebeple Alman biyolog Ernst Haeckel ekoloji biliminin kurucusu olarak kabul edilir. Haeckel ekolojiyi şu sözleri ile tanımlamaktadır: “Ekoloji teriminden, doğanın ekonomisi ile ilgili olan bilgiler topluluğunu anlıyoruz. Bu bilgiler hayvanların organik ve inorganik çevresi ile olan tüm ilişkilerinin incelemesini kapsamaktadır. Bu ilişkiler hayvanlar ve bitkiler arasından dostça ya da düşmanca; doğrudan ya da dolaylı bu bilim dalının kapsamına girer.”⁴¹ Haeckel ekoloji terimini Yunanca kökenli iki sözcükten türetmiştir: *oikos* ve *logos*. Ev, yaşam ortamı, çevre anlamına gelen *oikos*, bilgi, bilim anlamına gelen *logos* kelimesi bir araya gelerek çevre bilimi olarak da adlandırılan ekoloji kelimesi türetilmiştir.⁴²

Ekolojinin araştırma alanlarından beslenerek ve esinlenerek Cheryll Glotfelty ilk defa 1996 yılında ekoeleştirin tanımı yapmıştır. Ekoeleştiri, edebiyat ve çevre arasındaki ilişkinin incelemesi olarak tanımlayan Glotfelty ekoeleştirin edebiyat ve

⁴¹ Emrullah Güney vd., **Çevrebilim (Ekoloji) Sözlüğü**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2016, s. 132.

⁴² Ruşen Keleş, **100 Soruda Çevre: Çevre Sorunları ve Çevre Politikası**, İzmir, Yakın, 2019, s. 26.

fiziksel çevre arasındaki ilişkinin önemini vurgulayan ekoeleştirisinin öncü isimlerindendir.⁴³

Glotfelty'nin yaptığı tanıtım ekoeleştirisinin ilk ve günümüzde en sık kullanılan tanımıdır. Serpil Oppermann, Glotfelty'nin ekoeleştirisinin tanımını yapan ilk akademisyen olarak kabul edilmesine rağmen aslında ekoeleştiri kavramını ilk olarak William Rueckert'in 1978 yılında kaleme aldığı "Literature and Ecology" (Edebiyat ve Ekoloji) isimli makalesinde yer aldığını belirtmiştir.⁴⁴ Rueckert, ekoeleştiriye ekolojinin ve ekolojik kavramların edebiyata uyarlanması olarak tanımlamıştır. Rueckert, ekolojiyi aynı zamanda bir bilim, disiplin ve insanlığın temel vizyonu olarak nitelendirirken ekolojinin yaşadığımız dünyanın bugünü ve geleceği için en büyük öneme sahip olduğunun altını çizer.⁴⁵

Hem Glotfelty hem de Rueckert'in ekoeleştiri tanımlarında edebiyat ve doğa arasında ilişki kurarak edebi eserlere doğanın nasıl yansıtıldığının önemi vurgularlar. Ekoeleştirel teori, edebi eserlerde doğanın nasıl betimlendiğini aktarırken çevre etiği, çevre felsefeleri, biyoloji, iklim bilim, fizik, ekoloji, sosyal ekoloji ve eko-psikoloji gibi birçok farklı disiplinlerin verilerinden yararlandığı için disiplinlerarası bir alan olarak kabul edilir.⁴⁶

Oppermann editörlüğünü yaptığı *Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat* (2012) isimli kitabının "Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü" isimli makalesinde Glotfelty'nin ve Rueckert'in ekoeleştiri tanımlarını genişleterek ekoeleştirisinin çevre ve edebiyat arasındaki ilişkiyi inceleyen tek teori olduğunu şu sözleri ile dile getirir: "[E]debiyat eleştirisi ve kuramları içinde, edebiyat ve kültür metinlerini çevreci bir bakış açısıyla yorumlayan, edebiyat ile çevre, ekoloji ile kültür

⁴³ Cheryll Glotfelty, Harold Fromm, **The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology**, Athens, Georgia University Press, 1996, s. xviii.

⁴⁴ Serpil Oppermann, "Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü", **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 10.

⁴⁵ William Rueckert, "Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism", **The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology**, Athens, Georgia University Press, 1996, s. 107.

⁴⁶ Serpil Oppermann, "Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü" **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, s. 21, 25.

arasındaki ilişkileri inceleyen tek akım”⁴⁷ dır. Bu bakımdan ekolojik sorunların kaleme alındığı edebi eserlerin incelenmesi literatürde önemli bir yere sahiptir.

2.2. Ekoeleştirin Üç Evresi

1990’lardan itibaren ekoeleştiri üç farklı evreden geçmiştir. Ekoeleştirin öncülerinden olan Amerikan edebiyat eleştirmeni Lawrence Buell ekoeleştirin evrelerini *The Future of Environmental Criticism* eserinde ekoeleştirin geçtiği aşamaları dalga olarak nitelendirmiştir.⁴⁸

Ekoeleştirin birinci evresi doğa temasına eserlerinde geniş yer veren Henry David Thoreau, John Muir, Edward Abbey, Wendell Berry, Aldo Leopold, Annie Dillard, Barry Lopez ve Terry Tempest William Amerikan yazarlar ile başlamıştır. Türk edebiyatında *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold’cu Düşünce* isimli eseri ile Ufuk Özdağ ekoeleştirel düşüncenin birinci evresindeki önemli isimlerinden biridir.⁴⁹

Ekoeleştirin birinci evresinde ekolojik bilincin özellikle Amerikan edebiyatında oluşturulması amaçlanmıştır. Bu sebeple Buell birinci dalgada çevre kavramını her zaman doğal çevre anlamına geldiğini ve amacının “biyotik topluluğu”⁵⁰ koruma mücadelesine katkıda bulunmak olduğunu ifade eder.⁵¹ Ekoeleştirin birinci evresi farklı ekolojik akımlardan etkilenmiş ve beslenmiştir. Bu akımların ilk başında modern çevreciliğin temellerini oluşturan biyolog Rachel Carson’ın 1962 yılında kaleme aldığı *Silent Spring (Sessiz Bahar)* isimli kitabıdır. Dönemin önemli çevre bilim kitaplarından biri olarak kabul edilen eserde Carson İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kontrolsüzce kullanımı artan zararlı haşaratları kontrol altına almaya yarayan DDT (dikloro difenil trikloroetan), aldrin ve dieldrin gibi yeni organik pestisitlerin özellikle kuşlar olmak üzere doğadaki tüm canlılara verdiği zararları gözler önüne sermiştir. Bunun üzerine tarımsal ilaçları üreten kimya

⁴⁷ A. e., s. 9.

⁴⁸ Lawrence Buell, **The Future of Environmental Criticism**, USA, Blackwell Publishing, 2005, s. 17.

⁴⁹ Serpil Oppermann, Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü” **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, s. 18-9.

⁵⁰ Biyotik topluluk ekosistemde bir araya gelen tüm popülasyonun – canlıların karşılıklı ilişki kurarak oluşturduğu topluluktur.

⁵¹ Lawrence Buell, **The Future of Environmental Criticism**, s. 21.

şirketlerinden yoğun tepkiler almasına karşın ulusal zararlı ilaç politikasında değişikliğe gidilerek 1971 yılında DDT'nin kullanımı ülke çapında yasaklanmıştır. Aynı zamanda ABD Çevre Koruma Ajansı'nın kurulmasına yol açan çevre hareketine de ilham vermiştir.⁵²

Ekoeleştirinin birinci evresinde Steward Udall, Aldo Leopold, Dave Browner ve Paul Ehrlich gibi önemli biyologların çalışmaları ve ünlü Norveçli çevre filozofu Arne Naess'in "Derin ekoloji" akımı, ekoeleştirinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. Çevre filozofu Arne Naess, derin ekoloji düşüncesini ilk defa 1972 yılında Budapeşte'deki 3. Dünya Gelecek Araştırmaları Konferansında (3rd World Future Research Conference) dile getirmiştir. Derin ekoloji temelde doğadaki her şey birbirine bağlıdır ilkesine dayanmaktadır. "Derin ekoloji, doğanın insan tarafından ötekileştirilmesini, insanın kendisini doğadan ayrı ve üstün bir konumda değerlendirmesini ve doğanın hammadde kaynağı olarak bilinçsizce sömürülmesini eleştirir."⁵³ Bu sebepten Naess insan merkezli (antroposantrizm) bir yaklaşım yerine doğa merkezli (ecocentric) bir yaklaşımı benimser ve önerir. İnsan merkezli yaklaşımda insanla doğadaki diğer canlılar arasındaki ilişkide insan her zaman ön planda ve öncelik sahibi iken doğa merkezli yaşamda durum tam tersidir, insanın her daim sahip olduğu öncelik artık doğaya aittir. Doğa-merkezli yaklaşım ekoeleştirinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bunlarla birlikte, Naess'in self-realization (benlik farkındalığına varma) kavramını da ekolojik edebi çalışmalar için önemlidir. Ekolojik açıdan benliği gelişen insan, yaşamındaki tüm önyargılarından ve ben-merkezli yaşam tarzından arınarak dengeli bir biçimde yaşamına devam eder.⁵⁴

Ekoeleştirinin ikinci evresi 2000'li yıllarının ilk yıllarında başlamıştır. Birinci evrede oluşturulan çevre anlayışının sınırları genişletilmiş ve kültürel çevre kavramı oluşturulmuştur. Böylelikle bu evrede ekoeleştiril eserlerde çevre ile birlikte sosyal, kültürel ve toplumsal sorunlar ve konular da beraber ele alınmıştır. Bununla birlikte,

⁵² Paul Taylor, "‘Sessiz Bahar’ Bir Çevre Hareketi Başlattı", Çev. Murat Akhuy, **Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü**, 2016, <https://permacultureturkey.org/sessiz-bahar/>

⁵³ Serpil Oppermann, Ekoeleştir: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü" **Ekoeleştir: Çevre ve Edebiyat**, s. 20-1.

⁵⁴ A. e., s. 21.

“çevre etiği ve çevre adaleti veya adaletsizliği konuları da insan ve insan olmayan toplumların tartışılmasında ön plana çıkan diğer unsurlardır.”⁵⁵

Bu evrede çevre ile birlikte toplumsal, sosyal ve kültürel konuların birlikte ele alınmasıyla özellikle Amerikan edebiyatında daha önce hak ettiği değeri göremeyen Kızılderili ve Afrika kökenli Amerikan (Afro-American) yazarların eserleri ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda ekofeminist eserler de bu dönemde dikkat çekmektedir. Amerikan yazınında başlayan ekoeleştirici ikinci dalgasıyla birlikte diğer ülke edebiyatlarının da ilgisini çekmiş ve farklı kültürlerle ait ekoeleştirici eserler de kaleme alınmaya başlanmıştır. Bu sebeple, ekoeleştirici dünya edebiyatında kendine bir yer edinmiştir. John Tallmadge ve Henry Harrington’un derlediği *Reading Under the Sign of Nature: New Essays in Ecocriticism* (Doğanın İşareti Altında Okumak) (2000), Karla Armbruster ve Kathleen R. Wallace’in derlediği *Beyond Nature Writing: Expanding the Boundaries of Ecocriticism* (Doğa Yazının Ötesi: Ekoeleştiricinin Sınırlarını Genişletmek) (2001), Steven Rosendale’in *The Greening of Literary Scholarship* (Edebiyat Çalışmalarını Yeşillendirmek) (2002), Donelle N. Dreese’in *Ecocriticism: Creating Self and Place in Environmental and American Indian Literatures* (Ekoeleştirici: Çevre Edebiyatı ve Amerikan Kızılderili Edebiyatında Kişilik ve Yer) (2002), Sylvia Mayer’ın *Restoring the Connection to the Natural World: Essays on the African American Environmental Imagination* (Doğal Dünyayla Bağlantının Yeniden Kurulması: Afrika Kökenli Amerikan Çevre İmgelemi) (2003), ikinci dalga ekoeleştiricinin önemli eserleri arasındadır.⁵⁶ 2000’li yıllarında başında etkili olan ikinci evre ekoeleştirici yelpazesini genişleterek çevre ile birlikte kültürel ve toplumsal sorunları birlikte ele almıştır ve aynı zamanda farklı kültürler de ekoeleştirici eserler vererek literatüre katkıda bulunmuşlardır.

Üçüncü evre ekoeleştirici, sömürgecilik sonrası döneme denk gelmektedir. Oppermann bu evreyi şu sözleri ile özetlemektedir: “edebiyat ve kültür çalışmaları, sınıf, cinsiyet ve ırk üzerine geliştirilen ekolojik temelli yeni kültür kuramları, biyoetik, biyosemiyoloji ve biyoteknolojiler gibi posthümanizm şemsiyesi altında

⁵⁵ A. e., s. 22.

⁵⁶ A. e., s. 23.

ortaya çıkan yeni açılımlarla bağlantılar kurarak genişlemesini oluşturmaktadır.”⁵⁷ Sömürgecilik sonrası dönem denk gelen üçüncü evrede dönemin özellikleri nedeniyle ekoeleştirelinin yeni bir alt dalı-türü olan sömürgecilik sonrası ekoeleştiri (postcolonial ecocriticism) ortaya çıkmıştır. Avusturyalı ekoeleştirmen Helen Tiffin’in *Five Emus to the King of Siam: Environment and Empire* (Siyam Kralına Beş Devekuşu: Çevre ve İmparatorluk) (2007) eseri sömürgecilik sonrası ekoeleştirelinin mihenk taşlarından birisi olarak kabul edilir. Eser, sömürge altındaki Avustralya yerli haklının, doğasının ve doğal kaynakların İngilizler tarafından nasıl sömürüldüğünü kaleme alan önemli bir eserdir.

Üçüncü evrede ortaya çıkan sömürgecilik sonrası ekoeleştiri edebi metinleri doğa ve çevre konularıyla birlikte sınıf ayrımı, güç ilişkileri politikası konularını birlikte ele alır. Bu bağlamda ekoeleştirel bakışla birlikte “tarihsel, ekonomik ve politik söylemler”⁵⁸ dikkat çekmektedir. Helen Tiffin ve Graham Huggan’ın 2010 yılında birlikte kaleme aldıkları *Postcolonial Ecocriticism: Literature, Animals, Environment* (Sömürgecilik Dönemi Sonrası Ekoeleştiri: Edebiyat, Hayvanlar ve Çevre) (2010), Elizabeth DeLoughrey ve George B. Handley’in birlikte derlediği *Postcolonial Ecologies: Literatures of the Environment* (Sömürgecilik Dönemi Sonrası Ekolojiler: Çevre’nin Edebiyatları) (2010), Laura Wright’ın *Wilderness into Civilized Shapes: Reading the Postcolonial Ecocriticism* (Vahşiliğin Uygar Şekilleri: Sömürgecilik Sonrası Dönemi Ekoeleştiri Okumaları) (2010), Anthony Carrigan’ın *Postcolonial Tourism: Literature, Culture, and Environment* (Sömürgecilik Dönemi Sonrası Turizm: Edebiyat, Kültür ve Çevre) (2011), Erin James’in *The Storyworld Accord: Ecocriticism and Postcolonial Narratives* (HikayeDünyası Anlaşması: Ekoeleştiri ve Sömürgecilik Dönemi Sonrası Anlatılar) (2013) eserleri sömürgecilik sonrası ekoeleştirelinin önemli eserleri arasında yer almaktadır.⁵⁹

1990’lı yıllarından itibaren edebiyat ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen ekoeleştiri kuramı üç farklı evreden geçerek farklı disiplinlerin araştırma alanlarından

⁵⁷ A. e., s. 23.

⁵⁸ A. e., s. 27.

⁵⁹ A. e., s. 27-8.

da yararlanarak günümüzde güncelliğini koruyan disiplinlerarası bir edebi eleştiri kuramıdır.

2.3. Feminizmin Üç Evresi

1970'lerin sonu 1980'lerin başında feminizm, barış ve ekoloji gibi çeşitli toplumsal hareketler ekoeleştirisinin bir türü olan ekofeminizmin temellerini atmıştır. Feminizmin tarihsel geçmişine bakıldığında farklı dönemlerde etkili olan düşüncelere, durumlara göre şekillenip üç farklı dönem-dalga altında etkili olmuştur. Ekofeminizm, dönemde yaşanan çevre sorunları nedeniyle feminizm bir türü olarak feminist hareketlerinin üçüncü dalgasında başlamıştır.

Feminizm kadınların cinsiyetlerinden dolayı yaşadığı sosyal ve kültürel çevrede uğradığı sömürü ve eşitsizliğe karşı çıkarak kadın yaşadığı toplumda cinsiyet eşitliğini ve özgürlüğünü savunma amaçlı bir düşüncedir. Feminizm temelleri ilk defa İngiltere'de Mary Wollstonecraft'ın 3 Ocak 1792'de tamamladığı *A Vindication of the Rights of Woman* [Kadın Hakları Savunması] eseri ile atılmıştır. Bu sebeple, Wollstonecraft'ın eseri feminist teori tarihinin ilk ve en önemli çalışması olarak kabul edilir. Eser, feminist düşüncenin başat eseridir.⁶⁰

Wollstonecraft'ın eseriyle 1792 yılından itibaren feminizm üç döneme - dalgaya ayrılmıştır. Her dalga, döneminde yaşanan olaylardan beslenerek aralarında farklılıklar oluşsa da her dönemin amacı aynıdır: kadınların yaşadıkları eşitsizliği yok edip her alanda erkekler ile eşit konuma gelmektir. 18. yüzyıl ya da birinci dalga feministleri erkeklerin sahip olduğu eğitim, oy ve mülkiyet gibi doğal haklara kadınların da sahip olması için mücadele etmişleridir. Doğal hakların eşitliğini savunan birinci dalga feministleri kadınların birer birey ve vatandaş olarak, erkekler ile eşit temel haklara sahip olmaları gerektiğini savunurlar. Elisabeth Candy Stanton 19-20 Temmuz 1848 yılında Seneca Falls, New York'ta yayınladığı *Declaration of Sentiments* [Duyguların Beyanı] ile temel doğal haklar doktrinini ilk defa hayata geçiren kişidir. Stanton'un bildirgesi 100 erkek ve kadın tarafından imzalanmıştır. Kadınların ve erkeklerin eşit olarak yaratıldığı vurgulanarak eşit haklara sahip olmaları gerektiği bildiride şu sözler

⁶⁰ Josephine Donovan, **Feminist Teori**, Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, İstanbul, İletişim, 2020, s. 21.

ile dile getirilmiştir: “Bütün erkekler ve kadınlar eşit olarak yaratılmıştır, yaratıcı tarafından verilmiş ve vazgeçilemez haklara sahiptirler ki, bunların arasında yaşam, özgürlük ve mutluluğun peşinden koşma hakkı vardır.”⁶¹ Bildiride aynı zamanda kadınların maruz bırakıldığı eşitsizlik 15 şikâyet ile dile getirilir. Bunlardan ilki kadınların oy verme haklarının bulunmamasıdır. Diğerler ise kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin altını çizer:

“Evlendiklerinde, erkek kadını yasanın gözünde ve kamusal hayatta öldürür. Kadının mülkü üzerindeki tüm hakları ve hatta kazandığı parayı bile alır... Evlilik anlaşmasında, kadın kocasına karşı itaatkâr olacağı üzerine söz vermeye zorlanır. Erkek, kadının... efendisi olmaktadır – kanun – erkeğe kadının özgürlüğünü elinden alma ve onu cezalandırma hakkını vermektedir”⁶²

Diğer şikâyetler ise, iş hayatında kadınların kazanç getiren işlerden bilerek uzak tutulması ve yaşadıkları ücret eşitsizliğidir. Son olarak da üniversite eğitime izin verilmemesidir.⁶³

İkinci dalga feminizm ise 1960’lı yıllar ile 1980’li yıllara arasında etkili olmuştur. Dönemin iki önemli eserlerinden biri Simone de Beauvoir’un *The Second Sex* (İkinci Cins) (1952), diğeri ise Mary Daly’nin *Beyond God the Father* (Baba Tanrı’nın Ötesinde) (1973) isimli eserleridir. Bu dönemde Radikal feminizmin görüşleri etkili olmuştur. Radikal feministler, kadınların maruz kaldığı tüm eşitsizliklerin kaynağını bulmaya odaklanmışlar ve kaynağının ataerkil toplum düzeni olduğunu ve bu düzenin değişmesi gerektiğini savunmuşlardır: Çünkü “erkek egemenliğinin ve kadınlara hükmetmenin toplumdaki baskının kökü ve modeli olduğuna ve gerçekten devrimci olan bir değişimin temelini feminizm olduğuna inanırlar.”⁶⁴

Carol Hanish’in aynı isimli makalesi ikinci dalga feminizmin sloganı olmuştur: “Kişisel olan politiktir.”⁶⁵ Buna göre, kadınların hem aile içinde hem de toplum içerisinde baskı altına alınması, sömürülmesi sorunlarını tüm nedenleriyle politik alanın ilgilenmesi gerektiği görüşünü savunurlar. Bir başka deyişle, kadına yaşatılan her türlü

⁶¹ Stanton, 1848, aktaran Donovan, s. 30.

⁶² A. e., s. 31-2.

⁶³ A. e., s. 32.

⁶⁴ A. e., s. 266.

⁶⁵ A. e., s. 266.

eşitsizliğin altına yatan nedenlerin politik alanlarda çözülmesinin gerekliliğini vurgularlar. *Feminist Teori* (2020) kitabında Josephine Donovan radikal feminizm ile birlikte bu dönemin özelliklerini şu sözleri ile özetler:

“Kişisel olan politik olduğu, ataerkillik ya da erkek egemenliğinin-kapitalizmin değil- kadınların baskı altına alınmasının kökeninde yer aldığı, kadınların kendilerini bastırılmış bir sınıf ya da kast olarak görmeleri ve enerjilerini, diğer kadınlar ile birlikte, kendilerine baskı uygulayanlara -erkeklerle- karşı mücadele eden bir harekete yöneltmeleri gerektiği, erkeklerin ve kadınların temelde farklı oldukları, farklı üsluplara ve kültürlere sahip oldukları ve kadınlarının tarzının gelecekteki herhangi bir toplumun temelini oluşturması gerektiği düşünceleri içerir.”⁶⁶

İkinci dalga feminizm, kadınların yaşadıkları her türlü şiddetin ve eşitsizliğin karşısında bir araya gelip kendi haklarını savunmaları gerektiğinin altını çizer.

Üçüncü dalga feminizm ise 1980’li yıllarda postmodernist teorinin fark ve farklılık düşünceden etkilenmiştir. Böylelikle bu dönemde tek tipleştirilen kadın olgusunun yerini kadınların farklılıkları almıştır. Bunlar “özellikle de ırk, sınıf, etnik bağlam ve cinsellik farklılıkları”⁶⁷dir. Bu sebeple dünyadaki tüm kadınların ortak sorunu düşüncesi reddedilmiş ve farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda yaşayan kadınların birbirinden farklı sorunları olabileceği düşüncesi üstüne odaklanılmıştır. Kadınların sorunlarının içinde bulunduğu coğrafya, kültür, etnik gruba göre farklılık göstermiştir.

Üçüncü dalgada başlayan ekofeminizm, feminizmin en güncel türlerinden biri olan ve ilerleyen yıllarda da tüm dünyada etkisini sürdürmeye devam edecektir. Donovan’a göre, “ekofeminizm, hali hazırda feminist teorinin en canlı damarlarından biridir ve önümüzdeki yıllarda da yeni küresel vurgusuyla böyle olmaya devam edecek gibi görünüyor.”⁶⁸

⁶⁶ A. e., s. 266.

⁶⁷ A. e., s. 349.

⁶⁸ A. e., s. 404.

2.4. Ekofeminizm

Ekofeminizm 1970'lerin sonu 1980'lerin başında feminizm, barış ve ekoloji gibi çeşitli toplumsal hareketlerden doğmuştur. Ekofeminist Val Plumwood *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek (Feminism and the Mastery of Nature)* eserinde ekofeminizmin köklerini ikinci dalga feminizmden alarak üçüncü dalga feminizm bir düşüncesi olduğunu ifade eder.⁶⁹ En genel anlamda ekofeminizm, kadınların “erkek egemenliği ile doğal dünyanın yağmalanması arasındaki bağlantıları ele alır.”⁷⁰

Ekofeminizm terimi ilk defa 1974 yılında “*Le Féminisme ou la Mort*” [*Feminizm veya Ölüm*] isimli eserde Fransız feminist yazar Françoise D'Eaubonne tarafından kullanılmıştır. D'Eaubonne, feminizm ve ekoloji terimlerini birleştirerek yeni bir kavram olan ekofeminizmi oluşturmuştur. D'Eaubonne'a göre, erkeklerin kadınları baskı altına almasıyla doğayı baskı altına alması arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Böylelikle D'Eaubonne'nın bu düşüncesi ekofeminist düşüncenin temelini oluşturur: erkekler tarafından baskı altına alınan hem kadın hem de doğadır ve baskı altına alınan kadın ve doğa arasında sıkı bir bağ bulunur. İlk defa D'Eaubonne tarafından kullanılan ekofeminizm “tekrarlanan çevre felaketlerinin tetiklediği yıkıma karşı etkinlik ve protestolar bağlamında popülerlik kazanmıştır.”⁷¹

D'Eaubonne'nın bu düşüncesinin nedeni Amerikalı kültür antropoloğu Sherry Beth Ortner açıklar. Ortner'a göre, kadınların ve doğanın aynı şekilde baskı altına alınmasının nedeni ise kadınların tarih boyunca doğa ile özdeşleştirilmesidir. Ortner “Is Female to Male as Nature Is to Culture?” (1974) isimli makalesinde kadınlar ve erkekler arasında karşılaştırılma yapıldığında kadınlar "sadece" doğaya erkeklerden daha yakın görüldüğünü, bu sebeple kültürün hala az ya da çok bariz bir şekilde erkeklerle eşit olduğunu ifade eder. Kadının özel süreçlerinde aktif bir katılımcı olduğunu kabul ederken, ancak aynı zamanda onu doğaya daha fazla kök salmış veya doğayla daha doğrudan bağlantıya sahip olarak görür.⁷²

⁶⁹ Val Plumwood, **Feminizm ve Doğaya Hükmetmek**, Çev. Başak Ertür, İstanbul, Metis, 2020, s. 63.

⁷⁰ Josephine Donovan, **Feminist Teori**, s. 351.

⁷¹ Vandana Shiva, Maria Mies, **Ekofeminizm**, Çev. İlknur Urkun Kelso, İstanbul, Sinek Sekiz Yayınevi, 2021, s. 58.

⁷² Sherry Beth Ortner, “Is Female to Male as Nature Is to Culture?”, **Women, Culture, and Society**, ed. M. Z. Rosaldo, L. Lamphere, California, Stanford University Press, 1974, s. 73.

Ataerkil toplum düzeni kadının doğa ile erkeğin de kültür - akıl - mantık ile eşit olmasının altında yatan nedendir. Ataerkil düşünce yapısında erkek kadından her daim daha üstündür ve aynı doğrultuda erkek ile özdeşirilen kültür de her zaman kadın ile özdeşirilen doğadan daha üstündür. Bu bağlamda ataerkil toplumsal düzende hem kadın hem de doğa her zaman erkekler tarafından baskılanır ve sömürülür. Ekofeministlerin savunduğu gibi, kadının ve doğanın özgürlüğüne kavuşmasını arasında var olan bir benzerlik mevcuttur. Her ikisinin de baskılardan kurtulup özgürlüğüne kavuşması için sosyal yapının - düzenin kökten - radikal bir biçimde değişimi gereklidir.

D'Eaubonne'nın düşüncesini paylaşan ekofeminist yazar Carolyn Merchant *The Death of Nature: Women Ecology and Scientific Revolution* (1983) [Doğanın Ölümü: Kadın Ekolojisi ve Bilimsel Devrim] eserinde kadın ve doğa arasında dil, tarih ve kültür aracılığıyla asırlık bir ilişkinin olduğunu belirtir. Kadın ve doğa arasındaki bağ aynı zamanda olan iki önemli sosyal hareket ile temsil edilir. Bunlar biri Betty Friedan'ın *Feminine Mystique* (1963) [Kadını Gizem] kadının kurtuluşunu temsil etmesi diğeri ise 1960'larda oluşturulan ve 1970'de Dünya Gününde dikkati üzerine çeken ekoloji hareketidir. Her ikisinin de ortak bir noktası bulunmaktadır. Kültürel ve ekonomik kısıtlamalar, kadınları Amerikan toplumunda kadınları erkeklere tabi kılmıştır ve kadınlar kendilerini bunlardan kurtarmak için mücadele etmektedirler. Devam eden çevresel sömürünün geri döndürülemez sonuçları konusunda insanlığı uyaran çevreciler, insanlarla doğa arasındaki karşılıklı bağlantıyı vurgulayan ekolojik bir etik geliştirmektedirler. İki hareket ortak amaç olarak yeni değerler ve toplumsal bir yapı önerir. Bu yapı kadın ve doğanın sömürülecek bir doğal kaynak olarak görülmediği fakat hem erkeğin hem de kadının eşit ve çevresel bütünlüğün korunmasına dayanır. Merchant, kadını ve doğayı sömürenin ataerkil toplum olduğu için feminizm ve ekolojik çalışmaların birlikte hareket etmesini savunur. Merchant'ın eseri 1980lerde Amerika'da ekofeminizm gelişmesine yardımcı olarak Margot Adler, Mary Daly, Susan Griffin, Charlene Spretnak ve Starhawk gibi birçok yazara esin kaynağı olmuştur.⁷³

⁷³ Carolyn Merchant, **The Death of Nature: Women, Ecology and Scientific Revolution**, New York, Harper & Row, 1983, s. xix.

D'Eaubonne ve Merchant'ın düşüncelerini daha ileriye taşıyan Plumwood ise kadının ve doğanın aynı doğrultuda bastırılmasının ve sömürülmesinin nedenini Batı kültüründeki ikicilik (düalist) düşünce olduğunu şu sözleri ile dile getirir: "Görmüş olduğumuz gibi hem feminist felsefenin hem de ekolojik feminizmin Batı felsefesi değerlendirilmelerinde ikicilik kavramı, yani değersiz görülen ve kesin bir sınırlarla ayrılan bir ötekilik alanının inşası anahtar niteliğindedir."⁷⁴ Batı felsefindeki ikicilik (dualist) yapısı karşıt kavramlar: kültür / doğa, akıl / doğa, erkek / kadın, zihin / beden, efendi / köle, akıl / madde (fiziksellik), rasyonalite / hayvanlık (doğa), akıl / duygu (doğa), zihin, tin / doğa, özgürlük / zorunluluk (doğa), evrensel / tikel, insan / doğa (insandışı), medeni / ilkel (doğa), üretim / üreme (doğa), kamusal / özel, özne / nesne, benlik / öteki. Plumwood karşıt kavramların bulunduğu listenin tam olmadığını belirtir hatta bu listenin tam olması imkânsızdır, çünkü her ayrıma ilke olarak ikicilik gibi muamele edilir. Bunlar Batı düşüncesi açısından temel olan ikiciliklerdir ve Batı kültüründeki temel baskı biçimlerini temsil ederler.⁷⁵ Ekofeministler, kadın ve erkek arasında oluşturulan düalizmlerin "kadınları olumsuz anlamda doğayla, bedenle, halkın bilgisiyle, duygusuyla ve tinsellikle birlikte düşünülen özel bir dünyaya hapsederek, erkeklerin kültürü, zihni, bilimi, akı ve materyalizmi somutlayan kendi imgeleriyle düzenledikleri tek boyutlu bir kamusal dünya doğurduğunu ileri sürmektedirler."⁷⁶

Plumwood gibi Irene Diamond ve Gloria Feman Orenstein de Batı felsefesindeki ikilik kavramlarını eleştirirler. Diamond ve Orenstein *Reweaving the World* [Dünyayı Yeniden Dokumak] (1990) eserlerinde, ekofeminizmin sadece Batı medeniyetindeki erkek merkezli ve insan merkezli sosyal düzenin ortadan kaldırılmasının yeterli olmayacağını ifade ederler. Bununla birlikte, ataerkil düzenin oluşturduğu tüm ikili karşıtlıklar ortadan kaldırılarak biyolojik ve kültürel çeşitliğe önem veren tüm canlıların sürdürülebilirliğini sağlayacak bir sosyal düzenin kurulması gerektiğini savunurlar:

⁷⁴ Val Plumwood, *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek*, s. 65.

⁷⁵ A. e., s. 67.

⁷⁶ Mary Mellor, *Sınırları Yıkarak: Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru*, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı, 1993, s. 73.

“Ekofeminist düşünce, Batı medeniyetinin erkek-merkezli ve insan-merkezli önyargılarını ortadan kaldırmakla durduramaz. Kültür ve doğa, akıl ve duygu, insan ve hayvan gibi ikiliklerin eleştirisi bir kez ortaya konulduğunda, ekofeminizm, tüm yaşamı destekleyen biyolojik ve kültürel çeşitliliği kabul eden ve bunlara değer veren yeni hikâyeleri yeniden örmeye çalışır. Bu hikâyeler, kadınların biyolojik özelliklerini korkutmak yerine onurlandırırken, aynı zamanda kadınları tarihin öznesi ve yaratıcısı olarak onaylar. Biyolojik özelliğin tarihe karşıt olması gerektiğine dair bu anlayış, feminizmin dönüşümü için çok önemlidir.”⁷⁷

Bu sebeple, ekofeminizmin en temel amacı, tüm ikili karşıtlıkların ortadan kaldırıldığı, kadın, doğa ve ikili karşılaştırmalarda hep ikinci plana atılan, ezilen ve baskılanan tarafın hak ettiği değeri bulduğu yeni eşitlikçi bir düzen oluşturmaktır. Pelin Kümbet “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa” (2012) isimli makalesinde ekofeminizmin temel amaçlarını şu sözleri ile özetlemektedir: “ikili karşıtlıkların var olmadığı bir düzen elde ederek, doğanın ve kadının yanı sıra, karşıtlıkların ikinci tarafında kalan ve baskılanan olguları hak ettikleri değere kavuşturan bir sistem oluşturmaktır.”⁷⁸

Ekofeminizm alanındaki kapsamlı akademik çalışmaların önemli bir ismi olan aktivist yazar ve akademisyen Greta Gaard da Sherry Beth Ortner’in düşüncelerini destekler niteliktedir. “Living Interconnections with Animals and Nature” [Hayvanlar ve Doğa ile Yaşayan Bağlantılar] (1993) isimli makalesinde Gaard, ekofeminizmin ekoloji, feminizm ve sosyalizm anlayışlarından yararlandığını ve ırk, sınıf, cinsiyet, cinsellik, fiziksel yetenekler gibi temel öncül baskılara izin veren ideolojinin doğanın baskısını onaylayan ideolojinin aynısı olduğunu ifade eder. Ekofeminizm, her türdeki baskılara son verilmesi gerektiğini savunurken kadın, doğa veya diğer ezilen grupların mutlaka baskılardan kurtulup özgürlüklerine kavuşmaları gerektiğini vurgular. Baskı analizlerinde sosyalistler, hayvan özgürlükçüleri, ekolojistler ve feministlerin her biri ayrıcalıklı ve ezilen arasında ayrım yaparlar. Erkeklerin ayrıcalıklı üst veya orta sınıf ve insan, teknolojik ve endüstriyel olarak "gelişmiş" olarak tanımlanırken, kadınlar

⁷⁷ Irene Diamond, Gloria Feman Orenstein, **Reweaving the World: The Emergence of Ecofeminism**, United States of America, Sierra Club Books, 1990, s. xi.

⁷⁸ Pelin Kümbet, “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, ed. Serpil Oppermann, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 182.

ezilenler yoksul ya da işçi sınıfı, insan olmayan hayvan, "gelişmemiş" doğa ve dişi olarak tanımlanır. Ekofeminizm, bu tür ayırım veya karşılaştırma yapan ideolojiyi ataerkillik olarak tanımlar.⁷⁹

Ekofeminizm, ataerkil toplumlarda hem kadının hem de kadın ile özleştirilen doğanın baskı altına alındığı, sömürüldüğü arasında benzerliklerin olduğu görüşünü savunur. Ekoeleştirinin öncü isimlerinden Lawrence Buell'e göre ekofeminizm, kadın ve doğa ikiz tahakkümünün ataerkil kültürün eserleri olduğunu ifade eder.⁸⁰ Ekofeministlere göre, kadınlara cinsiyetinden dolayı hem toplumsal hem de kültürel çevrede maruz bırakıldığı eşitsizlik, yapılan ayrımcılık, kadına yöneltilen hem fiziksel hem de psikolojik şiddetin, zararın sorumlusu erkeklerdir. Aynı doğrultuda doğaya verilen tahribatların da sorumlusu erkeklerdir. Bu sebeple ekofeminizm ataerkil toplumlarda kadının baskı altına alınıp sömürülmesiyle doğanın baskı altına alınıp sömürülmesi arasında benzerliklerin bulunduğunu vurgularlar.

Ekofeminizm, ekolojik kaygıları feminist kaygılarla birleştiren bir düşüncedir. Kanadalı çevre aktivist yazar Tzeporah Berman *The Rape Of Mother Nature? Women in the Language of Environmental Discourse* (1994) [Tabiat Ana'ya tecavüz mü? Çevresel Söylemin Dilinde Kadın] isimli makalesinde ekofeminizmi ekolojik ilkeleri feminist teoriyle birleştiren sosyal değişim hareketi ve teorisi olarak tanımlar.⁸¹

Tüm ekofeministlerin ortak noktada buluştukları düşünceleri Karen Warren "Feminism and Ecology: Making Connections" [Feminizm ve Ekoloji: Bağlantıların Kurulması] (1987) makalesinde dört madde halinde özetlemiştir:

- i. "Kadınların baskılanmasıyla doğanın baskılanması arasında önemli bağlar vardır.
- ii. Kadının ve doğanın baskılanmasını yeterli derecede anlamak için bu bağlantıların doğasını ve özünü anlamak gerekir.
- iii. Feminist kuram ve uygulama ekolojik bir görüş açısına sahip olmalıdır.
- iv. Ekolojik problemlerin çözümü feminist bir bakış açısına sahip olmalıdır."⁸²

⁷⁹ Greta Gaard, "Living Interconnections with Animals and Nature", **Ekofeminism: Women, Animals, Nature**, ed. Greta Gaard. Philadelphia, Temple University Press, 1993, s. 1-2.

⁸⁰ Lawrence Buell, **The Future of Environmental Criticism**, s. 139.

⁸¹ Tzeporah Berman, "The Rape of Mother Nature? Women in the Language of Environmental Discourse", **The Trumpeter Journal of Ecosophy**, Vol. 11., No. 4, Fall, 1994, s. 173.

⁸² Warren, 1987, aktaran, Kümbet, s. 191-2.

Bu dört madde temel alındığında Warren’a göre, ekofeminizmin hem feministler hem de çevreciler için ortak noktasının çevre olduğunu belirtir. Kümbet’in sözleriyle “anlaşıldığı üzere, Karen Warren’ın savı, hem feministleri hem de çevrecileri ekofeminizmin çevre meselelerine önemli bir yere sahip kurumsal bir akım olduğuna ikna etmektedir.”⁸³

Ekofeminist teorinin önemli isimlerinden biri olan Ynestra King, “The Ecology of Feminism and the Feminism of Ecology” [Feminizmin Ekolojisi ve Ekolojinin Feminizmi] (1989) isimli makalesine şu sözler ile başlar:

“Bütün insanlar doğal varlıklardır. Bu bariz bir şey gibi görünebilir aslında, ama doğanın reddi ve baskılanması temelleri üzerine kurulu bir kültürde yaşıyoruz. Bunun kadınlar için özel bir önemi vardır. Çünkü ataerkil düşüncede kadınların erkeklerden doğaya daha yakın ve kadınların insan ve insan dışı doğa arasındaki yabancılaşmayı iyileştirmesinde daha iyi olduğunu inanılır. Bu aynı zamanda ekoloji hareketinin nihai hedefidir, ancak ekoloji hareketi mutlaka feminist değildir.”⁸⁴

Bu noktada King, Warren’ın düşüncesinden farklı bir düşünceye sahiptir. Warren ekolojik hareketin feminist bir hareket olması gerektiğini savunurken, King ise böyle bir gerekliliğin olmadığını savunur. King, çoğunlukla ekolojistlerin, insan dışı doğa ile ilgilendikleri için, kadının ezilmesinin temel nedeninin, bu kadar endişelendikleri hor görülen doğayla ilişkili olduğunu anlamadıklarını ifade eder. Kadın düşmanlığı ve doğaya duyulan nefret yakından bağlantılıdır ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirir. Bu düşünceden yola çıkarak King makalesinde, feminizm ve ekolojinin neden birbirine ihtiyaç duyduğunu araştırır ve bir feminizm teorisinin başlangıcını önerir, ekolojik feminizm: ekofeminizm.⁸⁵ Bu sebeple ekofeminizm, ekoloji ve feminizm arasındaki bağlantıları araştırır. Bu araştırma ekofeminizmin çıkış noktasıdır ve King ekofeminizmin çıkış noktasını dört maddede açıklamıştır:

⁸³ Pelin Kümbet, “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, 192.

⁸⁴ Ynestra King, “The Ecology of Feminism and the Feminism of Ecology”, **Healing the Wounds: The Promise of Ecofeminism**, ed. Judith Plant, Philadelphia, New Society Publishers, 1989, s. 18.

⁸⁵ A. e., s. 18-9.

1. “Kadınların doğaya erkeklerden daha yakın olduğu düşünüldüğü için doğaya karşıt olarak Batı endüstriyel uygarlığının inşası, kadınların baskı altına-boyunduruk altına alınması ile diyalektik bir ilişki bulunmaktadır ve bu kadınların boyunduruk altına alınmasını güçlendirir.

2. Dünyadaki yaşam, bir hiyerarşi değil, birbirine bağlı bir ağdır. Doğal bir hiyerarşi yoktur; insan hiyerarşisi doğaya yansıtılır ve daha sonra sosyal tahakkümü haklı çıkarmak için kullanılır. Bu nedenle, ekofeminist teori insan olmayan doğanın egemenliği de dâhil olmak üzere tüm egemenlik formları arasındaki bağlantıları göstermeye çalışır. Ekofeminist uygulama zorunlu olarak hiyerarşi karşıtıdır.

3. İnsan ve insan olmayan varlıkları içeren sağlıklı, dengeli bir ekosistem çeşitliliği sağlanmalıdır. Ekolojik olarak, çevresel yalınlaştırma çevre kirliliği kadar önemli bir sorundur. Biyolojik yalınlaştırmasına örnek olarak bir türün tamamının yok edilmesi, insan çeşitliğinin kimliksiz-vasıfsız çalışanlara indirgenmesine veya kitlesel tüketim pazarlarıyla beğenin ve kültürün homojenleşmesine karşılık gelmektedir. Sosyal hayat ve doğal yaşam, kelimenin tam anlamıyla piyasa toplumunun uygunluğu için inorganik bir şekilde basitleştirilmiştir. Bu nedenle her türlü çeşitliliği kutlayan her türlü tahakküm ve şiddete karşı çıkan ortak çıkarlar üzerine kurulmuş merkezi olmayan küresel bir harekete ihtiyacımız var. Potansiyel olarak, ekofeminizm böyle bir harekettir.

4. Türlerin hayatta kalması bizim doğayla ilişkimizin, kendi bedensel doğamızın ve etrafımızdaki insan içermeyen doğanın yeniden algılanması; doğa-kültür ikili karşıtlığın ortadan kaldırılması, yapılanan feminist ve ekolojik ilkeler doğrultusunda toplumunun yeniden radikal olarak yapılandırılmasıyla mümkün olur.”⁸⁶

Ekoloji hareketi teoride ve pratikte ataerkil kültürlerde “öteki” olarak nitelendirilen doğanın sesi olmaya çalışırken, feminizm de ataerkil toplumlarda “öteki” olarak nitelendirilen kadının reddini temsil eder. Ataerkil toplumdaki “öteki” olan kadınlar feminist hareket aracılığıyla seslerini duyurabilmektedirler. Ekofeminizm ise, toplumda baskı altına alınan ister kadın ister doğadaki diğer canlılar olsun fark etmeksizin tüm baskı altına alınan sınıfları yeni bir sosyal düzen kurarak özgürlüklerine kavuşmalarını amaç edinir. “Ekofeminizmin iletmek istediği özel

⁸⁶ A. e., s. 19-20.

mesaj şudur: Kadınlar hem toplumsal tahakküm hem de doğanın tahakkümü nedeniyle acı çekiyorlar ise bu gezegendeki yaşamın büyük bir bölümünü de acı çekiyor demektir ve tehdit altındadır.”⁸⁷

King aynı zamanda, Batı sanayi uygarlığının inşası projesinde doğayı, hükmedilmesi, üstesinden gelinmesi, insanların ihtiyaçlarına hizmet etmesi için yapılan bir şey haline getirildiği için eleştirir. Çünkü Batı toplumlarında doğa, insan ihtiyaçlarını ve amaçlarını yerine getirmek için insanlar tarafından sömürülecek “doğal kaynaklar” olarak algılanmıştır. Bu şekilde doğa, nesneleştirilecek ve tabi kılınacak, baskın olandan özde farklı bir şey olan “öteki” haline getirilmiştir. Doğa ile özdeşleştirilen kadınlar ise, ataerkil bir toplumda benzer şekilde nesnelleştirilmiş ve tabi kılınmıştır. Bu anlamda kadın ve doğa “öteki” olarak nitelendirilmektedir.⁸⁸

Ekofeminizme önemli akademik katkıları bulunan Profesör Janis Birkeland “Ecofeminism: Linking Theory and Practice” [Ekofeminizm: Teori ve Pratiği Bağlamak] (1993) isimli eserinde ekofeminizmi bir değer sistemi, bir toplumsal hareket ve bir pratik olarak tanımlamaktadır. Fakat aynı zamanda ekofeminizm, erkek egemenliği (androcentrism) ile doğadaki tahribat arasındaki bağlantıları araştıran politik bir analiz sunar.⁸⁹ Ariel Salleh’in de ifade ettiği gibi, erkeklerin düşüncesinde bir yandan doğayı sömürme “hakları” diğer yandan da kadınları kullanma arasında bir paralellik bulunmaktadır.⁹⁰ Egemen ataerkil kültürlerde gerçeklik cinsiyete göre belirlenmiştir, erkekliğe her zaman daha yüksek değerler atfedilmiştir. Bu ise, toplumda “hiyerarşik dualizme”⁹¹ sebep olmuştur. Bir başka deyişle, erkek her zaman daha iyi düşünce, değer ile tanımlanırken kadın hep erkekten sonra gelerek ikinci plana atılmıştır. Bu tür kültürlerde kadınlar tarihsel olarak doğum yapması nedeniyle doğaya daha yakın olarak görülmüştür. Batı medeniyetinde kadın ve doğa birbiriyle ilişkilendirilirken erkek her zaman akıl ile ilişkilendirilmiştir. Ekofeministler kadına yapılan zulme son vermeden doğanın sömürüsüne son verilemeyeceğini ve doğanın sömürüsüne son vermeden kadına yapılan zulme son verilemeyeceğine inanırlar. Her

⁸⁷ A. e., s. 25.

⁸⁸ A. e., s. 20-1.

⁸⁹ Janis Birkeland, “Ecofeminism: Linking Theory and Practice”, **Ecofeminism: Women, Animals, Nature** ed. Greta Gaard. Philadelphia, Temple University Press, 1993, s. 18.

⁹⁰ Salleh, 1989, aktaran Birkeland, 18.

⁹¹ Warren, 1987, aktaran Birkeland, 18.

ikisini de yapmak için ataerkilliği destekleyen varsayımların ortaya çıkarılmasını ve “öteki” üzerinde her zaman güç sahibi olan erkeklik kavramının ve kadının aşağılanması ortadan kaldırılması gerekliliğini savunurlar. Birkeland ekofeminizmin savunduğu fikirleri 9 madde halinde özetlemiştir:

1. “Temel sosyal değişimler gereklidir. Kültürlerimizin altında yatan değerler ve yapısal ilişkileri yeniden inşa etmeliyiz. Eşitlik, şiddetin olmaması-şiddetsizlik, kültürel çeşitlilik ve katılımcılık, rekabetçi olmayan-rekabetsizlik ve hiyerarşik olmayan toplumsal düzen bu yeni toplumsal biçimler için gerekli olan ölçütlerdir.
2. Doğadaki her şeyin özünde bir değer vardır, doğadaki her şey içsel bir değer barındırır. Toplumsal dönüşümün gerekliliklerin başında doğa ve tüm yaşama (veya maneviyat-tinsellik) karşı saygı duymak ve empati kurmak yer alır.
3. Tüm yaşam süreçlerinin birbirine bağlılığını sağlayabilmek için insan merkezli bakış açımız ve araçsal değerlerimizi reddedip yerine biyosentrik-canlı merkezli bakış açısı almalıdır.
4. İnsanlar, doğayı "yönetmeye" veya kontrol etmeye çalışmamalı, aksine doğa ile birlikte uyum içinde çalışmalıdır. Tarım arazilerinin kullanımı, bir karşılıklılık etiği tarafından yönlendirilmeli. İnsanlar geriye kalan doğal ekosistem ve işlemlere yalnızca doğal çeşitliliği korumak gerektiğinde müdahale edebilirler.
5. Yalnızca güç ilişkilerini yeniden dağıtmak bir cevap değildir. Güç temelli ilişkiler ve hiyerarşi gerçeğini değiştirmek ve karşılıklı saygıya dayalı bir etiğe ilerlemeliyiz. Gücün ötesine geçmeliyiz.
6. Gerçeklik algımızdaki erkek/kadın ikili karşıtlık temelli yanlış ikilikleri (düşünceye karşı eylem, maneviyat karşı doğa, sanata karşı bilim, deneyime karşı bilgi gibi) ortadan kaldırmalıyız. Ataerkilliğin ikili kavramsal çerçevesi, ataerkilliğin hâkimiyet etiğini destekler ve bizi birbirimize, "kendimize" ve insan olmayan doğadan ayırır.
7. Süreç, hedefler kadar önemlidir, çünkü nasıl ilerlediğimiz nereye gideceğimizi belirler. Toplumlara nüfuz eden güç temelli ilişkiler ve süreçler kişisel ilişkilerimize yansıdığı için biz değerlerimizi hayata geçirmeliyiz.
8. Kişisel olan politiktir. Özel alanının (kadın) ahlakının, (erkek) bilim, siyaset ve endüstrinin kamusal alanı ile hiçbir etkisi yoktur diyen ideolojiyi

değiştirmeliyiz. Kendi içimizdeki ve toplumdaki erkeksiliği ve kadınsılığı yeniden dengelemek için çalışmalıyız.

9. Sistemin doğasını ataerkil "oyunlar" oynayarak değiştiremeyiz. Eğer bu şekilde değiştirmeye çalışırsak, insanlara baskı altına alanları ve çevresel sömürde bulunanları doğrudan cesaret vermiş oluruz. Bu nedenle güç ve enerji ataerkillikten geri çekilmeliyiz.”⁹²

Bu bağlamda, ekoloji hareketinin ve feminizm ortak yönleri bulunduğu ve birlikte ekofeminizm çatısı altına çalışmaları, çözüm yolları bulmaları gerektiği savunulur.

Ekofeminizmi diğer teorilerden ayıran özellik, doğa ve doğanın gerekçesiz hâkimiyeti konularının feminist teorinin sorunları olduğu gerçeğidir. Bu sebeple, ekofeminizm feminist eleştirinin kapsamına doğayı da dâhil etmektedir. Kadının baskı altına alınmasın sebepleri veya kadını her daim ikinci plana atan, “öteki” olarak nitelendiren düşünciyi oluşturan kavramlar, feminizm altında değerlendirilebilir. “Ekofemistlere göre, su, ağaçlar, hayvanlar, atıklar, doğa ve dil birer feminist sorundur, çünkü bunların anlaşılması, farklı kültürlerden olan kadınların içinde bulundukları kötü koşulların fark edilmesine yardım etmektedir.”⁹³

Karen Warren’ın ekofeminizm anlayışında feminist değerlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Warren’a göre, feminist teorinin “çevresel etiği anlamak ve kavramak için kayda değer katkıları vardır ve doğanın baskılanması ve kadının baskılanması arasında çok çeşitli ortak bağları açık bir şekilde ifade edemeyen çevre etiği yetersiz olacaktır.”⁹⁴ Warren, kendi ekofeminist düşüncesini “Dönüşebilir Feminizm” (Transformative Feminism) olarak isimlendirir. “Dönüşebilir Feminizm” kuramına göre, “ırkçılık, sınıfçılık, cinsiyetçilik, heteroseksizm, türçülük ve çevrecilik de dâhil olmak üzere, tüm baskı sistemleri arasındaki bağları açıkça ortaya koymaktadır.”⁹⁵

⁹² Janis Birkeland, “Ecofeminism: Linking Theory and Practice”, **Ecofeminism: Women, Animals, Nature**, s.19-20.

⁹³ Pelin Kümbet, “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, s. 185.

⁹⁴ Warren, 1990, aktaran Kümbet, s. 185-6.

⁹⁵ Pelin Kümbet, “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, s. 186.

2.5. Derin Ekolojinin Temelleri

2.5.1. Rachel Carson ve *Sessiz Bahar*

Çağdaş doğa felsefesi akımlarından biri olan derin ekolojinin temelleri 1962 yılında biyolog Rachel Carson'ın kaleme aldığı *Silent Spring* (*Sessiz Bahar*) isimli eseri ile atılmıştır.⁹⁶ Carson'ın eseri aynı zamanda hem ekoeleştirinin hem de modern çevreciliğin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Ralph Lutt “Chemical Fallout: Rachel Carson's *Silent Spring*, Radioactive Fallout, and the Environmental Movement” [Kimyasal Serpinti: Rachel Carson'ın *Sessiz Bahar*, Radyoaktif Serpinti ve Çevre Hareketi] (1985) isimli makalesine Carson'ın *Sessiz Bahar* ile başarısını sebeplerini açıklayarak başlar. Lutt'a göre, *Sessiz Bahar*'dan önce hiçbir eserin halkı büyük bir çevre kirleticisine karşı uyarmakta, uyarıyı sorunların derin bir ekolojik algısına dayandırmakta ve sorunu çözmek için kamu, özel ve hükümet girişimlerini teşvik etmekte bu kadar başarılı olmamıştır.⁹⁷

Daha önce de ifade edildiği gibi Carson'ın eseri, zararlı haşaratları kontrol altına almakta kontrolsüzce kullanılan kimyasal ilaçların kuş türleri başta olmak üzere doğadaki tüm canlılara verdiği zararları konu alır. Kitabın ortaya serdiği gerçekler ile birlikte çevre bilincinin artmasıyla tarımda kullanılan DDT (dikloro difenil trikloroetan) olarak adlandırılan zirai ilaçlar 1971 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yasaklanmıştır.

Carson sadece pestisitlerin kirliliği konusunda halkı bilinçlendirmekle kalmamış aynı zaman da radyoaktif serpentinin de uzun solukta insan sağlığı üzerindeki etkilerinden bahsederek toplum bilincinin artmasını sağlamıştır. Lutt, Carson'ın pestisit kirliliği ile radyoaktif serpinti kirliliği arasındaki benzerliğe dikkat çeker: Rachel Carson,

“[D]uyular aracılığıyla görülemeyecek; çok uzak mesafelere, belki de küresel olarak yayılabilecek; zamanla vücut dokularında birikebilecek; hem kronik hem de akut zehirlenmeye neden olabilecek; fakat maruz kalındıktan sonra yıllar veya on yıllar sonra ortaya çıkabilecek kanser, doğum kusurları ve genetik mutasyonlara neden olabilecek bir tür kirlilik hakkında alarm

⁹⁶ Günseli Tamkoç, “Derin Ekolojinin Genel Çizgileri”, **Birikim**, Sayı: 57-58, 1994, s. 87.

⁹⁷ Ralph Lutt, “Chemical Fallout: Rachel Carson's *Silent Spring* Radioactive Fallout, and the Enviromental Movement”, **Enviromental Review**, Vol. 9, No. 3, Autumn, 1985, s. 211.

veriyordu. Hükümet yetkililerinin de bu kirliliği kontrol altına almak ve halkı korumak adına herhangi gerekli adımları atmadıklarını savundu. Bu tanıma uyan tek kirlilik kimyasal pestisitler değildi. O zamanlar halk tarafından çok daha iyi bilinen bir başka kirlilik ise radyoaktif serpintiydi.”⁹⁸

Bu sebeple pestisitler de toplum sağlığını ciddi derecede etkilediği için bir bakıma radyoaktif serpinti gibi değerlendirilebilirdi.

Carson *Sessiz Bahar* isimli eseri ile aynı zamanda modern çevreciliğin de temellerini oluşturmuştur. Greg Garrard’ın sözleriyle “modern çevreciliğin Rachel Carson’ın *Sessiz Bahar*’ında (1962) yer alan ‘Yarının Masalı’ başlıklı bölümde başladığı kabul edilir.”⁹⁹ “Bir zamanlar Amerika’nın kalbinde bütün yaşamın çevresiyle ahenk içinde görüldüğü bir kasaba varmış”¹⁰⁰ sözleriyle başlarken *Sessiz Bahar* insanları doğa ile birlikte uyum içerisinde yaşadığı bir kasabayı resmeder. “Bu ortamda insan faaliyetleri düzeni pek az bozarken, mevsimlerin döngüsü de düzeni iyice pekiştirir.”¹⁰¹ Fakat ilerleyen bölümlerde doğa ile uyumlu biçimde yaşayan bu mutlu kasabada her şey bilinmeyen sebepten dolayı kötüleşmeye başlar:

“Gel zaman git zaman bölgeyi bir acayip afetin tuhaflığı sarar ve her şey değişmeye başlar. Toplumun üzerine bir uğursuz büyü çöker: tavuk sürülerini esrareniz hastalıklar kırıp geçirir, sığır ve koyunlar hastalanıp ölürler. Her yerde ölümün gölgesi vardır. Çiftçiler daha çok ailelerindeki hastalıktan söz etmektedir. Kasabada doktorlar her geçen gün hastalarında görülmeye başlayan yeni hastalıklar karşısında da şaşır kalırlar. Ani ve açıklanamayan birçok ölüm olmuş; bunlar sadece yetişkinler değilmiş; çocuklarda oyun oynarken aniden hastalanarak, birkaç saat içerisinde ölmüşler.”¹⁰²

Kasabadaki doğal denge alt üst olmuş, denge tamamıyla bozulmuştur. Hem hayvanlar hem de çocuklarda dâhil olmak üzere nedeni belli olmayan bir şekilde ölümler artmaya başlamıştır. Kitabın en çarpıcı bölümü kuş seslerinin neredeyse tamamen yok olduğu bölümdür: “Sessiz bir bahardır, bu bahar. Bir zamanlar sabahları saka kuşları, kedi kuşları, kumrular, alakargalar, çalıkuşlarının şafak korusu ve diğer

⁹⁸ A.e., s. 212.

⁹⁹ Greg Garrard, *Ekoeleştirir: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, Çev. Ertuğrul Genç, İstanbul, Kolektif Kitap, 2016, s. 13.

¹⁰⁰ Rachel Carson, *Sessiz Bahar*, Çev. Çağatay Güler, Ankara, Palme Yayınevi, 2021, s. 1.

¹⁰¹ Greg Garrard, *Ekoeleştirir: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, s. 13.

¹⁰² Rachel Carson, *Sessiz Bahar*, s. 2.

kuşların seslerinin partiyonlarıyla canlanırken, şimdi hiç ses yoktur; sessizlik kaplamıştır tarlaları, ormanları, bataklıkları.”¹⁰³ Bu sebeple kitabın başlığı hem genel bir çevre sorununa işaret ederken aynı zamanda da kuş cıvıltılarının da yok olmasını işaret eder.

Carson, yaşanan çevre felaketinin tek sorumlusunun insanoğlu olduğunu şu sözleri ile ifade eder: “Bu felaket kurbanı dünyada hayatın yeniden doğuşunu susturan ne bir büyü ne de düşman saldırısıydı. İnsanlar bunu kendileri yapmışlardı.”¹⁰⁴ Carson, aslında böyle bir kasabanın olmadığını, ama Amerika Birleşik Devletleri’nde ya da dünyanın herhangi bir yerinde bunları yaşamış binlerce yerleşimin olduğunu ve gerçekte bu felaketlerin yaşanmış olduğunu ifade eder. Carson ve Carson’dan etkilenen ekoeleştirmenin ve derin ekolojinin de savunduğu gibi doğada var olan hassas denge sadece ve sadece insanlar tarafından bozulmaktadır. Carson’ın bu düşüncesi hem temellerini attığı derin ekolojistler hem de ekoeleştirmenler tarafından benimsenmiştir.

Carson’a göre asıl suçlular, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra piyasaya sürülen, kullanımı kısa sürede yaygınlaşan zirai kimyasallardır. Carson, *Sessiz Bahar* ile bu kimyasalların insanlığın ve doğanın yararına olmadığını, insan ve doğal yaşama bir tehdit olduğunu ve ne kadar ciddi zararlar verdiğini “bolca bilimsel kanıt ortaya koyarak çürütüyordu.”¹⁰⁵ Carson’ın ortaya koyduğu bilimsel gerçekler ışığında 1971’de Amerika Birleşik Devletleri’nde zararlı kimyasalların kullanılması yasaklanırken aynı zamanda toplumda zirai kimyasallara karşı artan bir toplumsal bilinç gelişti. Böylelikle Carson *Sessiz Bahar* ile modern çevreciliğin, ekoeleştirmenin ve derin ekolojinin temellerini atmış oldu.

¹⁰³ A. e., s.2.

¹⁰⁴ A. e., s. 3.

¹⁰⁵ Greg Garrard, *Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, s. 15.

2.5.2. Aldo Leopold ve “Toprak Etiği”

Derin ekolojinin temelleri Rachel Carson’ın *Sessiz Bahar* eseri ve 20. Yüzyıl çevre etiği ve felsefesi alanlarındaki öncü isimlerden biri olan Aldo Leopold’un “Toprak etiği” düşüncesine dayanmaktadır.¹⁰⁶

Doğa ve yaban hayatın içsel değerleri üzerine lirik yazıları ile Amerikan okurunun ilgisini çeken Leopold “doğa yazını ekoloji bilimi ve etikle birleştiren ilk filozoftur.”¹⁰⁷ Aynı zamanda çevre etiği ve felsefesi alanındaki önemli çalışmalarından dolayı önemli bir yere sahip olan Leopold kaleme aldığı eserleri sayesinde doğal yaşam alanlarının korunması ve doğal yaşamdaki tüm canlıların kontrol altına alınması için sayısız eserler vermiştir. Leopold, “üç kitaptan oluşan, yaklaşık beş yüz yayınlamış makale, raporlar, el kitapları, haber bültenleri ve incelemeler ve daha fazlası beş yüzden fazla yayınlanmamış denemeleriyle”¹⁰⁸ kariyerinin her aşamasında edebi mirasa damgasını vuran eserler bırakmıştır.

Toprak etiği düşüncesini Leopold 1948 yılında kaleme aldığı modern çevre hareketinin temel kitabı olarak da kabul edilen *A Sand Country Almanac and Sketches Here and There (Bir Kum Yöresi Almanacağı ve Oradan Buradan Eksizler)* kitabının son bölümünde yer alan “The Land Ethics” (Toprak Etiği) isimli yazısında yer vermektedir. Yaban hayat ekoloğu, doğa yazarı, çevre filozofu Leopold eserinde insanın doğaya karşı geliştirdiği insanmerkezli yaklaşımı terk edip yaşam merkezli bakış açısını önerdiği eserinin “yayınlanmasından neredeyse yetmiş yıl sonra, batı geleneği hala geniş kapsamlı bir çevre etiğinden yoksundur.”¹⁰⁹

Bir Kum Yöresi Almanacağı ve Oradan Buradan Eksizler Leopold’un ölümünden bir sene sonra yayınlandığında *New York Times Book Review*’da Leopold “filozof ve kalbiyle yazan bir şair”¹¹⁰ olarak tanımlanmıştır. Yayınlandığı yıllarda doğa korumacı

¹⁰⁶ George Sessions, *Deep Ecology for the Twenty-First Century*, Boston & London, Shambhala, 1995, s. xi.

¹⁰⁷ Ufuk Özdağ, *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold’cu Düşünce*, Ankara, Ürün Yayınları, 2017, s. 31.

¹⁰⁸ Susan L. Flander, J. Baird Callicott, *The Mother River of God and Other Essays by Aldo Leopold*, London, The University of Wisconsin Press, 1991, s. ix,x.

¹⁰⁹ Ufuk Özdağ, *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold’cu Düşünce*, s. 19.

¹¹⁰ A. e., s. 32.

çevrelerin ilgisini çeken kitap, 1960'lı yıllarda başlayan çevre hareketleriyle daha da önem kazanmıştır.

Leopold'un toprak etiği düşüncesinin yakın takipçisi olan J. Baird Callicott *In Defense of the Land Ethic* (1989) (Toprak Etiğinin Savunması) kitabında, insanoğlunun güçlü, etkili çevre etiği oluşturmamasındaki en büyük engelin batı düşüncesinin temelini oluşturan insan merkezli yaklaşım olduğunu vurgular. "Batının ahlak felsefesi tamamen olmasa bile çok büyük ölçüde insan merkezli olduğu için, yani sadece insan refahına ve insanının (ve deneyimlerinin) içsel olarak değerli oluşuna odaklandığı için, çevrenin etik alandaki rolü, yalnızca üzerinde insanların etkileşimde bulunduğu bir arenadır."¹¹¹

Leopold, modern hayatın getirdikleriyle birlikte insanoğlunun doğaya verdiği zararın artmasından oldukça şikâyetçidir. Bu tahribata artık dur denilmesinin gerektiğini ve insanların hayatlarında doğa verdikleri zararı telafi etmek için bazı şeyleri değiştirmenin zamanı geldiğini belirtir. Leopold *Bir Kum Yöresi Almanagi*'nda kendi hayatında yaptığı değişiklikleri kaleme alır.

Bir Kum Yöresi Almanagi "Bir Kum Yöresi Almanagi" (A Sand Country Almanac)", "Oradan Buradan Eksizler" (Sketches Here and There) ve "Sonuç" (The Upshot) isimli üç bölümden oluşmaktadır. Eser ile aynı isimde olan birinci bölümde toplam yirmi iki yazı bulunmaktadır. Birinci bölüm Wisconsin'de "shack" adını verdiği bir çiftlik civarında bir sene boyunca yaptığı doğa gözlemlerini aktardığı inceleme yazılarından oluşur. Robert Finch'in de ifade ettiği gibi Leopold'un birinci bölümdeki her bir yazısı "ekoloji ve evrim teorisi bilgisiyle"¹¹² yazılmıştır. Leopold Önsöz bölümünde ifade ettiği gibi birinci bölümdeki yazıları hakkında bilgi verir: "Ailem ile birlikte boğucu moderniteden kaçarak sığındığımız haftasonu kır evimizdeki, yani "shack" dediğimiz yerdeki gözlemlerimiz ve yaptıklarımız hakkındadır. *Üstünleşmiş* toplumumuzun önce tahrip edip sonra da terk ettiği Wisconsin'deki bu kumlu arazide, başka yerlerde kaybettiklerimizi kazma kürekle yeniden geri kazanmaya çalışıyoruz."¹¹³ Kitabın çevirmeni olan Ufuk Özdağ

¹¹¹ Callicott, 1989, aktaran Özdağ, s. 19.

¹¹² Finch, 1987, aktaran Özdağ, s. 32.

¹¹³ Aldo Leopold, *Bir Kum Yöresi Almanagi ve Oradan Buradan Eksizler*, Çev. Ufuk Özdağ, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. xxvi.

Çevirmenin Önsözü bölümde ise Leopold'un kumlu araziye yeniden kazanma çabasını şu sözleri ile dile getirmektedir: “Leopold, eşi Estella ve beş çocuğu 13 yılda 48.000 ağaç diktiler; bozunuma uğramamış alanlardan topladıkları tohumlara restorasyon yaparak, bölgede eskiden var olan yabancı bitkileri geri getirdiler ve böylece kumlu toprakları eski sağlığına kavuşturdular.”¹¹⁴

“Oradan Buradan Eksizler” isimli ikinci bölümü 12 yazıdan oluşan Leopold'un çeşitli seyahatlerini içerir. Bu bölümdeki yazılarını yazarken insanoğlunun doğaya verdiği tahribatı “hayatımın insanlığın raydan çıktığını acı da olsa öğrendiğim bazı bölümleri anlatır. Bu bölümler tüm kıtaya yayılmış ve kırk yılı içine alan, topluca doğa koruma diye adlandırabileceğimiz deneyimlerden örnekler sunar” diyerek dile getirir.¹¹⁵

Üçüncü ve son bölümü toprak etiğini açıkladığı toplam dört yazıdan oluşmaktadır. Bu yazılar “Doğa Koruma Estetiği”, “Amerikan Kültüründe Yaban Hayatı” “Yabanıl Doğa” ve “Toprak Etiği” isimli yazılarıdır. Bu bölümdeki yazıları ile Leopold “raydan çıkan insanlığın” tekrardan raya gireceğini umarak: “Öyle sanıyorum ki bu bölümün yazıları insanlığa nasıl tekrar rayına girebileceğini anlatıyor”¹¹⁶ diyerek insanoğlunun tekrardan doğaya gereken önemi ve değeri vermesini ister. Toprak etiği felsefesi ile Leopold insanların kendi amaçları uğruna hiç düşünmeden doğaya verdiği zarardan rahatsız olduğunu ve bu zararın azaltılması için çevre bilincinin daha da arttırılması için yapılabilecekleri kaleme alır.

“Toprak Etiği” bölümünde Leopold özellikle batı felsefesinin insanmerkezli yaklaşımını eleştirirken insan ve doğanın bir birinden ayrılamayan iki öge olduğunu vurgular. Doğadaki canlı ve cansız varlıkların insanlara ait birer mülk olmadığını, onların da “hakları” olduğunu savunur. “Toprağı tahrip ediyoruz çünkü onu bize ait bir mülk olarak görüyoruz. Toprağı bizim de ait olduğumuz bir topluluk olarak görmeye başladığımızda onu sevgi ve saygıyla kullanmaya başlayabiliriz”¹¹⁷ der

¹¹⁴ Ufuk Özdağ, **Bir Kum Yöresi Almanagi ve Oradan Buradan Eksizler**'de Önsöz, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. x.

¹¹⁵ A. e., s. xxvi.

¹¹⁶ A. e., s. xxvi.

¹¹⁷ A.e., s. xxvi.

Leopold. Leopold'a göre, insanlar, hayvanlar, bitkiler, kara ve su alanları toprağı oluşturan öğelerdir ve bu öğelerin bir topluluk olarak düşünülmesi gerektiğini savunur.

Leopold, "Toprak Etiğı" yazısının başlangıcında etiğın günümüze dek sadece filozofların ilgi alanına girdiğini belirtirken, etik kavramının genişletilmesinin ekolojik evrimin bir süreci olarak tanımlar. "Bu sürecin aşamaları hem ekolojik hem de felsefi açısından tanımlanabilir. Ekolojik açıdan etik, var olma mücadelesinde hareket özgürlüğüne getirilen bir kısıtlamadır. Felsefi açıdan etik, sosyal davranışın antisosyal davranıştan farklılaşmasıdır. Bunlar, aynı şeyin iki farklı tanımıdır."¹¹⁸

Leopold'a göre etik, "birbirine karşılıklı olarak bağımlı bireylerin veya toplulukları işbirliği yolları geliştirmelerinden kaynaklanır."¹¹⁹ Leopold tarihsel olarak etik kavramını araştırdığında, etiğın hep insanmerkezli olmasından ve toprağı karşı bir etik anlayışının geliştirilmemesinden şikâyetçidir. İnsanın, toprak ile üzerinde yaşayan hayvanlar ve bitkiler arasındaki ilişkiyi ele alan bir etik henüz maalesef bulunmamaktadır. Bu durumda insanların hala toprağı kendi mülkleri gibi olarak görmesi yatar. "Toprakla olan ilişki hala tümüyle ekonomiktir ve bu, insana yükümlülükler getiren değil ayrıcalıklar sağlayan bir ilişkidir."¹²⁰ Özdağ *Edebiyat ve Toprak Etiğı: Amerikan Doğa Yazınında Leopold'cu Düşünce* eserinde bu durumu şu sözleri ile özetler: "[M]odern toplumların etik sistemlerinde toprağın bulunmamasını eleştirir. [...] geleneksel etik sistemlerde insanların birbirine karşı yükümlülükleri varken, henüz toprağı karşı sorumluluk duyulmasını gerektiren hiçbir etik bulunmamaktadır."¹²¹ Bu durum karşısında Leopold toprağı oluşturan tüm öğelerini de içine alan yeni bir etik anlayışı önerir: "Toprak etiğı, topluluğun sınırlarını, karaları, suları, bitki ve hayvanları, yani tüm toprağı kucaklayacak şekilde"¹²² olmalıdır. Leopold toprağı da içine alan yeni bir etik anlayışı için toplumlarda "içsel değişimin" olmasını gerektiğini savunur. Toprak etiğı oluşturulduğu zaman insanoğlunun toprak üzerindeki hâkimiyeti sona erecek olup, onu toprağın bir parçası yapacaktır: "*Homo Sapiens*'in rolünü toprak topluluğunun fatihliğinden onu sade bir üyesi ve vatandaşına

¹¹⁸ A. e., s. 214.

¹¹⁹ A. e., s. 214.

¹²⁰ A. e., s. 214.

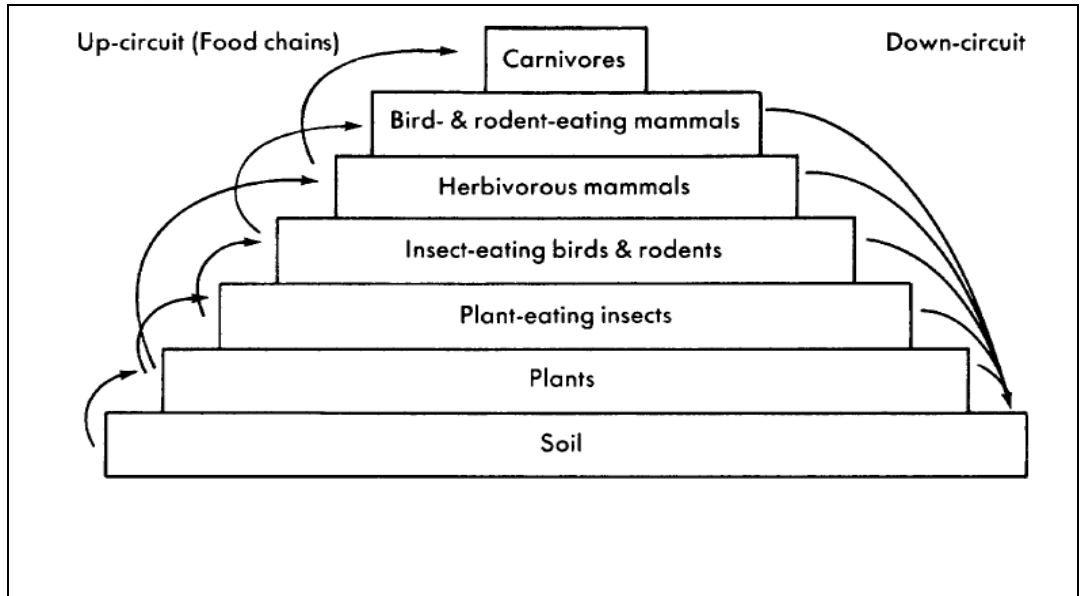
¹²¹ Ufuk Özdağ, *Edebiyat ve Toprak Etiğı: Amerikan Doğa Yazınında Leopold'cu Düşünce*, s. 37.

¹²² Aldo Leopold, *Bir Kum Yöresi Almanığı ve Oradan Buradan Eksizler*, s. 215.

çevirir. Bu, hem topluluk üyelerine hem de topluluğun kendisine saygı duymak anlamına gelmektedir.”¹²³ Toprak etiği kapsamında Leopold doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların ekonomik değeri olsun veya olmasın ekosistemde her birinin ayrı yeri, görevi ve her birine ayrı ayrı ihtiyaç duyulduğunu belirtir. Bu noktada Leopold, ekolojide biyotik piramit olarak kullanılan piramidi “toprak piramidi” olarak tanımlar. Bu piramit yedi katmandan oluşmaktadır: en altta toprak, bitkiler, bitki yiyen böcekler, böcek yiyen kuşlar ve kemirgenler, otobur memeliler, kuş ve kemirgen yiyen memeliler, en üst katmanda ise etçil canlılar bulunmaktadır. Leopold toprak piramidini şu sözleri ile açıklar:

“Bitkiler güneşten enerji soğururlar. Bu enerji, biyota olarak adlandırılan bir devrenin içine akar; biyota katmanlardan oluşmuş bir piramitle temsil edilebilir. Bu piramidin en alttaki katmanı topraktır. Toprağın üstünde bitki katmanı, bitkilerin üstünde böcekler katmanı, böceklerin üstünde kuşlar ve kemirgenler katmanı vardır. Bu şekilde katmanlar çeşitli hayvan gruplarıyla devam eder ve piramit, iri etoburların bulunduğu tepe noktasına ulaşır.”¹²⁴

Tablo 1: Aldo Leopold’un Toprak Piramidi Şeması¹²⁵

¹²³ A. e., s. 215.

¹²⁴ A. e., 225.

¹²⁵ Aldo Leopold, “A Biotic View of Land”, **The Mother River of God and Other Essays by Aldo Leopold**, ed. Susan L. Flander, J. Baird Callicott, London, The University of Wisconsin Press, 1991, s. 268.

Toprak piramidinde bir katmanın türleri nereden geldikleri veya neye benzediklerinden ziyade ne ile beslendikleriyle aynıdır. Toprak piramidindeki her bir ardışık katman yiyecek için kendinden önceki katman(lar)a ihtiyacı vardır, her bir katman da kendinden üstündeki katman(lar)a yiyecek sağlamaktadır. Bu yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması temeline ise toprak bulunmaktadır. Piramitte üst katmanlara çıktıkça katmanlardaki türlerin nüfusu azalır. Bu sebeple, “her etoburun yüzlerce avı, bu avların binlerce kendi avı, milyonlarca böcek, sayısız bitki vardır.”¹²⁶ Her bir katmandaki türlerin gıda ve diğer hizmetler için birbirine bağlı oluşunu besin zinciri (food chain) olarak tanımlanır. İnsanlar da dâhil olmak üzere her tür birçok besin zincirinin bir halkasıdır. Bu noktada Leopold kuzey Amerika bildircini ile ilgili bir örnek verir. Kuzey Amerika bildircini bin çeşit bitki ve hayvanı yer böylelikle bir zincirin bir halkasıdır.

Başlangıçta yaşam piramidi az katmanlara sahipti, evrim süresince katman üstüne katman, halka üzerine halka eklenmiştir. “İnsan, piramidin boyuna ve karmaşıklığına eklenen binlerce unsurdan biridir.”¹²⁷ Piramit öyle karmaşık bir zincir ki düzensiz bile görünse, dikkatle incelendiği zaman karmaşıklığın aslında son derece organize bir yapı içinde olduğu anlaşılır. Bu piramidin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için de farklı parçaların arasındaki işbirliğine ve aynı zamanda rekabete dayanmaktadır. Bu sebeple, piramidin en alt katmanı ve aynı zamanda temelini oluşturan toprak sadece bildiğimiz toprak değildir. Toprak, hayvanların, bitkilerin ve toprağın oluşturduğu bir devrenin içinden geçen bir enerji-yaşam kaynağıdır. Her katmanda bulunan besin zinciri bu enerjiyi üst katmanlara ileten yaşam kanalları durumundadır. Katmanlar arası üretilen enerjinin, üst katmanlara iletilmesinin “hızı ve niteliği bitki ve hayvan topluluklarının yapılarının ne kadar karmaşık olduğuna bağlıdır.”¹²⁸

¹²⁶ Aldo Leopold, **Bir Kum Yöresi Almanığı ve Oradan Buradan Eksizler**, s. 225.

¹²⁷ A. e., s. 226.

¹²⁸ A. e., s. 226.

Callicott, Leopold'un toprak etiği düşüncesinin temelinde yatan canlı merkezli düşüncenin başarılı olmasının temelinde Leopold'un bilimsel birikimi olduğunu belirtir:

“A Sand Country Almanac”ın modern doğa korumanın incili olmasının haklı bir sebebi var- burada bilim konuşuyor. ... Leopold'un büyük felsefi ve siyasi başarısının altında yatan, etiğin insanlararası ilişkiden insan-doğa ilişkisine genişlemesi için yaptığı çağrı değildir, bu çağrıyı nasıl yaptığıdır. Kuşkusuz Leopold toprak etiğini çok güzel ve zarif bir şekilde ifade etmiştir, ancak bunu özellikle de bilimin dilini kullanarak yapmıştır. ... Toprak etiği objektifliğini, evrensellliğini, otorite ve gücünü işte bu bilimsel olan kavramsal temelinden alır.”¹²⁹

Callicott'un ifade ettiği gibi, Leopold'un toprak etiği düşüncesinin temelleri bilimsel bilgi birikimine dayandığı için başarılı ve evrensel olmuştur.

“Ekolojik açıdan etik, varolma mücadelesinde hareket özgürlüğüne getirilen bir kısıtlama”¹³⁰ olarak tanımlayan Leopold toprak etiğinin oluşturabilmesi için doğal dengeyi bozarak çevreye zarar verebilecek her tür eylemin kısıtlanması, ortadan kaldırılmasını önerir. Leopold'a göre, “bir eylem biyotik topluluğun bütünlüğünü, dengesini ve güzelliğini koruduğunda doğru, aksi takdirde yanlış bir eylemdir. [...] Her etik için aynı mekanizma söz konusudur: Doğru eylemler toplumca beğenilir, yanlış eylemler de toplumca kınanır.”¹³¹

Leopold'un toprak etiği hakkındaki tüm düşünceleri ele alındığında, toprak etiğinin dört temel prensibi bulunmaktadır. Birincisi, toprak bir başka deyişle ekosistem, birbirine bağlı ögelerden oluşmuş bir sistemdir. Ekosistemin vazgeçilmez bir parçası olan toprak ekonomik yarar sağlayan bir araç değil bir topluluktur. İkincisi *homo sapiens* yani insanlar toprağın efendisi veya sahibi değildir. Toprak sırf insanlara yarar sağladığı için insanların bir mülkü olamaz ve olmamalıdır. İnsanoğlu toprak topluluğunun sadece bir üyesidir. Eğer insanoğlu biyotik topluluğa zarar veren bir eylemi olur ise etik dışı davrandığı için eylemlerine kısıtlamalar getirilmelidir. Üçüncü prensip ise, biyotanın bütünlüğünü vurgular. İnsanlar hem kendinin hem de diğer canlı

¹²⁹ Callicott, 1987, aktaran Özdağ, s. 40.

¹³⁰ Aldo Leopold, **Bir Kum Yöresi Almanağı ve Oradan Buradan Eksizler**, s. 214.

¹³¹ A. e., s. 234, 235.

türlerin doğadaki yerini ve katıkları değeri sadece bütünü düşünerek hareket ettiğinde anlayabilir. Dördüncü ve son prensip ise, insanoğlunun görevi toprağa karşı ahlaki sorumluluk besleyip toprağı korumaktır.¹³² Toprak etiğı prensipleri göz önüne alındığında insan merkezli yaklaşımın terk edilip yaşam/canlı merkezli yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir, böylelikle sürdürülebilir bir yaşam elde edilir. Yaşam/canlı merkezli bir hayat tarzını benimseyen “modern bilimin çocuğı” Leopold “geleneksel, insan merkezli ekolojiyi reddeder ve cesur yeni bir ekolojiyi [doğa merkezli] benimsemiştir.”¹³³

2.5.3. Derin Ekolojinin İlkeleri ve Arne Naess

1962 yılında Carson’ın *Sessiz Bahar* isimli eseri ile temelleri atılan derin ekolojinin ilkeleri Norveçli filozof Arne Naess tarafından geliştirilmiştir. Arne Naess, Aldo Leopold’un ve Rachel Carson’ın yazılarında var olan doğa anlayışından etkilenip yola çıkarak doğayı daha manevi bir yaklaşımla ve daha derin bir biçimde tanımlamaya çalışır. Derin ekolojinin özü insan hayatı, Batı felsefe geleneğindeki doğa hakkında daha fazla soru sormaktır. Derin ekoloji sığ yaklaşımlı çevre sorunlarının ötesine geçerek daha kapsamlı ve felsefi bir dünya görüşü üzerine odaklanır. Bu sebeple, derin ekoloji aynı zamanda “eko-felsefe ya da yeni doğa felsefesi” olarak da isimlendirilir. Naess’in adı derin ekoloji ile anıldığı için derin ekolojinin isim babası ya da Garrard’ın ifadesiyle “felsefi gurusu”¹³⁴ olarak bilinir. Arne Naess derin ekoloji kavramını ilk defa 1972’de Bükreş’te düzenlenen Üçüncü Dünyanın Geleceğı Konferansında dile getirmiştir. Naess 1973 yılında kaleme aldığı “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” (Derin Ekoloji Hareketi: Bazı Felsefi Görüşler) isimli makalesinde derin ekolojinin ilkelerini açıklarken aynı zamanda derin ekoloji ve sığ ekoloji arasındaki farklılıkları göz önüne sermiştir. Naess’in bu makalesinde ele aldığı derin ekoloji “ekoeleştirici alanında da yeni bir bakış açısı kazandırarak farklı edebiyat okumalarına olanak tanımıştır.”¹³⁵

¹³² Ufuk Özdağ, **Edebiyat ve Toprak Etiğı: Amerikan Doğa Yazınında Leopold’cu Düşünce**, s. 42.

¹³³ Max Oelschlaeger, **The Idea of Wilderness: From Prehistory to the Age of Ecology**, Yale University Press, 1991, s. 208.

¹³⁴ Greg Garrard, **Ekoeleştirici: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar**, s. 42.

¹³⁵ Gülşah Dindar, “Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoeleştirici: Bir Garip Şair Orhan Veli”, **Ekoeleştirici: Çevre ve Edebiyat**, ed. Serpil Oppermann, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 59.

Naess “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” [Derin Ekoloji Hareketi: Bazı Felsefi Yönler] makalesinde derin ekolojinin sekiz temel ilkesini maddeler halinde sıralarlar ve son madde de bu sekiz maddenin değiştirilmeye ve geliştirilmeye açık ilkeler olduğunu belirtir. Derin ekolojinin sekiz temel ilkesi şunlardır:

1. “Dünya’daki insan ve insan dışı yaşamın refahı ve gelişmesi başlı başına bir değer sahiptir. [biyosferik eşitlik-biospherical egalitarianism] (eş anlamlılar: içsel değer, içkin değer) Bu değer içsel değer olarak tanımlanır. Bu değerler insan dışı dünyanın insan amaçları için yararlandırıldığından bağımsızdır.
2. Yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği bu değerlerin ilişkisine katkıda bulunur ve başlı başına bir değerdir.
3. İnsanoğlunun bu çeşitliliği ve zenginliği, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak dışında azaltmaya hiçbir hakkı yoktur.
4. İnsan yaşamının ve kültürlerin gelişmesi insan nüfusunun önemli ölçüde azalmasıyla mümkündür. İnsan dışı yaşamın gelişmesi için böyle bir azalmayı gerekir.
5. İnsanoğlunun insan dışı dünyaya müdahalesi aşırıdır ve bu durum gün geçtikçe daha da kötüleşmektedir.
6. Bu sebeple uygulanan politikalar değiştirilmelidir. Bu politikalar temel olarak ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıları etkiler. Bu değişiklikler hayata geçirildiğinde ortaya çıkacak yeni durum mevcut durumdan çok daha farklı ve iyi olacaktır.
7. İdeolojik değişim, giderek artan yaşam standartlarını daha da arttırmak yerine, esas olarak yaşamın içsel değerinin farkına varmamıza yardımcı olacaktır.
8. Yukarıda ifade edilen maddeleri kabul edenler, doğrudan veya dolaylı olarak gerekli değişiklikleri uygulamaya koymakta sorumludur.”¹³⁶

Bildiri niteliğindeki bu sekiz madde ile derin ekolojinin ana hatlarını çizmiştir. Böylelikle, derin ekoloji temelinde insan merkezli (anthropocentric) anlayış yerine doğa merkezli (ecocentric) anlayışı benimser.

¹³⁶ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 68.

2.5.3.1. Derin Ekolojiye Karşı Sığ Ekoloji

Naess “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” makalesinde aynı zamanda derin ekoloji ve sığ ekoloji arasındaki farklılıkları belirtmiştir. Naess, çevre merkezli derin ekoloji ve insan merkezli sığ ekoloji arasındaki farklılıkları altı başlık altında toplamıştır: çevre kirliliği, doğal kaynaklar, nüfus, kültürel çeşitlilik ve uygun teknoloji kullanımı, toprak ve deniz etiği, eğitim ve bilimsel girişim.

Naess ilk karşılaştırmayı ekolojik sorunların en önde gelen sorunlarından olan çevre kirliliği ile başlatır. Sığ ekoloji, çevre kirliliğini teknolojiyi kullanarak azaltmayı ve yasaların da çeşitli kısıtlamalar getirmesini savunur. Çevre kirliliğine neden olan sanayileri de geliştirmekte olan ülkelere transfer edilmesini önerir. Derin ekoloji ise, çevre kirliliğinin sadece insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilere değil, ekosistemdeki tüm canlı türlerinin yaşam koşulları da dahil olmak üzere bir bütün olarak yaşam üzerine odaklanır. Öncelik, sadece yüzeysel ve kısa vadeli çözümler bulmak değildir, öncelik çevre kirliliğine yol açan nedenler üzerine odaklanmaktır. Üçüncü ve dördüncü dünya ülkeleri bölgelerindeki kirliliğe karşı savaşmakta yetersiz kalırlar. Bu sebeple birinci ve ikinci dünya ülkelerinin yardımlarını ihtiyaç duyarlar. Çevre kirliliği sadece insan yaşamına değil karşı değil, bütün canlıların yaşamına karşı işlenmiş bir suçtur.¹³⁷

İkinci farklılık ise doğal kaynakların kullanımı ile ilgilidir. Sığ ekolojiye göre, doğal kaynaklar insanlara hizmet ettiği için önemlidir. Bu sebeple doğa ve doğadaki varlıkların araçsal değeri bulunmaktadır. Bu görüşe göre, dünya’nın kaynakları onları sömürecek teknolojiye sahip olanlara aittir. Kaynakların tükenmeyeceğine dair bir inanış, güven vardır, çünkü kaynaklar azaldıkça yüksek piyasa fiyatı onları koruyacak ve teknolojik ilerlemeler sayesinde yeri doldurulacaktır. Böylelikle kaynakların azalması durumunda teknolojik açıdan ileri ve finansal sıkıntısı olmayan ülkeler için herhangi bir kaynak sıkıntısı olmayacaktır. Bunlarla birlikte, doğadaki hayvanlar ve bitkiler de sadece insanlara kaynak olduğu için değerlidir. Eğer insan kullanımına hizmet etmiyorlar ise, rahatlıkla yok edilirler. Böylelikle sığ ekoloji insanı en üstte olduğu bir hiyerarşi oluşturur. Derin ekoloji ise, insanların doğadaki tüm canlı ve

¹³⁷ A. e., s. 71-2.

cansız varlıklardan üstün olduğuna inanılan hiyerarşik yapıyı reddeder. Derin ekolojiye göre, doğadaki her canlı ve cansız varlığı değerlidir ve her birinin içsel değerleri bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, doğal kaynaklar sadece insanların gereksinimlerini karşılaması için değil doğadaki tüm canlılar içindir.¹³⁸

Derin ekolojinin ve sığ ekolojinin ayrıldığı bir diğer konu ise aşırı insan nüfusedir. Derin ekoloji gibi sığ ekoloji de fazla insan nüfusunun doğal yaşamdaki dengeyi bozuklarını noktasında hem fikirlerdir. Fakat sığ ekoloji aşırı insan nüfusunun sadece gelişmekte olan ülkeler de sınırlandırılmasını savunur. Çünkü aşırı insan nüfusu gelişmiş ülkelerin değil sadece gelişmekte olan ülkelerin temel sorunudur. Optimum nüfus “bir ekosistemdeki organizmaların sayısı her yıl en üst sınırına ulaşmadan ve daha sonra hastalıklar veya ani ölümler nedeniyle aniden düşmeden, makul seviyelerde azalıp çoğalması”¹³⁹ demektir. İnsanlık için optimum nüfus konusu doğadaki diğer canlıların nüfusu göz ardı edilerek tartışılmaktadır. Sığ ekoloji, insan nüfusu konusunda da insan merkezli yaklaşım geliştirmektedir. Bununla birlikte, artan insan nüfusunun neden olduğu vahşi yaşam alanlarının tahribatı kaçınılmaz olarak kabul edilir. Küresel insan nüfusunun uzun vadede önemli derece azaltılması arzu edilen bir hedef olarak görülmemektedir. Derin ekoloji ise, yaşam üzerindeki aşırı baskıların insan nüfusunun patlamasından kaynaklandığını kabul etmektedir. Sanayi toplumlarından kaynaklanan baskı önemli bir faktördür ve insan nüfusunun azaltılması gelişmiş ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerde de yüksek önceliğe sahip olmalıdır. Bir başka ifadeyle, aşırı insan nüfusun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kontrol altına alınmasını gerektiğini savunur. Bu noktada derin ekoloji “biyobölge” (bioregion) terimini oluşturmuştur. “Her biyobölgenin sahip olduğu aşılmaması gereken belirli bir insan kapasitesi” olduğunu ifade eder. “Bu, çevreyi gereksiz yere bozmadan temel ihtiyaçları mevcut kaynaklar ile karşılanabilen insan sayısıdır.”¹⁴⁰ Derin ekolojiye göre, optimum insan sayısı hakkında kesin ortak bir görüş olmamasına rağmen siyasi ve ekonomik önlemler ile uzun vadede insan

¹³⁸ A. e., s. 72.

¹³⁹ Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, Çev. Egemen Osman, İstanbul, Sinek Sekiz, 2011, s. 132.

¹⁴⁰ David Pepper, **Modern Environmentalism: An Introduction**, New York, Routledge, 1996, s. 26.

nüfusunun azaltılması gereklidir. Bu, insan nüfusunun baskısından dolayı habitatta sayısı azalan canlı türlerin sayısının artmasını mümkün kılacaktır.¹⁴¹

Kültürel çeşitlilik ve uygun teknoloji kullanımı derin ekoloji ile sığ ekolojinin farklı görüşlere sahip olduğu bir diğer konudur. Sığ ekoloji gelişmekte olan ülkelerin batının teknolojisini temel almasını önerir. Sığ ekolojinin tersine, derin ekoloji ise batı teknolojisinin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisinin sınırlandırılması gerektiğini savunur. Buna ek olarak, dördüncü dünya ülkelerinin batının egemenliğine karşı korunması gerektiğini savunur.¹⁴²

Beşinci farklılık toprak ve deniz etiği üzerinedir. Sığ ekoloji doğayı araziler, nehirler ve ekosistemler gibi parçalara ayırarak doğayı bir bütün olarak ele almaz. Bu parçalar bireyin, kuruluşların veya devletlerin mülkiyeti olarak kabul edilir. Bu parçaları korunması çoklu kullanım ve maliyet-fayda analizi üzerine kuruludur. Bir başka deyişle, doğanın kaynakları insanoğluna aittir ve insanoğluna hizmet ettiği sürece önem taşımaktadır. Aynı doğrultuda, yaban hayat yönetimi doğal dengenin korunması için değil, gelecek insan nesilleri için doğayı korur. Derin ekoloji ise, dünyanın insanoğluna ait olmadığını, insanların sadece yeryüzünde yaşadıklarını ve doğanın kaynaklarını hayati ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları ifadelerinde bulunur.¹⁴³

Son farklılık eğitim ve bilimsel girişimler ile ilgilidir. Sığ ekoloji çevrenin bozulması, kaynakların tükenmesi önleyebilmek için daha fazla eğitilmiş uzmanlara ihtiyaç duyulacağını ifade eder. Küresel ekonomik büyüme ile doğadaki artan tahribat kaçınılmaz duruma geldiğinde daha ileri düzeyde teknolojiye ihtiyaç duyulacağını belirtirken bilimsel girişimlerde temel bilimlere öncelik ve önem verilmesi gerektiğini savunur. “Sığ ekoloji sürdürülebilir bir yaşamı gerçekleştirmenin çok sayıda uzman yetiştirilmesine, teknolojinin ilerlemesine bağlı olduğunu”¹⁴⁴ savunur. Derin ekoloji ise, eğitimin tüketim dışı ürünlere ve herkese yetecek kadar tüketilebilir ürünlere odaklanmalıdır. Bir başka deyişle, derin ekoloji eğitim aracılığıyla insanların aşırı tüketim

¹⁴¹ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 72-3.

¹⁴² A. e., s. 73.

¹⁴³ A. e., s. 73-4.

¹⁴⁴ Ruşen Keleş, **100 Soruda Çevre: Çevre Sorunları ve Çevre Politikası**, s. 156.

alışkanlıklarının değiştirilmesi gerektiğini savunur. Bununla birlikte eğitim aracılığıyla çevre bilincinin kazandırılması hedeflenir. Dünya Koruma Stratejisinin eğitim hedefi olan koruma için destek oluşturmak biyosfere saygı çerçevesinde daha derin bir çerçeve içinde öncelik verilmelidir.¹⁴⁵

Günseli Tamkoç “Derin Ekolojinin Genel Çizgileri” isimli yazısında Arne Naess’in derin ekoloji görüşlerini sığ ekoloji (yüzeysel ekoloji) ve derin ekolojinin arasındaki farklılıkları tablo halinde özetleyerek karşılaştırmıştır:

Tablo 2: Yüzeysel (Sığ) Ekoloji ile Derin Ekolojinin Karşılaştırması¹⁴⁶

Yüzeysel (Sığ) Ekoloji Formülasyonu	Derin Ekoloji Formülasyonu
1. Doğadaki çeşitlilik bizim için değerli bir kaynaktır.	1. Doğadaki çeşitlilik kendi kendisi için bir değer taşır.
2. İnsan için olmayan değerden söz etmek saçmadır.	2. Değeri insan değeri olarak görmek ırkçı bir önyargı ifadesidir.
3. Bitki türleri insanların yararına tarım ve tıpta kullanıldığı için değerlidir.	3. Bitki türleri korunmalıdır çünkü onların değerleri özlerindedir.
4. Kirlenme eğer ekonomik büyümeyi etkiliyorsa durdurulmalıdır.	4. Kirlenmeyi durdurmak ekonomik gelişmeden daha önce gelmelidir.
5. Gelişen toplumlardaki nüfus artışı ekolojik dengeyi tehlikeye düşürmektedir.	5. Dünya nüfusundaki artış ekosistemi tehdit etmektedir, ama endüstriyel ve gelişmiş devletlerin nüfusu ve davranışları daha tehlikelidir.
6. “Kaynak” demek insan için yararlı kaynak demektir.	6. “Kaynak” tüm yaşam için kaynaktır.
7. İnsanlar yaşam standartlarında geniş çaplı bir gerilemeye razı olamazlar.	7. İnsanlar aşırı gelişmiş milletlerin yaşam standartlarının düşmesine değil genel yaşam niteliğinin düşmesine razı olmamalıdır.
8. Doğa zalimdir ve böyle olması da gereklidir.	8. İnsan zalimdir ama böyle olması gerekmez.

¹⁴⁵ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 74.

¹⁴⁶ Günseli Tamkoç, “Derin Ekolojinin Genel Çizgileri”, **Birikim**, Sayı: 57-58, 1994, s. 89.

Naess'in karşılaştırma yaparak derin ekoloji ve sığ ekoloji arasındaki farklılıklarını Tamkoç maddeler halinde tabloda özetlemiştir. Her bir madde arasındaki farklılığın nedeni derin ekolojinin insanı merkez alan bir yaklaşım değil, doğayı merkez alan bir yaklaşımı benimsemesidir.

Çevre kirliliği, doğal kaynaklar, nüfus, kültürel çeşitlilik ve uygun teknoloji kullanımı, toprak ve deniz etiği, eğitim ve bilimsel girişim derin ekoloji ve sığ ekolojini arasındaki temel farklılıklardır. Her bir farklılıkta sığ ekoloji insanoğlunu doğadan daha üstün tutarak her daim önceliği insanoğluna verir. Doğa insanın ihtiyaçlarını karşılayan bir araçtır. Bu sebeple sığ ekolojinin insan merkezli tutumu mevcuttur. Buna karşılık derin ekoloji insanı doğadan hiçbir zaman üstün görmeyerek çevre merkezli anlayışı benimser.

2.5.4. İnsanmerkezciliğe Karşı Doğamerkezcilik

Derin ekolojide sıklıkla karşılaşılan iki karşıt önemli kavram bulunmaktadır: insanmerkezcilik ve çevremerkezcilik. Bu iki kavram derin ekoloji ve sığ ekoloji arasındaki temel farklılığı göz önüne sermek adına önemlidir. Sığ ekoloji insanmerkezcilik üzerine kurulu iken derin ekoloji çevremerkezcilik üzerine kuruludur. Sığ ekolojinin çıkış noktası olan insanmerkezciliğin temelinde insanı doğadaki diğer tüm canlı ve cansız varlıklardan yücelten bir düşüncedir. “Varlıkbilimsel bakımdan insan türünün doğadaki öbür varlıklar karşısında ayrıcalıklı bir önemin olduğu varsayılır. Bu varsayım, insana, ya felsefi düşünüşte evrimsel olarak ya da orta çağlar boyunca sorgulanmayan dinsel düşünüşte Tanrısal yaratılışı bakımından yüklenen bir öneme işaret eder.”¹⁴⁷ Bu sebeplerden dolayı insan doğadaki diğer canlılardan o kadar farklı ve ayrıcalıklıdır, sadece insanlar içsel-özel değerlere sahiptir.

İnsanmerkezcilikte, insanın ayrıcalığı, üstünlüğü insana yüklenen, sadece insanda olduğu düşünülen özelliklerdendir. Bu özelliklerin sadece insanoğlunda var olduğu, insan-olmayan varlıklarda bulunmadığı düşüncesi, insan ve doğa arasında keskin ayrımların yapılmasına yol açar. “O özelliklerin insan-olmayan varlıklarda

¹⁴⁷ Aykut Çoban, **Çevre Politikası: Ekolojik Sorunlar ve Kuram**, Ankara, İmge Kitabevi, 2020, s. 279.

bulunmadığı iddiası, insanı doğanın geri kalanından kalın bir çizgiyle ayırır.”¹⁴⁸ Böylelikle düalist bir düşünce sistemi oluşur: insan ve insan-olmayan. Düşünebilme, kendini ifade edebilme özellikleri, karar verebilme yetisi, öz bilince sahip olması, farklı duyguları yaşayabilme özelliği gibi nitelikler insanın sahip olduğu içsel değerler olarak kabul edilir. Sahip olduğu özelliklerden dolayı “insanlara ve öteki varlıklara değeri ancak insan verir. İnsandan başkası bunu yapamaz.”¹⁴⁹ Bu değerler ile insan diğer canlılardan ayrılır ve daha ayrıcalıklı, üstün bir konuma getirir.

Dinsel düşünüşteki “Büyük Varlık Zinciri”¹⁵⁰ne göre, yeryüzündeki varlıklarda süreklilik ve hiyerarşi bulunmaktadır. Tanrı, melekler, insanlar, omurgalı ve omurgasız hayvanlar, bitkiler, cansız varlıklar Büyük Varlık Zincirinde varolan hiyerarşinin sırasındadır. Hiyerarşinin önemli bir parçası olan insan ilk sıralarda yerini alırken kendinden sonra gelenlerle asla eşit değildir. Skolastik felsefe anlayışına göre, Tanrı kendisine hizmet etmesini için insanı yaratmıştır, doğayı da insana hizmet etmesini için yarattığına inanılır. Bu sebeple, insan hizmetine sunulan doğadaki varlıklar üzerinde söz sahipliğine ve üstünlüğe sahiptir. Böylelikle “yaratılış düşüncesinde insan, hiyerarşinin tepesinde ve evrenin merkezinde olmamakla birlikte insan-olmayan varlıklar karşısında ayrıcalıklı bir yer edinir.”¹⁵¹ Dinsel düşünüşe göre, doğa insanın gereksinimlerini karşılamak için insanlığın hizmetine sunulduğundan doğa bir araç görevi görür.

İnsanın doğadaki yeri hakkındaki düşünceleri, insan aklı özgürleştikçe farklılık gösterir. Dinsel düşünüşten farklı olarak, insan kendi geleceğini belirleyen bir özne konumdadır. Bu, insanı “varlık zincirinde kutsal varlıklardan sonra gelen, görece alçakgönüllü konumundan koparır. İnsan bu kez evrenin tam merkezine atanarak neredeyse tanrısallaştırılır. Bütün öteki varlıklar, tanrı insana (homo deus) göre hiyerarşik biçimde sıralanarak konumlandırılır”¹⁵² birbirinden tamamen ayrılan insan ve doğa arasında düalist bir yaklaşım oluşur. Bu sebeple, insanmerkezcilik insan ve doğa (insan olmayan) olmak üzere düalist düşünceye dayanır.

¹⁴⁸ A. e., s. 279.

¹⁴⁹ A. e., s. 280.

¹⁵⁰ A. e., s. 280.

¹⁵¹ A. e., s. 280.

¹⁵² A. e., s. 281.

İnsanmerkezcilikte, insan evrenin merkezindedir, geriye kalan tüm canlı ve cansız varlıklar insana göre konumlandırılır. Bu sebeple insan hiyerarşik yapının en üst sırasında yerini alır. Bu düşünceye göre, insan kendisini daha üstün gördüğü ve üzerinde egemenlik kurduğu doğanın bir parçası değildir ve olamaz da. Doğadaki tüm canlı ve cansız varlıklar insanlığın hizmetine sunulmuştur, insanlığın ihtiyaçlarına hizmet ettikleri sürece değerlidir. İnsanmerkezcilikte, doğadaki tüm canlı ve cansız varlıklar insanların gereksinimlerini karşılaması gereken araçlar ya da kaynaklar olarak görülür. Buna göre doğal kaynaklar sadece araçsal değerler taşır. Çünkü doğa, insanın amaçlarına hizmet ettiği sürece değerlidir. “İnsan için herhangi bir yararın söz konusu olmadığı durumlarda, ekolojik bir sorundan da söz edilemez.”¹⁵³

İnsanmerkezci yaklaşımda insanlar için teknoloji doğaya daha fazla hükmedilmeleri için önemlidir. Teknolojinin yardımıyla, insanoğlunun doğa üzerindeki kontrolü ve hâkimiyeti daha da artacaktır: “doğanın önüne çıkardığı engelleri kolaylıkla aşacak, doğal kaynakları etkin kullanacak, tükenen kaynakları yerine koyacak, çevre kirliliğiyle mücadele edecek, bitki ve hayvanların genlerine müdahale ederek onlarda bulunması istediği özellikleri elde edecek.”¹⁵⁴

Derin ekolojinin temelini oluşturan çevremerkezli yaklaşımın odak noktası çevredir. Çevremerkezli anlayışın görüşleri insanmerkezli görüşün anlayışları ile zıttır. Çevremerkezli anlayışa göre, insan doğal yaşamın bir parçasıdır ve doğa insanların ihtiyaçları karşılamak üzere hükmedilmesi gereken bir araç konumunda değildir. İnsanın olduğu gibi doğanın, doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların içsel değerleri bulunmaktadır. “Bu anlayışa göre, doğadaki değerleri, insanlar için bir işleve sahip oldukları ya da yarar sağlayacakları için değil de, salt kendileri değerli oldukları için korumalı ve onlara saygı duymalıyız.”¹⁵⁵ Bu sebeple ekosistemdeki her bir varlık önemli ve değerlidir.

Çevremerkezli yaklaşıma göre, ekolojik sorunların sorumlusu insanmerkezli yaklaşımdır. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birinci neden, insanmerkezcilik insanı doğadan ayırdığı için insan doğayı istediği gibi kullanıp, sömürmesini

¹⁵³ Ruşen Keleş, **100 Soruda Çevre: Çevre Sorunları ve Çevre Politikası**, s. 164.

¹⁵⁴ Aykut Çoban, **Çevre Politikası: Ekolojik Sorunlar ve Kuram**, s. 282.

¹⁵⁵ Ruşen Keleş, **100 Soruda Çevre: Çevre Sorunları ve Çevre Politikası**, s. 165.

cesaretlendirmiştir. Bu da ekolojik sorunları beraberinde getirmiştir. İkinci neden ise, insanmerkezcilik insanın doğa ve doğal hayat üzerinde her zaman egemenlik sahibi olduğu düşüncesinden dolayı insanın doğa verdiği tahribatları algılaması, anlaması ve kabul etmesini zorlaştırmıştır. Çoban'ın da belirttiği gibi, “akıl sahibi, düşünen, kendi geleceğini belirleyen üstün bir türün, kendi sağlığına ve doğaya zarar verebilecek bir öngörüsüzlükle hareket etmeyeceği yanılsamasının aşılması uzun zaman almıştır.”¹⁵⁶ Bir başka ifade ile insanmerkezcilik insanlarda çevre bilincinin oluşmasını engellemiştir.

¹⁵⁶ Aykut Çoban, **Çevre Politikası: Ekolojik Sorunlar ve Kuram**, s. 283.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CHARLOTTE PERKINS GILMAN'IN FEMİNİST EKOLOJİK ÜTOPYASI *KADINLAR ÜLKESİ*'NDE DERİN EKOLOJİNİN İZLERİ

3.1. Charlotte Perkins Gilman ve *Kadınlar Ülkesi*

*Herland (Kadınlar Ülkesi)*¹⁵⁷ (1915) birinci dalga feminist akımının önde gelen isimlerinden biri olan ve sonraki feminist ütopyacı düşünceyi etkileyen Amerikalı yazar Charlotte Perkins Gilman'ın kaleme aldığı feminist ütopyanın ilk örneklerindendir. Toplumsal feminist eleştirmen olarak bilenen Gilman'ın *Women and Economics* (1898) (*Kadınlar ve Ekonomi*) ve *The Yellow Wallpaper* (1892) (*Sarı Duvar Kağıdı*) diğer önemli iki eserleridir. *Kadınlar ve Ekonomi* eserinde ataerkil toplumlarda kadınların sosyal, ekonomik ve politik yerini kaleme alır. Ann J. Lane ise eseri “kadın tarihinin, sosyolojisinin ve politik ekonomisinin önemli ve köklü bir çözümlemesi”¹⁵⁸ olarak tanımlar. Mary Jo Deegan, Gilman'ın *Bizim Ülkemiz: Kadınlar Ülkesi'nden Sonra* eserinin önsözünde “Kadınlardaki kişilik bölünmesinin acısı, Gilman'ın insanın kanını donduran yarı otobiyografik öyküsü *Sarı Duvar Kağıdı*'nda anıtlştırılmıştır”¹⁵⁹ diye ifade eder.

İlk feminist ütopyalardan olan *Kadınlar Ülkesi* ve devamı niteliğinde feminist distopya olarak nitelendirilen *With Her in Ourland (Bizim Ülkemiz: Kadınlar Ülkesinden Sonra)* Her iki eser Gilman'ın kendi dergisi olan *The Forerunner*'da tefrikalar halinde yayınlanmıştır. Gilman 1909 ile 1916 yılları arasında yedi yıllık süre boyunca her ay yayınlanan derginin hem yayımcısı hem de tek yazarıdır. *The*

¹⁵⁷ Bu çalışmada “Kadınlar Ülkesi” iki farklı anlama gelen bir ifadedir. Bunlardan ilki Charlotte Perkins Gilman'ın feminist ütopyasının adıdır. Bu sebeple eser adı italik olarak kullanılacaktır. İkincisi ise, eserin geçtiği yerin ve ülkenin adıdır. Bu sebeple italik gibi farklı bir yazım olmadan kullanılacaktır.

¹⁵⁸ Ann J. Lane, **Kadınlar Ülkesi'nde Önsöz**, Çev. Seher Özbay, İstanbul, Otonom Edebiyat, 2019, s. 5.

¹⁵⁹ Mary Jo Deegan, **Bizim Ülkemiz: Kadınlar Ülkesi'nden Sonra'da Önsöz**, Çev. Aylin Onacak, İstanbul, Otonom Edebiyat, 2014, s. 16.

Forerunner 1916 yılının Aralık ayında *Bizim Ülkemiz*'in son bölümünü yayımlandıktan sonra yayın hayatına son vermiştir.

Gilman'ın 1915 yılında kaleme alarak tefrikalar halinde yayınlanan *Kadınlar Ülkesi* feminist bilimkurgunun gelişmesi çevre bilincinin artmasıyla ile yeniden keşfedilerek 1979 yılında ilk kez kitap olarak yayınlanmıştır. Mary Jo Deegan Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi*, *Bizim Ülke* ve *The Forerunner* eserleriyle yazarın “bir sosyolog olarak mesleki çalışmalarının doruğa ulaştığı eserler”¹⁶⁰ olarak tanımlar. Fakat yaşadığı dönemde Gilman'ın sosyolog olduğuna inanmayan bir grup şüphecii bulunmaktadır. Amerikanlı akademisyenlere göre, sosyolog olmanın tek belirleyici şartı üniversitede sosyoloji dersi vermektir. Max Weber uzmanı ve Alman sosyolog olan Dirk Kasler sosyoloğu tanımlamak için beş ölçütten bahseder ve bu ölçütlerden bir tanesini karşılayan kişinin sosyolog olarak tanımlar. Gilman, Kasler'in beş ölçütün hepsini karşıladığını aşağıdaki maddelerde ifade eder:

- 1.“Gilman sosyoloji dersleri verdi; akademide kadrolu öğretim üyesi değil, kampüslerde sık sık bağımsız bir okutmandı. (Aslında Gilman'a akademik bir pozisyon önerilmiş, fakat kendisi reddetmişti).
2. Gilman Amerikan Sosyoloji Derneği'nin kurucu üyesiydi ve üyeliği yirmi beş yıl sürdü.
3. Gilman sosyoloji kitapları ve makaleleri yazdı, bazı makale ve eleştirileri etkili bir dergi olan *American Journal of Sociology*'de yayımlandı.
4. Gilman kendini bir sosyolog olarak tanımlıyordu.
5. Gilman pek çok başka insan tarafından bir sosyolog olarak tanımlanıyordu.”¹⁶¹

Gilman hem feminist yazar hem de sosyolog kimliğiyle farklı türlerde kaleme aldığı eserlerde kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal eşitsizliği dile getirmiştir. Gilman kadınların toplum tarafından sokulmak istendiği kalıpları yok etmenin yollarını eserlerinde dile getirmiştir. Ann J. Lane'nin belirttiği gibi “kolektif bir varlık olarak kadınların, kendileri de istedikleri takdirde, toplumun yeniden kurulmasında

¹⁶⁰ Mary Jo Deegan, *Bizim Ülkemiz: Kadınlar Ülkesi'nden Sonra'da* Önsöz, s. 21.

¹⁶¹ A. e., s. 21.

itici bir güç olabileceklerine dair iddiası olmuştur.”¹⁶² Gilman bu toplumsal vizyonunu toplumun hoşuna gidecek şekilde “sosyalizmi de meşru, çekici ve mantıklı bir fikir olarak sunmakta kararlıydı. Bunun için seçtiği edebiyat türü ütopyacı roman oldu.”¹⁶³ Her biri *The Forerunner*’da yayınlanan feminist ütopya üçlemesini kaleme aldı: *Moving the Mountain* (*Dağı Yerinden Oynatmak*, 1911), *Herland* (*Kadınlar Ülkesi*, 1915) ve devamı niteliğinde olan *With Her in Ourland* (*Bizim Ülkemiz*, 1916). Belirtilen iki unsurun en iyi yansıması ve örneği *Kadınlar Ülkesi*’dir. *Kadınlar Ülkesi* tamamıyla kadınlardan oluşan, kadınların erkeklere hiçbir şekilde ihtiyaç olmadan tamamen kendi çabasıyla yeni baştan kurdukları ve erkeklerin hiç olmadığı bir ülkedir.

Ekolojik ütopyanın ilk örneği olarak kabul edilen Ernest Callenbach’ın *Ekotopya* eserinden altmış yıl önce kaleme alınan *Kadınlar Ülkesi* Callenbach’ın *Ekotopya*’sına ilham kaynağı olmuştur. Yirminci yüzyılın sonuna doğru ekolojik ütopya olarak nitelendirilen ve türün temellerinin atıldığı *Kadınlar Ülkesi*’ndeki ekosisteminde var olan her tür varlığa saygı duyma, insanoğlunun doğal yaşam ile birlikte uyumlu yaşaması, doğayı bir araç olarak değil kendi başına bir varlık olarak kabul etme ve saygı duyma gibi insan-merkezli değil canlı-merkezli sürdürülebilir yaşam tarzı özellikleri hem ekolojik ütopya türünün hem de Callenbach’ın literatüre kazandırdığı ekotopya kavramının yapı taşlarını oluşturur. Aynı zaman belirtilen özellikler 20. Yüzyılın sonunda ortaya çıkan ekoeleştiri, ekofeminizm ve derin ekoloji gibi ekolojik teorilerin de temellerinin atılmasına yardımcı olmuştur. Bu sebeplerden dolayı Gilman’ın feminist ekolojik ütopyasının literatürde önemli bir yere sahiptir.

Kadınlar Ülkesi, Terry O. Nicholson, Jeff Margrave ve Vyndyck Jenninngs isimli üç Amerikalı erkeğin sadece kadınlar tarafından kurulan üstün nitelikli bir toplumun kurulamayacağı düşüncesi ile başlar. Bu üç erkek anlatılanlara göre böylesine üstün niteliklere sahip bir toplumda mutlaka erkeklerin var olduğu fikri ile Kadınlar Ülkesi’ni ziyaret etmeye karar verirler. Terry, Jeff ve Vyndyck Kadınlar Ülkesi’ni ziyaret eden ilk üç erkektir. Terry, coğrafya ve biyolojide oldukça bilgili, teknik, elektrik ve elektronik konularında oldukça yeteneklidir. Aynı zamanda karşı cinse olan düşkünlüğü ile bilinen bir zengindir. Doktor ve şair olan Jeff, aynı zamanda

¹⁶² Ann J. Lane, *Kadınlar Ülkesi*’nde Önsöz, 2019, s. 13.

¹⁶³ A. e., s. 16.

iyi bir botanikçidir. Romanın anlatıcısı olan Vyndyck ise farklı dillere merakı olan bir sosyologdur. Üç maceracı arkadaşın farklı karakterlere ve özelliklere sahip olmasının rağmen, en önemli noktaları hepsinin bilim ile ilgilenmeleridir.

Bir gün çıktıkları bir keşif gezisinde Vyndyck rehberlerin kendi aralarında “esrarengiz ve korkunç bir Kadın Ülkesi’nden” bahsettiklerini işitir. Rehberlerin Kadınlar Ülkesi’ne ait anlattıkları efsanelerin hepsi aynı noktada birleşir. Anlatılan tüm efsanelerin ortak noktası sadece kadınlar ve kız çocuklarından oluşan erkeklerin yüzyıllardır hiç olmadığı garip bir ülkedir. Rehberlerin hiç biri Kadınlar Ülkesi’ni gözleriyle hiç görmemişlerdir ve oraya gitmenin erkekler için ölümcül olacağını defalarca dile getirmişleridir. Çok uzun yıllar önce cesur bir araştırmacının Kadınlar Ülkesi’ne gittiğini anlatan hikâyelerden de bahsetmişlerdir. Bu hikâyelerde Kadınlar Ülkesi “Kocaman Bir Ülke, Kocaman Evler, Birçok İnsan, Hepsi Kadın” olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁴ Aynı zamanda birçok erkeğin Kadınlar Ülkesi’ne gittiğini fakat hiçbirinin geri dönemediği de anlatılan hikâyeler arasındadır. Vyndyck duyduklarını Terry ve Jeff’e anlattıktan sonra hepsinin Kadınlar Ülkesi’ne olan merakları artmıştır. Kısa sürede gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra bu üç maceracı arkadaş ne ile karşılaşacaklarını bilmeden Kadınlar Ülkesi’ne doğru yola çıkarlar.

Seyahatleri süresince ve Kadınlar Ülkesi’ne vardıklarında mutlaka bir yerlerde erkeklerin var olduğundan emin olan Terry, Jeff ve Vyndyck ülkenin üzerinde keşif uçuşu sırasında gördüklerine inanamazlar:

“Karşımızda inanılmaz gelişmiş bir ülke vardı, sanki ormanların bile bakımı yapılıyor gibiydi. Kocaman bir park alanını andıran bu ülke, devasa bir bahçeydi adeta. [...] itiraf etmeliyim ki o sırada düzgün, temiz yollara, etkileyici mimariye ve küçük kasabanın düzenine de güzelliğini de pek dikkat etmemiştik. [...] Sadece kadınlar vardı... ve çocuklar. [...] iyi de görünüşleri ... MEDENİ bir ülke burası resmen! ... Mutlaka erkekler de vardır.”¹⁶⁵

Her ne kadar sadece kadınların ve kız çocukların olduklarını görseler de mutlaka bir yerlerde erkeklerin var olduklarından emindiler. Batı felsefesinin egemen olduğu dualistik düşüncede kadınlar böylesine medeni ve gelişmiş bir ülke kuramazlardı.

¹⁶⁴ Charlotte Perkins Gilman, **Kadınlar Ülkesi**, Çev. Sevda Deniz Karali, İstanbul, İthaki, 2020, s. 9.

¹⁶⁵ A. e., s. 21.

Çünkü medeni ve gelişmiş gibi üstün nitelikler her zaman erkekler ile özdeşleştirildi kadınlar ile değil.

Terry, Jeff ve Vyndyck Kadınlar Ülkesi'nde misafir edilmek üzere büyük bir binaya yerleşirler ve onlar için her türlü konfor sağlanır. Keşif gezileri boyunca Somel, Vyndyck'in özel öğretmeni, Zava Jeff'in özel öğretmeni ve Moadine ise Terry'nin özel öğretmeni olarak eşlik eder. Bu üç maceracı arkada kendi ülkelerine ait her şeyi özel öğretmenlerine anlatacaklar ve özel öğretmenleri de kendi ülkelerine ait her türlü bilgiyi onlar ile paylaşacaklardır. İlk başlarda iki taraf birbirlerini anlamakta zorlansalar da zaman ilerledikçe her iki taraf diğer tarafın dilini öğrendikçe daha iyi anlaşarak bilgi aktarımında bulunurlar. Dil, din, tarih, eğitim, annelik, çocuklar, evlilik, tarım, hayvancılık, kültür, sosyal yapılaşma, yönetim biçimi ve nüfus kontrolü gibi birçok konuda bilgi alışverişinde bulunurlar. Jeff, Terry ve Vyndyck'in kendi ülkelerine ait verdikleri her bilgi kadınlar tarafından özenli ve detaylı bir biçimde not edilip analiz edilir.

Kadınlar Ülkesi'nde bir seneden fazla kalan Amerikalı erkekler ilk başlarda kaçmaya teşebbüs etseler de her defasında başarısız olurlar. Zamanla Kadınlar Ülkesi'nin bireyleri gibi davranmaya başlarlar. Zaman ilerledikçe Terry ile Alima, Vyndyck ile Ellador ve Jeff ile Celis özel bir bağ kurar ve Tapınakta güzel bir tören ile evlenirler. Böylelikle Kadınlar Ülkesinde iki bin yıldan sonra ilk defa erkekler de bu ülkenin bir parçası olur. Tarihlerinde ilk defa artık Kadınlar Ülkesi'nde erkekler de yaşamaktadır.

Bir seneden fazla Kadınlar Ülkesi'nde kaldıktan sonra Jeff oradaki doğal yaşam ile birlikte kurulan düzene, toplumsal yapıya ve doğa ile uyumlu yaşam tarzlarına hayran kalır. Kendisini oranın bir parçası olarak hissettiğinden dönüş vakti geldiğinde kendi ülkesi olan Amerika'ya geri dönmeyi reddeder. Geldiği ilk günden beri mutlu olmayan ve kadınlara karşı hep önyargılı olan Terry bir an önce ülkesine dönmek için can atar. Ellador Vyndyck'i yalnız bırakmak istemediği için kendi ülkesini terk edip Vyndyck'in ülkesine gitmeye karar verir. Bu karar Kadınlar Ülkesi için bir iltir. Tarihlerinde ilk defa bir kadın kendi ülkesini terk edip hiç tanımadığı bir ülkeye gidecektir. Fakat Vyndyck kendi ülkesi hakkında bilgiler verirken birçok gerçeği kadınlardan ve özellikle Ellador'dan sakladığı için Ellador gideceği ülkede her

şeyin dört dörtlük olduğu inancındadır. Bu konuda Jeff Vyndyck'i uyarıp her şeyi tüm gerçekleriyle Ellador'a anlatması yönünde ısrarcı olur. Bunun üzerine Vyndyck ülkesi hakkında sakladığı tüm olumsuz gerçekleri Ellador'a anlatmasına rağmen Ellador'un fikrini değiştirmeyi başaramaz.

Ellador ülkesini terk etmeden önce tamamlaması gereken işleri vardır. Bunlardan en önemlisi ülkesindeki bilge kadınlar ile konuşmaktır. Bunun üzerine ülkedeki en bilge kadınlar arasında yüce bir konsey kurulur. Erkeklerin Kadınlar Ülkesi'nde bulundukları süre boyunca ülkeleri hakkında verdikleri tüm bilgiler kadınlar tarafından dikkatlice ve özenli bir biçimde not edilmiştir. Konseyde yüce bilge kadınlar bu notlardan doğru çıkarım ve tespitlerde bulunurlar. Bunun sonucunda yüce bilge kadınlar üç sonuca varır. Birincisi öteki dünyada yani erkeklerin ülkesinde çoğu salgın hastalık olmak üzere çok fazla ve farklı türde hastalık vardır. İkincisi ise, cehalet, önyargı ve azgın duygular öteki dünyayı ele geçirmiştir. Son olarak demokrasi olmasına rağmen insanlar arasında huzursuzluk ve savaşlar vardır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda ülkelerini dünyanın geri kalanı ile açık iletişime açmaya henüz hazır olmadıkları kararını alırlar. Bunun üzerine Ellador'un tekrar ülkesine dönmesine kadar onlardan ülkelerinin yerini hiç kimseye söylemeyeceklerine dair yemin etmelerini isterler. Jeff hemen yemin ederken Vyndyck bir süre düşündükten sonra o da yemin eder. Fakat Terry ülkesine döner dönmez Kadınlar Ülkesi'ne bir keşif gezisi düzenleyeceğini ifade edince Terry'nin daimi tutsak olarak Kadınlar Ülkesi'nde kalacağı kararı alınır. Kendisi için alınan karardan memnun olmayan Terry hemen fikrini değiştirip yemin eder. Gilman'ın ekolojik feminist ütopyası Terry, Vyndyck ve Ellador'un Kadınlar Ülkesi'nden ayrılması ile son bulur.

3.2. Ekofeminist *Kadınlar Ülkesi*'nde Derin Ekolojinin İzleri

Val Plumwood *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek* kitabında feminist [ekolojik] ütopyanın özellikleri hakkında bilgi verir:

“Kadınların kendilerini ve doğal dünya ile barış içinde yaşadıkları bir yurdun hikâyesi, feminist ütopyaların hep yinelenen temasıdır. İnsanlar arasında ya da insanlarla hayvanlar arasında hiyerarşinin olmadığı, insanların birbirine ve doğaya özen gösterdiği, toprağın ve ormanın gizemini, gücünü ve bütünlüğünü koruduğu, teknolojik, askeri ve ekonomik gücün yeryüzünü ya da en azından

kadınların denetimi altında bulunan bölümünü yönetmediği bir yurttur burası.”¹⁶⁶

Plumwood’un verdiği özelliklere göre, kadınların doğa ile birlikte huzur içinde yaşadıkları bir yaşam özlemi feminist ütopyaların tekrarlanan temasıdır. Feminist ütopyalarda ataerkil toplumlarında bulunan hiyerarşiye yer yoktur; bir canlı bir diğer canlıdan üstün olamaz. Bu tür toplumlarda her canlı eşittir ve doğaya saygılı ekolojik bilince sahip bir toplum bulunur. Ataerkil düzenin yerini anaerkil düzen almıştır.

Plumwood’un feminist ütopyanın genel hatlarını belirlediği özelliklerin tamamı Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi*’nde yer almaktadır. Bu sebepten Plumwood’dan alıntılanan paragraf *Kadınlar Ülkesi*’ne rahatlıkla uyarlanabilir. Uyarlama şu şekilde olabilir: Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi*, kadınların kendilerinin ve doğal dünya ile barış içinde yaşadıkları bir yurdun hikâyesidir. Kadınların arasında hiyerarşinin olmadığı, kadınların birbirine ve doğaya özen gösterdiği, toprağın ve ormanın gizemini, gücünü ve bütünlüğünü koruduğu, ülkenin her alanda kadınların denetimi altında olduğu bir ülkedir Kadınlar Ülkesi.

Feminist ütopyanın ilk örneklerinden olan *Kadınlar Ülkesi* aynı zamanda ekofeminizmin görüşlerini yansıtan öncül eserlerden biridir. Eser, ekofeminist ve derin ekoloji kuramlarının ortaya çıkışından ortalama altmış sene önce yazılmasına rağmen eserde her iki kuramdan izlerin bulunması şaşırtıcı ve ilgi çekicidir. Ekofeminist ve derin ekoloji teorilerinden uzun yıllar önce yazılmasına rağmen Gilman eserinde ileri dönük, ileriye ışık tutan düşünceler yer verdiği için *Kadınlar Ülkesi* yazıldığı dönemin ötesinde bir eser olarak tanımlanabilir.

Ekofeministler ilk olarak Batı kültüründe egemen olan ikili karşıtlıklar düşüncesinin ortadan kaldırılması konusunda hem fikirdirler. Doğa ile özdeşleştirilen kadın her zaman akıl-mantık ile özdeşleştirilen erkek karşısında zayıftır, güçsüzdür. Bu bağlamda hem kadın hem de doğa akıl-mantık yani erkekler tarafından baskı altına alınan bir nesne olarak algılanır. Bununla birlikte erkek-merkezli ve insan-merkezli sosyal düzenin yerini kadınların nesne değil özne olduğu, her tür baskının ortadan

¹⁶⁶ Val Plumwood, *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek*, s. 18.

kaldırıldığı, hiyerarşinin yerinin eşitlik aldığı ve insanların doğal yaşama saygı duyarak birlikte yaşadığı özgür bir düzenin gerekliliğini savunurlar.¹⁶⁷

Aynı zamanda kadınların baskı altına alınması ile doğanın baskı altına alınması arasında önemli bağların olduğu tüm ekofeministlerin ortak görüşüdür. İkili karşıtlıklar üzerine kurulu ataerkil düşünce hem kadınların hem de kadın ile özdeşleştirilen doğanın baskı altına alınmasının ilk ve tek sorumlusudur. Ekofeministler “doğaya haksızlık edildiğine inanmakta ve aynı haksızlıkların kendilerine [kadınlara] yapılmakta olduğuna, her ikisi arasında önemli bir bağın varlığına işaret etmektedirler. [...] Bu harekete egemen olan en temel kavram doğanın ezilmesi, talan edilmesi ile kadınların ezilip sömürülmesi arasında küçümsenmeyecek bir ilişkinin var olduğudur.”¹⁶⁸ Bu bağlamda kadınların ve doğanın özgürlüğüne kavuşabilmesi için feminizm ve ekoloji birlikte çalışarak çözüm yolu bulmalıdırlar. Feminizm, ekolojik görüşe sahip olması gerekirken ekolojik problemlerin çözümü de feminist bir bakış açısına sahip olmalıdır.

Hem Ekofeministler hem de derin ekolojistler ataerkil toplumda temel sosyal değişimlerin gerekli olduğunu savunurlar. Doğadaki her tür özünde içsel bir değere sahiptir. Bu nedenle temel sosyal değişimlerin başında doğa ve yaşam ağındaki tüm varlıklara saygı duymak yer alır. İnsan-merkezli ve erkek-merkezli bakış açılarının yerini canlı-merkezli bakış açısı almalıdır. İnsanlar doğaya hükmetmek yerine, doğa ile birlikte uyum içinde yaşamalıdırlar. Doğanın tahrip edilmemesi ve insanların özgürce hem kendi aralarında hem de diğer canlılar ile uyum içinde yaşamasını sağlamak için gerekli her tür politik değişiklikleri öngörürler. Belirtilen özellikler ekofeministlerin ve derin ekolojistlerin ortak düşünceleridir. Bahsedilen özelliklerin tamamı Gilman’ın feminist ekolojik ütopyasında yer aldığı için eser hem ekofeminist hem de derin ekoloji perspektiflerinden değerlendirilir.

¹⁶⁷ Irene Diamond, Gloria Feman Orenstein, **Reweaving the World: The Emergence of Ecofeminism**, s. xi.

¹⁶⁸ Günseli Tamkoç, “Ekofeminizmin Amaçları”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, 1996, s. 77.

3.2.1. Doğaya Saygı Etiği

Doğamerkezli yaklaşımı temel alan derin ekolojiye göre doğa saygı duyulması gereken bir varlıktır. Bu sebeple, doğa insanlara hizmet ettiği takdirde saygı görür insanmerkezli yaklaşımı tamamıyla reddeder. Doğa insanlara hizmet etmek için bir araç görevi göremez. Doğa kendi içerisinde değerli olduğu için saygı gösterilmedir. Bu ilkeye en güzel örnek “bir ağaç vardı ki onunla ayrıca gurur duyuyorlardı, insanların yiyebileceği bir meyve vermiyordu fakat öyle güzeldi ki söküp atmaya kıyamamışlardı. Dokuz yüz yıl boyunca üzerine çalıştıkları bu harika ağacı gösterdiler bize, üzeri şimdi sağlıklı tohumlarla kaplıydı.”¹⁶⁹ Yıllar boyunca saygı duyup korudukları ağaç sınırlı topraklarında meyve vermemesine rağmen Kadınlar Ülkesinde çok değerli bir yere sahiptir. Kadınların doğal yaşam alanlarına verdikleri özenin ve saygının yansımasıdır.

Kadınlar Ülkesi’nde ormana gösterilen saygı ve duyulan hassasiyet derin ekolojistlerin doğaya saygı gösterilmesi gerektiği ilkesinin yansımasıdır. Kadınlar Ülkesi’nde ormana gösterilen saygı ve özen erkeklerin gözlemleriyle aktarılır: “Ben hiçbir yerde böylesine bakımlı bir orman görmedim. Almanya’da bile. Baksanıza, kuru tek bir dal bile yok, asmalara bile özellikle şekil verilmiş sanki.”¹⁷⁰ Ağaçların hemen hemen hepsinin meyve verdiğini ve diğer ağaçlardan çok iyi kalitede kereste çıktığını ifade eden erkekler hayranlıklarını şu sözlerle dile getirirler: “Orman falan değil burası, resmen bostan! [...] Üzerimizde yükselen bu ağaçlar, ülkenin özenli sakinleri tarafından özenli bir bakımdan geçiyor olmalıydı. [...] İnsanların koca bir ormanlık alanı farklı türden ağaçlarla böylesine özenle donatabileceğini bırakın görmeyi, hayal bile edemezdim herhalde.”¹⁷¹ Erkeklerin ormanların daha geniş kapsamıyla doğanın böylesine titiz ve özenli bir biçimde bakılması karşısında şaşkınlıklarını ve hayranlıklarını saklayamamaları kadınların doğaya, doğal yaşama verdikleri önemi vurgular. Kadınların doğal yaşam ile kurdukları bağ da vurgulanır. Doğaya ve doğanın

¹⁶⁹ Charlotte Perkins Gilman, **Kadınlar Ülkesi**, 2020, s. 116.

¹⁷⁰ A. e., s. 24.

¹⁷¹ A. e., s. 115.

önemli bir ögesi olan hem insanlara hem de diğer canlı ve cansız türlere ev sahipliği yapan ormana duydukları saygının bir göstergesidir.

3.2.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı

Kadınlar Ülkesi'nde yaşam doğa merkezli olup doğaya zarar veren hiçbir etmen bulunmamaktadır. Örtülü anlatım biçiminin hakim olduğu eserde Gilman doğal enerji kaynakların kullanımı ile ilgili net bir bilgiye yer verilmemiştir. Fakat ülkedeki kadınların yüzyıllardır dış ülkelerle bağlantısı ve bağımlılığı olmadan, herhangi bir tür teknolojiye yer vermeden yüksek standartlarda kendi kendilerine rahatlıkla yetebilen sürdürülebilir düzenin kurulmasında doğal enerji kaynakların kullanılması kaçınılmazdır. Bu nedenle Kadınlar Ülkesi'nde doğal kaynaklar enerji ihtiyacının karşılanmasında kullanıldığı çıkarımı rahatlıkla yapılmaktadır.

3.2.3. Doğal Kaynakların Kullanımı

Derin ekolojistler insanların doğaya olan müdahalesini sadece ve sadece yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama noktasında izin vermektedir. Bu sebeple, doğanın insana sunduklarının sadece yaşamsal ihtiyaçlarının karşılama ve ihtiyaçları miktarında kullanılmasını savunur. Kadınlar Ülkesi'nde hayat doğanın kadınlara sunduklarıyla devam etmektedir. Barınma ve yiyecek gibi en temel yaşamsal gereksinimlerinin doğal kaynaklardan sağlamaktadırlar. Sınırlı topraklar üzerine kurulu olan ülkede doğanın sunduğu imkânları kadınlar en iyi biçimde değerlendirip en üst standartlara çıkarmayı başarmışlardır. Bunların başında ormanlardaki ağaçlardan en iyi kalitede yüksek verim almak ve sınırlı tarım alanlarını en verimli biçimde kullanmak olmuştur. Diğer ülkelerden yardım olmadan yüzyıllar boyunca kendi kendine yetebilen bir düzen kuran kadınlar doğanın onlara sunduklarını en iyi biçimde değerlendirip sürdürülebilir bir düzen kurmuşlardır.

3.2.4. Çevre Kirliliğini Önleme

Eşitlik ve doğayla uyum içindeki kurdukları düzende doğaya gösterilen özenin de ülkede her hangi bir tür çevre kirliliği bulunmamasıyla açıklanabilir. Doğal yaşam kaynaklarını kirletecek her hangi bir unsur bulunmamaktadır. Bu doğrultuda derin ekolojinin savunduğu çevre politikası devreye girer, çevre kirliliği olmadan engellenen

önlemler, politik değişiklikler yerleri alır. Ülkedeki doğal güzellikten, çevre kirliliğinin olmamasından etkilenen Terry, Jeff ve Vyndyck hayranlıklarını dile getirirler: “Burası yabancı ülke falan değil. [...] İlerledikçe daha da etkileniyorduk. ... ‘Gerçek olamayacak kadar güzel.’ [...] Hiç pislik yok. ‘Duman da yok.’ ... ‘Gürültü de yok.’ Her şeyin üzerine bir güzellik, düzen, temizlik ve içten bir yuva havası sinmişti sanki.”¹⁷² Kadınların doğal yaşama verdikleri önemin ülkede hiçbir tür çevre kirliliği olmamasına örnek teşkil eder.

3.2.5. Ekolojik Sürdürülebilirlik

Derin ekolojinin isim babası olarak kabul edilen Arne Naess’e göre, ekolojik sürdürülebilirlik yeşil-ekolojik toplumun temel hedeflerinden bir tanesidir. Yeşil toplumun gerçekleştirilmesi beklenen üç ana hedeften bir tanesi ekolojik sürdürülebilirliktir. Barış ve sosyal adalet diğer ikisidir.¹⁷³ Gilman’ın *Kadınlar Ülkesi* Naess’in yeşil toplumun hedeflerini gerçekleştirebilmiş bir toplumdur. Kadınlar Ülkesi ekolojik sürdürülebilirlik döngüsünün, barışın ve sosyal adaletin üzerine kurulmuş bir toplumdur.

Kadınlar yüzyıllar boyunca kendileri için doğal yaşam alanlarına zarar vermeden yüksek kaliteli standartları oluşturmak, daha da önemlisi gelecek nesiller için de yaşam alanlarını, doğal kaynaklarını korumak adına yüzyıllar boyunca araştırmalar yapıp kendilerini ve dolayısıyla ülkelerini birçok alanda geliştirmişlerdir. Tarım bu alanlardan bir tanesidir. Tarım alanında kurdukları çevre dostu düzenlemeler ile hem var olan nesiller hem de gelecek nesiller için sürdürülebilir doğal yaşam inşa etmişlerdir.

Arne Naess, sürdürülebilir çevreci bir yaşam düzeni oluşturmak derin ekolojinin önemli unsurlarından biri olduğunu belirtir. Kadınlar ülkelerini tarım alanın da en yüksek seviyeye ulaştırdıklarında ve ülke nüfusunu dengeledikten sonra “başka bir şey yapmalarına gerek kalmadığını düşünebilirsiniz. Fakat onlar böyle düşünmemişlerdi. Onlara göre ülke bir birlikti, onların birliği. Kendileri de bir birlikti, bilinçli bir gruptular ve hey şeye toplum açısından bakıyorlardı. Bu nedenle zaman

¹⁷² A. e., s. 30, 31.

¹⁷³ Arne Naess, “Politics and the Ecological Crisis”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 447.

algıları tek bir bireyin umutları ve amaçlarıyla sınırlı değildi.”¹⁷⁴ Sadece kendi nesiller değil gelecek nesiller için çalışmayı ilerlemeyi hiçbir zaman bırakmayan kadınlar “yüzyıllar sonrasını bile kapsayan gelişme planlarını bir alışkanlık gibi hayata geçirmeye devam ettiler”¹⁷⁵ diye ekledi Vyndyck. Doğal yaşama zarar vermeden gelecek nesiller için yaşanabilir doğal yaşam alanları ve kaynakları bırakmak derin ekoloji perspektifinden oldukça önemlidir. Kadınlar Ülkesi’nde sürdürülebilirlik “verimlilik planları” ve “topraktan gelen her şeyin yeniden toprağa karışmasıyla” mümkün kılmışlar:

“Beni en çok etkileyen ise verimlilik planlarıydı. Bu küçük, sınırlı topraklardan yaşamak zorunda kalan sıradan insanların bundan çok zaman önce açlıktan ölmesi ya da sürekli bir yaşam mücadelesi vermeleri beklenirdi. Bu dikkatli kadınlar ise toprağı topraktan çıkanlarla besledikleri harika bir düzen kurmayı başarmışlardı bütün yiyecek kalıntıları, kereste veya dokuma işlerinden kalan bütün bitki atıkları, kanalizasyondaki bütün katı maddeler, her şey ama her şey özenle işlenip karıştırılarak toprağa katılıyordu. Sonuç, sağlıklı ormanlarda görünenle aynıydı, dünyanın geri kalanında giderek artan yoksullaşmanın aksine burada toprağın değeri ve verimi giderek artıyordu.”¹⁷⁶

Uzun yıllar süren araştırmaların sonucunda kadınlar hem yaşadıkları dönem hem de gelecekler dönemler için verimlilik planı ile oldukça sınırlı olan ülke topraklarını en iyi, en verimli bir biçimde değerlendirmişlerdir. Bununla birlikte, topraktan geleni tekrardan toprakla buluşturarak bir başka değişle geri dönüşüm yöntemiyle hem çevre kirliliğini engellemiş hem de her tür atık malzemeyi yeniden değerlendirerek kullanıma kazandırmışlardır. Bu yöntemler sayesinde ülkede uzun yüz yıllar yetecek kadar yaşam alanı ve kaynakları sağlanmıştır.

3.2.6. Demografi Denetimi

Derin ekolojiye göre, insanoğlu her ne kadar sınırsız olduğunu düşünse de yeryüzünün sahip olduğu alan ve sunduğu kaynaklar sınırlıdır. Bu sebeple, yeryüzünün insanoğluna sunduğu yaşam alanları ve kaynakları maalesef sınırlıdır, bir sonu vardır. Fakat insanoğlu sayısı gün geçtikçe artmaktan nüfus ve artan nüfus için

¹⁷⁴ A.e., s. 115.

¹⁷⁵ A. e., s. 115.

¹⁷⁶ A. e., s. 116-7.

yeteri kadar yaşam alanı ve kaynak kalmama tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bununla birlikte insanoğlunun doğal yaşam alanlarına, doğadaki türlere ve doğal kaynaklara olan müdahalesi ve baskısı da kontrolsüzce artmaktadır. Doğal yaşam alanlarına yöneltlen müdahalenin azaltılması gereklidir. Bu, ancak insan nüfusunun azaltılması ile mümkün olacaktır. İnsan sayısı azaldıkça, insanoğlunun doğaya olan müdahalesi de doğru oranda azalacaktır. Eğer yeryüzü taşıyabileceği kapasitede insana ev sahipliği yapar ise insanoğlunun doğaya verdiği tahrip de ortadan kalkacaktır. Yeryüzü taşıyamayacağı sayıda insan barındırır ise bireye gerekli yaşam alanı ve yaşamını devam ettirmesini sağlayacak kaynaklar sunamaz. Böyle bir durumda insanlar arasında rekabet başlar, yeryüzünün sunduklarına ulaşmak için doğaya verilen zarar daha da büyüyerek artar. Bütün bu kötü senaryonun önüne geçilmesi için insan nüfusunun kontrol altına alınması gerekmektedir. Yeryüzünün sınırlı coğrafi yapısı, sınırlı kaynakları sınırsız insana ev sahipliği yapamaz. Derin ekolojinin savunduğu bu düşünce Kadınlar Ülkesi'nde bakire doğum yöntemi ile sadece kadınlardan oluşan nüfus yine kadınların duygularını kontrol altına alarak sağlanmıştır.

Ekofeminizm kuramında nüfusun kontrol altına alınması gerekliliği ile ilgili bir sav bulunmamasına rağmen Gilman küçük bir yüz ölçümüne ve sınırlı doğal kaynaklara sahip olan Kadınlar Ülkesi'ndeki devamlılığı veya sürdürülebilirliği sağlamak adına ülkedeki nüfusun dengelenip kontrol altına alınmasını partenogenez yöntemi ile sağlamıştır.

Yüzyıllar boyunca nüfusun niteliğini arttırmak için çalışırken aynı zamanda nicelik olarak da sınırlandırmışlardır. Kadınlar ülkelerinde nüfusu nasıl dengeledikleri erkeklere anlatırken Kadınlar Ülkesi'nden önceki dönemle ilgili bilgi verip ülkelerini nasıl kurduklarını anlatırlar. Yaklaşık iki bin yıl önce ülkede bir kralın olduğu, çok eşli ve köleleri olan bir topluluk olduğunu belirtirler. Bu topluluk varlıklarını sürdürmek için diğer topluluklarla birçok savaşırlar girerler. Bir gün savaş güçleri ülkenin geçidi olarak kabul edilen dağ geçidini korumaya çalışırken volkanik bir patlama meydana gelir. Patlama sonucunda ülkenin dış dünya ile tek bağı olan geçit yıkılır. Böylelikle ülkenin dış dünya ile tüm bağları ve bağlantısı kesilir. Aynı zamanda patlamada ülkedeki birçok erkek ölür, köleler hariç çok az erkek kurtulur. Sayıca üstün olan köleler isyan çıkararak erkek çocuklar dâhil tüm sahipleri öldürürler. Hatta yaşlı kadın

ve anneleri de öldürürler. Köleler geriye kalan kadın ve kız çocuklarını alıp ülkeye hükmetmeyi amaçlamışlardır. Fakat bu durumdan çok rahatsız olan kızlar sözde efendilerini katletmişlerdir. Artık ülkede sadece kadınlar vardır. Önceleri umutsuzluğa kapılırlar da hiçbir zaman vazgeçmemişler. Kendi ülkelerini kurmak için işe koyulmuşlardır. İlk olarak ölüleri gömerek işe başlamışlardır, sonrasında topraklarını ekip kendilerine ait bir yaşam kurmaya başlamışlardır.

Yaşanan zorlu günlerin ardından sadece iki erkek çocuk doğmuş ama onlar da sonra ölmüşlerdir, böylelikle ülkede sadece kadınlar kalmıştır. Ülkedeki kadınlar on yıl kadar kendilerini her alanda yavaş yavaş bilgilendirmeye ve güçlendirmeye başladıklarında bir kadın mucizevi bir şekilde hamile kalmış. “Tabii ki herkes bir yerlerde bir erkek olduğunu düşünmüş ama kimseyi bulamamışlardır. Nihayet bunun Tanrı’nın bir hediyesi olduğuna karar verip bu gururlu anneyi, Anneliğin Tanrıçası’nı Maaia Tapınağı’na yerleştirip sıkı gözetim altında tutmuşlardır. Bu mucize kadın yıllar içerisinde çocuk üstüne çocuk doğurmuş.”¹⁷⁷ Kadın beş çocuk, beşi de kız çocuğu dünyaya getirerek ülkeleri için yeni umut tohumlarını ekmıştır. Bu beş kız çocuğu ülkenin en değerli varlıkları haline gelerek ülkenin geri kalanına umut olmuşlardır. Daha sonra bu beş çocuğun anne olup olmayacaklarını merakla beklemiştir. 25 yaşlarına geldiklerinde her biri beş tane kız çocuğu doğurmuştur. Bir zaman sonra erkeklerin varlığını hatırlayan yaşlı kadınlar da ölmüştür. Artık ülkede erkeklerin varlığından haberdar olmayan yeni, güçlü, doğaya duyarlı bir kadın nesli vardır. Yüz elli beş döllenmesiz doğan kadınlardan oluşan yeni bir ırk doğmuştur. “Maaia’nın Kızları, Tapınağın Çocukları ya da Geleceğin anneleri”¹⁷⁸ olarak adlandırılan bu beş kız Kadınlar Ülkesi’nin başlangıcı olmuşlardır.

“İşte size Kadınlar Ülkesi’nin başlangıcı! Tek bir anneden gelen koca bir aile. Bu kadın yüz yaşına kadar yaşamış, yüz yirmi beş torun çocuklarını görmüş, Kraliçe Rahibe Anneleri olarak bilinmiş. [...] [T]ek başına yeni bir ırk dünyaya getirmişti o! [...] [B]eyaz saçlı ilk Anne ölmüştü ve beş kız kardeş, yirmi beş kuzen ve yüz yirmi beş kardeş torundan oluşan bu koca aile bir ırkın başlangıcı olmuştu.”¹⁷⁹

¹⁷⁷ A. e., s. 82.

¹⁷⁸ A. e., s. 83.

¹⁷⁹ A. e., s. 83, 84.

Kadınlar Ülkesi'nin başlangıcı ve devam etmesi partenogenez yöntemi ile sağlanmıştır. Döllenmemiş üreme veya bakire doğum olarak da adlandırılan bu yöntem ile erkeklerin olmadığı bir yerde kadınlar kendi kendine hamile kalabiliyorlar. Bu, döllenmemiş bir dişi gametin gelişip yeni bir birey meydana getirme sürecidir. Yüzyıllardır erkeklerin olmadığı bir ülkede sadece kadınlardan oluşan ve kadınların da partenogenez yöntemi ile hamile kalıp sadece kız çocukları dünyaya getirdiği bilgisi karşısında şaşkınlığını saklayamayan Vyndyck kadınlara şu soruyu yönelttir: “İki bin yıldır burada yalnızca kadınların yaşadığına ve yalnızca kız bebeklerin doğduğuna inanmamızı mı bekliyorsunuz? ‘Aynen öyle’ dedi Somel. [...] Elbette başka hayvanlarda bunun böyle olmadığını, anneler gibi babaların da olduğunu biliyoruz.”¹⁸⁰

Partenogenez yöntemiyle her kadının beş kız çocuğu doğurmasıyla yeni bir ırk kurulmasının yanında ülkede nüfus patlaması yaşanmıştır. Partenogenez yöntemi yeni bir toplumun oluşmasını sağlarken diğer yandan ülkenin nüfusunun kontrolsüzce artmasına da neden olmuştur. Partenogenez yöntemi ile Kadınlar Ülkesi hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilenmiştir.

Kadınlar Ülkesi de küçük bir ülke olduğu için zamanla içerisinde yer sıkıntısı problemi ortaya çıkmıştır. “Bu ülkenin büyüklüğü Hollanda kadardı. [...] Bir ülkede nüfus her otuz yılda bir beş katına çıkarsa elbette kısa sürede yaşanacak yer kalmaz, özellikle de ülke böyle küçükse.”¹⁸¹ Bu sebeple ülkede daha fazla yer açabilmek adına ormandaki tüm ağaçları meyve ve fındık veren ağaçlar ile değiştirmek farklı yöntemler denenmiştir. Ancak hangi önlemleri alırlarsa alsınlar nüfus artışına engel olamamışlardır. Ters orantılı olarak nüfus artıkcı yüksek yaşam standartları düşmeye başlamıştır. Engellenemeyen nüfus artışını kontrol altına alabilmek için ülkedeki bilge ve aydın kadınlardan oluşan bir kurul kurarak bir karar alırlar: “Elimizden gelenin en iyisini yapmaya devam etsek bile bu ülke, dilediğimiz barış, refah, sağlık, güzellik ve gelişim standartlarında ancak bu kadar kişiye kadar bakabilir. Pekâlâ. O halde sayımızı daha fazla artırmayacağız.”¹⁸² Alınan bu karar ile birlikte ülkede demografi denetimi için adımlar atılmıştır.

¹⁸⁰ A. e., s. 69.

¹⁸¹ A. e., s. 99.

¹⁸² A. e., s. 99.

Kadınlar kurulu her türlü önlemleri alsalar bile sınırlı topraklar içinde herkese eşit düzeyde iyi yaşam standartları sağlayamayacaklarından dolayı ülkedeki birey sayısını sınırlandırma kararı alırlar. Kurulun almış olduğu karar doğrultusunda Vyndyck kendi ülkesindeki annelik anlayışı ile Kadınlar Ülkesi'ndeki annelik anlayışını karşılaştırarak Kadınlar Ülkesi'ndeki annelik olgusuna hayran kalır. “Anneydi bu kadınlar, ama bizim anladığımız gibi umutsuz ve istemsiz bir doğurganlıkla ülkelerini doldurup taşımaya zorlanan, toprak üstüne toprak dolduran, sonra da çocuklarının acı çekmesini, birbirleriyle savaşıp ölmesini izlemek zorunda kalan annelerden değillerdi.”¹⁸³ Gelecek nesillerin refahını ve kaliteli yüksek yaşam standartlarını düşünerek ülkedeki kadınların bir araya gelip görevlerin en büyüğünü üstlendiklerini, bu görevin de insan yaratmak ve iyi insan yaratmak olduğunu sözlerine ekledi. Bu sebeplerden, kadınlar ülke nüfusunun çok kalabalık olduğu bir dönemde nüfus artışını kontrol altına almaya karar vermişlerdir.

Kadınlar Ülkesi'nde önemli olan ülkenin kısıtlı topraklarında kısıtlı kaynaklar ile bakamayacağından fazla bireyin olmaması değil, doğal yaşam alanlarına zarar vermeden yüksek standartları sunabilecekleri ve üstün nitelikli bireyler yetiştirebilmektir. Böylelikle kadınlar uzun süren çalışmaları sonucunda hem nüfusun niteliğini arttırırken hem de nicelik olarak da sınırlandırmayı başarmışlardır.

Partenogenez yöntemiyle sıfırdan yeni bir kadın nüfusu-ırkı oluşturulmasına rağmen, bu yöntem nüfus patlamışına neden olmuş ve kadınlar kontrolsüzce artan nüfusu kontrol altına alabilmek için uzun yıllar boyunca hiç durmadan araştırmalarda bulunmuşlardır. Bunu yapmalarındaki amaç derin ekolojinin temel ilkelerinden biri olan doğanın dengesini bozmadan, herkese yeterli doğal yaşam alanı ve kaynak sağlayarak doğa ile birlikte uyumlu sürdürülebilir bir yaşam sürdürmek ilkesine örnektir.

Romanın anlatıcı Vyndyck kendi ülkesinde de buna benzer durumların yaşadığını fakat Kadınlar Ülkesi'nde bu durum farklı olduğu için ülke nüfusunu nasıl kontrol altına alabildikleri merak ederek: “Bizim ülkemizde de bu tarz durumlar yaşanıyor fakat sizde durum başka. [...] [B]u durumu nasıl önleyebildiğiniz.

¹⁸³ A. e., s. 99-100.

Anladığım kadarıyla her kadının beş çocuğu olmuş. Sizi kontrol altında tutan kocalarınız olmadığına göre ... ve doğmamış çocukları da öldürmediğinizi varsayarak.”¹⁸⁴ Somel ülkenin kalabalık olduğu dönemlerde herkes için sınırlı erzakın olduğunu ve kadınların hamile kalmadan önce aşırı heyecan bir dönem olduğundan bahseder. Kadınlar bu dönemi kendilerini hem fiziksel hem de zihinsel olarak başka işlerle meşgul ettikleri zaman hamilelik durumunun gerçekleşmediğini açıklar:

“Bu işi [nüfus artışı] çözmeden önce belirli bir erzakla geçiniyorduk yalnızca... Fakat çözdük nihayet. Şöyle bir durum söz konusu: Bir çocuğa gebe kalmadan önce aşırı heyecan duyduğumuz bir dönem oluyor, bütün benliğimiz mutlulukla ve o çocuğa duyulan derin bir arzuyla doluyor. Henüz hiç anne olmamış genç kadınlarımız bu coşkuyu bilerek bastırmaya başladı önceleri. İçsel bir bebek arzusu duymaya başladıklarında kendilerinin işe veriyor, fiziksel ve zihinsel olarak yoruluyorlardı. En önemlisi de bu genç kadınlarımız, özlüklerini zaten doğmuş bebeklerle ilgilenerek gideriyordu. [...] Bir süre sonra anne sevgisinin birden fazla edilebileceğini gördük. Sanırım çocuklarımızın hepimiz tarafından böylesine içten seviliyor olmasının sebebi, hiçbirimiz hiçbir zaman yeteri kadar çocuğa sahip olmaması.”¹⁸⁵

Kadınlar hamile kalmadan önce yaşadıkları aşırı heyecanı kendilerini hem fiziksel hem de zihinsel olarak başka işlerle meşgul ettiklerinde hamilelik gerçekleşmez. Partenogenez yöntemi ile hamile kalmayı başaran Kadınlar Ülkesi’nin kadınları duygularını bastırarak nüfus artışı kontrol altına alabilmeyi başarmışlardır. Kadınlar ihtiyaç duyduklarında nüfusun çoğalmasını ve azalmasını sağlayabilmişler.

Ülke nüfusunu etkili ve kalıcı bir şekilde sınırlandırmayı başaran kadınlar böylelikle ülkedeki yaşam her bir kadın “için en bereketli, en zengin halini almıştı: Herkese yetip de artacak kadar yerleri, havaları, yalnız kalabilecek mekânları bile vardı. Artık nicelik olarak sınırlandırıldıklarından nüfusun niteliğini arttırmak için çalışmaya koyuldular. Yaklaşık bin beş yüz yıl kadar hiç durmaksızın bunun üzerinde çalıştılar.”¹⁸⁶ Nesiller boyu süren araştırmalarının sonunda hem nüfus artışını kontrol altına alan hem de nüfusun niteliğini de en üst seviyeye çıkarmayı başaran kadınlar

¹⁸⁴ A. e., s. 101.

¹⁸⁵ A. e., s. 102.

¹⁸⁶ A. e., s. 103-4.

bilim, fizyoloji, psikoloji, sağlık, hijyen, eğitim, sanat, beden eğitimi, zihin g¼c¼, irade g¼c¼ gibi bir¼ok alanda uzmanlaşmışlardır.

Ekolojik toplumlarda her bireye yetecek kadar yaşamsal alan ve yaşamsal ihtiya¼ların sağlanması, doğal kaynakları ihtiya¼tan fazla t¼kutilmemesi önemli unsurlardır. Ekolojik dengeyi bozmamak için nüfusun dengelenmesi önemli bir adımdır. Gilman toplumsal yapının büyümesinde ve gelişmesinde kadının gücüne fiziksel, entelekt¼el, manevi ve toplumsal alanların her birinde ihtiya¼ duyulduğunun önemini vurgular. Sadece kadınlar tarafından kurulan ve her alanda en yüksek standartlara ulaşılmış olan Kadınlar Ülkesi Gilman'ın bu düşüncesinin somutlaşmış halini yansıtır. Yüzyıllar boyunca kadınlar ülkelerindeki her şeyi en üst ve en iyi standartlara ulaşmak için hi¼ durmadan ¼alıřmıřlar ve uzun süren araştırma ve ¼alıřmaları sonucunda hem nitelik hem de nicelik bakımından ülkelerini en üst düzeye ulaştırmayı başarmışlardır. Bunları yaparken de doğaya zarar vermeden hep uyum içinde ¼alıřmıřlardır.

3.2.7. Patriarkinin Olmaması ve Politik Değişiklik

Ekofeministler, kadının ve kadın ile ilişkilendirilen doğanın baskı altına alınarak sömür¼ld¼đ¼ ataerkil toplumlarda toplumsal kökl¼ değişikliklerin gerekliliğini savunurlar ve kadınların ve doğanın ezilmesinin temelinde ataerkil düşüncenin bulunduğunu savunurlar. Yapılacak kökl¼ değişikliklerin sonucunda kadınların ve dolayısıyla doğanın özg¼rl¼klerine kavuşacaklarında hem fikirlerdir. Derin ekolojistler de yapılacak politik değişiklikler sonucunda doğanın insanın baskı ve tahribatından kurtulup yeniden özg¼rl¼đ¼ne kavuşacağını savunur.

İlk olarak yapılması gereken kadınların ve dolayısıyla doğanın baskı altına alınmasının nedeni olan düalist düşünce yapısına sahip ataerkil yapının ortadan kaldırılmasıdır. Kadınlar Ülkesi kurulmadan yaklaşık iki bin yıl önce ülkede bir kralın, ¼ok eşliliğin ve kölelerin olduğu bir topluluk yaşardı. Bu topluluk varlıklarını sürdürmek için diğer topluluklarla savaş içindeydi. Bir gün ülkenin savaş güçleri ülkenin dış dünyaya ulaşımını sağlayan tek ge¼idini korumaya ¼alıřırken volkanik bir patlama meydana gelir. Patlama sonucunda ülkenin dış dünya ile tek bağı olan ge¼it yıkılarak ülkenin dış dünya ile bütün bağlantısı kesilir. Meydana gelen volkanik

patlamada erkeklerin çoğu ölür, köleler dışında çok az erkek kurtulur. Sayıca üstünlüğü olan köleler isyan çıkararak erkek çocuklar dâhil tüm sahiplerini, yaşlı kadınları öldürürler. Ülkede köleler, kadınlar ve kız çocukları kalmıştır. Kölelerin amacı kadınları ve kızları baskı altına alıp ülkeyi ele geçirmektir. Fakat bu baskıcı erkek egemenlik yönetimini kabul etmek istemeyen kızlar sözde efendilerini öldürürler. Bundan sonra artık ülkede sadece kadınlar kalır. Zaman içerisinde kadınlar çok çalışarak sıfırdan bir ülke kurmayı başarırlar. Kadınların kurduğu ülkede yine sadece kadınlar vardır. Böylelikle Kadınlar Ülkesi kurulmuştur.

Erkek egemenliğinin altında ezilmek istemeyen kadınlar erkek egemenliğinden kurtulup kendilerine hiyerarşik düzenin olmadığı, herkesin eşit olduğu, özgür ve tüm denetimlerin kendilerinde olduğu demokratik yeni bir sosyal yapı, yeni bir ülke kurmuşlardır. Bu durum ekofeministlerin savunduğu toplumsal yapı değişikliğinin eserdeki yansımasıdır. Bu sosyal yapı değişikliği aynı zamanda derin ekolojinin politik değişiklik ilkesinin *Kadınlar Ülkesi*'ndeki en belirgin örneğidir. Kadınların ataerkil düzenin yaptırımları karşısında sessiz kalmayıp, kendilerine ait yeniden bir sosyal yapı, ülke kurmaları aynı zamanda Ann J. Lane'nin ifade ettiği gibi "kolektif bir varlık olarak kadınların, kendileri de istedikleri takdirde, toplumun yeniden kurulmasında itici bir güç olabileceklerine dair iddiası olmuştur."¹⁸⁷

Patriarkinın çöküşü ile yeniden kadınlar tarafından kurulan ülkede eski sosyal yapı tamamen değişikliğe uğramıştır. Erkek-merkezli düşünce sisteminin yerinin insan ve canlı-merkezli almıştır. Böylelikle ataerkil düzenin yıkılmasıyla kadının ve doğanın hâkimiyet altına alınması son bulmuştur. Kadınlar Ülkesi'nde her kadın eşittir ve çevre bilincinin gelişmesiyle her kadın doğaya karşı duyarlı ve doğa ile birlikte uyumlu bir yaşam kurmuşlardır.

Erkek egemen kültürlerin temel taşlarını oluşturan hiyerarşinin kadınlar kurduğu yeni sosyal yapıda yeri yoktur. Herkes birbiriyle kendilerini her alanda geliştirerek barış, huzur, birlik bütünlük içerisinde yüzyıllardır yaşamaktadırlar: "Görüyorsunuz ya, hiç savaşları olmamıştı onların. Hiç kralları, papazları ya da aristokratları da olmamıştı. Kardeşti onlar, gelişıyorlarsa da birlikte gelişıyorlardı,

¹⁸⁷ Ann J. Lane, *Kadınlar Ülkesi*'nde Önsöz, 2019, s. 13.

rekabetten değil, birlikten.”¹⁸⁸ Aynı zamanda ülkede hiyerarşinin bulunmaması insanlar ve doğadaki türler arasında da hiyerarşinin bulunmadığını bir göstergesidir. Kadınların yeni toplumsal düzeni herkes ve her tür açısından eşitlik, barış ve hem kendi aralarında hem de doğa da uyum üzerine odaklıdır.

¹⁸⁸ Charlotte Perkins Gilman, **Kadınlar Ülkesi**, 2020, s. 87.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERNEST CALLENBACH'IN EKOLOJİK ÜTOPYASI

EKOTOPYA'DA DERİN EKOLOJİ

4.1. Derin Ekoloji ve *Ekotopya*

Ernest Callenbach'ın çevresel kaygılarla, okurlarında ekolojik bilincin oluşmasını ve yaygınlaşmasını sağlamak için ekoeleştirel kuramdan ilham alarak kalem aldığı ekolojik ütopyası *Ekotopya*¹⁸⁹ derin ekolojinin savunduğu ilkeler ışığında incelenecektir. Derin ekolojinin ilkelerin hepsinin bulunduğu *Ekotopya*, derin ekolojinin bir yansıması konumundadır.

Ekotopyacılar, derin ekolojinin temellerini oluşturan ilkeleri üzerine dayalı bir yaşam tarzı benimsemiş ve bunu hayata geçirmeyi başarmış bir ekolojik topluluktur. Bir başka ifadeyle, *Ekotopya* toplumu insanı merkez alan değil çevreyi merkez alan bir toplumdur. İnsan merkezli düşünce yaklaşımlarını reddedip çevre-doğa merkezli bir yaklaşımı benimseyip bu yaklaşımı hayatlarının her alanına dâhil etmişler. *Ekotopya*, “modern çağın gürültüsü, pisliği ve betonlaşmasına inat doğaya saygılı ve onunla uyumlu bir yaşam”¹⁹⁰, alternatif bir ekolojik toplumdur:

“*Ekotopya*’nın sunmuş olduğu alternatif dünya, temelde kentsel mekana odaklanmış ve kentsel mekan öğeleri ekolojik öğelerle birlikte ele alınmıştır. Yaşamın tüm alanları ve onun geçtiği tüm mekânlar âdem-i merkezîyet ilkesine göre düzenlenmiş ve kent, komünal yaşam biçiminde örgütlenmiştir. Evler, hastaneler, hapishaneler, okullar vb. kurumların hepsi sınırlı sayıda insan için oluşturulmuştur. Modern dünyanın hengâmesinden, yoğunluğundan büyüklüğünden uzak; daha yavaş ancak daha düzenli akan bir hayat söz konusudur. Doğaya karşı duyulan sonsuz saygının bir sonucu olarak hayatın akışı doğanın kurallarına göre belirlenmiştir”¹⁹¹.

¹⁸⁹ Bu çalışmada “*Ekotopya*” iki farklı anlama gelen bir ifadedir. Bunlardan birincisi Ernest Callenbach'ın ekolojik ütopyasının adıdır. Bu sebeple eser adı italik olarak kullanılacaktır. İkincisi ise, eserin geçtiği yerin ve ülkenin adıdır. Bu sebeple italik gibi farklı bir yazım olmadan kullanılacaktır.

¹⁹⁰ Arzu M. Erol, Kemal Görmez, “Başka Bir Dünya: *Ekotopya*!”, **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 7, No: 4, 2018, s. 492.

¹⁹¹ A. e., s. 492.

Derin ekolojinin savunduğu bir diğer ilke ise doğadaki canlı, cansız varlıkların kendi içsel değlerlere sahip olduğu ve insanoğluna verdiği hizmet göz önünde bulundurmadan her bir türün içsel değlerinden dolayı saygı duyulmasıdır. Bununla birlikte, insanoğlunun doğanın bir parçası olduğu gerçeğini savunur. Ekotopyacılar doğada var olan tüm canlı, cansız varlıklardan kendilerini üstün ve onların efendisi olarak görmezler. İnsan ve insan olmayanlar arasında bir hiyerarşı bulunmamaktadır. Derin ekolojinin reddettiği insan ve insan olmayan ayrımı yoktur. Böylelikle Ekotopyacılar kendilerini doğanın efendisi değil bir parçası olarak görür ve doğa ile bütünleşme gerçekleşmiş olur. Bununla birlikte doğadaki çeşitlilik de korunmuş olur.

Doğaya duyulan derin saygı derin ekolojinin bir diğer savunduğu görüştür. Ekotopyacılar doğada var olan tüm canlı, cansız karşı saygı duyarlar ve duydukları saygıyı neredeyse doğada hiç zarar vermeden göstermeye çalışırlar. Böylelikle doğadaki tüm canlılar ile dengeli ve uyum içerisinde sürdürülebilir bir yaşam tarzlarına sahiptirler. Bu yaşam tarzını oluşturmak için bağımsızlıktan önceki tüketim odaklı tüm yaşam tarzlarını ve alışkanlıklarını bir kenara bırakmışlardır. Yeni doğaya duyarlı yaşam tarzlarında Ekotopyacılar kendilerini doğanın bir parçası olarak gördüklerinden dolayı doğa ile bütünleşme de gerçekleşmiş olur. Bu noktada, derin ekolojinin ilham alarak temellerini oluşturduğu Aldo Leopold'un toprak etiği düşüncesine devreye girmektedir. Leopold'a göre, insanoğlu doğanın bir ögesidir ve toprağı sadece toprak olarak değlendirmez toprağı üzerinde yaşadığı tüm hayvanlar ve bitkiler ile bir olarak kabul ederek saygı duyar. Toprağa duydukları saygı çerçevesinde bir etik anlayışı geliştirirler. Callenbach'ın ekolojik ütopyasında toprak etiği tam anlamıyla oluşturmuş bir topluluktan bahsedilmektedir.

Derin ekoloji insanoğlunun doğaya müdahalesi gün geçtikçe artarak ve kötüleşerek aşırı boyutlara ulaştığının altını çizerek. Bu sebeple uygulanan politikalar ekonomik, teknolojik ve ideolojik açıdan değştirilmelidir. Hayata geçirilecek yeni politikalar sonucunda var olan durum olumlu yönde ivme kazanacaktır. Ekotopya hükümeti daha temiz, yeşil ve sağlıklı politikaları hayata geçirerek insanoğlunun doğaya uyguladığı olumsuz müdahaleyi ortadan kaldırmıştır.

Derin ekolojiye göre, dünyadaki insan nüfusunun artışı gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler fark etmeksizin insanlık için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Yeryüzünde sınırlı yerleşim alanları ve doğa da ise insanlar için sınırlı kaynak bulunmaktadır. Bu sebeple insan nüfusunun kontrol altına alınması gerektiğini savunulur. Callenbach'ın ekolojik ütopyasında çevre bilinci üst noktaya ulaşmış, nüfus artışını bir tehdit olarak gören Ekotopyalıların nüfus artışını engellemek ve kontrol altına almak için farklı yöntemlere başvurmuşlar ve bu yöntemlerde oldukça başarılı olmuşlardır.

Çevre kirliliği ve uygun teknoloji kullanımı hem derin ekolojistlerin hem de Ekotopyalıların önem verdiği ve oldukça hassas oldukları bir diğer çevresel konudur. Derin ekolojiye göre, çevre kirliliğinin engellenmesi için insanları rahatsız edecek düzeye gelmesine gerek yoktur. Çevre kirliliğini azaltmak ve önlemek için önlemlerin alınması gerekmektedir. Teknoloji ise doğaya zarar vererek değil doğaya zarar vermeden kullanılmasını savunur. Ekotopyalılar çevre kirliliğini önlemek adına farklı yöntemlere başvurmuşlardır. Teknoloji kullanımında ise, yeşil teknoloji diye adlandırılan doğaya, doğadaki canlılara zarar vermeden kullanılan teknolojiyi tercih etmişlerdir.

Eğitim konusunda derin ekoloji eğitimin doğal hayat ile uyumlu olması gerektiğini ve eğitim aracılığıyla bireylere çevre bilincinin aktarılması gerektiğini savunurlar. Ekotopya'daki eğitim sistemi ömür boyu süren, çevre bilinci kazandırılan, doğal yaşam ile uyum gösteren uygulamadır.

Yukarıda bahsedilen temalar doğrultusunda Callenbach'ın ekolojik ütopya olarak tanımlanan eseri burada derin ekolojinin ilkeleri temel alınarak incelenecektir.

Serpil Opperman evrende yaşayan tüm canlılar (insan-hayvan-bitki) arasında bir bağ olduğunu ve bu bağ bozanların sadece insanlar olduğunu belirtir: “Her şey birbiriyle bağlantılıdır, birinde bir değişim diğerini derinden etkiler. Bu hassas ve karmaşık ilişkiler ağında dengeleri tek bozan canlı insan olsa da, ürettiği hikâyeler ve anlatılar aracılığıyla buna çözüm arayan yine insandır.”¹⁹² Bu noktada Ekotopya halkı

¹⁹² Serpil Oppermann, “Ekoeleştir: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü”, **Ekoeleştir: Çevre ve Edebiyat**, s. 15.

güzel bir örnektir. Oppermann doğadaki dengeyi bozan canlıların sadece insanlar olduğunu belirtirken aynı zamanda doğadaki bozulan dengeyi de sadece insanların düzeltebileceğinin altını çizerek ekoeleştirirmenler bu konuda yazarlara büyük bir rol ve görev yüklemektedirler.

Özellikle Sanayi Devriminden sonra hızla artış gösteren çevre sorunlarına yazarlar duyarsız kalmayıp, alternatif çözümlerin yer aldığı ütopyanın bir alt türü olan ekolojik ütopya eserlerini kaleme almışlardır. Bir başka deyişle, gün geçtikçe çevre kirliliğinin arttığı bir dünyada yazarlar çevreye duyarlı eserler veya ekolojik ütopya eserleri ile alternatif çözümler aramaya çalışmışlardır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yazılan ekolojik ütopyalar kent yaşamı yerine kırsal yaşamı tercih eden komün topluluklarının doğaya uyum sağlayan hayat tarzlarını konu alır.¹⁹³

Ekolojik ütopyanın öncülerinden olan Callenbach'ın 1975 yılında kaleme aldığı *Ekotopya* eserinde ise Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden kırsal yaşam içerisinde doğa ile uyumlu aynı zamanda da sürdürülebilir çevre dostu bir yaşam sürdürmeye çalışan komün topluluk Ekotopyalıların yaşam tarzları aktarılır. Oppermann ekoeleştiril teorinin temel ilgi alanının “gezegendeki tüm ekosistemlerin bünyesinde yaşayan canlıların tamamı, toprak, su ve hava ile bağlantılı olduğuna göre, insanın bu sistemdeki konumu ve doğaya verdiği zararın edebiyat bağlamında incelenmesi”¹⁹⁴ gerektiğini ifade eder. Bu bağlamda Callenbach'ın *Ekotopya* eseri literatüre önemli bir yer teşkil etmektedir. Ekoeleştiril teoriden ilham alan Callenbach'ın *Ekotopya*'yı yazmasındaki asıl nedeni doğanın dengesini bozan insanoğlunun tekrardan dengeyi kurabilmek için çözüm arayan bir topluluğun mücadelesini geniş kitlelere aktarmaktır. *Ekotopya* eseri ile yazar doğanın dengesini bozan insanoğlunun tekrardan doğaya hak ettiği değeri vermeye, doğaya saygı duymayı öğrenen ve doğa ile beraber uyum içinde yaşamayı öğrenen bir toplumun mücadelesini anlatır. Böylelikle Callenbach ekolojik ütopyası ile doğanın dengesini

¹⁹³ Nilnur Tandoğmuş, “Pazarlama İletişiminde Sürdürülebilir Tüketim Olgusuna Farklı Bir Bakış: Ernest Callenbach ve Ekotopya Yapıtı Üzerine Hermeneutik Okuma Çalışması”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, s. 104-5.

¹⁹⁴ Serpil Oppermann, “Ekoeleştiril: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü”, **Ekoeleştiril: Çevre ve Edebiyat**, s. 15.

bozan insanoğlunun tekrardan bozduğu dengeyi sağlamak adına doğaya dönüş yolculuğunda alternatif çözüm yollarını okuyucularına iletir.

Ekoeleştirelinin temeli ekolojinin birinci yasasına dayanır. Bu yasaya göre, evrende tüm canlıların, her şeyin birbiri ile bağlantılı olmasıdır.¹⁹⁵ Doğa ile insanoğlu arasındaki hassas denge bozulduğunda ise tüm dengeler olumsuz yönde değişir ve gelişir. Yeryüzünde yaşayan tüm canlılar birbiriyle bağlantılı olduğu için ve aralarında hassas bir denge olduğundan bir türdeki olumsuzluk diğer tüm canlıları da olumsuz yönde etkilemektedir.

Krishan Kumar'ın belirttiği gibi, bilimsel arka plana sahip olan çevreye duyarlı yazarların eserlerinde “bilimin reddinden çok, daha yaratıcı ve daha düşgücüne dayalı bir bilimi düşünüyorlardı.¹⁹⁶” Callenbach'ın da bu özellikler sahip bir yazar olduğunu şu sözleri ile dile getirir:

“Ernest Callenbach'ın Amerika'nın Batı Sahilinden gelen ve çoğu açıdan standart ekolojik fikirlere yaslansa da, ekolojik ütopyanın adının ortaya çıkarmış görünen formel bir edebi ütopya olan *Ekotopya*'sı için kesinlikle geçerliydi. *Ekotopya* aslında, uygulanmasının ekolojik çizgilerde toplumsal iyileşme sorunu olduğu kadar bir pratik verimlilik sorunu olarak da salık verildiği teknik ayrıntılar ve fikirler ile dolu yüksek oranda pragmatik bir ütopyadır.”¹⁹⁷

Kumar, çevreye duyarlı olan Callenbach'ın eserindeki teknik ayrıntıların ve fikirlerin altını çizmektedir.

Bülent Somay *The View From the Masthead: Journey Through Dystopia Towards an Open-Ended Utopia* (2010) eserinde “Ekotopya'nın temel ilkesi, insanoğlunun doğadaki diğer canlılara hükmetmek yerine onlarla denge içinde yaşaması gerektiğidir”¹⁹⁸ olarak ifade eder. Tüm sistemlerini ekoloji üzerine kurulu olan Ekotopya halkı gündelik hayatların her aşamasını doğadaki hassas dengeyi bozmadan doğa ile uyum içinde sürdürülebilir bir yaşam için çabalarlar. Böylelikle doğa karşıtı değil, insan merkezli bir yaşam tarzı yerine, doğa-canlı merkezli, doğa ile

¹⁹⁵ A. e., s. 14.

¹⁹⁶ Krishan Kumar, **Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya**, s. 638.

¹⁹⁷ A. e., s. 638.

¹⁹⁸ Bülent Somay, **The View From the Masthead: Journey Through Dystopia Towards an Open-Ended Utopia**, İstanbul, İstanbul Bilgi University Press, 2010, s. 166.

birlikte uyum içinde bir yaşam tarzı benimseyen Ekotopyalılar tamamen doğa dostu sürdürülebilir bir hayat kurmaya çabalarken dikkate aldıkları faktörler aynı zamanda ekolojik ütopya olarak nitelendirilen “ekotopya” kriterleridir. Bunlar doğal enerji kaynaklarının kullanımı, yeşil teknoloji kullanımı, çevre dostu atıklar ve geri dönüşüm ile çevre kirliliğinin önlenmesi, çevre dostu araçlar, doğa dostu yapılar, ormana, doğaya ve tüm canlılara saygı, nüfusun dengelenmesi, eğitim, devlet yapısı ve yönetimidir. Bu kriterlerin her birinin temelinde doğal kaynaklar ve doğal yaşam alanlarına zarar vermemesi bulunmaktadır. Bir başka deyişle, insanmerkezli değil canlımerkezli yaklaşım temel çıkış noktasıdır.

Belirtilen çabaların, yapılan uygulamaların tamamı Ekotopyalıların doğa ile uyumlu bir biçimde ekolojik sürdürülebilir bir hayat içindir. Ekotopyalıların bu çabaları hem ekoeleştirmenin hem de derin ekolojinin savunduğu evrendeki insan ve insan olmayan tüm canlıların içsel değerlere sahip olduğu için önemli olduğunu ve yeryüzündeki tüm canlı, cansız varlıkların doğanın birer parçası olduğu için ve her bir parçanın diğer parçalar ile olan hassas bağının ve dengenin ne kadar önemli olduğunu vurgular. Bununla birlikte, çevre kirliliğini oluşmadan önlemek ve kirliliğe engel olacak politik değişiklikleri uygulamak, doğal yaşamdaki çeşitliliği korunmak için insan nüfusunu dengelemek Callenbach’ın eserinde yansıtılan derin ekolojinin diğer temel ilkeleridir. Aynı zamanda aynı isimli ekolojik ütopya türündeki eseri ile literatüre “ekotopya” kavramını kazandıran Callenbach kendisinden sonraki yazarlara da ilham kaynağı olmuştur.

Ekotopya, Times-Post gazetesinin dış haberler muhabiri William Weston’ın yirmi sene önce Amerika Birleşik Devletleri’nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Ekotopya ülkesine altı haftalık araştırma gezisini konu alır. Weston’ın Ekotopya araştırma gezisi “bir Amerikalının Ekotopya’ya yapacağı, resmi kanallarla ayarlanmış ilk ziyaret”¹⁹⁹ olacağından Amerikan hükümeti açısından büyük önem teşkil etmektedir. Weston’dan Ekotopya hakkındaki her bilgiyi yerinde gözlemlere dayalı bir olarak değerlendirip raporlar halinde sunması beklenmektedir. Weston’ın Ekotopya’da kaldığı süre boyunca Ekotopya’daki hayatı mercak altına alacak, ülke ile

¹⁹⁹ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora, 2010, s. 1.

ilgili çıkan söylentilerin altındaki gerçeklikleri ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Kısacası, Weston altı haftalık zaman zarfında Ekotopya'daki hayattaki hayat hakkında her şeyi en ince ayrıntısına kadar inceleyip, incelemelerini ve gözlemlerini kendi ülkesine raporlar halinde sunması beklenmektedir. Fakat Weston'ın Ekotopya'ya olan seyahatinin asıl nedenini Weston şu sözlerle dile getirir: “Kardeşler [Amerika Birleşik Devletleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Ekotopya] arasındaki, ulusu ikiye bölen bu ayrılığa bir son verilmeli ki, kıtamız, yükselen açlık ve devrim dalgasında tekvücut olabilsin.”²⁰⁰ Weston'ın asıl görevi Ekotopya başkanı ile görüşüp onu tekrardan “ülkelerine” [Amerika Birleşik Devletleri'ne] geri dönmelerine ikna etmek ve hep birlikte muhtemel açlık ve devrim karşısında birlikte mücadele etmektir.

Weston, hem araştırma gezisi öncesinde hem de araştırma gezisinin ilk üç haftasında Ekotopya ve Ekotopyalılara karşı hep önyargı besler. Ekotopyanın tehlikeli bir ülke olduğunu, Ekotopyalıların çabuk sinirlenen insanlar olduğunu, hükümetinin oldukça ilkel olduğu, Amerikalılara karşı bitmek tükenmeyen nefret duyduklarını hakkında önyargılara sahiptir. Fakat araştırmaları ve gözlemleri sonucunda ön yargıları teker teker kırılır. Araştırma gezisi ilerledikçe Weston Ekotopya'daki hayata dair daha objektif bilgilere birinci elden sahip olunca Ekotopya hakkındaki düşünceleri tamamen değişir. Ekotopya ile ilgili önyargılarının nasıl zaman içerisinde değiştiğini araştırma gezisinin üçüncü haftasında 29 Mayıs tarihli günlüğünde Weston'ın şu notları dikkat çekicidir:

“Bu ülkeye [Ekotopya] karşı tutumumun üç hafta içerisinde bayağı değiştiğini fark ediyorum. [...] ... önemli bir aksaklığı olan, yürümeyen bir sistemi görmeyi bekliyordum sanırım; haberlerimle bu durumu belgeleyince işim sona erecekti ve ben de çekip gidecektim... Ama işler böyle gitmiyor. Aslında Ekotopya hayatının dokusunu daha yakından gözlüyor, güçlü ve güzel yanlarını daha fazla kabul etmek durumunda kalıyorum. Bu ise yönümü kaybetmeme neden oluyor.”²⁰¹

Yeni kurulan bir ülke olmasına rağmen her şeyin aksamadan devam eden bir sistem karşısında Weston'un önyargıları yok olur.

²⁰⁰ A. e., s. 4.

²⁰¹ A. e., s. 134, 135.

Gezisinin üçüncü haftasında kırılan ön yargılarından sonra altı haftanın sonunda kendisini tam bir Ekotopyalı olarak hissettiği için kendi ülkesine geri dönmek yerine yeni ülkesinde Ekotopyalı arkadaşları ve Ekotopyalı ailesi ile birlikte yaşamaya karar verir Weston.

“En az Marissa kadar onun ülkesine de âşık olduğumu anlamaya başlıyorum. Hem Marissa hem de halkı sayesinde içimde yeni bir benlik şekillendi. Bu yeni ben, bir yabancı, bir Ekotopyalı ve onun doğuşu içimi dehşetle, heyecanla ve kuvvetle dolduruyor. ... Ama artık hazırım. Bütün bunların ne anlama geldiğini, nasıl, hatta nerede yaşayacağımızı bilmiyorum. Gelgelelim, ihtimallerin hepsini de doğal ve cazip buluyorum. Bir süre orman kampında kalmalı; daha önce doğal çevreyle bunca yakın temas halinde hiç yaşamadım ve ellerimle çalışmanın neye benzediğini bilmek istiyorum.”²⁰²

Ekotopya’da kaldığı süre zarfında tüm eski “Amerikalı” kimliğinden sıyrılan Weston yeni “Ekotopyalı” kimliği ile doğal yaşam ile birlikte uyum içinde yaşamak konusunda kendisini hazır hisseder. Weston da artık bir Ekotopyalıdır ve Ekotopyalıların doğa dostu yaşam tarzını benimsemek için istekli ve heyecanlıdır.

Ekotopya’da kalma kararını *Times-Post* gazetesinin baş editörü Max’e gönderdiği günlüğünün içine iliştiirdiği notta açıklar: *“Ben geri dönmeyeceğim, Max. Bunun sebebini defterimde okuduğunda anlarsın. Beni bu göreve gönderdiğin için sana teşekkür ederim; o zaman nasıl bir sonuç verebileceğini ne sen ne de ben biliyorduk. Bu görev sayesinde yuvamı buldum.”²⁰³* Weston’ın bu notu ile eser son bulurken Weston’ın Ekotopya’daki yeni hayatı başlar.

4.2. Ekotopya’da Derin Ekolojik İzlekler

4.2.1. Doğaya Saygı Etiği

Doğaya duyulan derin saygı derin ekolojinin temel ilkelerinden biridir. Bu ilkeye göre, insanlar doğaya kendi amaçlarına hizmet ettiği için değil, doğadaki her canlı cansız türlerin sahip olduğu içsel değerler için saygı duyarlar. Her bir tür ekosistemin devamlılığı için önem ifade eder.

²⁰² A. e., s. 230.

²⁰³ A. e., s. 231.

Warwick Fox'un "The Deep Ecology – Ecofeminism Debate and Its Parallels" [Derin Ekoloji – Ekofeminizm Tartışması ve Paralelleri] (1995) isimli yazısında insanların sadece doğadaki canlı varlıklara karşı değil doğadaki tüm varlıklara ve türlere eşit davranılması gerektiğini savunur:

"Derin ekoloji insanların sadece ekosferin tüm canlı üyelerine karşı eşitlikçi bir tutum teşvik etmekle kalmayıp aynı zamanda ekosferdeki *tüm varlıklar* ve *türler* için de yapılmasını ister. Dolayısıyla bu tutumun nehirlerle, arazilere [ormanlara], hatta canlı türlerine ve kendi içerisinde sosyal sistem olarak ifade edilen varlıkların (veya türlerin) tümüne karşı sergilenmesi amaçlanmaktadır."²⁰⁴

Fox'un dile getirdiği eşitlikçi tutum ve saygı Ekotopya hakkında mevcuttur.

Werner Christie Mathisen "The Underestimation of Politics in Green Utopias: The Description of Politics in Huxley's *Island*, Le Guin's *The Dispossessed*, and Callenbach's *Ecotopia*" [Yeşil Ütopyalarda Siyasetin Küçümsenmesi: Huxley'in *Ada*, Le Guin'in *Mülksüzler* ve Callenbach'ın *Ekotopya* eserlerinde Siyasetin Tanımı] (2001) isimli makalesinde Ekotopyalıların doğaya olan hassasiyet ve saygılarının altını çizer. "Ekotopyalıları kendilerini çevreleyen bitki ve hayvanlara çok yakın hissederler. Parçası oldukları doğadan içtenlikle keyif alırlar ve ona büyük saygı ve özenle davranırlar."²⁰⁵ Ekotopyalıları doğadaki tüm canlı, cansız varlıklara saygı duyar ve duydukları bu "kutsal" saygıyı doğaya neredeyse hiç zarar vermeden göstermeye çabalarlar. Böylelikle Ekotopya'daki tüm canlı ve cansız varlıklar insanlar ile dengeli ve uyum içerisinde sürdürülebilir bir yaşam sürdürürler. Bu doğrultuda, Ekotopyalıların toprağa sadece kendilerine kaynak sunduğu için değil, üzerinde yaşadığı diğer hayvanlara, bitkilere karşı geliştirdikleri hassasiyet ve anlayış Aldo Leopold'un toprak etiği düşüncesini yansıtmaktadır. Leopold'a göre, insanoğlu doğanın bir parçasıdır ve toprağı sadece toprak olarak değerlendirmez toprağı üzerinde yaşadığı tüm hayvanlar ve bitkiler ile bir olarak kabul ederek saygı duyar. Toprağa duydukları saygı çerçevesinde bir etik anlayışı geliştirirler.

²⁰⁴ Warwick Fox, "The Deep Ecology – Ecofeminism Debate and Its Parallels", **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 269-70.

²⁰⁵ Werner Christie Mathisen "The Underestimation of Politics in Green Utopias: The Description of Politics in Huxley's *Island*, Le Guin's *The Dispossessed*, and Callenbach's *Ecotopia*" **Utopian Studies**, Vol. 12, No. 1, 2001, s. 65.

Ekotopyalılar doğayı salt kendi amaç ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak ya da, doğa ile savaşmak yerine, doğa ile uyum halinde yaşamayı yaşam tarzlarını oluşturur. Doğaya, ormana, hayvanlara, bitkilere kısacası doğadaki tüm canlı, cansız varlıklara karşı saygı duyarlar. İnsanlar ve doğadaki tüm varlıklar arasında sıkı bir bağ olduğunu, aralarındaki bu bağında hassas dengeler üzerine kurulu olduğu düşüncesi de derin ekolojinin temellerinden biridir. Callenbach'ın ekolojik ütopyası da bu temel üzerine kuruludur.

Weston, Ekotopyalıların doğaya duydukları sonsuz sevgi ve saygıya ilk defa Ekotopya'ya olan tren yolculuğunda tanık olur: “Doğaya karşı duygusallıkları, Ekotopyalıları trenlerini bile yeşilliklerle donatmaya götürmüştü. Her taraf ne olduğunu kestiremediğim küçük bitkiler ve tavandan sarkan eğrelti otlarıyla dolu (oysa yol arkadaşlarım bitkilerin botanikteki isimlerini tam adlarıyla çabuk çabuk sıralayıvermişlerdi).”²⁰⁶ Ekotopya halkının doğaya karşı besledikleri sevgi, saygı, özen ve hassasiyet hayatlarının her alanında yerini almıştır.

Doğadaki tüm canlılara karşı duydukları saygı, sevgi ve minnettarlık duygusu tüm Ekotopyalıların ortak hissidir. “Ama Ekotopyalıların gerçek sevgilisi, ormanlar. Öngördükleri biçimde ormanlarda kalıcı bir denge sağlamak amacıyla çok titiz davranıp büyük gayret sarf ediyorlar. Bu açıdan yeniden doğal bir ortam sağlama kampanyalarında büyük başarı kaydettikleri söylenebilir.”²⁰⁷ Ormanlar hem doğadaki tüm hayvanlara, bitkilere hem de Ekotopyalıları ev sahipliği yaptığı için önemli ve özel bir yere sahiptir. Başka bir deyişle, ormanlar hem insanların hem de doğadaki tüm varlıkların yaşam damarlarını oluşturduğu için Ekotopyalıları ormanı adeta canlı bir varlık gibi görürler ve hak ettiği değeri, sevgiyi ve saygıyı gösterirler:

“Şehirdeki ve kırdaki Ekotopyalıları ormana karşı aynı biçimde derin ve kalıcı bir ilgi duyuyorlar. Ağacı koklamayı, hissetmeyi, oynamayı ve cilalamayı seviyorlar. Böylesine miadını doldurmuş (elbette Amerika Birleşik Devletleri'nde artık tamamen alüminyum ile plastiğin kullanılması yüzünden eski) bir malzemeyi kullanmakta bu kadar ısrarlı davranmalarının sebebini araştırdığımda hep kızgın cevaplar alıyorum. Ekotopyalıları, uzun vadeli kalıcı odun ihtiyacını güvence altına almak için, Bağımsızlık ilanından kerestecilikle

²⁰⁶ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 12.

²⁰⁷ A. e., s. 84.

uğraşan şirketlerin kesip tükettikleri dev alanları yeniden ağaçlandırarak işe başlamışlar.”²⁰⁸

Aynı doğrultuda ağaçlar da Ekotopyalıların hayatında önemli ve duygusal bir yere sahiptir. Ekotopyalıların bu sevgi ve saygısını Weston şaşkınlıkla karşılar: “Ağaçları tuhaf, neredeyse dinsel denebilecek bir saygıyla kesip buduyorlar. Bu, bizim [Amerikan haklı] ancak bir baleye hazırlanırken gösterebileceğimiz duygusal yoğunluk ve titizliği çağrıştırıyor.”²⁰⁹ Hayatlarında oldukça önemli yeri olan ağaçları canlı birer varlık olarak kabul edip, canlı bir varlıkmişçasına davranırlar. “Ekotopyalılar ağaca sanki insanca duygulara sahip bir canlıymış gibi davranıyorlar. Bir keresinde, hiç de uyuşturucu almışa benzemeyen, ama kocaman bir meşe ağacına yaslanıp ‘Ağaç kardeş!’ diye mırıldanan sıradan görünüşlü bir gence rastladım.”²¹⁰ Brian Stableford’un ifade ettiği gibi, Ekotopya’daki doğaya özellikle de ağaçlara olan “ritüeller çevrecilere yöneltilen popüler ‘tree-hugger’ yani ‘ağaç kucaklama’ ifadesinin tanınmasına da önayak olmuştur.”²¹¹ Ağaçlar ekosistemde önemli bir yere sahip olduğu için Ekotopyalıların da hayatında önemli bir yere sahiptir.

Doğaya karşı duydukları saygı Ekotopyalıların toprak zeminde üzerinde yürürken bile kendini gösterir. Toprağı anneleri gibi gördükleri için toprağa basarken oldukça nazik bir şekilde yürümeye özen gösterirler: “[D]oğayla dengeli hayata, ‘toprağa hafifçe basarak yürüme’, toprağa bir anne gibi davranma özelemleri. Böyle bir ahlaka endüstriyel işlemlerin, çalışma programlarının ve ürünlerin çoğunun kuşku uyandırıcı bir hale gelmesi beklenebilir bir şey. Bir buldozere kim annesi gibi davranır?”²¹² Ekotopya halkının tüm davranışlarında doğaya karşı her zaman saygı gösteren ve duyarlı olan, ekolojik dengeyi koruyup devamlılığını sağlamaya çalışan bir topluluk olduğunun net göstergeleridir.

²⁰⁸ A. e., s. 79.

²⁰⁹ A. e., s. 80.

²¹⁰ A. e., s. 83.

²¹¹ Brian Stableford, “Ekoloji ve Distopya” , **Ütopya Edebiyatı**, ed. George Claeys. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 382.

²¹² Ernest Callenbach, **Ekotopya**, 43.

Araştırma gezisinin ilerleyen haftalarında kendisini Ekotopya'ya ait görmeye ve doğanın bir parçası olarak görmeye başlayan Weston için de orman önemli bir anlam taşımaktadır. Araştırma gezisinin bitiminde Ekotopya'da kalmasına sebep olan Marrissa'yı kerestecilik ve ormancılık uygulamalarını izleyeceği orman kampında tanır. Weston ilk önce Marrissa'yı halka ilişkiler veya bir hükümet görevlisi olduğunu düşünür. Fakat daha sonra Marissa'nın orman kampları çalıştıran, on binlerce dönümlük ormanı işleten, seçimle gelmiş komitenin üyesi olduğunu öğrenir. Marissa, evinin ormanlar olduğunu ve kendine en iyi ve en rahat ormanlarda hissettiğini Weston'la olan ilk karşılaşmasında dile getirir: "Bu orman benim evim. [...] Ağaçların arasına girince kendimi çok iyi hissediyorum. Çıplak arazi bana hep yabancı geliyor. Maymun atalarımız haklıymış. 'Ağaçların arasında güvenliktesiniz, özgür olabilirsiniz.'"²¹³ Marissa ormanı kendi evi kabul ederek insanoğlunun doğal yaşama zarar vermeden, uyumlu bir biçimde yaşanabileceğinin simgesidir.

Ekotopyalıların ağaca olan saygısı kereste sanayisinde de kendini göstermektedir. Özellikle bina yapımında kullanılan kerestenin temin edilebilmesi için Ekotopya hükümeti tarafından uygulanan bir politika bulunmaktadır. Kereste ihtiyacı olan kişilerin öncelikle orman kampı ayarlayıp orman hizmetlerini yerine getirmeleri gerekmektedir. Uygulanan politika sayesinde hem Ekotopyalıların kereste ihtiyacı karşılanmış olup hem de kesilen ağaçların yerine yenileri dikilir. Orman hizmetlerine göre, kişilerin ihtiyaç olduğu kereste miktarını karşılayacak kadar ağacın dikilmesi gerekmektedir. Kereste ihtiyacı olan kişiler ilk önce orman kamplarında çalışıp, ağaç dikimleri ve bakımlarını yaptıktan sonra keresteleri alabilirler. Böylelikle hem ormanlarını yok etmeden ve gelecek nesilleri düşünerek kereste ihtiyaçlarını karşılıyorlar hem de kalıcı sisteminin devamlılığını sağlıyorlar. Ekotopya hükümetinin uyguladığı bu politika sayesinde insanların ihtiyaçları doğrultusunda kullanılacak keresteler, yerine ağaç dikmek şartıyla karşılanır. Bir başka ifade ile ihtiyaçlarını karşılayacak keresteler için ağaçları daha kesmeden önce yerine yenilerini dikiyorlar ve sürdürülebilirlik döngüsünü de devam ettiriyorlar. Ekotopya'da doğaya zarar veren uygulamaların yerini doğaya zarar vermeyen düzenlemeler almıştır.

²¹³ A. e., s. 73.

Ağaçların çok daha sık, yoğun olduğu çalışılması zor olan bölgelerde kerestenin temin edilmesinde at ve öküzlerin gücünden de yararlanılır. Weston'ın ziyaret ettiği bir kereste kampında kereste kesme ve taşıma işlemi için kullanılan bir elektrikli bir traktör mevcuttur. Bu traktörün çevreye duyarlı olması açısından iki önemli özelliğe sahiptir. Birincisi, keresteleri taşımakta kullanılan bu tür traktörlerin öküzlerin yardımıyla taşınan yöntem ile karşılaştırıldığında orman zeminine daha az zarar vermesidir. İkinci özellik ise, traktörlerin bir ucunda ağaçları kesmeye yarayan zincir testereler bulunmaktadır. Bu testereler keresteyi yerden yaklaşık on beş santim yukarıdan kesmektedir. Her yıl bu yöntem ile orman zemini kontrol altına alınır ve metrelerce kereste de kurtarılmış olur. Aynı zamanda Ekotopyalı ormancılar testerenin yerden yüksek olduğu için ağaç kesimin esnasında ağaçların altındaki çalıları, otları tutuşturabilecek egzoz olmadığı için Ekotopya'da kuru havalarda bile ağaç kesimi güvenli bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Böylelikle hem orman zeminine zarar vermeden hem de orman yangınlarını önlemiş olurlar. Kereste kampı ziyaretinden sonra Ekotopyalıların doğaya duydukları saygı çerçevesinde yaptıkları eylemleri ve bu eylemlerin işe yaradığını düşünen Weston izlenimlerini dile getirir: Ekotopyalı ormancıların ağaç kesiminde izledikleri yöntemlerin doğaya fazla zarar vermediğini “doğru; orman ağaç kesiminden sonra da doğal ve çekici görünüyor. Bazı ağaç tipleri genellikle beraber büyüyorlar ve doğal hayatı güçlendirip vahim böcek ve mantar istilalarını azalttıkları düşünülüyor. Çok tuhaftır, böcek yutan ağaçkakanların yaşaması için evlerin yanına birkaç devrilmiş ağaç bırakılıyor.”²¹⁴ Kısacası, doğanın dengesini bozmamak ve doğanın insanlara sunduğu her şey için doğaya karşı sonsuz saygıları duymak her Ekotopyalının önceliği ve yaşam prensibidir.

Ekotopyalılar doğaya, doğadaki her türlü varlıklılara saygı ve minnettarlık duymakla kalmayıp doğanın insanoğluna sunduğu her türlü malzemelere de saygı duyuyorlar. Bundan dolayı, Ekotopyalıların doğaya duydukları saygı Amerika yerlileri olan Kızılderililerinkine benzetiliyor. “At, çadır, ok, yay, her şey (...) organik biçimde doğanın rahminden çıkıyor. Kuşkusuz Ekotopyalılar doğal maddeleri, Kızılderililerin taşı sürtüp ok ucu yapmalarından ya da çadıra gömmelerinden çok daha yaygın ve karmaşık yollarla işliyorlar. Gelgelim, malzemelere aynı saygıyla, aynı yoldaşlık

²¹⁴ A. e., s. 81.

ruhıyla davranıyorlar.”²¹⁵ Ekotopyalılar doğanın insanoğluna verdiği, sunduğu her bir şeye aynı saygıyı göstermektedirler.

Araştırma gezisi ilerledikçe Weston kendi ülkesi ile Ekotopya arasında devamlı karşılaştırmalar yaparak aslında kendi halkının ve ülkesinin doğaya ne kadar zarar verdiklerini ve doğayı sadece kendi yararları ve amaçları doğrultusunda hiçe saydıklarını ve Ekotopyalıların doğaya ve tüm canlılara verdikleri önem ve saygıyı fark eder. Ekotopyalıların doğaya verdiği önem ve saygıya hayran kalan Weston Ekotopya’daki yaşamın temelleri doğaya zarar vermeden ve doğa saygı duyarak kurulu olduğunu deneyimlemiştir. Ekotopya halkının doğaya karşı olan hassasiyeti ve saygısı derin ekolojinin temel ilkelerinden bir tanesinin yansımasıdır.

4.2.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı

Derin ekoloji kapsamında, doğa hem insanoğlunun hem de doğadaki diğer türlerin ihtiyaçlarını karşılayan bir doğal kaynaktır, bu doğal kaynaklar sonsuz değildir. Bu sebeple insanoğlu sadece hayati gereksinimlerini karşılamak için doğal kaynaklardan yararlanabilir. İnsan merkezli yaklaşım perspektifinden bakıldığında ise, doğa sadece insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere insanoğlunun hizmetindedir. İnsan merkezli bu düşünceye göre, doğa insanların hizmetinde olan bir araç konumundadır. Bu düşünce her ne kadar “bilimsel bulgularla ve gündelik deneyimlerle yanlışlanmış da olsa halen yaygın bir düşüncedir.”²¹⁶

Doğadaki yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği başlı başına bir değerdir. İnsanoğlunun bu çeşitliliği ve zenginliği, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak dışında azaltmaya hiçbir hakkı yoktur. Ekotopyalılar yerel biyosfere zarar vermeden doğada var olan hemen hemen tüm enerji kaynaklarından yararlanarak sadece ihtiyaçları olan enerjiyi üretmektedir. Bunlar güneş enerjisi, toprak ısı, jeotermal kaynaklar, rüzgârlar ve dalgalar. Belirtilen tüm enerji kaynakları ekosisteme zarar vermeyen temiz enerji kaynaklarıdır. Yenilenebilir enerji hem kısa vadede hem de uzun vadede insanoğluna ve ekosistemlere yararı bulunmaktadır. Çevre kirliliğini azaltmakla birlikte küresel iklim değişikliğini hafifletir. Aynı zamanda sürdürülebilir ekolojik

²¹⁵ A. e., s. 69.

²¹⁶ Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, s. 37.

enerji kaynağı sağlar. Doğal kaynaklardan yararlanarak doğaya ve doğadaki canlı, cansız türlere zarar vermeden yenilenebilir enerji üretilen Ekotopyalıların ihtiyaç olduğu tüm enerji ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Güneş'in enerjisi dünyanın enerji ihtiyacının birkaç katını karşılayabilecek güçtedir. Uluslararası Enerji Ajansı'na (IEA) göre, güneş tüm yenilenebilir enerjilerin en büyük potansiyeline sahiptir. "Işınması, fotoelektrik pillerle doğrudan elektriğe dönüştürülebilir (binalardaki güneş panellerinde olduğu gibi) ya da dolaylı bir biçimde mercek ya da ayna kullanılarak ısı yaratılıp elektriğe dönüştürülebilir."²¹⁷ Güneşten bu yöntemle enerji üretme, yoğunlaştırılmış güneş enerjisidir.

"Biz insanlar ve diğer tüm canlılar, bize gelen ve ısı formunda bir daha asla geri dönmek üzere uzaya yayılan güneş ışığından elde ettiğimiz enerjiyle yaşıyoruz. Biz ve dünyada yaşayan diğer tüm canlılar büyük bir güneş enerjisi akışıyla kaplanmış durumdayız."²¹⁸ Bu sebeple ekosistemdeki her canlı türünün güneş enerjisine ihtiyacı vardır. Güneş enerjisinden faydalanarak elektrik enerjisi gibi farklı türlerde enerji üretmek de mümkündür. Ekotopya'daki temel enerji kaynaklarından biri güneştir. Güneş ışınlarından enerji üretilmektedir. Ekotopya'da enerji elde etmek için birçok sistem geliştirilmiştir. Bu sistemlerden bir tanesi "güneş ışınlarını bir noktaya toplayan, yaklaşık dokuz metre çapındaki, gümüşle kaplanmış" olan parabol aynadır."²¹⁹ Parabol ayna sayesinde güneşten yansıyan enerji tek bir yüzeyde toplanmaktadır. Güneş gün içerisinde hareket ettiği için parabolik ayna da gün içerisinde güneş ışınları doğrultusunda hareket ederek güneş ışınlarını toplayıp enerjiye dönüştürmektedir.

Fotosel bankası ise güneş ışınlarından elde edilerek enerji üretiminde kullanılan bir başka sistemdir. Bu enerji bankası "yeşil tepelerin karşısında, bir tarafı yaklaşık iki metrelik kareler halinde, güney tarafı ise camla kaplı bir yanının sonunda, sanki şehir blokları gibi"²²⁰ inşa edilmiştir. Büyük bir havaalanı genişliğinde olan pil bankası mini şehirlerin elektrik ihtiyacını karşılayacak oranda enerji üretmektedir.

²¹⁷ Julia Schroder vd, **Ekoloji Kitabı**, Çev. Ahmet Fethi Yıldırım, İstanbul, Alfa, 2021, s. 303.

²¹⁸ Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, s. 51.

²¹⁹ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, 147.

²²⁰ A.e., s. 147.

Ekotopya’da çok sayıda doğal enerji üreten santrallerin bulunmasına rağmen Punta Gorda’daki termal deniz enerjisi santrali Ekotopya’daki en büyük santrallerden biridir. “Ekotopyalıların kirliliğe yol açmayan enerji kaynakları bulma ideallerini gerçekleştirdikleri araçların herhalde en etkileyicisi bu santral.”²²¹ Santral kıyı şeridinde yakın bir yerde suyun derin ve buz gibi soğuk olduğu bir yerde inşa edilmiştir. Ekotopyalı mühendisler bu enerji santrali tersinden işleyen bir buzdolabına benzetirler. Su yüksek miktarda ısı enerjisi depolayabildiğinden büyük miktarda enerji üretebilir. Fakat enerji üretebilmesi için borular yardımıyla çok fazla miktarda su pompalanması gereklidir. Derinliklerdeki su mineral bakımından çok zengin olduğundan suyun bir kısmı su yüzeyindeki sıcak su sistemine bağlanmadan önce başka havuzlara pompalanır. Bunun neden ise, havuzlarda tesisin önemli yan ürünü olan deniz kabuklu hayvanları ve balıkların beslenmesidir. Bu santral Ekotopyalıların hem doğal kaynaklı doğaya zarar vermeden enerji üretmesini sağlarken hem de deniz canlılarının beslenmesini de sağlar. Böylelikle derin ekolojistlerin savunduğu doğal denge bozulmadan doğal yaşamın çeşitliği de korunur.

Yerkürenin “içindeki ısı hem gezegenin özgün oluşumundan hem içindeki malzemelerin radyoaktif bozunmasından kaynaklanır.”²²² Paleolitik çağlardan beri insanoğlu jeotermal enerjiyi hem ısınma hem de sıcak su için kullanmaktadır. Ekotopyalılar jeotermal enerji kaynaklarını bağımsızlık öncesinden kalan geleneksel olmayan ve ekolojik bakımdan uygun bir miras olarak nitelendirmektedirler. Ülkede bulunan çok sayıdaki sıcak su akıntılarından elektrik üretilmektedir. “Borulardan ve kuyulardan fışkıran dev buhar dalgaları, ıslık sesine benzeyen gürültüsüyle toprağı her an patlatacakmış gibi”²²³ görünmesine rağmen bu santrallin üstün yanları daha ağır basmaktadır. Diğer enerji kaynakları ile karşılaştırıldığında maliyeti çok daha düşük olması ve özellikle de atmosferi neredeyse hiç kirlletmiyor olması Ekotopyalılar için oldukça önem teşkil etmektedir. Derelerin yakınlarında biriken yağmur suyunu enerjiye dönüştürmek için çok az miktarda sıcak su yeterlidir. Bu derelerden bir tanesi kış aylarında bile açık olan bir yüzme havuzu olarak kullanılmaktadır. Doğadaki tüm

²²¹ A. e., s. 144.

²²² Julia Schroder vd, **Ekoloji Kitabı**, s. 304.

²²³ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 146.

türlerin en önemli yaşam kaynaklarından biri olan su, aynı zamanda enerji üretiminde de önemli bir yere sahiptir.

Enerji santrallerin yanı sıra, elektrik direğinden oldukça uzak mesafede kırsal bölgelerdeki orman evlerinde yaşayan Ekotopyalıların evlerinde yeterli olacak elektriği kendileri ürettiyor olması da bir diğer önemli husustur. Kırsal kesimde yaşayanlar oldukça erken saatlerde uyudukları için çok fazla da elektriğe ihtiyaç duymazlar. Orman evinde bir aileyi ziyaret eden Weston su çarkıyla elektrik üretilmesin karşısında çok etkilenir: “Zeki bir mucit nehrin ortasında kablolarla sarkıtılmış bir biçimde yüzen, böylece pahalı ve ekolojik bakımdan zararlı etkileri olmayan küçük bir çark imal etmiş. Çift akü yüklenen ve bir pompası olan bu alet, radyoyu rahat rahat çalıştırmaya yetecek 24 volt elektrik ürettiyor.”²²⁴ Ekotopyalıları doğanın kendilerine sundukları her kaynaktan doğal dengeyi bozmadan ihtiyaçları doğrultusunda enerji üretirler.

Aynı zamanda şehirdeki pek çok evde olduğu gibi orman evlerinde de ısıtma güneş enerji ile elde edilir. Güneş ışınları evlerin altında bulunan su tanklarında depolanıp radyatörler aracılığıyla evlerin ısıtması sağlanmaktadır. Ekotopya’daki binaların güney cephesindeki duvarlar ve çatıların neredeyse tamamı bu ısı toplayıcı aygıtlara ayrılmıştır. Evi ısıtma maliyetini oldukça azalttığı ve enerjinin tek bir merkezi kaynaktan edinme mecburiyetini ortadan kaldırdığı için aygıtların kapladığı yer sorun teşkil etmez. Ev ısıtma sistemine ilave olarak, aynı sistemde yapılacak bazı değişiklikler sonucunda bulaşık suyunun ısıtılmasında ve deniz suyunun damıtılmasında kullanılabilmesini sağlamak önemlidir. Bu sistemin faydası ise en çok kıyı şeridinde yaşayan Ekotopyalıları faydalanacaktır. Özellikle yaz aylarında su kaynaklarının durumunu belirsiz olduğu dönemlerde Ekotopyalıların su ihtiyacını karşılayacaktır. Böylelikle Ekotopyalıları yaşadıkları doğal çevreye zarar vermeden kendilerine yetebilecek enerjiyi farklı yöntemler ile üretirler. Derin ekolojinin doğal kaynaklar kullanımı ilkesinin yansıması Ekotopyadır. Doğal kaynaklardan sadece ihtiyaçları oldukları kadarıyla yararlanılır ve bu süreçte doğada da zarar vermeme ilk öncelikleridir.

²²⁴ A. e., s. 149.

“İşlediği takdirde hakikaten devrimci olarak nitelendirilebilecek son derece cesur bir projeden daha söz edilmezse, Ekotopya’nın enerji alanındaki gelişmeleriyle ilgili hiçbir araştırma tamamlanmış sayılmaz.”²²⁵ Ekotopyalı bilim adamları çevreye zarar vermeyen kaynaklardan enerji üretebilmek üzerine çalışırlar. Güneşten gelen ışınların fotosentez yöntemiyle değiştirilmesini sağlayan yeşil bitkiler güneş enerjisini depolayarak enerji üretebilmektedir. Biyokütle enerjisi olarak nitelendirilen bu enerji kaynağı sayesinde “bahçeniz, lağımlarınızı ve çöplerinizi yeniden değerlendirebilir, yiyeceğinizi sağlayabilir ve evinizi ışıklandırabilir!”²²⁶ Böylelikle, çevreye zarar vermeyen alternatif enerji kaynakları Ekotopyalıların hayatlarında yerlerini alır.

Biyokütle enerjisi organik malzemeden üretilen bir enerji türüdür. Başka bir deyişle, bitki ve hayvan kaynaklı organik maddelerdir. Biyokütle enerjisi yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji kaynağı olan organik malzemelerden elde edilir. “Depolanmış enerji içerir çünkü bitkiler fotosentezle büyümek için ihtiyaç duydukları Güneş enerjisini emer ve yaratıklar [hayvanlar] bu enerjiyi ya yedikleri bitkilerden ya da avlandıkları yaratıkların tükettiklerinden emer.”²²⁷ Biyokütle enerjisini diğer yakıt türlerinden ayıran özellik, enerji üretiminde kullanılan kaynakların daha önce yaşamış organizmalar olmasıdır. Evlerdeki doğal atıklar da biyokütle enerjisinde üretimin kaynağı olabilir. Bu sebeple biyokütle için kısaca ‘doğal’ malzemelerden oluşan bir enerji kaynağı demek mümkündür. Güneş enerjisini doğrudan alarak fotosentez yapan bitkiler, doğal birer biyokütle enerji kaynağıdır. Çünkü güneşten aldıkları besinleri kimyasal enerji olarak köklerinde ve depolayabilirler. Biyokütle enerjisi elektrik, ısıtma ve ulaşım araçlarına yakıt sağlamak (biyoyakıt) için üç temel alanda kullanılır. Biyokütle enerji kaynakların yaşamış organizmalardan oluşur. Tarımsal atıklar, orman atıkları, hayvansal gübrele, endüstriyel ya da evsel atık sular ya da büyük sanayi kuruluşlarının atıkları bazı biyoenerji kaynaklarıdır. Biyokütle enerjisi sayesinde Ekotopyalılar hem atıkları geri dönüşüm yöntemiyle elektrik enerjisine dönüştürürken hem de çevreye zarar vermeden ihtiyaçları oranında enerji elde etmiş olur.

²²⁵ A. e., s. 149.

²²⁶ A. e., s. 150.

²²⁷ Julia Schroder vd, **Ekoloji Kitabı**, s. 305.

Ekotopyalıların doğaya karşı duydukları saygı hayatların her alanında kendini göstermektedir. Çünkü doğal dengeyi koruma, doğaya saygı ve doğa ile dengeli bir biçimde yaşamak Ekotopya'daki yaşamın temellerini oluşturur. Ekotopyalıların doğaya zarar vermemek, doğal dengeyi korumak ve sürekliliğini sağlamak adına atıkları her adımı ve verdikleri uğraşlara bizzat şahit olan Weston Ekotopyalıların hedefleri beğenilmese bile, onların hedeflerine ulaşmak uğruna başvurdukları doğa dostu yöntemlerine saygı gösterilmesi gerektiğini savunur. “Uzun sözün kısası, Ekotopyalılar aşırı hedeflere ulaşmak isterken ölçülü ve tedrici geçiş yöntemlerinden yararlanmakta pek maharetliler. Saptadıkları hedefleri beğenmeyebiliriz, ama hedeflerine ulaşmak için kullandıkları yöntemlere saygı göstermek zorunda olduğumuza inanıyorum.”²²⁸ Ekotopyalılar doğaya zarar vermemek adına çok çalışıp ekolojik bir hayat kurması başarmışlardır.

Derin ekolojinin temel ilkelerinden biri insan doğanın efendisi değil aksine doğanın bir parçası olduğu gerçeğidir. İnsan doğayı oluşturan hayvanlar, bitkiler gibi diğer ögeler ile birlikte uyum içerisinde yaşamalıdır. Bu temel ilke Callenbach'ın ekolojik ütopyasındaki hayata geçirilmiştir ve Weston'ın incelemeleri, araştırmaları ve gözlemleri sonucunda şu sözleri ile özetlenebilir: “İnsanlar, pürüzsüz, kalıcı canlı organizmalar ağında, bu ağı olabildiğine az rahatsız eden mütevazı bir yer kapmak için varlar. [...] İnsanlar, yeryüzündeki diğer canlı varlıkları egemenlikleri altına aldıkları ölçüde değil, onlarla dengeli bir biçimde yan yana yaşadıkları ölçüde mutlu olacaklardı.”²²⁹ Ekotopyalılar kalıcı organizmalar ağında diğer canlılara hiçbir zarar vermeden, onlarla uyumlu ve dengeli bir yaşam tarzı benimsedikleri ve inşa ettikleri için mutlu olan bir millettir. Çünkü Ekotopya'da “kent ve kır birbirleriyle çelişmek yerine birbirlerini tamamlamaktadır.”²³⁰ Ekotopyalılar yaşadıkları doğal çevreye zarar vermeden ihtiyaçları kadar olanı doğadan karşılayarak kendi kendilerine yetebilecek ekolojik bir yaşam sürdürürler. Doğadan aldığını tekrardan doğaya zarar vermeden geri verirler. Böylelikle doğa ile insanoğlu arasındaki hassas dengeyi koruyup sürekliliği, kalıcılığı sağlarlar.

²²⁸ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 125.

²²⁹ A. e., s. 63.

²³⁰ Krishan Kumar, **Ütopyacılık**, s. 164.

4.2.3. Doğal Kaynaklarının Kullanımı

Ekotopya'nın enerji ihtiyaçlarının tamamı doğal kaynaklardan sağlandığı gibi Ekotopyalıların diğer temel yaşamsal ihtiyaçları olan barınma, yiyecek gibi ihtiyaçları da doğrudan doğadan sağlanmaktadır. Ekotopyalılar doğanın onlara sunduklarıyla yetinen ve sadece ihtiyaçları olduğu miktarda kullanan doğaya duyarlı ekolojik toplumdur. Yaşamlarının devamını sağlayan doğaya minnetkarlardır, bunu doğaya karşı duydukları saygı ile gösterirler.

Barınma gereksinimdeki malzeme ihtiyaçları doğadan karşılanır. Ağaç, Ekotopyalıların en sevdiği yapı malzemesidir. Orman, Ekotopyaların hayatlarında oldukça önemli ve özel bir yere sahiptir. Geniş orman alanlarına sahip olan Ekotopya'da kereste ihtiyacı orman hizmetlerini yerine getirme şartıyla karşılanır.²³¹ Kereste ihtiyacı olan bir Ekotopyalı öncelikle orman kamplarına gidip kullanacağı miktar kadar ağaç dikmesi gerekmektedir. Ancak bu şartı yerine getirdikten sonra ihtiyacı olan keresteyi alabilir.

Plastik ise bir diğer temel yapı malzelerinden bir diğeridir. Fakat Ekotopyadaki plastik bitki kökleri gibi organik maddelerde üretilmiş, toprağa karıştığında zarar vermeyen, organik gübreye dönüşen plastiktir.²³²

Yiyecek gereksinimi ise yine doğanın Ekotopyalıları sunduklarıyla karşılanır. Yapılan uzun araştırmalar ve çalışmalar sonucunda topraktan en yüksek verimi almayı başarmışlardır. Dış ülkelere bağımlı olmadan kurdukları ekolojik sürdürülebilirlik sayesinde kendi kendine yeten bir ülkedir Ekotopya.

4.2.4. Çevre Kirliliğini Önleme

Naess'e göre, çevre kirliliğini azaltmaktan daha öncelikli olan şey çevre kirliliğine neden olan unsurları olabildiğince ortadan kaldırmaktır. Naess, çevre kirliliğinin engellenmesi için insanları rahatsız edecek düzeye gelmesine gerek

²³¹ Orman hizmetleri ile ilgili detaylı bilgi "Doğaya Saygı Etiği" bölümünde sunulmuştur.

²³² Ekotopyadaki plastik ile ilgili detaylı bilgi "Ekolojik Sürdürülebilirlik" bölümünde sunulmuştur.

olmadığını, çevre kirliliği oluşmadan kirliliği engellemek için önlemler alınması gerektiği savunur.²³³

Callenbach, çevre kirliliğini “SUYU, HAVAYI veya TOPRAĞI kirliletmek, insanların veya diğer TÜRLERİN sağlığına ve yaşamlarına zarar vermek demek”²³⁴ olarak açıklar. Ekotopya’da ise, çevre kirliliğine neden olabilecek tüm unsurlar ortadan kaldırılarak neredeyse çevre kirliliğinin hiç olmadığı bir sosyal düzen kurulmuştur. Bunu sağlamak için Ekotopyalılar ulaşım için doğa dostu araçlar, doğa dostu yapılar, doğa dostu atıklar ve neredeyse tüm malzemeleri geri dönüşüme kazandırmışlardır.

Ekotopya’daki ulaşım ağı doğaya ve doğadaki canlılara zarar vermeme ilkesi üzerine kuruludur. Ülke sınırları içindeki ulaşım elektrikli taksiler, elektrikli minibüsler, akü ile çalışan sürücüsüz otobüsler, çok sık işleyen tren hatları ve haklın ücretsiz olarak kullanabileceği bisikletler ile sağlanmaktadır. Birçok Ekotopyalı da kısa mesafede yürümeyi tercih etmektedir. Dolayısıyla ülkede hava ve gürültü kirliliği ve bu kirlilikten dolayı insan ve diğer türlerin sağlıklarına ve yaşamlarına zarar veren herhangi bir faktör bulunmamaktadır. Eskiden Amerikalıların en gözde şehirlerinden biri olan Ekotopya’nın başkenti San Francisco’da hava ve gürültü kirliliği olmadığından şimdi tuhaf bir sessizlik hâkimdir. Weston, kendi ülkesindeki gibi trafik yoğunluğu, gürültüsü, kirliliği, insanların oradan oraya koşuşturmasını beklerken gördüğü manzara karşısında adeta şoke olur:

“İlk şoku caddeye adım attığım anda yaşadım. Her yerde tuhaf bir sükûnet hüküm sürüyordu. Şehirlerimizin telaşlı koşuşturmacasına, klakson çalan otomobillere, deli gibi süren taksilere, şehir hayatının hayhuyunda oraya buraya sürüklenen insan yığınlarına hiç olmazsa azıcık benzeyen bir durumla karşılaşması beklemiştim. Sükûnetin uyandırdığı şaşkınlığı üzerimden attıktan sonra, [...] Market Street’in, şimdi binlerce ağacın dikildiği bir alışveriş merkezine çevrilmiş olmasıydı. Elektrikli taksiler, minibüsler ve teslimat arabalarının kedi mırıltısını andıran seslerle geçip gittikleri ‘cadde’ daralarak çift şeritli bir yola dönmüş. [...] Her yerde, bisikletlerin pedal sesleri ve çocuk çığlıklarıyla kesilen, sinsi bir sessizliğin egemenliği var. Ara sıra, bir başkentin kalabalık ana caddesi için inanılmaz sayılabilecek bir kuşun öttüğü bile oluyor.”²³⁵

²³³ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 71-2.

²³⁴ Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, s. 94.

²³⁵ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 17.

Ekotopya’da ulaşım ağı hava ve gürültü kirliliğine neden olmayan tamamen doğa dostu bir şekilde tasarlanmıştır. Bu bağlamda, bağımsızlık döneminden önce kullanılan tüm fosil yakıtlı araçların yerini elektrikli, akülü araçlar ve bisikletler almıştır. Böylelikle, fosil yakıtlı araçların oluşturduğu hem hava kirliliği hem de gürültü kirliliği sıfıra indirgenerek derin ekolojiklerin savunduğu gibi çevre kirliliği oluşmadan engellenmiştir. Aynı doğrultuda hava kirliliğinin doğal yaşama ve insanoğluna verdiği tahribat da ortadan kaldırılmıştır. Gürültü kirliliğini ise yerini bisiklet pedallarının sesine, insanların sesine, bebeklerin ağlamalarına, çocukların bağrıışmalarına ve hatta kuşların ötüşlerine bırakmıştır. Çevre dostu araçların kullanımlarına ek olarak, Ekotopya hükümeti uluslararası hatlardaki uçakların hava ve gürültü kirliliğine neden olduğu gerekçesiyle yasaklamıştır. Ekotopya hükümetinin yaptığı bu politik değişiklik sayesinde çevre ve hava kirliliğinin önüne geçilmiştir. Bu durum derin ekolojinin hem çevre kirliliğini önleme hem de çevre kirliliğinin önüne geçilmesi için politik değişikliklere ihtiyaç olduğuna bir örnektir.

Ulaşım ağında uzun mesafeli seyahatlerde yerin beş-on santim üstünden giden trenler kullanılmaktadır. Bu trenler de diğer elektrikli araçların olduğu gibi oldukça sessiz ve kirliliğe sebep olmayan bir biçimde çalışmaktadır. Trenlerdeki manyetik durdurucular ve iticiler sayesinde rayların çıkardığı gürültü ortadan kaldırılmıştır. Ekotopya’daki ulaşım sistemi diğer sosyal yapılarda olduğu gibi doğaya ve doğadaki canlılara hiçbir zarar gelmeyecek şekilde tasarlanmıştır. Her zaman olduğu gibi Ekotopyalılar önce kendi rahatlığı değil, önce doğanın zarar görmeme derin ekoloji ilkesini edinerek yeni bir ekolojik düzen kurmuşlardır.

Ekotopya’da her alanda olduğu gibi binaların inşasında kullanılan malzemelerde ya geri dönüştürülmüş malzemelerden ya da doğanın sunduğu kaynaklardan elde edilen malzemelerden yapılır. Ekotopya halkının “boyaya karşı olumlu bir alerjileri olmalı. Binalarını kerpiç ve kesilmiş tahtalarla (gözlediğim kadarıyla, ellerine geçen hemen her şeyle) yapıyorlar. Malzemeleri boyayla örtecek bir estetik anlayışına kesinlikle itibar etmiyorlar. Sanırım bir evi boyamaktansa

asmayla ya da alırlarla donatmayı daha uygun görüyorlar.”²³⁶ Bunun sebebi, diğerk sentetik malzemelerin yapım sürecinde ve sonrasında doğaya vereceğiz zararlıardan kaçınmaktır. Böylelikle evre kirliliğini oluşmadan engellemeyi başarmışlardır. Bu sebeple, kerpiç, ağaç ve kesilmiş tahtaları bina yapımında kullanılırken Ekotopyalıılar binaların dış kısmını boyamaktansa asma ya da alırları kullanarak doğal yollar ile kaplamayı tercih etmektedirler. Boya tercih etmeme nedenleri üretim sürecinde evre kirliliğine yol amasındandır.

Ekotopyalııların ağaca karşı besledikleri sevgi bina yapımında da kendini göstermiştir. “Ve bütün yapılar, neredeyse istisnasız hepsi yeniden ağaçlandırma programı nedeniyle Ekotopya’nın başlıca inşaat malzemesi haline gelen ağaçtan yapılmış.”²³⁷ Weston’a göre, Ekotopya’daki ağaçtan yapılan evler estetik anlayışından uzak ve modası geçmiş bir görüntüsü olmasına rağmen komünal yaşam gruplarına göre düzenlenmiştir on-on beş odalı oldukça işlevsel ve evre dostu evlerdir.

Ekotopyalııların evre kirliliğine neden olmadan malzeme seçimi kıyafetlerde de kullanılan kumaş türler için geçerlidir. Ekotopya’daki kıyafetlerde “naylon, orlon, dakron veya diğerk sentetik”²³⁸ gibi üretiminde doğaya zarar veren maddeler bulunmaz. Çünkü bu kumaşların üretiminde çok fazla suyun gereklidir ve bu durum doğal kaynakların azalmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bu tür kumaşların yeniden değerlendirilmesi mümkün değildir. Belirtilen ekolojik nedenlerden dolayı Ekotopya’da bu malzemelere yer verilmemekte ve 20 senedir üretilmemektedir.

4.2.5. Ekolojik Sürdürülebilirlik

Ekotopyalııların ekolojik sürdürülebilirlik için attıkları en temel adımlardan bir tanesi geri dönüşümdür. Kullanılan maddelerin tekrardan kullanılabilmesi evre kirliliğini önlemekle birlikte sürdürülebilirliğin de devamını sağlamaktadır. Sürdürülebilir bir yaşam için atılan her adım derin ekolojistler için oldukça önemlidir. Bu süreçte doğaya verilen zarar da azalmaktadır.

²³⁶ A. e., s. 14-5.

²³⁷ A. e., s. 36.

²³⁸ A. e., s. 24.

Ekotopyalılar gündelik hayatlarında kullandıkları malzemelerin mümkün olduğunca doğaya hiç zarar vermeyen ya da minimum zarar veren geri dönüştürülebilir malzemeleri tercih ederler. Ekotopyalıların sürdürülebilirliğe verdiği öneme Weston ilk defa Ekotopya'ya olan tren yolculuğunda tanık olur. Çeşitli bitkilerle donatılmış olan Ekotopya trenlerinde vagonların sonunda her birinin üzerinde M (Maden), C (Cam) ve P (Plastik) yazan geri dönüşüm kutuları bulunmaktadır. Böylelikle Ekotopyalılar tren seyahatleri boyunca maden, cam, kâğıt ve plastik türündeki atıkları geri dönüşüm kutularına atarak hem çevre kirliliğini önlerler hem de bu malzemelerin doğaya zarar vermeden tekrardan kullanılabilir hale gelmesini sağlarlar. Weston yolculuğu boyunca Ekotopyalıların bu konuda ne kadar duyarlı olduğunu gözlemler. Weston'ın "Ekotopyalıların göğüs kabartıcı bir gurur vesilesi olduğu söylenen yeniden değerlendirme ve yeniden kullanma alışkanlıklarıyla"²³⁹ ilk tanışması olur. Weston, Ekotopyalıların sürdürülebilirlik için geri dönüştürülen malzemelere verdiği önemi Amerikan halkı ile karşılaştırdığında "Amerikalıların aklına muhtemelen böyle bir şey"²⁴⁰ gelmemesi olur. Weston Amerikan halkı ile Ekotopya halkı arasındaki bu türden karşılaştırmaları araştırma gezisinin ilk gününden son gününe kadar yapar. Her bir karşılaştırmasının sonucunda Amerikan toplumunun doğaya ne kadar zarar verdiklerini ve kendi kişisel amaçları doğrultusunda doğaya ve doğadaki canlılara telafisi mümkün olmayan tahribat verdiklerini fark eder.

Weston'ın Ekotopya'daki üçüncü gününde ülkenin tarımsal üretimi hakkında Bakan Yardımcısı ile bir görüşme yapar. Bakan Yardımcısı bağımsızlıklarını ilan ettikten sonraki Gıda Bakanlığının ilk büyük projesi hakkında bilgi verir. Bu proje sürdürülebilirliğin sağlanması için evsel ve yiyecek atıklarının tekrardan organik gübreye dönüştürülmesi hakkındadır. "Bütün yiyecek artıkları, lağım pislikleri ve çöpler organik gübrelere dönüştürülüp tekrar yiyecek üretim devresine sokulmak üzere toprakta kullanılacaktı. Bunun için her Ekotopya ailesine çöplerini gübre olabilir ve yeniden değerlendirilebilir diye kategorilere ayırma zorunluluğu getirilmişti."²⁴¹ Ekotopyalıların tüm yiyecek atıklarını, çöpleri ve kanalizasyon atıklarını organik gübreye dönüştürülmesi için uygun biçimde ayırıp ayrıştırması görevi düşer. Bu

²³⁹ A. e., s. 12.

²⁴⁰ A. e., s. 12.

²⁴¹ A. e., s. 26.

yöntemle bağımsızlığın ilanından önceki dönemde atık ve çöp olarak doğayı kirleten ve canlıların yaşam alanlarını olumsuz biçimde etkileyen her madde artık tekrardan çevre kirliliğine yol açmadan tekrardan değerlendirilip doğaya yeniden kazandırılır. Derin ekolojistlerin savunduğu gibi çevre kirliliğe sebep olabilecek tüm unsurlar ortadan kaldırılarak çevre kirliliği oluşmadan engellenir. Modern dünyada çöp olarak adlandırılacak ve çevreye sayısız, sınırsız zararı olan maddelerin Ekotopya’da yeşil teknoloji kullanılarak tekrardan değerlendirilerek çevreye zarar vermeden tekrardan doğaya geri kazandırılmasıyla sürdürülebilirliğin sağlanması önemli bir ölçüttür. “Canlı olduğumuz sürece çevreden gelen kaynakları kullanırız. Çöplerimizi attığımız düşünebiliriz, ama bu çöpler tekrar tekrar dolaşıma girmektedir. Unutmamalıyız ki çevremiz ve biz aslında biriz”²⁴² der Callenbach. Doğaya duyarlı yazar Callenbach, hem *Ekotopya* hem de *Ekoloji Cep Rehberi* eserlerinde çöplerin uygun biçimde atıldığında aslında doğaya tekrardan kazandırılan doğal gübre olduğunu ve bu döngünün devamlı olacağını vurgular.

Sürdürülebilirliğin sağlanması adına atılan bir başka önemli adım bağımsızlıklarından önceki “boşaltma” sistemi olarak nitelendirilen kanalizasyon sistemidir. Bunun nedeni ise eski sistemdeki sanayi ve lağım atıklarının yeniden kullanılabilir hale getirilemedikleri için zehirli maddelerin doğal su kaynakları olan nehirlere, koylara ve okyanuslara boşaltılarak doğal yaşamı tehdit ederek çevre kirliliğine neden olmasıdır. “Bu uygulama salt kamu sağlığını ve su canlılarının hayatları açısından tehlike yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda savurgan ve doğal olmayan bir amaç da taşıyordu.”²⁴³ Eski boşaltma sistemin hem insanoğluna hem de doğal hayata verdiği zararlardan dolayı Ekotopya’da suç sayılmaktadır. Yedi yılın sonunda Ekotopya’da tamamen kimyasal gübre çıkaracak güce ulaşılır ve bunu da kısmen artıkların yeniden değerlendirilmesiyle, kısmen çöplerin gübreye dönüştürülmesiyle başarılmıştır. Ekotopya’da doğa için atılan her adım amacına ulaşır.

Mürekkep, Ekotopya’da geri dönüştürülüp tekrar kullanılabilen bir diğer malzemedir. Ekotopya’da iki tür yazıcı mürekkebi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sonsuza kadar hiç silinmeden kalan mürekkeptir. Bu mürekkep daha çok kitap

²⁴² Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, s. 30-1.

²⁴³ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 26.

basımlarında, ikinci tür ise gazete ve dergi basımda kullanılır. Gazete ve dergi mürekkepleri kısa zaman içerisinde kendiliğinden silindiği için tekrardan kâğıt üretimi için ağaçların kesilmesini ve kâğıt üretme sürecinde ortaya çıkabilecek çevre kirliliğinin önüne geçinmiş olunur. Uzmanlık alan kitapları, popüler kitaplar, yemek kitapları, politik broşürler, bilimsel tebliğler, deneysel yayınlar, şiirler, çeşitli konular hakkında el kitapları gibi çok farklı türde materyallerin basım sürecinde de doğada zarar vermeden yeniden değerlendirilebilir malzeme kullanıma özen gösterilir. Bu durum Ekotopyalıların basım sektöründe de geri dönüştürülebilen malzemeler kullanarak çevre kirliliğine neden olmadan sürdürülebilirliğin devamını da sağlanmaktadır.

Ekotopya’da geri dönüştürülerek doğaya zarar vermeden tekrardan kazandırılan maddelerden biri de plastiktir. Plastik, sürdürülebilirliğin önemli halkalarından biridir. Ekotopya ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki şaşırtıcı benzerliklerden birisi çok fazla miktarda plastik kullanımıdır. Fakat iki ülke plastikleri bambaşka şekilde kullanıp değerlendirir. Ekotopya’daki plastik maddeler tekrardan doğaya geri kazandırıldığı için petrol ve kömür gibi maddeler yerine bitki, bitki kökleri gibi tamamen organik kaynaklardan üretilir. Bu konu üzerinde bağımsızlığın ilanından sonra başlatılan projeler üzerinde çalışmalar devam eder. Bu proje temelde iki amaç üzerinde kuruludur. Birincisi plastiği çok farklı şekillerde kullanabilme ve bunu düşük maliyetle birlikte çevre kirliliği yaratmayan bir teknoloji ile üretmektir. İkinci amaç ise, üretilen hem plastik maddenin biyolojik açıdan toprağa temas ettiğinde çözünebilir olmasıdır. Böylelikle “yeni ürünleri besleyecek gübreler olarak tarlalara dönebilecekleri anlamına geliyor. Ekotopyalılar bu sonsuz döngüye, neredeyse dinsel bir şevkle ‘kalıcı sistem’ diyorlar.”²⁴⁴ Bu döngü sayesinde Ekotopyada toprağın insanlara sundukları tekrardan insanlar tarafından doğaya zarar vermeden geri dönüyor.

Ekotopya’da plastiğin tekrardan doğaya zarar vermeden geri dönmesi için plastiğin belli bir zaman içerisinde ya da belirli koşullar altında kendini otomatik olarak yok eden, kısa ömürlü olan plastik üretilir. Bu tip plastiği “ölen” plastik olarak

²⁴⁴ A. e., s. 110.

nitelendirilen Ekotopyalılar “ölen” plastiği bira ve yiyecek kutusu yapımında, selefona benzeyen paketlenme malzemelerinde kullanırlar. Bu plastik, ortalama bir ay içerisinde, özellikle güneş ışığına maruz kaldıklarında “ölürler”. “Genellikle üstü başı temiz Ekotopyalıların sağa sola boş bira kutusu bırakmakta (ve üzerine basıp ezmekte) bir an dahi duraksamadıklarını” fark eden Weston “... kalıntıların birkaç haftada un ufak olacağından ve çürüyüp toprağa karışacağından eminler” der.²⁴⁵ Bitki köklerinden yapılan plastik tekrardan doğaya zarar vermeden geri dönmesi sürdürülebilirliğin önemli bir parçasıdır. Böylelikle doğanın insanoğluna sunduğu kaynaklardan yararlanarak tekrardan doğaya zarar vermeden geri dönmesi sağlanır. Bu döngü sürdürülebilirliğin önemli halkalarından birini oluşturmaktadır.

Aynı doğrultuda Ekotopyalı aileler bahçelerinin daha verimli hale gelmesi için ip, sargı ve kâğıt gibi ambalaj malzemelerini bahçelerinde kullanacak gübre yığınlarının içine atarlar. Böylelikle belirtilen malzemeler toprağa organik gübre olarak geri döner. Bu döngünün ekolojik açıdan devamlılığı önem taşımaktadır. Ekotopya’da üretilen ve kullanılan her malzeme öncelikle derin ekolojinin savunduğu ilke doğrultusunda çevre kirliliğine neden olmaması ve geri dönüştürülüp yeniden değerlendirilip sürdürülebilirliğe katkı sağlamasıdır.

Ekotopya’daki binaların çoğu Ekotopyalıların en sevdikleri malzeme olan ağaçtan yapılmasına rağmen püskürtme evler de sürdürülebilirlik açısından birçok Ekotopyalı tarafından tercih edilmektedir. Püskürtme evlerin ana maddesi pamuktan üretilmiş bir tür dayanıklı tamamen doğa dostu bir plastiktir. Bu plastik madde de Ekotopya’daki diğer plastikler gibi doğada kısa sürede kendi kendine çözünebilir ve toprağa organik gübre olarak karışan plastiktir. Püskürtme evler çok dayanıklı bir malzemeden yapıldıkları için uzun süreli kullanım için hem de sürdürülebilirliğin devamı için çok uygundur. Püskürtme evlerde yaşam grubu üyelerinden biri öldüğünde veya ayrıldığında odası dilimler halinde kesilip tekrardan kullanılabilir. Bir bebek doğduğu zaman ya da yeni üyeler eklendiğinde ise var olan malzemeden yeni bir oda da eklenebilir. Evler yaşam gruplarının ihtiyaçlarına göre rahatlıkla yeniden şekil verilir. Bu özelliklere ilave olarak aynı zamanda püskürtme evlerin ev sakinleri

²⁴⁵ A. e., s. 110.

tarafından kolaylıkla tamir edilebilmesi de bir diğer artı özelliğidir. Çünkü Ekotopyalılar her zaman kendi işlerini kendileri yaparlar: “Ekotopya’daki hayatın temel yönlerinden birisini ifade eden ‘kendi işinizi kendiniz yapın’”²⁴⁶ ilkesidir.

Ekotopya’da üretilen diğer plastik maddeler gibi püskürtme evlerin plastiği de toprakta çözünüp gübreye dönüştürüldüğü için doğa dostudur. Çünkü “Ekotopya’da imal edilen plastik maddeler gibi püskürtme evler de parçalanıp biyoteknelere atılabiliyor, mikro-organizmalar tarafından sindirilerek gübrelerin arasına boşaltılıyor ve böylece kendi malzemesinin temin edildiği toprakta yeniden değerlendirilmiş oluyor.”²⁴⁷ Fakat bu tür evlerin kullanılmaya başlandıkları ilk zamanlarda sert rüzgârlı havalarda yerinden oynayıp esnemedikleri için ciddi bir sorun yaratmış. “Ne var ki bizim derin kazılmış temellerimiz yerine, her köşeye demirlenen, ama toprağın yüzeyine de hiç zarar vermeyen geniş ayarlanabilir ayaklar kullanmayı tercih ediyorlar.”²⁴⁸ Ekotopyalılar karşılaştıkları bu sorunu da yine doğaya zarar vermeden çözüm bulmayı başarmışlar. Her durumda ekosistemdeki hassas dengeyi bozmamak Ekotopyalıların yaşam felsefesi olmuştur.

Ekotopya’daki yapılar doğanın sunduğu ağaç gibi doğal malzemelerden ya da doğaya zarar vermeyen sağlam aynı zaman da dayanıklı bir tür plastik maddeden inşa edilmektedir. Aynı zamanda plastiğin, kolay taşınabilen modüler bir yapıya sahip olması, toprağa karıştığında doğaya zarar vermemesi ve gübre olarak toprağa karışarak sürdürülebilir ekolojik yaşam için önem arz etmektedir.

Günümüzde uzun yıllar doğada çözünmeden kalan plastik atıklar hem insanlar hem de diğer canlı türlerin devamlılığı için ciddi tehdit oluşturmaktadır. Plastikler seri olarak ilk kez 20. yüzyılın başında üretildiği zaman “dünya her şekle sokulabilen, kullanılıp atılabilen bir malzemenin çok yönlülüğüne hayran kaldı. Ne var ki, plastiğin büyük bölümünün hiçbir zaman yok ol[a]mama sorunu vardır. [...] Plastik kirliliğini temizlemek devasa bir iştir. Plastikleri kimyasal bileşenlerine ayırmak, büyük miktarda enerji”²⁴⁹ gerektirirken hem insan hem de diğer canlı türlerinin yaşam alanlarını tehdit eden çevre kirliliğine yol açmaktadır. Ekotopya plastiğin çevreye

²⁴⁶ A. e., s. 38.

²⁴⁷ A. e., s. 176-7.

²⁴⁸ A. e., s. 177.

²⁴⁹ Julia Schroder vd, **Ekoloji Kitabı**, s. 284, 285.

verecek zararını tamamen ortadan kaldırıp malzemenin tekrardan değerlendirilerek doğaya kazandırılmasını sağlayan bir yöntem ve çevre politikası geliştirmiştir. Derin ekoloji ilkeleri ışığında Ekotopya'nın temel ekolojik ve politik hedefi çevre dostu sürdürülebilir hayat sistemini oluşturmaktır.

4.2.6. Demografi Denetimi

Kontrolsüzce artan insan nüfusu tüm dünyaya bir tehdit oluşturmaktadır. İnsan nüfusu arttıkça insanoğlunun doğadaki canlı ve cansız türlerine ve yaşam alanlarına müdahalesinin arttığını ifade eden Naess bu noktada insanların farkındalıklarını arttırarak gerekli önemlerin alınması gerektiğini ifade eder:

“İnsan nüfusun sınırlandırılması, azaltılması ya da sabitlenmesi zaman alacaktır. Bu sebeple ara stratejiler (interim strategies) geliştirilmelidir. Fakat bu durum, mevcut rehaveti hiçbir koşulda mazur gösteremez. Mevcut durumun ciddiyeti öncelikle daha geniş kitleler tarafından idrak edilmeli. Fakat ne kadar uzun süre beklersek alınması gereken önlemler de bir o kadar sert olacaktır. Köklü değişiklikler yapılana kadar doğadaki çeşitlilik ve zenginlikte kayda değer ölçüde azalmalar olabilir; dünya tarihinin her hangi bir döneminde hiç görülmemiş oranda türlerin yok olma hızı çok daha fazla olacaktır. Eğer milyarlarca insan mevcut davranışlarını ekolojik sorumluluk doğrultusunda kökten değiştirirler ise, doğadaki insan dışı yaşam zenginleşebilir.”²⁵⁰

Naess'in belirttiği gibi, nüfus artışı ile insanoğlunun doğaya ve doğal yaşam alanlarına olan müdahalesi gittikçe artmıştır. Naess, nüfus artışı ile ilgili düşüncesini derin ekolojinin sekiz maddelik temel ilkelerinden dördüncüsünde bahseder. İnsan yaşamının ve kültürlerin gelişmesi çok daha küçük nüfus mümkün olacaktır. İnsandışı yaşamın gelişmesi daha küçük bir insan nüfusunu gerektirir. Aynı zamanda her biyobölgenin sahip olduğu ve aşılmaması gereken insan sayısı bulunmaktadır çünkü “bu, çevreyi gereksiz yere bozmadan temel ihtiyaçları mevcut kaynaklar ile karşılayabilen insan sayısıdır.”²⁵¹ Aksi takdirde, insanların artan müdahalesi karşısında doğa yok olacaktır. Bu sebeple, nüfus artışı ile insanoğlunun doğal yaşam alanlarına müdahalesi de doğru oranda artış göstermektedir.

²⁵⁰ Arne Naess, **Ecology, Community, Lifestyle**, ed. David Rothenberg, United Kingdom, Cambridge University Press, 2003, s. 30-1.

²⁵¹ David Pepper, **Modern Enviromentalism: An Introduction**, s. 26.

Ekotopya hükümeti tüm halkına yetecek kadar gıda sağlaması konusunda, tüm vatandaşlarının yaşam konforlarını arttırmak adına ve en önemlisi doğal kaynaklar ile diğer canlı türleri üzerindeki baskıyı azaltmak adına gerekli önlemlerin alınmasını amaç haline getirmişlerdir. Ekotopya’da nüfusun dengelenmesi insanoğlu ve doğa arasındaki hassas dengeyi bozmamak ve o dengeyi korumak adına atılan önemli ve radikal bir adımdır. Nüfusun kontrol altına alınmalarının temel nedeni ekosistemin dengesini korumaktır. Ekotopyalılar uzun süren tartışmalar ve araştırmalar sonucunda nüfusun azaltılmasını resmi bir amaç olarak kabul etmişlerdir. Ekotopya halkı insanoğlunun doğal kaynaklar ve diğer canlı türleri üzerindeki baskısının azaltılması gerektiğini ve yaşam konforlarının artırılması için insan sayısının azaltılması konusunda hem fikirlerdir.

Ekotopya hükümeti nüfusun öncelikle azaltılması sonrasında da dengelenip sabitleştirilmesi için üç aşamalı çevreci bir politika uygulamaktadır: (i) Doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgilendirileme ve kürtaj serbest olması. (ii) İkinci aşamada âdemi merkeziyetçilik. (iii) Bekle gör aşamasıdır.²⁵²

Birinci aşamada tüm Ekotopyalı kadınlar çeşitli doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgilendirici bir eğitim programı hazırlanmıştır. Bu aşama ile birlikte bireyin isteğine bağlı olarak kürtaj yapılmasına izin veren bir yasa çıkarılmıştır. Kürtaj operasyonunun fiyatını düşürmekle birlikte hem yerel kliniklere hem de hastanelere operasyon için yetki tanınmıştır. Birinci aşamada uygulanan bu program ile doğum sayısında ölüm sayısına oranla yaklaşık yüzde 20-30 azalma sağlanmıştır.

İkinci aşamada ise ülkede âdemi merkeziyetçilik sistemi benimsenmiştir. Merkezin yokluğu anlamına gelen âdemi merkeziyetçilik sistemi ile devlet merkezinin gücünü azaltarak yerel yönetimlerin yetkileri artırılmıştır. Ülkedeki tüm temel hayat sistemleri üzerindeki denetim yerel topluluklara verilmiştir. Âdemi merkeziyetçilik ile birlikte kırsal bölgelerin koşulları iyileşip geliştikçe San Francisco, Oakland, Portland, Seattle ve daha küçük metropollerde büyük yığınlar halinde yaşayan halkın sayısında azalma saptanmıştır. Böylelikle her biyobölgenin insan sayısı yeniden düzenlenmiştir. Âdemi merkeziyetçilik ile birlikte sadece devletin yetkileri azalıp yerel yönetimin

²⁵² Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 89-91.

yetkileri artmamış bu sistem Ekotopya'daki hayatın hemen hemen her yönünü etkilemiş. Sağlık hizmetleri yaygınlaştırılarak ülkenin her tarafına küçük hastaneler ve klinikler kurulmuş. Böylelikle herkesin sağlık hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanması sağlanmış. Okullar daha küçük parçalara ayrılp öğretmenlerin denetiminde yeniden örgütlenmişler, her bölgede öğrencilere çevre bilinci odaklı eğitimler verilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda tarım, hayvancılık ve ormancılık alanındaki işletmeler de âdemi merkeziyetçilik sistemini benimsemeyerek doğal yaşam alanlarını zarar vermeden bölgedeki herkese yetecek kadar kaynak sağlanmıştır.

Bekle-gör aşaması olarak nitelendirilen son aşamada ise “kürtaj bedelleri daha da düşmüş ve yıllık kürtaj sayısı belli bir istikrara oturmuş. Gebeliğin önleyici araçların kullanılması yaygınlaşmış. [...] Nüfus yaklaşık on yılda 65 bin kişilik azalma eğilimi sergilediğinden, Ekotopya'nın ilk baştaki 15 milyonluk nüfusu 14 milyon civarına inmiş.”²⁵³ Üçüncü aşama olan bekle-gör aşaması ile birinci ve ikinci aşamada alınan önlemlerin ve yeniden düzenlemelerin sonuçlarını kapsamaktadır.

Ekotopya hükümetinin başarılı uygulaması sayesinde kontrolsüzce artan nüfus kontrol altına alınırken bu durum diğer ülkeler tarafından olumsuz ve yanlış bir biçimde yorumlanmıştır. “Ekotopya'nın nüfusu yavaş yavaş azalıyor. (...) Ekotopya'yı ABD'den ve Japonya hariç diğer ülkelerden ayıran bu çarpıcı olgu, bu ülkede sınırsızca kürtaj uygulandığına, hatta bebeklerin doğar doğmaz öldürüldüklerine dair spekülasyonlara yol açmış. (...) Ekotopya'da nüfusun azalması tamamen insani önlemlerle başarılmış.”²⁵⁴ Algılananın aksine demografi denetimi için Ekotopya'daki her bir uygulama insanidir.

Kısacası temelinde doğal kaynakları, bitki ve hayvan çeşitliliğini korumak, tüm canlılara yetecek kadar besin sağlayabilmek adına atılan adımlar aynı zamanda hayatın birçok alanında olumlu yönde değişiklikler meydana getirmiştir. Derin ekolojistlerin savunduğu gibi Ekotopya'da nüfus artışı bir tehdit değildir, alınan önlemler ve uygulanan çevreci politikalar sayesinde nüfus artışı önce azaltılmış sonrasında dengelenmiş ve sabitleştirilmiştir. Ülkedeki her insana, gelecek nesillere, doğadaki

²⁵³ A. e., s.91.

²⁵⁴ A. e., s. 88.

tüm canlı ve cansız varlıklara yetecek kadar yaşam alanı ve doğal kaynaklar bulunmaktadır. Daha da önemlisi bu döngünün devamlılığı sağlanmıştır.

4.2.7. Politik Değişiklik

Arne Naess *Deep Ecological Movement* makalesinde derin ekoloji hareketinin sekiz temel ilkesini açıklamıştır. Altıncı ilke yaşam alanlarına zarar vermeden sürdürülebilir bir yaşam için ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapılarda gerekli her türlü politik değişikliklerin yapılmasının zorunluluğunu açıkça ifade eder. Hem mevcut toplumun hem de gelecek nesillerin ve ekosistemdeki diğer tüm türlerin varlığının korunması yapılacak politik değişikliklere bağlıdır.²⁵⁵

Ekotopya'da tanımlanan yeşil ideoloji, ekosistemlerin kendilerini yenileyebilme özelliği sayesinde insanların doğa ile birlikte mutlu bir şekilde yaşamalarını sağlar. Ekotopya hükümetinin politikası ekolojik sistemlere zarar vermeyen istikrarlı bir yapı üzerine kuruludur. Ekolojik eğitim sayesinde, Ekotopyalılar diğer canlı türlerine karşı bağımlılıklarının farkına varırlar ve ekosisteme ve ekosistemdeki her bir türe zarar vermekten kaçınırlar. Farkında olmak ve başarılı olmak birbirine bağlı çok sayıda kültürel ve ekolojik bileşeni değiştirmek zorlayıcıdır, “fakat böylesi bir sistemsel değişim tam da zamanımızın meydana okumasıdır. *Ekotopya* böyle bir model sunar. Kültürel gidişatı ekolojik olarak yozlaştırıcı ve kendi kendine zarar veren yaşam biçimlerinden uzaklaştırmak ancak siyasi yollar ile sağlanabilir.”²⁵⁶

Ekotopya hükümeti israf eden, tüketen, doğal yaşam alanlarına zarar veren bir politika yerine, doğaya zarar vermeyen çevresel bir politika benimsemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılarak bağımsızlığı ilan eden Ekotopya yeni bir ülke kurarken bağımsızlık öncesi uygulanan tüm politik uygulamaları bir kenara bırakarak tamamen çevre odaklı politik düzenlemeleri benimsemişlerdir. Bu doğrultuda derin ekolojistlerin ifade ettiği politik değişiklikler Ekotopya'nın bağımsızlık öncesi dönemdeki uygulamaların tamamının değiştirilmesi ile sağlanmıştır. Bu sebeple, kendi

²⁵⁵ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” , **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 68.

²⁵⁶ Roger Lohmann, “Fiction in Fact: Ernest Callenbach's Ecotopia and the Creation of a Green Culture with Anthropological Ingredients: Fiction in Fact” , **Anthropology & Humanism**, December, 2018, s. 179.

bağımsızlığı ilan eden ve çevresel sorunlara duyarlı yeni bir ülke inşasında hayata geçirilen her çevresel uygulama her alanda kendini göstermiştir.

Çevresel politik uygulamalardan bir tanesi orman hizmetleridir. Ağaç, Ekotopya haklının yaşamlarında oldukça önemli yere sahiptir. Ağaç onlar için saygı duyulması gereken canlı bir varlıktır. Ağaç hem insanlara hem de ekosistemdeki tüm türlere ev sahipliği yapmaktadır. Ağaç aynı zamanda Ekotopyalıların evlerinin temel malzemesidir. Ekotopya hükümeti, kereste temini konusunda sürdürülebilir bir yaşam için bir politika uygulamaktadır. Buna göre, kereste ihtiyacı olan Ekotopyalılar öncelikle orman kampında orman hizmetlerini yerine getirmeleri gerekmektedir. Orman hizmetleri, insanların ihtiyacı olduğu kereste miktarını karşılayacak kadar ağaç dikmelerini gerektirmektedir. İlk önce ağaç dikilmesi şartıyla Ekotopyalılar ihtiyaçları doğrultusunda kereste temin edebilmektedirler. Ekotopya hükümetinin uygulamış olduğu çevresel politika sayesinde kereste ihtiyacında ormanlar yok olmadan, kesilen ağaçları yerine yenileri dikilerek doğal yaşam alanları zarar görmeden ekolojik denge korunmuş olmaktadır.

Ekotopya hükümetinin bir diğer çevresel anlamda uyguladığı politik değişiklik ulaşım ağı ile ilgilidir. Ekotopya'daki ulaşım ağı hava ve gürültü kirliliğine sebep olamayacak şekilde düzenlemiştir. Bağımsızlık önceki dönemdeki tüm fosil yakıtlı araçların yerini elektrik ve akü ile çalışan araçlar ve bisikletler almıştır. Fosil yakıtlı araçların neden olduğu hava ve gürültü kirliliği ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte, uluslararası uçuşlar hava ve gürültü kirliliği oluşturduğundan uluslararası uçuşlar Ekotopya hükümeti tarafından yasaklanmıştır. Yapılan bu politik değişiklik sayesinde çevre ve hava kirliliğinin önüne geçilmiştir. Bu durum derin ekolojistlerin savunduğu çevresel bağlamdaki politik değişikliklerin gerekliliğine örnektir.

Bağımsızlık öncesi dönem ile karşılaştırıldığında Ekotopya hükümetinin hayata geçirdiği bir diğer politik değişiklik tarım ve üretim uygulamalarıdır. Bu uygulamalar doğrultusunda Ekotopya'da yiyecek üretimi de ekolojik temeller üzerine kuruludur. Çevreye zarar vermeden, sadece ihtiyaçları olan miktarda, en doğal biçimde ürünlerini yetiştirme amacındadırlar. Bunlara ek olarak tarım atıklarının da neredeyse tamamını yeniden değerlendirecek bir sistem mevcuttur.

Ekotopya ziyaretinin ilk zamanlarında Ekotopya'daki her uygulamaya önyargılı olan Weston, Ekotopya'nın üretim alanında da kendi ülkesinden çok geri olduklarını tahmin eder. Gıda bakanı yardımcısı ile olan görüşmesinde Ekotopya'daki Batı tarımını nasıl karanlık çağlara döndürdüklerinin açıklamasını merak ederek: “Batı tarımını karanlık çağlara döndürmüş olan uygulamaları, kütükler ve kızgın fırınlarla yemek pişirmelerini (mikro dalgalı fırınlar Ekotopya'da yasaktır) nasıl mazur göstereceğini dinlemeye can atıyorum”²⁵⁷ der. Fakat Ekotopya üretim alanı da doğa dostu olması için gerekli politik değişiklikler uygulanmıştır. Ekotopya bağımsızlığını ilan ettiği ilk zamanlarda üretim kapasitesinde ihtiyaçlarında fazla üretim yapabiliyordu. Sadece Kaliforniya, Amerika Birleşik Devletleri'nin yiyecek ihtiyacının üçte birini üretebiliyordu. Oregon ve Washington da meyve ve tahıl üretiminde ilk sıralardaydı. Aslında Ekotopya kendi nüfus ihtiyacının beş katını rahatlıkla üretebiliyordu ve Amerika Birleşik Devletleri'ne ihracat yapıyordu. Fakat Amerika Birleşik Devletleri ile yaşadıkları politik krizden sonra ihracata son verilmesiyle birlikte Ekotopya ihtiyacından fazla olan üretim ağına bir çözüm gerektiren bir politik değişikliğe ihtiyaç duydu. Bu noktada öncelikle haftalık çalışma saatini yirmi saate indirilmesi uygulandı. Böylelikle üretimde kademeli olarak azaltılarak sadece kendilerine yetecek miktarda üretim yapmaya başlamışlardır.

Bu süreçte gerçekleştirilen bir diğer değişiklik ise yiyecek işleme süreci ile ilgilidir. Yiyecek işleme sürecini de basitleştirerek yiyecek üretiminde de tasarruf sağlanmış olur. En köklü politik değişiklik ise ambalajlı ürünlerin üretilmesi ve tüketilmesine getirilen yasaklamadır. Bu değişiklik ile en çok tasarruf çok işlem gerektiren ve ambalajlı yiyeceklerin yasaklanmasıyla üretimi durdurulan yiyeceklerden sağlanmıştır. Bu tür yiyeceklerin üretim süreci yüksek oranda elektrik ve su kullanımıyla birlikte insan gücüne de ihtiyaç vardır. Üretimlerinin sona ermesiyle birlikte hem enerji kaynaklarından hem de insan gücünden en yüksek oranda tasarruf sağlanmış olur.

Gıda bakanı yardımcısı Ekotopya'da yetiştirilen her ürün en doğal yollarla ile hiçbir katkı maddesi bulunmadan yetiştirildiği ve işlem gerektiren ambalajlı ürünler

²⁵⁷ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 28.

tüketilmediği için dünya'daki en iyi ve sağlıklı beslenenlerin Ekotopyalıları olduğunu belirtir. Aynı zamanda yiyecek politikasındaki uygulamalarda yiyeceklerde bitki ve haşere ilaçları gibi kimyasal maddelere de yer verilmez. Ürünlerin besin değerini kaybetmesine neden olan işlemlerden de kaçınıldığı için güvenli ve sağlıklı bir yiyecek hazırlama sürecine sahiplerdir. En önemlisi, Ekotopya'da uygulanan tarım politikaları sayesinde atıkların “yüzde 99'dan fazlasının yeniden değerlendirilmesi sonucunda neredeyse tamamen kalıcı bir dengeye ulaşmış durumda. Özetle, sonsuza kadar dayanıklı”²⁵⁸ ve devamlılığı olan bir yiyecek sistemi kurulmuştur. Yiyecek üretimi ve tüketimi sürecinde yapılan değişiklikler sonucunda çevreye zarar vermeyen politik düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Yiyecek üretim süreciyle bağlantılı olarak yiyecek atıklarının ve artıklarının yeniden değerlendirilerek organik gübreye dönüştürüp yiyecek üretimine tekrardan kazandırılması ekonomik alanda yapılan önemli politik değişikliklerden bir diğeridir. Aynı zamanda evsel çöpler ve kanalizasyon sistemindeki atıklar da organik gübreye dönüştürülerek yiyecek üretimi sektöründe değerlendirilmiştir.

Ekotopyalıların kıyafetlerinde üretim sürecinde doğaya zarar veren maddelere yer verilmez. Belirtilen kumaş türlerinin üretiminde çok fazla su gereklidir, bu durum doğal kaynakların azalmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte bu tür kumaşların yeniden değerlendirilmesi mümkün olmadığı için 20 yıl önce Ekotopya'da bu kumaş türlerinin üretimin durdurulması kararı alınmıştır. Üretim sürecinde ve sonrasında doğal yaşam alanlarına zarar veren malzemelerin üretiminin yasaklanması Ekotopya hükümetinin uyguladığı bir diğer politik değişikliktir.

Çevre odaklı yapılan en köklü politik değişikliklerden bir diğeri de eğitim alanındadır. Ekotopya'daki eğitim sistemi tamamen doğa ile eğitimin iç içe geçerek sentezlenmiş ömür boyu devam eden bir süreç üzerine kuruludur. Çocuklar çok küçük yaşta başladıkları eğitim hayatlarında zamanlarını sınıflardan çok doğada deney, gözlem ve incelemeler yaparak geçirirler. Weston Amerika Birleşik Devletleri'ndeki eğitim sistemi ile Ekotopya'daki eğitim sistemini karşılaştırır: “Gevşek bir müfredat programıyla (ve daha iyi bir atmosferde) faaliyet gösteren Ekotopya okulları,

²⁵⁸ A. e., s. 30.

çocuklara açık havada oynamaları için bizdekinden çok daha fazla zaman bırakıyor. Böylece gençler bütün okul yılları boyunca oldukça yoğun fiziksel etkinliklere katılıyorlar.”²⁵⁹ Böylelikle doğal hayattan tamamen koparılmış, uzaklaştırılmış veya doğal yaşam hakkında bilgisi olmayan bireyler yerine doğa ile bir bütün halinde eğitim programı uygulanmaktadır. Bu eğitim programı da aslında tüm Ekotopyalıların yaşam tarzını yansıtmaktadır. Çocuklara küçük yaşta doğadaki yaşamı öğretmek onunla uyumlu biçimde yaşamak uygulamalı olarak öğretilir. Çocuklar doğada olan biten her şeyi yine doğada yani doğal ortamında deneylerle, uygulamalarla öğrenirler. Böylelikle çocuklara doğa bilinci, doğal yaşam alanlarına zarar vermeden doğa ile birlikte uyum içinde yaşama çok küçük yaşlarda aşılır. Ekotopya’nın doğal yaşam ile sentezlenmiş eğitim sisteminden ve küçük yaştaki çocukların sahip oldukları doğal yaşam bilgi ve becerilerinden çok etkilenen Weston gözlemlerini aktarır:

“Çocukların deneyimleri bitkilerin, hayvanların ve doğal yapının öğrenilmesiyle sıkı sıkıya bağlı. Bu tür konuları küçük çocukların daha iyi biliyor olması beni çok etkiledi. Altı yaşındaki bir çocuk, gündelik hayatında karşılaştığı yaratıklarla bitkilerin ‘ekolojik rolleri’yle ilgili her türlü bilgiyi aktarabilir size. Bu çocuklar hangi köklerde meyvelerin yenebileceğini, sabun bitkisinin nasıl kullanacağını, bir tencere sapını bir daldan oyarak nasıl yapacaklarını biliyorlar.”²⁶⁰

Aynı zamanda bu bilgi ve becerilere ek olarak, kız ya da erkek öğrenci farkı olmaksızın inşaat projelerinde kullanılan marangozluk, kerestecilik, beton ve diğer alet ve ağır malzemelerin nasıl kullanılacağı da uygulamalı olarak öğretilir. Böylelikle her Ekotopyalı, çocuk yaşta cinsiyet ayrımı olmadan günlük hayatta ihtiyacı olan doğal yaşam becerilerini uygulamalı olarak kazanır.

Eğitim hayatlarının ilerleyen dönemlerinde verilen eğitim programında ise değişiklikler mevcuttur. Çocuklar temel eğitim becerilerine daha az zaman harcıyıp, hayatta kalmalarına yardımcı olacak pratiklere daha çok zaman ayırırlar. Böylece “balıkçılığa, avcılığa ve hayatta kalmalarını sağlayacak hünere ayrılan eğitim zamanı çoğalıyor. Yalnızca temel teknikleri değil, ayrıca vahşi yerlerde ekolojik bakımdan kabul edilebilir eşyaları (kancalar, kapanlar, oklar, yaylar, vb) kendi

²⁵⁹ A. e., s. 51.

²⁶⁰ A. e., s. 52.

başlarına nasıl yapıp kullanacaklarını da öğrenmek zorundalar.”²⁶¹ Ekotopya’daki eğitim sistemi hangi seviyede olursa olsun teorik bilgiden çok gündelik hayatlarında ihtiyaçları olacak becerileri uygulamalı olarak kazandırır. Hayat boyu süren eğitimlerinin temelinde ise her bir bireyin doğa ile birlikte doğal yaşam becerilerini edinip uyum içinde yaşamayı öğrenmeyi temel alır.

Weston, Ekotopya’nın ömür boyu süren doğal yaşam odaklı uygulamalı eğitim sistemi ile ilgili izlenimlerini Reliez adındaki mini bir şehrin eteklerine kurulan Crick School’a yaptığı ziyaretten sonra aktarır. Okulun adı, “DNA yapısını keşfedenlerden biri olan Francis Crick’in anısına konmuş”²⁶² tur. Weston’a göre, bilgisayara ve teknolojiye eğitim sisteminde yer verilmediği için okulları Ekotopya’nın “en antika yönü”²⁶³ olarak nitelendirir. Eğitim sisteminde teknolojiye yer verilmemesini kendi ülkesi ile karşılaştırma yaparak şaşkınlıkla karşılar: “Bizim bilgisayar denetimindeki bireysel öğretimimizin bir karşılığı yok burada.”²⁶⁴ Öğrencilerin diğer öğrencilerle ve öğretmenleriyle bir araya gelerek yeterli ve etkili bir eğitim aldıkları için teknolojik araçlara gereksinim duymazlar. Öğrenciler zamanlarının çoğunu doğada geçirdikleri için Weston Ekotopya’daki okullar çiftliğe benzetmesinin üzerine Ekotopyalı bir öğretmen “biz biyoloji çağına atladığımızdan. Sizin okul sisteminiz hala fizik ağırlıklı. Okullarınıza tamamen hapisane atmosferinin hâkim olmasının sebebi de bu. Bu havayla herhangi bir şeyin *gelişmesini* sağlayamazsınız”²⁶⁵ diyerek Weston’a Amerikan eğitim sistemini eleştirerek kendi eğitim sistemleri hakkında bilgi verir. Weston’a göre, Ekotopya’daki okulların kayda değer tek bir kalıcı binaları bile bulunmamaktır. Aynı zamanda okul müdürünün bulunmaması ve ders saatlerinin standart olmaması Amerika’daki eğitim sistemlerinden tamamen farklı olmasından dolayı Weston’ın dikkatini çekmiştir.

Doğal yaşam odaklı Ekotopya eğitim sisteminde öğrenciler günlerinin sadece bir saatini ders işleyerek geçirirler geriye kalan diğer zamanlarda ise kendi projeleriyle ilgilenirler. Koruluk öğrencilerin esas faaliyet alanlarıdır. Koruluklarda öğrenciler

²⁶¹ A. e., s. 51.

²⁶² A. e., s. 163.

²⁶³ A. e., s. 163.

²⁶⁴ A.e., s. 163.

²⁶⁵ A. e., s. 163.

vakitlerini ağaçtan evler, yeraltı sığınakları, ok ve yay yapımı, doğal ve yahşi hayat hakkında uygulamalı eğitimler alırlar. Bunların yanında, küçük yaştaki öğrenciler hayranlık uyandırıcı bilimsel bilgilerle donatılmışlardır. Örneğin altı yaşındaki bir öğrenci sürüngen bir böceği incelerken “henüz larva aşamasında”²⁶⁶ demesi Weston’da hayranlık uyandırmıştır. Böylelikle doğal ortamda verilen uygulamalı eğitim Ekotopya eğitim sisteminin temellerini oluşturmaktadır. Ömür boyu devam eden öğrenme süreci gündelik hayatta pratiğe geçirilmektedir. Bir başka deyişle, kazanılan her becerinin gündelik hayatta bir karşılığı bulunmaktadır.

Ekotopya’daki okulların en çarpıcı özelliklerinden bir diğeri ise, özel girişimler olmalarıdır. Nasıl ki Ekotopya’daki birçok atölye ve fabrikaların yönetimi ve mülkiyeti orada çalışanlara ait ise öğretmenlerin de okulları istedikleri gibi yönetmekte ve istedikleri türde eğitim politikasını takip etmekte özgürlerdir. Bu yönetim biçimi sayesinde her okul kendi öğrencilerinin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermekte özgürlerdir.

Weston’ın Crick School ziyaretinden sonra Ekotopya’daki eğitim sistemini genel olarak değerlendirir. Okullarda resmi bir müfredat programını takip edilmemesine rağmen öğrenciler okuma, yazma ve matematik becerilerine sahiplerdir. Öğrencilerin doğal ortamda aldıkları eğitim sebebiyle öğrenmeye daha çok eğilimli ve hevesli olduklarını vurgulanır. Bunlara ilave olarak, öğrenciler günlük yaşantılarında gerekli olan becerileri de kazanırlar. Bunların arasında nasıl barınak yapılacağını, yiyeceklerin nasıl yetiştirilip nasıl pişirileceğini öğrenirler. Kazandırılan bu beceriler sayesinde çocuklar doğada kendi barınaklarını inşa edilebilirler, ihtiyaçları olan yiyecekleri yetiştirip pişirebilirler. Aynı zamanda öğrencilerin çıktıkları keşif gezileri sayesinde birçok farklı türdeki bitkiler ve hayvanlar hakkında oldukça detaylı bilgiye sahip olurlar:

“[R]esmi bir müfredat programının bulunmamasının Crick School’daki öğrencilerin okuma, yazma ve aritmetiğin temelini sökmeleri anlamına gelmediği, bilakis, öğrencilerin bunları somut ortamlarda öğrenmeye daha eğilimli olduğunu söyleyebilirim. Bunun yanı sıra değişik bilgi ve beceriler de öğreniyorlar. Ekotopya’da on yaşındaki bir çocuk [...] bir barınağın nasıl yapılacağını, [...] yiyeceğin nasıl yetiştirilip toplanacağını ve nasıl

²⁶⁶ A. e., s. 164.

pişirileceğini, basit elbiselerin nasıl dikileceğini, hem kendi okulları civarındaki hem de sırt çantalarıyla çıktıkları gezilerde keşfettikleri alanlardaki yüzlerce tür bitki ve hayvanların nasıl yaşadığını biliyorlar. [...] Ekotopya okulları çocukları toplum hayatına hazırlamayı iyi başarıyor.”²⁶⁷

Tüm bu beceriler öğrencilerin doğal ortamda kendi incelemelerinin, deneylerinin ve gözlemlerinin sonucunda edinilir. Böylelikle edindikleri bilgiler hem kalıcı olur hem de gündelik hayatlarında kullanabilme fırsatları bulunur. Öğrenciler aldıkları eğitim sayesinde doğa ile uyumlu ve aynı zamanda doğa ile birlikte yaşama becerilerini edinirler. Uygulanan eğitim politikası nedeniyle derin ekolojistlerin savunduğu gibi her Ekotopyalı çocuğa çevre bilinci kazandırır. Kısacası, Ekotopya’daki her şeyin doğal yaşam üzerinde kurulduğu gibi eğitim sistemleri de tamamen doğa ve doğal yaşam odaklıdır.

Ekotopya’daki üniversiteler ise bağımsızlıktan sonra merkezi bir yönetim yapısını reddedip kendilerini yönetecek biçimde yüksekokullara ayrılmışlardır. Yönetim yapısındaki köklü değişiklik politik değişimlere bir diğer örnektir. Zaman içerisinde üniversitelerin de okullar gibi hükümete bağlı olmayan tamamen özerk kurumlar haline gelmesi tahmin edilir. Profesörler üniversitede çalıştıkları dönem boyunca tüm çaba ve enerjilerini öğretime için sarf ederler. Her yüksekokulda öğrencilerinin seçtiği ve ücretleri öğrencilerin öğrenim harçlarından karşılanan bir grup profesör çalışmaktadır. Üniversitedeki kadrolu diğer akademisyenler “tarafından parlak, ama aykırı kişiler olarak alaya alınan bu ‘yüksekokul’ profesörleri bazen bir yıllığına başka üniversitelerden ayatılır; bazen de en seçkin yazar, bilimci, politikacı ya da öğrencilerin sözlerini dinleyip ayrıntılı tartışmalar yapmak istediği olağanüstü deneyimli basit insanlardan”²⁶⁸ oluşmaktadır. Üniversitedeki eğitim kadrosu üç farklı şekilde oluşmaktadır. Birincisi kadrolu akademisyenler, ikincisi öğrencilerin dışarıdan ders vermelerinin isteği bir grup profesörlerden, üçüncü grupta ise bilim insanları, politikacılar, yazarlar veya deneyimli basit insanlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda farklı meslek gruplarına ait olan yetkin kişiler tarafından eğitim verilmektedir.

²⁶⁷ A. e., s. 169.

²⁶⁸ A.e., s. 183.

Dersler ise profesörler tarafından kayda alınıp öğrencilere dağıtılır bu sayede öğrenciler dersleri istediği zaman istedikleri yerde defalarca dinleme fırsatı bulurlar. Aynı zamanda kayda alınan dersler televizyonda sürekli yayınlanarak tüm Ekotopyalıların hizmetine sunulur. Böylelikle her Ekotopyalı müzik, mühendislik, biyoloji ya da istediği her alanda üniversitede düzeyinde eğitim alabilir. Bilgi her Ekotopyalı için her yerde bulunmaktadır. Kampüsteki öğrencilerin de yaratıcı ve entelektüel seviyelerini ve yaratıcı becerilerini arttırmaları beklenir. “Dolayısıyla her öğrenciye, beşeri bilimler, biyoloji ve fizik ile politik düşünce alanında uygun zihinsel süreçlerde becerilerinin arttırmaları öneriliyor.”²⁶⁹ Her yıl sene sonunda profesörler kurulunca temel dersler alanında hazırlanan testler ile tüm bu beceriler objektif biçimde test edilerek değerlendirilir. Uzmanlık dersleri ise üniversitedeki sınıflarda değil araştırma enstitülerinde, fabrikalarda, çiftliklerde ve diğer üretken kurumlarında devam eden çıraklık programı şeklinde devam etmektedir. Özellikle uzmanlık dersleri uygulama gerektiren dersler olduğu için öğrenciler kazandıkları becerileri yerinde uygulamaya geçirme fırsatları bulunmaktadır.

Eğitim sisteminde ve toplumsal yapıda yaratıcılığa ve özgün fikirlere çok önem verildiği için ister üniversite öğrencisi olsun ya da olmasın, yaratıcılığı ve icatları teşvik etmek için devlet tarafından büyük ödüller verilmektedir. Yaratıcılığın ve özgün fikirlerin ön planda olmasından dolayı icatlar, soyut fikirler, üretim süreci önerileri, yaratıcı çalışmalar büyük saygı topluyor ve geniş kitlelerce tartışılıyor. “Diyeceğim şu ki bizde hala egemen gibi görünen, üniversitenin hizmet istasyonu ve diploma fabrikası olduğu anlayışı burada tamamen ortadan kalkmış.”²⁷⁰ Ekotopyalılar, Amerikan düşüncenin tersine üniversiteye salt diploma sahibi olup bir statü kazanmak için değil, yüksek eğitim veren kurumlardaki entelektüel hayatı sevdiklerinden dolayı giderler. Ekotopyalılar yaptıkları her işi severek ve zevk alarak yaptıkları için üniversitelere de severek ve zevk alarak giderler. Bu süreçte yeni kazandıkları bilgi ve becerileri kendi yaşantılarına pratiğe dönüştürürler.

²⁶⁹ A. e.,s. 184.

²⁷⁰ A. e., s. 185.

Ekotopya'daki eğitim hangi aşamada olursa olsun vazgeçilmeyen iki kıstas bulunur. Bunlardan birincisi eğitim doğal ortamında doğal yaşam alanlarına zarar vermeden uygulamalı olarak verilmesidir. İkincisi ise, eğitim sürecinde kazandırılan becerilerin her zaman gündelik hayatta ve doğal yaşamda karşılığı bulunmasıdır. Çevre bilincine sahip olan birey de kendini doğadaki diğer varlıklardan üstün görmez, her bir varlığın doğal yaşam ağında özel bir yere sahip olduğundan dolayı saygı duyar, doğa ile birlikte uyumlu bir biçimde yaşamayı öğrenir, doğal yaşam alanlarına zarar vermez, doğal kaynakları sadece kendi ihtiyaçları doğrultusunda sömürmez. Kısacası, eğitim sisteminde kazandırılan beceriler sayesinde her bir birey çevre bilinci kazanmış olarak eğitimlerine devam eder. Arne Naess'in de belirttiği gibi, mevcut düzenden doğaya daha duyarlı toplumlar oluşturmak için ihtiyaç duyulan politik değişiklikler her alanda yapılmalıdır. Eğitim alanındaki yeni düzenlemeler ile biyosfere saygı duyan bir toplum oluşturulmalıdır.²⁷¹ Naess'in hem politik değişiklik hem de eğitim alanındaki görüşleri Ekotopya'da hayat bulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılarak kendi bağımsızlığını ilan eden Ekotopyalılar devlet yapısında ve yönetiminde de ideolojik köklü değişiklikler gerçekleştirmişlerdir. Tek bir grubun tüm ülkeyi yönetmesi yerine devlet yönetiminde ademi merkeziyetçiliği tercih etmişlerdir. Kelime anlamı olarak “merkezin yokluğu” (decentralization) anlamına gelen ademi merkeziyetçilikte devlet merkezinin gücü azaltarak yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılmasıdır. Böylelikle Ekotopya'da “bütün temel hayat sistemleri üzerindeki denetim yeniden yerel topluluklara verilmiştir.”²⁷² Bu sayede her yerel topluluk kendi biyobölgelerinin ihtiyaçları doğrultusunda yönetilerek var olan mevcut düzeni daha da iyi konuma getirmeyi başarmıştır. Yönetim mekanizması da yine ekosisteme zarar vermeden, doğal dengenin bozulmasına neden olmayacak şekilde düzenlenmiştir.

Ekotopya'da hayatın her alanında cinsiyet, yaş, sınıf, meslek grubu ayrımı olmaksızın tüm bireyler eşittir ve eşit haklara sahiptir. “Ekotopya hayatı genelde hayran olunacak derecede eşitlikçidir: Kadınlar sorumluluk gerektiren işleri

²⁷¹ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 74.

²⁷² Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 89.

üstlenebiliyorlar, eşit ücret alıyorlar ve tabii ki Hayat Kavgası Partisi'nin denetlemesine katılıyorlar.”²⁷³ Ekotopyanın devlet başkanı Vera Allwen aynı zamanda Hayat Kavgası Partisi'nin başkanı olan bir kadındır. Weston, çoğu Amerikalının Ekotopya'nın kadın bir devlet başkanının olduklarının bilmelerine rağmen Allwen'in ve çoğunluğu kadınlardan oluşan öncülüğündeki partinin bağımsızlık mücadelesinde ne kadar önemli bir rol oynadıklarının bilmediklerini ifade eder: “Ekotopya'nın devlet başkanı Vera Allwen'in bir kadın olduğunu elbette herkes biliyor. Ancak çoğu Amerikalı, Allwen'in başında bulunduğu Hayat Kavgası Partisi'nin kadınların egemenliğindeki bir örgüt olduğunun, Bağımsızlık mücadelesinde kilit bir rol oynadıklarının farkında değil.”²⁷⁴ Allwen'in öncülüğünde Hayat Kavgası Partisi'nin çalışmalarıyla kadınların erkekler ile her alanda eşit olduğu bir toplumsal yapı oluşturulmuş. Böylelikle Ekotopyalı kadınlar cinsiyetleri üzerinden atfedilen roller ve simgeler olmadan, sadece birey olarak yaşamlarına özgürce devam ediyorlar. Özellikle kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olması aynı derecede özgür olması dikkat çekici bir noktadır. Böylelikle ataerkil düzen hem sosyal hayatta hem de devlet yapısında sona ermiştir. Callenbach kadınların hayatın her alanında olduğu gibi ülke yönetiminde de söz hakkına sahip olduklarını vurgular. derin ekolojistlerin savunduğu anaerkil düzen Ekotopya'da vücut bulmuştur.

Eserin ikinci dalga feminist hareketlerin olduğu zamanda yazılması göz önüne alındığında Callenbach'ın “kişisel olan politiktir (personal is political)” sloganından esinlenerek Ekotopyanın başkanını kadın yapması şaşırtıcı değildir. Ataerkil toplumlarda kadınların cinsiyetinden dolayı hem evde hem de toplumda ikinci sınıf vatandaş olarak görülmesi ve kadınların adeta erkeklerin sahip olduğu bir nesne olması düşüncesine karşı çıkarak kadınların da hem evde hem de toplumsal yaşamda erkekler ile aynı haklara ve özgürlüklere sahip olması gerektiğini vurgular. İkinci dalga feministler kadınlara dayatılan cinsiyet rollerin ve yaşadıkları zorlukların ana nedeni ataerkil toplum olduğunu vurgularlar. Callenbach ekolojik ütopya eserinde ataerkil toplum düzenini ortadan kaldırarak kadınlar ile erkeklerin her alanda eşit ve özgür olduğu bir sosyal yapı oluşturmuştur.

²⁷³ A.e., s. 93.

²⁷⁴ A. e., s. 118-9.

Ekotopya devleti bağımsızlıklarının ilk gününden itibaren tüm tarım ve sanayi işletmelerine kalıcı, doğa dostu ve sürdürülebilir bir yaşam için yeniden değerlendirici bir yapı kazandırma çabası içindedirler. Bağımsızlığın ilk dönemlerinde çevre kirliliğine neden olan ve önlem almayan işletmelere uygulanan para cezası ve özel vergi uygulamaları da hedeflenen amaçlara ulaşamamıştır. Çünkü çevre kirliliğine neden olan işletmeler maliyeti her zaman müşterilerinin sırtına yükledikleri için bu uygulamalar da caydırıcı olamamıştır. Böylelikle müşteriler hem bu tür işletmelerin neden olduğu kirliliğe maruz kalmış hem de satın aldıkları ürünlere fazla para ödemek zorunda oldukları için bu işletmelerden şikâyetçi olmuşlardır. Bunun üzerine Hayat Kavgası Partisi ileri seviyede çevre kirliliğine sebep olan işleme ve imalat yöntemlerini yasaklayan bir yasa paketini hayata geçirmiştir. Bu yasa paketinden etkilenen işletmeleri ya Ekotopya devletinin satın alacağı ya da kirlilik düzeyini sıfıra indirmeye noktasında işletmelere destek verilmesine rağmen birçok işletme gerekli değişiklikleri yapmak yerine kapatılmayı tercih etmişlerdir. Çevre kirliliğine sebep olan işletmeler uygulanan politik değişiklikler sayesinde çevreye verdikleri zararlar ortadan kaldırılmıştır.

Ekolojik ve sürdürülebilir yaşam odaklı olan devlet düzeniyle birlikte, hukuksal alanda da gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ekotopya hukukunun çoğunlukla Amerikan hukukuyla aynı ilkelere işlemektedir. Ekotopya anayasasına Amerikan Haklar Bildirgesi de dâhil edilmiştir; “ancak, bugün çoğu Amerikalının gözüne tehlikeli görünecek geniş kapsamlı ve sınırsız orijinal haliyle. [...] Kuşkusuz hukukun içeriği bir parça değişmiş. [...] Suyun ya da havanın bile bile kirlenmesi ağır hapis cezalarıyla cezalandırılıyor.”²⁷⁵ Hukuk alanında yapılan değişiklikler de yine doğal yaşam alanlarına zarar vermeme üzerine kuruludur. Ekotopya’da doğal su kaynaklarının ve havanın bilerek, kasten kirlenmesinin sonucu ağır hapis cezasıdır. Derin ekolojinin savunduğu ilkeler doğrultusunda yapılan Ekotopya’da yapılan her politik değişikliğin nedeni doğal yaşamı korumak içindir.

²⁷⁵ A. e., s. 122.

Vera Allwen'ın başkanlığında ademi merkeziyetçilik ile yönetilen Ekotopya'da yönetim biçimi her alanda olduğu gibi ekosisteme zarar vermeme üzerine kuruludur. Ekotopya'da atılan her adım, alınan her karar ve hayata geçirilen uygulamalar Ekotopyalılar ve doğa arasındaki hassas dengeyi bozmadan sürdürülebilir bir yaşam kurma üzerindedir. Ekotopya devletinin her alanlarında aldıkları önlemler, politika değişiklikleri, yapılan araştırmalar ve çalışmalar tamamen doğa üzerine odaklıdır.

Ekotopya hükümetinin yaptığı bir diğer politik değişiklik insan nüfusunun sabitlenmesi yönünde oluşturmaktadır. Naess'in belirttiği gibi, artan nüfus oranıyla insanoğlunun doğal yaşam alanlarına müdahalesi artarak bu alanlara zarar vermektedir. Bu sebeple, nüfus artışı kontrol altına alınması gerekmektedir. Naess, insan yaşamının ve kültürlerin gelişmesinin ve doğal yaşam alanlarının korunmasının çok daha küçük nüfus ile olacağını savunur.²⁷⁶ Ekotopya hükümeti nüfusun kontrol altına alınması için üç aşamalı çevreci bir politika uygulamaktadır. Birinci aşamada, ülkede doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgilendirilmeler yapılmış ve kürtaj serbest bırakılmıştır. İkinci aşamada âdemi merkeziyetçilik bulunmaktadır. Son olan üçüncü aşama ise bekle gör aşamasıdır.²⁷⁷ Ekotopya'da yapılan üç aşamalı çevreci değişiklikler sonucunda nüfusun dengelenmesi biyobölge taşıma kapasitesi dâhilinde sabit tutulmaktadır. Bu yöntem ile her bölge sahip olduğu fiziksel alana göre canlılara ev sahipliği yapmaktadır. Böylelikle belirli bölgelerde nüfus yoğunluğu veya azlığı bulunmamaktadır. Her bölge taşıyabileceği kadar insan ve canlıya yaşam alanı ve kaynakları sunmaktadır. Bir başka ifadeyle, her biyobölgede yaşan insanlara ve doğadaki diğer tüm türlere yetecek yaşam kaynakları ve alanları sağlanmaktadır. Bununla birlikte doğal yaşam kaynakları ve alanları gelecek nesiller için koruma altına alınarak sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Ekotopya'daki politik değişiklikler şu sözler ile özetlenebilir: “doğanın zararına olan uygulamalar tümüyle ortadan kaldırılmıştır.”²⁷⁸

²⁷⁶ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 68.

²⁷⁷ Bu aşamalar ile ilgili ayrıntılar, “Demografinin Denetimi” bölümünde mevcuttur.

²⁷⁸ Arzu İbişi Temelli, “Ekotopya ve Çevre Bilinci” , **1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kitabı**, İstanbul, İstanbul University Press, 2019, s. 137

4.2.8. Yeşil Teknoloji - Ekoteknoloji Kullanımı

İnsanoğlunun insan dışı dünyaya özellikle kendi yaşam standartlarını yükseltmek adına kullandığı ileri teknoloji ile doğaya verdiği zarar gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu durumu tersine çevirip doğaya zarar vermeyen teknoloji kullanımı için gerekli köklü değişiklikler yapılmalıdır. “Bu değişiklikler hayata geçirildiğinde ortaya çıkacak yeni durum mevcut durumdan çok daha farklı ve iyi olacaktır.”²⁷⁹ Naess, derin ekolojinin sekiz temel ilkesinde hem doğaya hem de insanlara daha az zarar veren alternatif teknolojilerin hayata geçirilmesini önerir. Bu doğrultuda alternatif teknoloji olarak ekoteknoloji veya yeşil teknoloji devreye girmektedir.

İnsanoğlunun doğayı sömürerek hükmü altına almasındaki temel anlayış insanın insan üzerindeki baskısı ve sömürsünden kaynaklanmaktadır. Toplumlardaki ve özellikle modern toplumlarda güçlü sınıflar nasıl güçsüz sınıfları baskılıyor ve sömürüyorsa doğal yaşam da gün geçtikçe acımasızca sömürülen bir kaynak, bir nesne ve bir hammadde olmuştur.²⁸⁰ Buna bağlı olarak, modern hayatın sunduğu konforla birlikte doğaya ve doğal yaşama zarar veren yüksek teknoloji kullanımını artmıştır. Bu doğrultuda insanoğlunun doğal yaşama verdiği zarar da artış göstermektedir.

Callenbach *Ekoloji Cep Rehberi* eserinde teknoloji kullanımının değiştirildiğinde enerjiyi daha düşük bir oranda kullanmanın dolayısıyla sürdürülebilirliğin sağlanmasının mümkün olduğunu ifade eder.²⁸¹ “[S]ürdürülebilir bir toplum, ihtiyaçlarını gelecekteki nesillerin beklentilerini yok etmeden karşılayan toplumdur. Bu fikir sınırsız madde GELİŞİMİ fikriyle taban tabana zıttır. Sürdürülebilirlik, sürekli artan tüketim ve NÜFUS yerine, sürekliliği, kalıcılığı ve makul sayıda insan için güvenli bir geleceği vurgular.”²⁸²

Ekotopyalılar sürdürülebilir toplum tanımına uyan bir toplumdur; bağımsızlıktan önceki teknoloji kullanımı alışkanlıklarını geride bırakarak sürdürülebilir bir yaşam için ekolojik adımlar atmaktadır. Ekotopyalılar ileri modern

²⁷⁹ Arne Naess, “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, s. 68.

²⁸⁰ Murray Bookchin, **Ekolojik Topluma Doğru**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Sümer Yayıncılık, 2017, s. 62-3.

²⁸¹ Ernest Callenbach, **Ekoloji Cep Rehberi**, s. 55.

²⁸² A.e., s. 129.

teknolojiye sahip olmalarına rağmen günlük yaşantılarında teknolojiden uzak bir yaşam tarzı benimsemekte, teknoloji kullanımında da oldukça seçici olduklarını ve doğal yaşamın dengesini bozduğu gerekçesiyle büyük oranda reddettiklerini Weston şu sözlerle ifade eder; “Ekotopyalılar, modern teknolojiyi kılı kırk yaran bir titizlikle incelediklerini ve sonuçta ekolojiye zarar verdiği gerekçesiyle büyük oranda reddettiklerini iddia ediyorlar.”²⁸³ Ekotopyalılar her konuda olduğu gibi teknoloji kullanımında da çevreye zarar vermemesi ilk öncelikleridir.

Ekotopya’da kullanılan yüksek teknoloji doğa ve doğal yaşama ya minimum düzeyde zarar veren ya da hiç zarar vermeyen bir şekilde inşa edilmiştir. Bu sebeple kullandıkları teknoloji “yeşil teknoloji- ekoteknoloji” olarak da adlandırılabilir. Yeşil teknoloji, sürdürülebilir veya çevreci teknoloji olarak da kullanılmaktadır. Yeşil teknoloji bir şeyin çevre üzerindeki uzun ve kısa vadeli etkisini dikkate almaktadır. Yeşil teknolojiler tanım gereği çevre dostudur. Enerji verimliliği, geri dönüşüm, sağlık ve güvenlik endişeleri, yenilenebilir kaynaklar ve daha fazlasını içermektedir. Murray Bookchin ekoteknolojiyi insanların doğaya hükmetmek üzerine kurulu teknoloji kullanımını anlayışı yerine teknolojiyi insanlığın doğa ile olan ilişkilerini dengeli tutmak için kullanılan ekolojik anlayış olarak tanımlar.²⁸⁴

Yaşam tarzlarını ekolojik dengeyi korumak üzerine inşa etmiş olan Ekotopyalılar teknoloji kullanımında da ekolojik dengeyi göz önünde bulundururlar. Bu sebeple, derin ekolojinin teknoloji kullanımını Ekotopyalılar hayata geçirmişlerdir. Ekotopyalılar, yeşil teknolojiyi ekolojik dengeyi korumak ve sürdürülebilir enerji kaynakları için, doğadaki yaşam dengesini bozmadan çevre dostu teknolojiyi ekolojik dengeyi korumak ve devam ettirmek adına en verimli biçimde kullanmayı başarırlar. Roger Ivar Lohmann “Fiction in Fact: Ernest Callenbach’s Ecotopia and the Creation of a Green Culture with Anthropological Ingredients (2018) [Gerçekte Kurgu: Ernest Callenbach’ın Ekotopya’sı ve Antropolojik Malzemelerle Yeşil Bir Kültürün Yaratılışı] yazısında “Ekotopya’da tanımlanan yeşil ideoloji, insanların ekosistemlerini yenileme yeteneği dâhilinde mutlu şekilde yaşamasını sağlar²⁸⁵”

²⁸³ Ernest Callenbach, **Ekotopya**, s. 55.

²⁸⁴ Murray Bookchin, **Ekolojik Bir Topluma Doğru**, s. 145.

²⁸⁵ Roger Lohmann, “Fiction in Fact: Ernest Callenbach’s Ecotopia and the Creation of a Green Culture with Anthropological Ingredients: Fiction in Fact”, **Antropology & Humanism**, s. 179.

olarak ifade eder. Böylelikle Ekotopyada hakim olan çevreye duyarlılık hem insanların mutlu bir biçimde hayatlarını sürdürebilmelerini hem de  evre ile uyum içinde ya ayabilmelerine olanak sağlamıştır.

Modern dünyada doğal yaşamdaki dengeyi bozacak atık maddelerin Ekotopya'da yeşil teknoloji kullanılarak tekrardan değerlendirilerek çevreye zarar vermeden tekrardan doğaya geri kazandırılması önemli bir  l  t  r. Bu yöntem ile atık maddeler çevreye zarar vermemekle birlikte geri dönüşüm ile tekrardan kullanabilen maddelere d n   t  r  l  r, Ekotopya'daki sürdürülebilir hayat bu şekilde devam eder.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KADINLAR ÜLKESİ VE EKOTOPYA ESERLERİNİN

KARŞILAŞTIRMASI

5.1. Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi

Bu bölümde karşılaştırmalı edebiyat bilimi hakkında genel bilgi verilecektir. Bunun sebebi takip eden bölümlerde *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* eserleri karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi en az iki eser arasındaki hem benzerlikleri hem de farklılıkları ele alır. Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ile Callenbach'ın *Ekotopya* ekolojik ütopya eserleri arasında karşılaştırma yapılarak benzer ve farklı yönler belirtildikten sonra eserler arasındaki derin ekoloji izlekleri karşılaştırılacaktır.

Karşılaştırmalı edebiyatın temelleri 1827 yılında Wolfgang von Goethe'nin "Weltliteratur" (Dünya edebiyatı) düşüncesine dayanır. "Goethe, 'Weltliteratur' derken insanların başka ulusların yazarlarına gittikçe daha çabuk ulaştığı bir dönemde edebiyatın ulusal çerçevenin dışında düşünölmek durumunda olduğunu bilir."²⁸⁶ Goethe'nin bu kavramı oluşturtmasındaki öncelikli amacı yazınlar aracılığıyla farklı kültürleri tanımak istemesidir. Goethe bir yazar olarak farklı toplumların birbirlerini daha iyi tanıyabilmesi için kendini sorumlu hisseder ve insanların farklı kültürleri ve ulusları edebiyat aracılığıyla tanıyabileceğini düşünür. "Yabancı uluslara severek göz atıyorum ve herkes de bizzat kendisinin yapmasını tavsiye ediyorum. Ulusal edebiyatın dönemi geçiyor, dünya edebiyatı çağı gelmektedir ve şimdi herkes bu çağı hızlandırmak için katkı yapmak zorundadır"²⁸⁷ sözleriyle Goethe dünya edebiyatı hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Goethe bu söylemi ile farklı kültürlerle ait edebi eserlerin araştırılmasının ve incelenmesinin gerektiğini vurgular. Böylelikle farklı kültürlerle, dillere sahip insanlar edebiyat sayesinde biraraya geleceklerdir.

19. yüzyılda Goethe'nin dünya edebiyatı düşüncesiyle birlikte karşılaştırmalı edebiyat bir disiplin olarak ortaya çıkar. Alanın önünü açan çalışmalar arasında karşılaştırmalı edebiyatın önce üniversitelerde ders olarak yerini alması sonrasında da

²⁸⁶ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul, SAY, 2013, 29.

²⁸⁷ Goethe, 1827, aktaran Arak, s. 23.

üniversitelerde karşılaştırmalı edebiyat kürsülerinin kurulması yer alır. Bu gelişmeler ile doğrudan alana hitap eden akademik eserler verilmeye başlar. 20. yüzyılda alanda verilen akademik araştırmalarda kayda değer artışlar meydana gelir. 21. yüzyılda ise küreselleşmenin etkisiyle küçülen dünyada karşılaştırmalı edebiyat farklı kültürlerin ve yazınların birbirlerini tanımalarına yardımcı olarak bilimsel ve akademik disiplin olarak varlığını sürdürmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca edebiyatların birbirlerini etkilemesi karşılaştırmalı edebiyatın en önemli varlık sebebidir. Kültürler ve medeniyetler etkileşimde oldukları diğer kültür ve medeniyetlerden etkilenir aynı zamanda onları da etkiler. Bu sebeple aralarında hep etkileşim mevcuttur. Edebiyat metinleri kültürler arası etkileşimin izleri sürmek için somut veriler sunar.

Karşılaştırmalı edebiyat çok geniş bir alanı kapsayan metin kavramını inceler. Roman, öykü, şiir, oyun gibi klasik edebi metin türlerinin yanında günce, film, çizgi roman, reklam ve şarkı sözleri ile de ilgilenir. Bu sebeple karşılaştırmalı edebiyat hem kültürlerarası hem de disiplinlerarası etkileşimde bulunur. Bununla birlikte karşılaştırmalı edebiyat ulusal sınırlar içinde, ulusal sınırlar üstünde, zamanlar arası, diller arası, türler arası, edebiyat ve diğer sanat dalları arası, disiplinler arası karşılaştırmalı yönetime dayalı edebiyat incelemelerine yer verir.²⁸⁸ Bu sebepten karşılaştırmalı edebiyat “sınırları aşan edebiyat” olarak da nitelendirilir.²⁸⁹ Belirtilen özellikleri göz önüne alındığında karşılaştırmalı edebiyat ile ilgili kapsamlı bir tanım yapmak mümkündür:

“Karşılaştırmalı edebiyat, bir ülkenin edebiyatı değil, daha çok bir düşünce yöntemidir. Farklı edebiyatların farklı çerçevelerde karşılaştırılması ve ortak yanların araştırılmasıdır. Hatta karşılaştırılan edebiyatların yazarları birbiriyle çağdaş olmasalar dahi, birbirleriyle ortak yanları ve şaşırtıcı yaklaşımların olup olmadığının araştırılmasıdır. Eserler, tiyatro gibi diğer sanat eserleriyle karşılaştırılabilir. O halde, bir çıkarım yaparak, karşılaştırmalı edebiyatı disiplinler arası çalışma alanlarının olası yakınlıklarını, etkilenme biçim ve tiplerini, bir kuşaktan ötekine, bir ülkeden diğerine, bir kıtadan başka kıtaya, bir kültürden farklı kültürlere devredilen veya aktarılan ilişkilerin

²⁸⁸ Hüseyin Arak, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi: Komparatistin El Kitabı**, Ankara, Hacettepe, 2012, s. 21, 22, 27.

²⁸⁹ A. e., s. 176.

belirlenmesini gerektiren entelektüel yöntem ve çabaların adı olarak tanımlamak mümkündür.”²⁹⁰

Karşılaştırmalı edebiyatın amacı en az iki farklı eseri “konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmektir.”²⁹¹ Bunun için iki farklı karşılaştırma türü vardır: genetik karşılaştırma ve tipolojik karşılaştırma. Genetik karşılaştırma bir yazarın doğrudan veya dolaylı biçimde kendinden önce gelen yazar(lardan) veya edebi akımdan etkilenmesini inceler. Tipolojik karşılaştırma ise aynı edebi dönemi temsil eden yazarların birbirlerine doğrudan veya dolaylı olarak etkileri dikkate alınmadan eserlerinde yaşadıkları dönemi, sosyal hayatı gibi konuları nasıl aktardıkları incelenir. “Böyle bir durumda ilişkilere değil benzerliklere (analojilere) dayanan karşılaştırmalı tipolojik incelemeler söz edilir. Bu inceleme türünde daha ziyade benzer edebi görünümlerin birbirleriyle karşılaştırılması önceliklidir.”²⁹²

Bu bölümde yapılacak olan karşılaştırma türü ise genetik karşılaştırma türüne bir örnektir. Callenbach’ın kendisinden altmış sene önce eser veren Gilman’dan doğrudan veya dolaylı olarak nasıl etkilendiği iki eser arasındaki benzerlikler üzerinden ele alınacaktır. Bununla birlikte karşılaştırmalı incelemeler farklı ulusların edebiyatları arasında olabileceği gibi aynı edebiyatın farklı dönemlerine ait eserleri arasında da olabilir.²⁹³ Bu açıdan Amerikan edebiyatının farklı dönemlerine ait olan *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* genetik karşılaştırma türü açısından incelenecektir.

²⁹⁰ İrfan Atalay, **Karşılaştırmalı Edebiyat**, İstanbul, Hiperyayın, 2019, s. 21.

²⁹¹ Gürsel Aytaç, **Karşılaştırmalı Edebiyat**, s. 9.

²⁹² Hüseyin Arak, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi: Komparatistin El Kitabı**, s. 56,57.

²⁹³ Gürsel Aytaç, **Karşılaştırmalı Edebiyat**, s. 197.

5.2. Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya'daki Benzerlikler

Gilman'ın 1915 yılında kaleme aldığı *Kadınlar Ülkesi* ile Callenbach'ın 1975 yılında kaleme aldığı *Ekotopya* eserlerinin karşılaştırmalı edebiyatın genetik karşılaştırma türü açısından incelenecektir. Bu doğrultuda iki eser arasındaki benzer ve ortak noktalara değinilecektir.

5.2.1. Öncül Eserler Olmaları

Öncelikle Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ve Callenbach'ın *Ekotopya* eserleri ilk ekolojik ütopya örnekleri olmasından literatürde önemli yerlere sahiptirler. *Kadınlar Ülkesi* feminist ütopya türünün ilk örneği olmakla birlikte ilk feminist ekolojik ütopya'dır. Gilman *Kadınlar Ülkesi* ile ekofeminist düşüncenin temel taşlarını oluşturmuştur. Bu sebeple eser ekofeminist ilkelerin bulunduğu ilk temel eser olarak kabul edilir. Diğer yandan, Callenbach ise literatüre ekoloji ve ütopya kavramlarını birleştirerek "ekotopya" türünü kazandırır. Callenbach, "ekotopya" ile ütopya türünün özelliklerini taşıyan fakat çevre odaklı bir tür ütopya geliştirmiştir ve ilk ekolojik ütopya örneklerinden biri olarak kabul edilir. Callenbach'ın aynı ismi taşıdığı eseriyle ekotopya türünün özelliklerinin ana hatları çizilmiştir. Doğal yaşama zarar veren aşırı ve gereksiz tüketim alışkanlıklarının terk edildiği, insanların doğayı kendilerine ait bir mülk olarak görmediği, insanların doğayı ve doğal kaynakları sadece ihtiyaçları doğrultusunda kullandığı, doğanın insanoğluna sunduklarını tekrardan doğaya zarar vermeden geri kazandıran çevre bilinci gelişmiş komün topluluklar halinde yaşayan, ekolojik sürdürülebilir bir yaşam tarzı benimsemiş toplumu konu alır. Gerek Gilman gerekse de Callenbach yazdıkları eserler ile literatürde öncül ve önemli yerlere sahiplerdir.

5.2.2. Eserlerin İsimleriyle Eserlerin Geçtiği Yerlerin Aynılığı

Her iki eser arasındaki bir diğer benzerlik ise eserlerin isimleri ile olay örgüsünün geçtiği yerlerin isimlerinin aynı olmasıdır. Bununla birlikte eserler gerçek dünyadaki fiziksel yerlere konumlandırılmıştır. Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* eseri Amerika'nın dağlık alanlarının birinde sık ormanların yer aldığı bir yerde geçmektedir. Callenbach'ın kaleme aldığı *Ekotopya* ise Amerika'nın Batı sahillerinde başkenti San Francisco olan bir ülkede geçmektedir. Aynı zamanda Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya

Ülkelerin de isimleridir. Böylelikle her iki yazar Thomas More'dan beri varolan klasik topyalardaki gerçek dünyada "var olamayan yer" kavramını kırmışlardır. Gilman ve Callenbach eserlerinin geçtiği yerleri gerçek dünyada var olan yerlerden tercih etmişlerdir. Yazarların bu tercihi eserlerinde okuyucularına sundukları ekolojik alternatif çözümlerin gerçek dünyada da uygulanabilecek olması olarak yorumlanabilir.

5.2.3. İzole lkeler

Eserlerdeki mekan seçiminin bir diğer ortak özelliği ise dış dünyadan ayrı izole olmalarıdır. Kadınlar lkesi kurulmadan önce ülkede yaşanan doğal afetler sonucunda ülkeyi dış dünya ile bağlayan tek geçidin yıkılmasıyla ülkenin dış dünya ile olan tek bağlantısı kesilir. O zamandan beri, 2000 seneden beri, Kadınlar lkesi'nin dış dünya ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır. Aynı doğrultuda, yirmi yıl önce Ekotopya lkesi Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılıp kendi bağımsızlığını ilan etmesiyle hem Amerika Birleşik Devletleri hem de diğer ülkeler ile bağlantısını koparmıştır. Bununla birlikte Ekotopya, Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkisini ihracatı sonlandırarak da gerçekleştirmiştir. Diğer yandan Ekotopya hükümeti gürültü kirliliğine yol açtığı sebebiyle uluslararası uçuşları yasaklayarak diğer ülkeler ile olan temaslarını sonlandırmıştır. Dış dünya ile tüm temaslarını kesen Kadınlar lkesi ve Ekotopya halkı izole bir yaşam tarzını tercih etmişlerdir. Yazarların bu tercihlerinin altına yatan neden ise dışa bağımlı olmadan kendi kendine yetebilen, ekolojik sürdürülebilir sistem kurmaya başarmış toplumların mesajını vermek olarak okunabilir.

5.2.4. Eski Düzenin Reddi

Kadınlar lkesi ve Ekotopya kurulmadan önce varolan eski düzenin reddi her iki eserde ortak olan bir başka öğedir. Kadınlar lkesi ve Ekotopya halkları eski düzeni tamamıyla reddedip yeni baştan ülke kurarlar.

Kadınlar lkesi'nin sadece kadınlar tarafından kurulması ve kurulduğundan beri hiçbir erkeğin bulunmaması eski düzenin reddidir. Erkeklere hayatlarının hiçbir safhasında yeri vermeyen kadınlar kurgu eserlerinde de yer vermemektedirler. "Hiçbir şey Terry'yi burada erkek olmadığını düşünmemiz kadar sinirlendirmiyordu ama bize

verdikleri kitaplarda da resimlerde de yokları işte”²⁹⁴ diyen Vyndyck erkeklerin hiçbir koşulda var olmadığına bir örnektir. Kadınların erkekler olmadan da yeni bir ülke kurabileceği ve yeni kurulan ülkede her şeyin en üst standartlarda, en iyi şekilde işleyebileceğinin bir göstergesidir.

Ekotopya’da ise bağımsızlık öncesi dönem ile bağımsızlığın ilanından sonraki dönemler arasındaki farklılıklar karşılaştırmalı olarak daha detaylı biçimde aktarılmıştır. Ekotopya halkı ise bağımsızlık öncesi dönemde var olan doğaya zarar veren aşırı tüketim alışkanlıklarını ile birlikte insan-merkezli yaşam tarzlarını ve toplumsal düzeni terk etmişlerdir. Bağımsızlık önceki dönemdeki aşırı tüketim alışkanlıklarının yerini sadece ihtiyaçları kadar tüketen, tükettikleri ürünlerin de hem üretim hem de tüketim sürecinde çevre kirliliğine yol açmamasına özen gösteren çevre bilinci gelişmiş bir toplumdan bahsedilmektedir.

Toplumsal düzen de tamamıyla değişikliğe uğramıştır. Yönetim sisteminde yerel yönetimlerin ön plana çıktığı âdem-i merkeziyetçilik benimsenmiştir. Bu yönetim biçimi ile her bölge kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmiştir. Çalışma hayatında ise işveren, yönetici ve çalışan ayrımı tamamen ortadan kaldırılmıştır. Ekotopya halkı hizmet verdiği kurumun hem çalışanı hem de sahibi konumdadır. Toplumsal hiyerarşi de ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte çalışma hayatındaki uzun çalışma saatleri azaltılıp haftalık yirmi saat olarak düzenlenmiştir. Bu sistem ile her Ekotopyalı işini zamanında ve sevak yapar.

Aile yapısında da köklü değişiklikler olmuştur. Çekirdek ailenin yerini beş ile yirmi kişilik yaşam grupları almıştır. Yaşam gruplarında olan kişiler arasında kan bağı bulunması gerekmemektedir. Benzer biçimde Kadınlar Ülkesi’nde de kadınlar hep birlikte yaşamaktadırlar. Bir başka deyişle, iki eserde de komün yaşam formları hayata geçirilmiştir.

Kısacası, Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya’da eski düzenin aksayan yönlerine yer yoktur. Eski düzende var olan her sorun çözülerek yeni düzende yerini almıştır.

²⁹⁴ Charlotte Perkins Gilman, **Kadınlar Ülkesi**, 2020, s. 67.

5.2.5. Anaerkil Düzen

Hem Kadınlar Ülkesi'nde hem de Ekotopya'da ataerkil düzenin yerinin anaerkil düzen almıştır. Anaerkil düzen eski düzenin reddi ile gelen bir olgudur. Döneminin önemli sosyologlarından olan Gilman kadınların içinde bulunduğu sistemi eleştirerek bir ülkenin sadece kadınlar tarafından kurulabileceğini ve ülkenin en üst standartlara çıkarılabileceğini kaleme almıştır. Bu sebeple, eser ataerkil düzene karşı sert bir eleştiridir. Callenbach ise eserini ikinci dalga feminizmin etkisinde kaleme aldığından Ekotopya devlet başkanını kadın olarak tercih etmesi şaşırtıcı değildir. Bu sebeple Ekotopya'nın devlet başkanının kadın olması anaerkil düzenin açık bir göstergesidir. Anaerkil düzen ile ataerkil düzende egemen olan hiyerarşi de ortadan kalkmıştır. Her iki yazar, ataerkil düzene alternatif olarak anaerkil düzen yapısında herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip olabildiği, mutlu ve huzurlu toplumların olabileceği mesajını vermektedir.

5.2.6 Çocuklar

Çocuklar her iki eserde komün grupları birarada tutan faktördür. Bu nedenle ülkenin en değerli varlıkları haline gelmiştir. “Bu ülkede çocuklar bütün düşüncelerimizin odak noktası ve merkezidir. Gelişim yolunda attığımız her adımı onların üzerindeki, ırkımızın üzerindeki etkisi olarak düşünerek atıyoruz”²⁹⁵ diyen Moadine çocukların ülkedeki varlıklarının ne kadar önemli olduğunu dile getirir. Komün yaşam tarzı ile birlikte çocukların biyolojik aileleri dışında da aileleri vardır, bu aileler çocukların bakım ve yetiştirilme süreçlerinde sorumluluk üstlenirler. *Kadınlar Ülkesi* 'nde kadınlar tüm çocukların anneleridir ve çocukların geleceklerini en iyi standartlara çıkartmak için çalışırlar. Bu durumu Somel şu sözleri ile dile getirir: “Unutma ki sevecek ve hizmet edecek milyonlarca çocuğu var hepimizin, hepsi BİZİM çocuklarımız çünkü.”²⁹⁶ Ekotopya'da ise komünal gruplar, “akrabalıkları olsun olmasın, çocukların yetişmesinde belli bir sorumluluk üstlenir, onlarla özel olarak ilgilenir, hayatlarını renklendirmelerine yardımcı olur ya da anne babaları karşısında onlara sığınılacak bir kucak sunarlarmış!”²⁹⁷ Her iki eserde çocuklara verilen önem

²⁹⁵ A. e.,s. 97.

²⁹⁶ A. e., s. 103.

²⁹⁷ Ernest Callenbach, *Ekotopya*, s. 94.

gelecek nesillere verdikleri önem olarak yorumlanabilir. Hem Kadınlar Ülkesi'nin kadınları hem de Ekotopya halkı oluşturdukları ekolojik denge ile sadece kendi nesilleri için değil gelecek nesiller için sürdürülebilir bir gelecek sunmuşlardır.

5.2.7. İlk (Önyargılı) Ziyaretçiler

İki eserde de dış dünyadan gelen ziyaretçilerdir diğer ortak noktalardan bir diğeridir. Terry, Jeff ve Vyndyck *Kadınlar Ülkesi*'nin, William Weston ise *Ekotopya*'nın ilk ve tek ziyaretçileridir. Aynı zamanda bu ziyaretçiler ülkelerin dış dünya ile olan ilk bağlantıları olmakla birlikte eserlerin anlatıcılarıdır. Vyndyck *Kadınlar Ülkesi*'nin, Weston ise *Ekotopya*'nın anlatıcısıdır. İki eserde de dış dünyadan gelen ziyaretçilerin ve anlatıcıların Batı kültüründen-Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmesi de bir diğer ortak noktadır.

Batı kültüründe egemen olan dualist düşünce sistemi ziyaretçiler üzerinden eleştirilmiştir. Dualist düşünce sisteminin hakim olduğu önyargılar her iki eserin başlarında yerini almıştır. Terry, Jeff ve Vyndyck Kadınlar Ülkesi'ne ayak basmadan önce kadınlar ile ilgili önyargılarını ve dualist düşüncelerini dile getirirler: “Kadınlar hep kavga eder. Herhangi bir düzen veya tertip beklememeliyiz. [...] Aynen öyle, birbirleriyle kapıştıklarından eminim. (...) Ayrıca herhangi bir icat veya gelişim de beklemeyelim, son derece ilkel bir toplulukla karşılaşacağız.”²⁹⁸ Fakat kadınlar hakkındaki olumsuz düşünceleri ülkeyi görür görmez yıkılmaya başlar: “Medeni bir ülkeye benziyordu açıkçası burası, bilindik herhangi bir ülkeden hiçbir farkı yoktu. [...] Karşımızda gelişmiş bir ülke vardı. [...] MEDENİ bir ülke burası resmen! [...] Ortalık son derece güvenli ve medeni duruyordu”.²⁹⁹ Benzer biçimde William Weston da Ekotopya halkı hakkındaki olumsuz düşüncelerini ilk başta dile getirir:

*“Üstelik potansiyel olarak bayağı tehlikeli. Ekotopyalılar kesinlikle çabuk öfkeleniveren insanlar; bu yüzden başıma kolayca ciddi dertler açabilir. Hükümetin halk üzerindeki denetimi bizimkine kıyasla ilkel bir görüntü sunuyor. Amerikalılara karşı yürekte nefret besliyorlar. Bir punduna getirip beni köşeye kıştırırlarsa Ekotopya polisi kılını bile kıpırdatmayabilir.”*³⁰⁰

²⁹⁸ Charlotte Perkins Gilman, *Kadınlar Ülkesi*, 2020, s. 17.

²⁹⁹ A. e., s. 20, 21, 22.

³⁰⁰ Ernest Callenbach, *Ekotopya*, s. 5-6.

Fakat hem Kadınlar Ülkesi'nin hem de Ekotopya'nın ilk ziyaretçilerinin önyargıları ve olumsuz düşünceleri zaman içerisinde tamamıyla değişir. Yeni benliklerini ve kendilerini ait hissettikleri yeni ülkelerini bulurlar. Eserlerin sonunda Jeff Kadınlar Ülkesi'nde, Weston ise Ekotopya'da kalma kararıyla ilk başta sahip oldukları önyargı ve olumsuz düşüncelerin yıkıldığının göstergesidir. “Jeff’in dönmek gibi bir arzusu yoktu.”³⁰¹ Weston da “*bu görev sayesinde yuvamı buldum*”³⁰² diyerek Ekotopya'da kalma kararını açıklar. Her iki eser anlatıcıların “bilinmeyen ülkelere” yapılan araştırma gezilerini konu alırken olay örgüleri ziyaretçilerin aynı zamanda eserlerin anlatıcıların gözünden ilk başta önyargılı fakat ilerleyen zamanlarda objektif olarak aktarılır.

5.2.8. Bios ve Zoe

İki ekolojik ütopyanın ilginç bir diğer ortak noktası ise İtalyan siyaset felsefesi düşünürü Giorgio Agamben'in *Kutsal İnsan* (2020) eserinde ele aldığı *zoe* ve *bios* kavramlarıdır. *Zoe* ve *bios* Antik Yunan'da anlambilim ve biçimbilim açısından “hayat” sözcüğünü karşılayan iki farklı kelimedir. *Zoe* bütün canlı varlıkları içine alan yalın, doğal ve çıplak hayatı tanımlar iken *bios* ise bireyin ya da grubun yaşam biçimini, hayat tarzını bir başka deyişle ait olduğu kamusal ve siyasal hayatı ifade eder. Giorgio Agamben'in *Kutsal İnsan* eserinde ele aldığı *zoe* ve *bios* kavramlarının ele alarak bu iki kavram arasındaki ayrımın ortadan kalktığını ve *zoe*'nin siyasallaşmış hayatta dönüştüğünü ifade eder. Agamben *bios* ve *zoe* ayrımının ortadan kalkmasının sadece modern çağda olmadığını, her dönemde var olan bir durum olduğunu vurgularken modern çağda bu durumun çok daha belirgin olduğunu belirtir.³⁰³ Agamben'in bu düşüncesi *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* ekolojik ütopyalarına uyarlığında ise bütün canlıların içinde olduğu yalın, doğal, çıplak hayat *zoe* ile siyasallaşmış hayat *bios* arasında ayrımın bulunmadığı, *bios*'un doğal yaşam odaklı *zoe*'ye dönüştüğü sonucuna varılabilir. Gerçek hayatta *zoe*'nin ortada kalkıp *bios*'e dönüşürken romanlarda bu durum tam tersi yönünde gelişmiştir. Doğa merkezli

³⁰¹ Charlotte Perkins Gilman, *Kadınlar Ülkesi*, 2020, s. 194.

³⁰² Ernest Callenbach, *Ekotopya*, s. 231.

³⁰³ Giorgio Agamben, *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*, Çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı, 2020.

yaşamı benimsemiş Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya’da kamusal ve siyasal hayatı temsil eden *bios* doğadaki tüm varlıkları içine alan *zoe*’ye dönüşmüştür. Bununla birlikte, gerçek dünyada her dönemde ortadan kalkan *bios* ve *zoe* ayrımının kurgu eserler olan *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya*’da olması da ilgi çekicidir.

Kadınlar Ülkesi ve *Ekotopya* Amerikan edebiyatının farklı dönemlere ait iki önemli eserdir. Eserlerin ilk ekolojik ütopya örneklerinden olması, eserlerin isimleri ile olayların geçtiği yerinin isimleri aynı olması, bununla birlikte gerçek mekan seçimi, eski düzenin reddi, ataerkil düzenden anaerkil düzene geçiş, çocukların ülkedeki en değerli varlıklar olmasıyla birlikte komünal yaşam grupları bir arada tutan faktör olmaları, dış dünyadan gelen ziyaretçilerin ilk ve tek ziyaretçiler olup eserlerin anlatıcıları olmaları iki eser arasındaki benzer ve ortak yönleridir. Aynı zamanda Agamben dile getirdiği *bios* ve *zoe* ayrımlarının bulunmaması da ilgi çekici bir başka ortak noktadır. Belirtilen benzer ve ortak noktalar göz önüne alındığında iki eser arasındaki etkileşim oldukça net bir biçimde görülmektedir.

5.3. Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya’daki Farklılıklar

5.3.1. Detaylı Anlatıma Karşı Örtük Anlatım

Eserler arasındaki en temel farklılık olayların aktarılma biçimleridir. *Ekotopya* Weston’ın *Ekotopya*’ya altı haftalık araştırma gezi süresini kapsar. Weston *Ekotopya*’da geçirdiği kısıtlı zamana rağmen bağımsızlık öncesi ve sonrası dönemlerdeki işleyiş, düzenlemeler, yenilikler hakkında oldukça detaylı bilgiler verilir. Diğer yandan, *Kadınlar Ülkesi*’nde bir yıldan daha fazla kalan Vyndyck ve arkadaşları *Kadınlar Ülkesi*’ndeki işleyiş ve düzenlemeler hakkında daha yüzeysel bilgi verirler. Callenbach, Gilman’a kıyasla betimlemelere daha fazla yer vermiştir. *Kadınlar Ülkesi*’ndeki anlatım daha çok olayların sonuçları üzerine odaklanırken *Ekotopya*’da sorun yaratan durumlar, bunların nedenleri, çözüm süreçleri ve sonuçları hakkında daha detaylı bilgi sunulur. Bu durum Callenbach’ın Gilman’dan doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği konuları kendisinin geliştirip daha da detaylandırarak eserine dahil ettiği yönünde açıklanabilir.

5.3.2. Annelik

Annelik olgusu iki eser arasındaki farklılıklardan bir diğeridir. Çocukların ülkedeki en değerli varlıklar olması nedeniyle Kadınlar Ülkesi'nde anneliğe çok önem verilmiştir. Fakat annelik olgusu *Ekotopya*'da *Kadınlar Ülkesi*'nde olduğu kadar baskın değildir. *Kadınlar Ülkesi*'ndeki anneliğin nasıl yüce bir duygu olduğunu Vyndyck anlatır:

“Anneydi bu kadınlar, ama bizim anladığımız gibi umutsuz ve istemsiz bir doğurganlıkla ülkelerini doldurup taşırmaya zorlanan, toprak üstüne toprak dolduran, sonra da çocuklarının acı çekmesini, çektirmesini, birbirleriyle savaşıp ölmesini izlemek zorunda kalan annelerden değillerdi. Bilinçli İnsan Yaratarlardı onlar. Onlar için anne sevgisi vahşi bir tutku değil, bir “içgüdü”, kişisel bir duyguydu, annelik onlar için bir dindi. [...] Buradaki kadınlar ise bir araya gelmiş ve görevlerin en büyüğünü üstlenmişti, İnsan Yaratıyorlardı ve iyi de insanlar yaratıyorlardı. [...] Anneliğin sizin için en ulu hizmet olduğunu anlıyorum, öyle ki bunu dini bir tören gibi görüyorsunuz, yalnızca bir kere nüfusun genelinin üstlendiği bir görev bu. Uygun olmayan kadınların anne olmasına izin verilmiyor ve birden fazla çocuk doğurmak, bu ülkedeki en önemli ödül ve onur sayılıyor.”³⁰⁴

Anneliği en yüce görev olarak gören kadınlar çocukların yetiştirmesinde tüm görevleri üstlenerek çocukları en iyi biçimde yetiştirmeyi amaçlarlar. Bununla birlikte anneliğe uygun olmadığı düşünülen kadınların çocuk sahipleri olmaları engellenirken ülkede birden fazla çocuk sahibi olmak ise en büyük ödül ve onur vesilesidir. Kendi çabalarıyla kurdukları ülkenin devamını sağlayacak olan çocuklara verilen önem ve değer her zaman en üst seviyededir.

Gilman eserinde olayları daha yüzeysel bir biçimde okurlarına aktarmayı tercih ederken Callenbach çok daha detaylı bir aktarım biçimini tercih etmiştir. Bir başka deyişle, *Kadınlar Ülkesi*'nde örtülü anlatım *Ekotopya*'da ise doğrudan anlatım biçimleri hakimdir. Bu noktada Callenbach'ın Gilman'dan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek daha detaylı bir anlatım biçimini tercih ettiği çıkarımı yapılabilir. Ülkenin en değerli varlıkları haline gelen çocuklarla birlikte annelik olgusu da aynı

³⁰⁴ Charlotte Perkins Gilman, *Kadınlar Ülkesi*, 2020, s. 99, 100, 101.

doğrultuda *Kadınlar Ülkesi*'nde yüceltilmiştir. Ekotopyalı çocuklar toplumlarında önemli yere sahip olmalarına rağmen annelik olgusu Kadınlar Ülkesi'nde olduğu kadar yüceltilmemiştir.

Sonuç olarak *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* arasındaki farklılıklara rağmen benzer ve ortak yönlerin fazlalığı dikkat çekicidir. Bu sebepten Callenbach'ın kendinden önce gelen Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ekolojik ütopyasından doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği net bir biçimde görülmektedir.

5.4. Derin Ekoloji Perspektifinden *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* Arasındaki Benzerlikler

Arne Naess'in temel ilkelerini oluşturduğu derin ekolojinin ilk ilkesi doğa merkezli yaklaşımdır. Doğa merkezli yaklaşım, insan-merkezli yaklaşımın tüm özellikleri reddeder. İnsan-merkezli yaklaşımın ilk önceliği her zaman insanoğlu iken doğa merkezli de öncelik doğal yaşamdaki türlere aittir. Bu sebeple insanoğlunun doğaya, doğal yaşama zarar vermeden doğa ile birlikte uyumlu bir toplum modelini öngörür. Ekolojik toplum, derin ekolojinin öngördüğü toplum olarak adlandırılır. Ekolojik toplumlarda doğal yaşamdaki tüm türlerin doğadaki eşsiz ve özel değerinden dolayı doğaya saygı etiği ilk önceliklerinden biridir. İnsanoğlunun doğada varolan türlerin yaşam hakkına müdahale etme hakkına sahip değildir. Aksine doğal yaşamın çeşitliliğini ve zenginliğini korumak zorundadır. İnsanoğlu sadece kendi yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için doğal yaşama müdahale edebilir. Yapılacak politik değişiklikler sonuncunda insanoğlunun doğaya verdiği zarar azaltılmalıdır. Doğal kaynaklardan enerji elde etmek, artan insan nüfusunu engellemek, çevre kirliliğini önlemek ve engellemek adına geri dönüştürülebilir maddelerin arttırılması, doğa dostu teknoloji kullanımı doğal yaşamı korumak adına yapılacak politik değişikliklerden bazılarıdır. Bunların dışında doğayı korumak adına her türlü adımın atılıp hayata geçirilmesi beklenmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında derin ekolojinin tüm ilkeleri birbirine bağlı olup temelinde doğa merkezli yaklaşım bulunmaktadır. Bahsi geçen ilkelerin yansımalarının tamamını Callenbach'ın, teknoloji ilkesi hariç diğerlerinin Gilman'ın ekolojik ütopyalarında görmek mümkündür. Bu sebeple derin ekoloji ilkeleri

bakımından iki yazarın eserleri arasında çok sayıda benzerlikler mevcut iken eserler arasındaki tek farklılık teknoloji kullanımı ile ilgilidir.

5.4.1. Doğaya Saygı Etiği

Derin ekolojistlerin doğaya saygı etiği her iki eserde oldukça net bir biçimde aktarılmıştır. Ekosistemde bulunan tüm canlı ve cansız varlıklar doğal yaşam dengesinde eşsiz yeri bulunmaktadır, bu nedenle her iki toplumda da doğal yaşamın her bir üyesine duyulan saygı en üst düzeydedir. Fakat her iki eserde de hem insanlara hem de diğer türlere ev sahipliği yapan ormanlar ayrı yere sahiptirler. Kadınlar Ülkesi'nde adeta botanik bahçelerini andıran ormanlar yer almaktadır. Ülkede dokuz yüz yıldır var olan bir ağaç bulunmaktadır. Ağacın meyve vermemesinden dolayı araçsal bir değeri bulunmamasına rağmen kadınlar tarafından doğal güzelliğinden dolayı saygı ve sevgi duyulmaktadır. “Bir ağaç vardı ki onunla ayrıca gurur duyuyorlardı, insanların yiyebileceği bir meyve vermiyordu fakat öyle güzeldi ki söküp atmaya kıyamamışlardı.”³⁰⁵ “Ekotopyalılar ağaca sanki insanca duygulara sahip bir canlıymış gibi davranıyorlar.”³⁰⁶ İki eserde doğaya ve özellikle ormanlara karşı saygı ve etik anlayışı gelişmiştir.

5.4.2. Doğal Enerji Kaynaklarının Kullanımı

Derin ekolojiye göre, insanoğlu doğanın kendilerine sunduklarıyla yaşamları devam ettirmesi gerekir. Doğa insanoğluna yaşamsal gereksinimlerini karşılamak için barınma, yiyecek ve enerji gibi tüm ihtiyaçlarını sunar. Enerji insan yaşamının devamı için en önemli etmenlerden biridir. Ekolojik sürdürülebilir yaşam kuran Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya halkları doğanın onlara sunduklarını sadece ihtiyaçları miktarında ve doğaya zarar vermeden kullanırlar. Ekotopyalıların enerji ihtiyacı güneş, rüzgâr, su ve toprak ısısı gibi doğal kaynaklardan elde edilerek karşılanır. Kaynaklardan elde edilen enerji hem üretim hem de tüketim sürecinde doğaya zarar vermemesi öncül ilkelerindendir. Böylelikle doğal yaşama zararı olmayan “temiz” enerji üretimini gerçekleştirmiş olurlar. Fakat belirtilen özellikler *Ekotopya*'da detaylı bir biçimde anlatılmasına rağmen *Kadınlar Ülkesi*'nde bu durum söz konusu değildir. Kadınlar

³⁰⁵ A. e., s. 116.

³⁰⁶ Ernest Callenbach, *Ekotopya*, s.83.

Ülkesi'nde doğal enerji kaynakların kullanımı ile ilgili doğrudan bilgi sunulmamasına rağmen kadınların 2000 yılı aşkın süredir ekolojik sürdürülebilir düzen içerisinde kendi kendilerine yetebilen bir halk olmaları nedeniyle doğal enerji kaynaklarından yararlandıkları barizdir.

5.4.3. Doğal Kaynaklarının Kullanımı

Derin ekoloji için doğal yaşamın dengesinin insanlar tarafından bozulmaması öncelikli ilkelerinden biridir. İnsanoğlunun barınma, yiyecek, enerji gibi yaşamsal gereksinimlerini karşılamak için doğaya ihtiyacı vardır. Fakat ihtiyaçların karşılanması sürecinde doğaya zarar vermektedirler. Yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasında doğaya zarar vermeme derin ekolojistlerin ilk önceliklerinden biridir.

Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya'da gerek enerji ihtiyacında olduğu gibi yiyecek ihtiyaçlarının tamamı da doğanın onlara sunduklarıyla karşılanır. Bununla birlikte, yaşamsal ihtiyaçların temininde doğaya zarar verilmez. Yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için her iki toplumda tarım alanındaki gelişmeler sayesinde verimlilik ve sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Bununla birlikte, her iki toplumda yiyecek atıkları ve artıkları tekrardan değerlendirilerek organik gübre olarak toprağa geri kazandırılır.

5.4.4. Ekolojik Sürdürülebilirlik

Derin ekolojistlerin temel ilkeleri göz önüne alındığında ekolojik sürdürülebilirliğin önemi vurgulanmaktadır. Sürdürülebilirlik, hem doğal dengenin ve kaynakların korunması hem de insanlığın gelecek nesilleri için önem teşkil etmektedir. Ekolojik sürdürülebilirlik için doğal enerji kaynaklarının kullanımı, doğal kaynakların kullanımı, doğaya saygı etiği, çevre kirliliğini önlemek ve engellemek için hayata geçirilen uygulamalar ve politik değişikliklerin sonucunda doğa-merkezli bir yaklaşım bulunmaktadır. Belirtilen özelliklerin tamamı her iki eserde mevcut olduğundan hem Kadınlar Ülkesi hem de Ekotopya ekolojik sürdürülebilirliği sağlamış ülkelerdir.

5.4.5. Demografi Denetimi

Derin ekolojiye göre, doğadaki yaşam çeşitliliğinin korunması için insan nüfusunun azaltılması gereklidir. Çünkü insanoğlunun sayısı arttıkça doğaya ve yaşam türlerine verdiği tahribat da doğru orantıda artmaktadır. Yeryüzündeki yaşamsal formlar sınırlı alanlara konumlanmıştır ve bununla birlikte tüm yaşam formlarının yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için sınırlı sayıda doğal kaynaklar bulunmaktadır. Bu sınırlı toprak parçaları ve sınırlı doğal kaynaklar sebebiyle insan sayısında da bir sınırlama olmalıdır. Bu sebeple, derin ekoloji insan nüfusunun kontrol altına alınması gerektiğini savunur.

Nüfusun kontrollü bir şekilde azaltılması ve sonrasında dengelenmesi her iki ülkenin de resmi bir amacı olmuştur. İnsanların doğal kaynaklara ve diğer canlı, cansız türlerinin üzerindeki baskının azaltılması, yaşam konforlarının ve yaşamın hoş yönlerinin arttırılması amaçlanmıştır. Hem Kadınlar Ülkesi hem de Ekotopya’da belirtilen sebeplerden dolayı demografi denetimi uygulanmıştır. Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya’nın tarihinde insan nüfusunda aşırı bir artış olduğu dönem yaşanmıştır ve bu dönemde yaşamsal ihtiyaçlar yeteri kadar karşılanamamıştır. İnsan nüfusunun kontrol altına alınması bu dönemde yaşanan sorunlara karşı kalıcı çözüm olmuştur. Nüfusun kontrol altına alınması kısa sürede gerçekleşmemiştir, uzun yıllar süren araştırmalar sonucunda hayata geçirilmiştir. Bu süreçte öncelikli hedef nüfusun gerekli oranlarda azaltılması ve sonrasında da sabitlenmesi olmuştur.

Kadınlar Ülkesi’nde partenogenez yöntemiyle, Ekotopya’da ise üç aşamalı bir program sonrasında insan nüfusunun artışı engellenmiş olup sabitleştirilmiştir.

5.4.6. Politik Değişiklik

Doğayı merkezine alan derin ekoloji doğal dengenin korunması için politik değişikliklerin yapılmasını ön görür. Bu değişiklikler doğadaki çeşitliliğinin, doğal yaşamın korunması ve devamlılığın sağlanması olduğu için eko-politik değişiklikler olarak da adlandırılır.

Doğal yaşama insanoğlu tarafından verilecek tahribatın önlenmesi ve doğal yaşamın sürekliliğinin korunması için yapılan her değişiklik eko-politik değişikliklere örnektir. Ekotopya hükümeti ekolojik bir toplum oluşturmak adına birçok

düzenlemeler yapmıştır. Ekotopya’da doğaya zarar veren teknolojinin yerini yeşil teknolojinin alması, eğitim sisteminin doğa odaklı olarak değiştirilip uygulamalı eğitim ile çevre bilinci oluşturulan bireylerin yetiştirilmesi, tüm fosil yakıtlı araçların yasaklanarak çevre kirliliği yaratmayan alternatif ulaşım ağının hayata geçirilmesi gibi düzenlemelerin bazılarıdır. Bunlara ek olarak her Ekotopyalının evinde ve ülke genelindeki geri dönüşüm uygulaması, üretim sürecinde ve sonrasında doğaya zarar veren ambalajlı yiyecek üretilmenin yasaklanması, naylon, orlon ve dakron gibi sentetik kumaş türlerinin üretiminin ve kullanımının yasaklanması gibi değişiklikler eko-politik değişikliklerin başında yer almaktadır. Diğer yandan, Kadınlar Ülkesi’nde teknolojiye yer verilmemekle birlikte oluşturacağı çevre kirliliği de ortadan kaldırılmıştır. Tüm katı maddelerde uygulanan geri dönüşüm, çevre bilinci ile yetiştirilen nesiller, verimlilik planları ile yapılan uygulamalar sayesinde doğal yaşama zarar vermeden ekolojik dengenin korunması sağlanmıştır. Belirtilen politik düzenlemeler çerçevesinde hem *Kadınlar Ülkesi* hem de *Ekotopya* doğal yaşamı merkez alan ekolojik toplumlarının yaşamlarını konu almıştır.

Derin ekolojinin ilkeleri açısından *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* arasındaki benzerlikler göz önüne alındığında derin ekolojinin öncü ismi Arne Naess’in “yeşil toplum” tanımındaki özellikleri karşılamaktadırlar:

“Yeşil bir toplum adem-i merkezileştirilmelidir ve tabana dayalı bir demokrasiyle yönetilmelidir. (...) Ayrıca böyle bir toplumda insanlar “sade” bir yaşam sürdürürler. (...) Yer değiştirme, yani göç olayına fazla rastlanmaz. Üstelik birkaç kuşak bir arada yaşayabilmeli ve çalışabilmeli; bir cemaat duygusu hakim olmalı, uygun bir teknoloji benimsenmeli, sınai ve tarımsal üniteler ufak olmalıdır. Yerleşim yerleri çalışma birimlerinden uzak olmamalı, ulaşım esasen kamusal araçlarla sağlanmalıdır. Ayrıca toplumsal hiyerarşi kaldırılmalı, erkek egemenliğine son verilmelidir.”³⁰⁷

Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya yerel yönetimlerin ve demokrasinin hakim olduğu, her bireyin eşit haklara sahip olduğu, toplumsal hiyerarşinin bulunmadığı, ataerkil düzenin son bulduğu toplumlardır. Bireylerin yalın yaşam tarzlarını benimsemişlerdir. Kuruldukları günden beri aynı topraklar üzerinde yalın yaşamlarıyla komünal biçimde

³⁰⁷ Naess, aktaran Önder, s. 182-3.

yaşamlarını sürdürürler. Ekotopya hükümeti fosil yakıtlı araçların kullanımını yasaklamasıyla birlikte uzun mesafelerde elektrikli veya akülü araçlar tercih edilirken kısa mesafelerde her Ekotopyalının ücretsiz olarak kullanabileceği bisikletler bulunmaktadır. Günlük hayatlarında en çok yürümeyi tercih eden Ekotopyalılar yaşam yerleri ile çalışma birimlerinin birbirinden uzak olmadığı anlaşılmaktadır. Sadece ihtiyaçların doğrultusunda üretim yapan Ekotopya halkı çevreye zarar vermeyen uygun teknoloji ile sanayi ve tarım alanlarını olabildiğince minimal tutup maksimum verim almayı başarmışlardır. Karasal sınırları oldukça sınırlı olan Kadınlar Ülkesi'nin kadınları da küçük tarım alanlarında en yüksek verimi almayı başarmışlardır.

5.4.7. Çevre Kirliliğini Önleme

Çevre kirliliğinin önüne geçme ve çevre kirliliğini olabildiğince azaltma doğa-merkezli yaklaşım olan derin ekolojinin en temel ilkelerinden bir tanesidir. Doğaya karşı duyulan saygı sebebiyle Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya topraklarında çevre kirliliğine rastlanmamaktadır. Bununla birlikte çevre kirliliği oluşmadan engelleme adına da ekolojik adımlar atılmıştır. Tüm fosil yakıtlı araçların kullanımı çevre kirliliğine yol açması nedeniyle Ekotopya'da yasaklanmıştır. Ulaşım ağı çevre kirliliğine neden olmayan akülü, elektrikli araçlar veya Ekotopya hükümetinin tüm ülkede ücretsiz olarak kullanıma sunduğu bisikletler ile yapılmaktadır. Fosil yakıtlı araçların yasaklanmasıyla birlikte ülkedeki gürültü kirliliğine de son verilmiştir. Gürültü kirliliğinin yerini bisiklet pedallarının sesi, insanların sesi, bebeklerin ağlamaları, çocukların bağrıışmaları ve kuşların ötüşleri almıştır.

Kadınlar Ülkesi'nde teknolojiye yer verilmediği için ülkede mekanik herhangi bir araç bulunmamaktadır. Böylelikle araçların oluşturabileceği çevre, hava ve gürültü kirliliğinden bahsedilemez. Bu sebeple Kadınlar Ülkesi'nde "hiç pislik yok. (...) Duman da yok. (...) Gürültü de yok. [...] Her şeyin üzerinde bir güzellik, düzen, temizlik"³⁰⁸ hâkimdir.

Geri dönüşüm çevre kirliliğini engellemek sürdürülebilirliği sağlamak adına her iki eserde kullanılan yöntemlerden bir diğeridir. "Ekotopyalıların göğüs kabartıcı bir gurur vesilesi olduğu söylenen yeniden değerlendirme ve yeniden kullanma

³⁰⁸ Charlotte Perkins Gilman, **Kadınlar Ülkesi**, 2020, s. 31.

alışkanlıkları”³⁰⁹ dır. Ekotopya’da geri dönüşüm oldukça geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Maden, cam, plastik, kâğıt, mürekkep, üretim ve kullanım süreçlerinde doğaya zarar vermeyen malzemeler, yiyecek artıkları, kanalizasyon atıklarını geri dönüşüm ağını oluşturmaktadır. Benzer biçimde Kadınlar Ülkesi’ndeki verimlilik planları sayesinde tüm yiyecek artıkları, bitki atıkları, kanalizasyon atıkları gibi tüm katı maddeler geri dönüştürülerek tekrardan doğaya zarar vermeden kazandırılmış olur. Vyndyck ülkedeki bu döngüyü şu sözleri ile aktarıyor: “Bu dikkatli kadınlar ise toprağı topraktan çıkanlarla besledikleri harika bir düzen kurmayı başarmışlardı bütün yiyecek kalıntıları, kereste veya dokuma işlerinden kalan bütün bitki atıkları, kanalizasyondaki bütün katı maddeler, her şey ama her şey özenle işlenip karıştırılarak toprağı katılıyordu.”³¹⁰

Kadınlar Ülkesi ve Ekotopya’da alınan önlemler ve yapılan ekolojik düzenlemeler sonucunda çevre kirliliğine yol açan tüm etmenler ortadan kaldırılarak çevre kirliliğı oluşmadan engellenmiştir. Bunun temelinde doğadan-topraktan geleni tekrardan doğaya-toprağı zarar vermeden geri kazandırmak önemli kriterlerden bir tanesidir.

5.4.8. Doğamerkezli Yaşam

Ekotopya ve *Kadınlar Ülkesi* eserleri ekolojik dengeyi koruyarak sürdürülebilir yaşam tarzlarını benimsemiş ekolojik toplumların hayatlarını konu alınır. Bu toplumların ilk önceliğı kendi konforları değil, doğa ve doğal yaşamın korunmasıdır. Asıl olan şey doğal yaşamdaki çeşitliliğın ve zenginliğın korunmasıdır. Ekolojik toplumların oluşturulması ve sürdürülebilirlik sağlanması için doğal yaşama mümkünse hiç ya da minimum derecede insanoğlunun müdahalesi gerçekleşir. Bunu sağlamak için insan-merkezli düşüncenin terk edilip doğa-merkezli düşüncenin benimsenmesi gerekir.

³⁰⁹ Ernest Callenbach, *Ekotopya*, s. 12.

³¹⁰ Charlotte Perkins Gilman, *Kadınlar Ülkesi*, 2020, s. 116.

5.5. Derin Ekoloji Perspektifinden *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* Arasındaki Farklılık

5.5.1 Teknoloji Kullanımı

Derin ekoloji ilkeleri baz alındığında iki eser arasındaki tek farklılık teknoloji veya ekoteknoloji kullanımı ile ilgilidir. Derin ekoloji, çevre kirliliğini önlemek için çevre dostu olan ekoteknoloji kullanımını savunur. Ekotopya ileri teknolojiye sahiptir ve bu teknoloji çevreye zararı olmadığı için ekoteknoloji - yeşil teknoloji olarak adlandırılır. Teknoloji kullanımında çok seçici olmalarına karşın çevre kirliliğini önlemek adına ileri ekoteknolojiyi kullanırlar. Buna karşın, *Kadınlar Ülkesi*'nde teknolojiye hiçbir şekilde yer verilmemiştir. Çünkü Kadınlar Ülkesi'nde teknoloji bulunmamaktadır. Fakat buna rağmen kadınlar kendi oluşturdukları sürdürülebilir ekolojik sistem ile çevre kirliliğinin önüne geçmeyi başarmışlardır.

SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı Ernest Callenbach'ın *Ekotopya* ve Charlotte Perkins Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* ekolojik ütopyaların karşılaştırmalı olarak derin ekolojinin ilkeleri doğrultusunda detaylı bir inceleme sunmaktır. Her iki ekolojik ütopya dönemlerinin öncül eserleridir. Callenbach ekolojik ütopyasını ekoeleştirel kuramın etkisi altında kaleme alsa da derin ekolojinin tüm ilkeleri eserde yer almaktadır. Arne Naess tarafından geliştirilen kuramın ilkeleri Callenbach'ın *Ekotopya*'sında adeta vücut bulmuştur. *Kadınlar Ülkesi* ise ekofeminist düşüncenin temel taşlarını oluşturur. Bu sebeple, çoğunlukla ekofeminist açıdan ele alınan eser derin ekoloji kuramından uzun seneler önce yazılmasına rağmen kuramın ilkelerine eserde rastlanır.

Çalışmada incelenen eserlerin ekolojik ütopya olması nedeniyle öncelikle ütopyanın tarihi, gelişimi ve özellikleri ile ekolojik ütopyalar hakkında ön bilgi sunulmak istenilmiştir. Aynı doğrultuda devam eden ikinci bölümde ekoeleştirel kuram, türleri olan ekofeminizm kuramları ile ilgili ise çalışmanın odağını oluşturan derin ekoloji arasında ilişki kurarak benzerlikler ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Thomas More'un 1516 yılındaki *Utopia* eseri literatüre ütopya жанrını kazandırmıştır. More, iki Yunanca kelimeyi iyi yer anlamına gelen “eutopos” ile hiçbir yer anlamına gelen “outopas” kelimelerini birleştirerek “ütopya” kelimesini oluşturmuştur. Bundan dolayı, “ütopya” kelimesi neolojizm yöntemiyle oluşturulmuş bir kelimedir. Ütopyaların Antik çağlardan günümüze kadar devamını sağlayan altı temel unsur bulunmaktadır: Altın Çağ, Cennet, Cockayne Diyarı, Arcadia, İdeal kent, Binyıl inancıdır.

Altın çağ toplumların mutluluk, bolluk ve huzur içinde doğa ile uyum içinde olduğu dönemdir. Bu dönemde insanoğlunun az ve sınırlı ihtiyaçları olmasına rağmen doğa ihtiyaçları bol bol karşılar. Baskının, savaşın, huzursuzların olmadığı, bireylerin özgür ve eşit olduğu dönemde mutlu toplumlardan bahsedilir. Cennet unsuru ise Altın Çağ ile birleşmiştir. Hz. Âdem ve Hz. Hava'nın yasaklı meyveyi yemelerine üzerine Cennetten kovulmalarından sonra Cennet Bahçesinin fiziksel dünyada olduğu

düşüncesidir. Özellikle coğrafi keşiflerle birlikte kaybedilen Cennet Bahçesinin tekrardan bulunulacağı inancıdır. Cockayne Diyarı temasında insanların çalışmadan bolluk, mutluluk içinde yaşadığı, her şeyin insanların hizmetine sunulduğu bir yer olarak tasvir edilmektedir. Arcadia'nın temel odak noktası doğadır. Diğer temaların aksine, Arcadia'da çalışan insanlar vardır. Çalışma faaliyetleri doğa ile uyum içerisinde olduğundan ekolojik özellikleriyle diğer temalardan ayrılır. İdeal Kent inancına göre, ideal toplumsal düzen sadece kusursuz ideal kentlerde mümkün olmaktadır. Bu sebeple, ütopyalarda kentler kusursuz fiziki mekânlar ile eş anlama gelmektedir. Binyıl İnancı, zor zamanlar yaşayan insanoğlunun bir kurtarıcının yeni bir dünya düzeni kurmasıdır. Kurtarıcı tarafından kurulacak bu yeni düzende insanlar barış ve refah içinde yaşayacak ve iyilerin her zaman kazanacaktır. Belirtilen unsurlar ile birlikte Rönesans ve Reform hareketleriyle, Coğrafi keşifler de ütopyaların geçerliliğinin korunmasına ve gelişmesine yardımcı olmuştur.

Antik Çağlardan günümüze kadar geçerliliğini koruyan ütopyalar özellikle 1. ve 2. Dünya Savaşlarının oluşturduğu korku, endişe, mutsuzluk ve karamsarlık 20. yüzyıl ütopyalarında farklılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Tüm dünyayı saran olumsuz atmosferden dolayı ütopya eserlerin sayısında ciddi azalmalar olurken yeni bir janr karşı-ütopya olarak tanımlanan distopyalar ön plana çıkmaya başlamıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren feminizm ve ekoloji hareketlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte dönemin ütopyalarında feminizmin ve ekolojik düşüncesinin etkileri yansımıştır. Düşüşe geçen ütopya eserlerinin sayıları tekrardan artmaya başlamıştır. Feminist ütopyalarda ataerkil düzenin sona erdiği kadınların ve erkeklerin her alanda eşit olduğu yeni sosyal düzenlerin oluşturulduğu ütopyalar kaleme alınmıştır.

Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi* hem feminist ütopyanın hem de feminist ekolojik ütopyanın ilk örneklerindendir. 1915 yılında *The Forerunner* dergisinde tefrikalar halinde yayınlanan *Kadınlar Ülkesi* hem feminist bilimkurgunun gelişmesi hem de çevre tahribi karşısında çevre bilincinin artmasıyla 1979 yılında tekrar keşfedilerek kitap olarak ilk kez basılmıştır. Bununla birlikte ekoeleştirel kuramın ortaya çıkmasından yaklaşık altmış sene önce yazılmasına rağmen eserde ekoeleştirel kuramın temelleri atıldığı görülmektedir. Bu sebeple, Gilman'ın feminist ekolojik

ütopyası hem öncül hem de döneminin ötesinde var olabilen eser olması sebebiyle literatürde önemli bir yere sahiptir. Ekofeminizm ve derin ekoloji kuramlarının ortaya çıkmasından önce yazılan eser ekofeminizmin ilkelerinin temellerinin atılmasında öncü eser olmuştur. Bunun beraberinde derin ekoloji ilkelerini de barındırması ilgi çekicidir.

20. yüzyılın son çeyreğinde tüm dünyada yükselişe geçen nüfus artışı, beraberinde getirdiği doğa tahribatı, çevre kirliliği, doğal yaşam alanlarının ve kaynaklarının azalması gibi küresel sorunlar ise ekoloji biliminin önemini ortaya gözler önüne sermiştir.

20. yüzyılın sonralarına doğru ütopyalara ve ekoloji bilimine artan ilgi edebiyat alanında ekolojik ütopya türünün oluşmasına neden olmuştur. Dönemin önemli ekolojik aktivistlerinden olan Ernest Callenbach ütopyalara ekolojik bir boyut kazandırarak ekolojik ütopya türünün ilk örneğini *Ekotopya* eseri ile vermiştir. Bu sebepten Callenbach'ın *Ekotopya* eseri ise literatürde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Callenbach ilk defa “ekoloji” ve “ütopya” (ekoloji + ütopya = ekotopya) kavramlarının birleştirilerek literatüre “ekotopya” kavramını oluşturarak literatüre yeni bir kavram ve janr kazandırmıştır. Aynı zamanda eserde doğal hayat ile uyumlu yaşayan Ekotopyalıların ekolojik yaşam tarzını oluşturmadaki kriterleri “ekotopya kriterleri” olarak da bilinmektedir. Callenbach 1975 yılında kaleme aldığı eser ile özellikle çevre kirliliğinin artarak hem insanları hem de diğer canlı türlerini tehdit etmeye başladığında çevre bilincine dikkat çekmeyi başarmıştır. Kitabın yazıldığı dönemde ortaya çıkan ekoeleştirel ve özellikle derin ekolojinin neredeyse tüm ilkelerin izlerine rastlanmaktadır.

Öncelikle birçok klasik ütopya olmayan hayali bir yer mekân olarak tercih etse de hem Gilman hem de Callenbach ekolojik ütopyaların gerçek fiziksel mekanlar üzerine inşa etmişlerdir. Bu sebeple, *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya* klasik ütopya türlerinden ayrılır. Ekotopya yirmi yıl önce Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Ekotopya ülkesinin başkenti San Francisco'da geçer. Gilman da Amerika'nın dağlık alanlarının birinde sınırları sık ormanlarla kaplı, iç tarafları geniş düzlükler, çayırlarla kaplı yüzölçümü Hollanda'yı geçmeyen bir bölgeyi fiziki mekân olarak kullanır. Callenbach'ın aksine Gilman'ın hikâyesinin geçtiği yerin adını

net olarak belirtmemesi hikâyenin olay örgüsü ile bağlantılıdır. Kadınlar Ülkesi'nin ilk ve tek ziyaretçileri Terry, Jeff ve Vyndyck bir sene ülkede kaldıktan sonra Terry ve Vyndyck ülkelerine dönmeye karar verirler. Bir senelik süre zarfında erkeklerin kendi ülkeleri hakkında her türlü bilgiler kadınlar tarafından dikkatli ve özenli biçimde kayıt altına alınmıştır. Vyndyck ile beraber ülkesine gitme kararı alan Ellador tekrar kendi ülkesine dönmeye kadar erkeklerden Kadınlar Ülkesi'nin yerini hiç kimseye söylemeyeceklerine dair yemin etmeleri şartıyla ülkeden ayrılırlar. Kadınlar Ülkesi, dış dünyadaki devam eden olumsuz durumlardan dolayı dış dünya ile bağlantı kuramamaya ve yerlerinin açıklanmamasına karar verirler. Belirtilen sebeplerden dolayı Kadınlar Ülkesi'nin nerede olduğu tam olarak açıklanmasa da hikaye Amerika'nın dağlık alanlarından birinde geçmektedir. Hem Gilman hem de Callenbach ekolojik ütopya eserlerinde gerçek mekanları tercih etmişlerdir. Her iki yazarın bu tercihi diğer klasik ütopyalardan ayrılır. Yazarların bu seçimleri ile okuyucularına kaleme aldıkları eserlerin gerçek dünyada bir karşılık bulabileceğini, sundukları ekolojik alternatiflerin uygulanabileceği olarak yorumlanabilir.

Ekolojik ütopyalarda aşırı tüketim alışkanlıklarını reddeden, sınıfsal ve cinsiyetçilik ayrımlarının olmadığı her bir bireyin mutlu, huzurlu, üretken ve en önemlisi çevre bilinci gelişmiş doğaya duyarlı toplumların ekolojik yaşamları aktarılır. Ekolojik ütopyaların en birincil unsuru insan ve doğa arasındaki hassas dengenin korunarak doğal yaşam alanlarına zarar vermeden sürdürülebilir bir yaşam tarzı benimsemiş toplumlardır. Bu özelliklerin tamamı hem *Ekotopya* hem de *Kadınlar Ülkesi*'nde bulunmaktadır.

Callenbach'ın ekolojik ütopyası başkenti San Francisco olan Ekotopya isimli ülkede geçmektedir. Ekotopya halkı Amerika Birleşik Devletleri'nde ayrılıp bağımsızlıkları ilan ettiklerinde yaptıkları ilk şey “eski aşırı tüketim alışkanlıklarını” geride bırakmıştır. Ekotopyalılar her bireyin eşit, eşit haklara ve özgürlüklere sahip olan üretken, huzurlu, mutlu çevre bilinci gelişmiş bir topluluktur. Tüketim alışkanlıklarını tamamen değiştiren Ekotopyalılar, doğa ile insanoğlu arasındaki hassas dengenin korunması, doğanın zarar görmemesi adına ekolojik bir yaşam tarzı benimsemişlerdir. Böylelikle doğaya duyarlı sürdürülebilir bir yaşam döngüsü ağını kurmuşlardır.

Gilman'ın ekolojik ütopyası kitap ile aynı isme sahip olan Kadınlar Ülkesi isimli ülkede geçmektedir. Kadınlar Ülkesi kurulmadan önce ülkede kralların yönettiği, sınıf ve cinsiyetçi ayrımlarının olduğu ataerkil düzen bulunmaktadır. Ülkede yaşanan savaşlar ve doğal afetler sonucunda erkek köleler dışındaki erkeklerin çok ölmüştür. Savaş ve doğal afetlerden sağ çıkmayı başaran erkekler ise köleler tarafından katledilmiştir. Köleler daha sonra erkek çocukları ve yaşlı kadınları da öldürerek ülkeyi ele geçirmeyi amaçlamışlardır. Fakat bu durumu kabul etmek istemeyen kadınlar birlik olup köleleri öldürüp ülkelerini geri almışlardır. Böylelikle ülkede hiç erkek kalmamıştır. Kadınlar erkeklerin bulunmadığı doğa ile uyum içerisinde gelişmiş bir ülke inşa etmişlerdir. Sınıf ayrımı olmaksızın her kadının eşit hak ve özgürlüklere sahip, kendilerini her alanda geliştirmeyi başarmış, üretken, mutlu, huzurlu, doğa ile birlikte uyum içinde yaşayan kadınlardan oluşan bir ülkedir. Ekotopya'da olduğu gibi Kadınlar Ülkesi de sürdürülebilir yaşam döngüsü üzerine kuruludur. Her iki eserde de doğaya duyarlı sürdürülebilir bir yaşam döngüsü oluşturmak için kurulan ekolojik düzen derin ekolojinin savunduğu ilkeler ile örtüşmektedir.

Derin ekolojinin en birincil ilkesi insan-merkezli yaklaşımın reddedilip doğa merkezli bir yaklaşım benimsenmesidir. Atılacak her adım, alınacak her karar doğa merkezli olmalıdır. Bu doğrultuda derin ekoloji insanların doğaya zarar vermeden uyumlu bir yaşam birlikteliğini savunur. Ekolojik toplumların oluşması için bazı ilkelere ihtiyaç vardır. Ekolojik toplumlarda doğadaki tüm canlı, cansız türlerinin içsel değerlere sahip olmasıdır. Bu nedenle insan dışındaki türler insanlığa hizmetleri doğrultusunda değer görmezler, onların ekosistemde kendine özgü yerleri ve değerleri bulunur. İnsanoğlunun yaşamsal gereksinimlerini karşılaması dışında doğadaki türlerin çeşitliliğini ve zenginliğini bozma, yok etme hakkı bulunmamaktadır. Aksine insanoğlu bu çeşitliliği ve zenginliği koruması gerekir. İnsanoğlunun doğaya müdahalesi ve verdiği tahribatın artmasıyla alınacak politik değişiklikler doğrultusunda bu müdahalenin azaltılması gerekir. Hayata geçirilecek politik değişiklikler sonucunda insanoğlunun doğaya olan müdahalesi azalır. Alınacak politik değişiklikler doğal enerji kaynaklarının kullanımı, geri dönüşümün artırılması yönünde olabilir. Kullanılan teknolojinin doğaya zarar vermeyen çevre dostu yeşil teknoloji olması ve çevre kirliliğini azaltması yönünde kullanılmalıdır. Aynı zamanda çevre kirliliğine

neden olacak her unsurun ortadan kaldırılıp çevre kirliliğinin oluşmadan engellenmesi gerekir.

Hem Ekotopya’da hem de Kadınlar Ülkesi’nde doğadaki tüm türlere sahip olduğu içsel değerlerden dolayı saygı duyarlar. Ekosistemde var olan her bir türün doğal yaşam dengesinde ayrı bir yeri ve özelliği bulunmaktadır, bu nedenle var oldukları için saygı duyulması gereklidir. Her iki eserde de ormanlara duyulan saygı ve gösterilen özen üst seviyededir. Kadınlar Ülkesi’ndeki ormanlar özenli bir biçimde bakımları yapılmaktadır, ülkedeki ormanlar adeta botanik bahçe gibidir. Ülkede meyve vermemesine rağmen güzelliğinden dolayı bir ağaç dokuz yüz senedir özenle bakılmaktadır. Ekotopya’da ise ormanlara canlıymış gibi çok özenli ve titiz davranırlar. Her iki eserde ormanların hem insanlara hem de doğal yaşam türlerine ev sahipliği yaptığından ve ormanlarda kalıcı bir denge oluşturmak adına çok özenli davranmaktadırlar. Ormanların insanlara sağladığı yaşam kaynaklarından dolayı hem Ekotopya halkı hem de Kadınlar Ülkesi’nin kadınları minnettardır. Minnettarlıklarını ormana karşı durdukları derin saygı ile gösterirler.

Her iki toplumun enerji, yiyecek ve barınma gibi yaşamsal ihtiyaçlarının tamamı doğanın onlara sunduklarıyla karşılanır. Enerji ihtiyaçları toprak ısısı, su, güneş, rüzgâr gibi doğal kaynaklardan üretilerek doğaya zarar vermeyen, çevre kirliliği oluşturmayan “temiz” enerji ile elde edilir. Yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için her iki toplumda tarım alanındaki gelişmeler sayesinde verimlilik ve sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Bununla birlikte, her iki toplumda yiyecek atıkları ve artıkları tekrardan organik gübre olarak değerlendirilerek toprağa geri kazandırılırlar. Topraktan geleni doğaya zarar vermeyecek biçimde tekrardan toprağa kazandırılırlar.

Her iki ülkenin tarihinde nüfusun çok yüksek sayılara ulaşarak ülkelerin sınırlı toprak parçalarında ve doğal kaynaklarında herkese yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamayacak bir dönem olmuştur. Bu dönemlerde her iki ülkede nüfusun öncelikle azaltılarak denge altına alınması ve sonraki aşamada nüfusun sabitlenmesi için uzun süren çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonuncunda Ekotopya’da üç aşamalı bir programda nüfus artışı istenilen oranda kontrol altına alınmıştır: Doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgilendirilme ve kürtajın serbest bırakılması, âdemi merkezîyetçilik, bekle gör aşamasıdır. Kadınlar Ülkesi’nde ise durum daha farklıdır.

Hiç erkek olmadan partenogenez yöntemiyle oluşturulan kadınlar ırkı hamilelik öncesindeki yaşanan aşırı duygu durumunu kendilerini fiziksel ve zihinsel olarak başka işler ile meşgul ederek hamileliğin gerçekleşmemesini sağlamışlardır. Kadınlar kendi duygularını kontrol altına alarak ülkenin nüfusunu da kontrol altına almışlardır.

Politik değişiklikler ışığında her iki ekolojik toplumda her alanda yapılan tüm değişiklikler çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlenmiştir. Her iki toplum daha önceki dönemde var olan çevreye zarar veren tüm uygulamaları geri de bırakıp doğal yaşam alanlarına zarar vermeyen aynı zamanda sürdürülebilir bir yaşam tarzı oluşturmuşlardır.

Çevre kirliliğini oluşmadan engellenmesi için her iki toplumda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ekotopya'da hava ve gürültü kirliliğine yol açan fosil yakıtlı araçların ve uçakların kullanımı yasaklanmıştır. Ülke genelindeki ulaşım ağı uzak mesafeler için akülü ya da doğal kaynaklardan üretilen elektrikli araçlar ile sağlanmaktadır. Kısa mesafede Ekotopyalılar çoğunlukla yürümeyi tercih ederler. Aynı zamanda Ekotopya hükümeti tarafından ülke içerisinde ücretsiz olan bisiklet kullanımı yaygındır. Alınan bu önlemler çerçevesinde ülkede hava ve gürültü kirliliğine rastlanmamaktadır. Kadınlar Ülkesi'nde ise ulaşımında herhangi bir teknik araç kullanılmadığı için çevre kirliliği de olmamaktadır. Aynı zamanda her iki toplumda topraktan geleni tekrardan toprağa kazandırmak adına geri dönüşüm uygulamaları dikkat çekicidir.

Derin ekolojistlerin çevre dostu teknoloji olarak adlandırıldıkları yeşil teknoloji kullanımı sadece Ekotopya'da bulunmaktadır. Ekotopyalılar da teknoloji kullanımında çok titiz ve seçicidirler. Yeşil teknolojiyi oldukça kısıtlı alanlarda kullanmayı tercih ederler. Çevre kirliliğine neden olmadan enerji üretiminde, tarım alanında gıda ve kanalizasyon atıklarının geri dönüşüm sürecinde yeşil teknolojiden yardım alırlar. Kadınlar Ülkesi kendi her alanda geliştirmiş bir ülke olsa da ülkede herhangi bir tür teknolojiye yer yoktur. Derin ekoloji perspektifinden teknoloji kullanımı iki eser arasındaki tek farklı noktadır.

Belirtilen özellikler göz önünde bulundurulduğunda her iki eser farklı kuramların, *Kadınlar Ülkesi* ekofeminist, *Ekotopya* ekoeleştirel, ışığında kaleme alınıp değerlendirilse de derin ekolojinin neredeyse tüm özellikleri her iki eserde bulunmaktadır.

Her iki yazar insanoğlunun doğa ve doğadaki diğer canlı ve cansız türlere saygı duyarak onlarla birlikte uyum içinde yaşayabileceğinin mümkün olabileceğini ekolojik alternatif çözüm yolları sunarlar.

Doğal yaşamının dengesini bozan tek canlının insanoğlu olduğu, fakat aynı zamanda bozulan dengeyi yine sadece insanoğlunun düzeltebileceği aktarır. Bu doğrultuda, eserlerin çevre bilincini arttırması hedeflenmektedir. Hem Callenbach hem de Gilman ekolojik ütopyalarında doğa ve insanın ayrıl(a)maz bir bütün olduğunu vurgularlar. Bu bütünlük doğadaki hassas dengenin korunması açısından önem arz etmektedir. Her iki yazar da doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların kendilerine ait içsel değerlere sahip olduklarını ve her bir varlığın yaşam ağı içerisinde özel ve önemli bir yere sahip olduklarını belirtip derin ekolojinin temel ilkelerinden biri olan doğadaki çeşitliliğe ve zenginliğe vurgu yaparlar. Bununla birlikte her iki toplumda atılacak her adım ilk önce doğal yaşamdaki denge göz önünde bulundurularak hayata geçirilir.

İki eserde derin ekolojinin neredeyse tüm ilkelerinin yansıması bulunmakta birlikte iki eser arasındaki diğer benzerlikler de ilgi çekicidir. İlk göz çarpan ortak nokta eser isimleriyle eserlerin geçtiği yerlerin aynı olmasıdır. Gilman'ın kaleme aldığı *Kadınlar Ülkesi* eserinin Kadınlar Ülkesi isimli ülkede ve Callenbach'ın ekolojik ütopyası olan *Ekotopya*'nın Ekotopya isimli ülkede geçmesidir. Her iki ülkenin diğer ülkelerle dış bağlantısı olmayan izole ülkeler olması eserlerin bir diğer ortak noktasıdır. Ataerkil sosyal yapının reddiyle anaerkil sosyal yapının her iki eser de bulunması bir diğer dikkat çeken ortak özelliktir. Kadınlar Ülkesi'nin ve Ekotopya'nın kuruldukları günden beri ilk ziyaretçilerinin Amerikan toplumundan olmaları ve Batı kültüründe baskın düalist düşünceler sahip olmaları bir diğer dikkat çekici unsurdur. Bununla birlikte, önyargılarla gelen ziyaretçilerin ziyaretleri sonunda önyargılarının tamamıyla yok olup orada kalmak istemeleri de ortak noktalardan bir diğeridir. Sürdürülebilir hayata önem veren iki ülkede gelecek nesilleri temsil eden çocuklar ülkenin en değerli varlıklarıdır. Her iki ekolojik toplumda insanmerkezli bir

yaşam değil doğamerkezli bir yaşam tarzı benimsenmiştir. Antik Yunan'da tüm canlı varlıkları içine alan *zoe* ve kamusal ve siyasal hayatı içine alan *bios* kavramları bulunmaktadır. İtalyan düşünür Giorgio Agamben bu iki kavramın arasındaki ayrımın ortadan kalktığını ve *zoe*'nin *bios*'a dönüştüğünü savunur. Fakat bu durum eserlerde tam tersi olmuştur. *Kadınlar Ülkesi* ve *Ekotopya*'da doğayı merkeze alan hayatlarında *bios*'un *zoe*'ye dönüşmesi de bir diğer ilgi çeken ortak noktadır.

İki eser arasında az da olsa farklılıklar da bulunmaktadır. En belirgin farklılık yazarların anlatım tarzlarıdır. *Kadınlar Ülkesi* daha örtük bir anlatım tarzına sahipken *Ekotopya* oldukça açık, detaylı bir anlatım tarzına sahiptir. *Kadınlar Ülkesi*'nde ekolojik sürdürülebilirliğin oluşması için yapılan düzenlemeler, işlemler, süreçler ile ilgili bilgi net, detaylı verilmezken *Ekotopya*'nın ekolojik bir toplum olma sürecindeki tüm aşamalar oldukça detaylı bir biçimde aktarılmıştır.

Bunun dışında, iki eser arasındaki diğer farklılık annelik olgu ile ilgilidir. Sadece kadınlar tarafından kurulan ülkede ülkenin geleceği ve devamlılığını sağlayan çocuklardan dolayı annelik en kutsal görev haline gelmiştir. Fakat *Ekotopya*'da annelik *Kadınlar Ülkesi*'nde olduğu kadar yüceltilmemiştir.

Eserler arasındaki ortak özellikler ve farklılıklar göz önüne alındığında eserler arasındaki ortak noktalar oldukça fazladır. Callenbach'ın *Ekotopya* eserinde William Morris'in 1890 yılında kaleme aldığı *Hiçbir Yerden Haberler* eserinden esinlendiği belirtilse de belirtilen ortak noktalar göz önünde bulundurulduğunda Gilman'ın *Kadınlar Ülkesi*'nin izlerin de bulunması dikkat çekicidir. Bundan dolayı karşılaştırmalı edebiyat incelemelerinde olduğu gibi Callenbach'ın Gilman'dan doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği açıktır.

Sonuç olarak, ekolojik ütopya eserleri ile Gilman ve Callenbach edebiyat ve çevre ilişkisini ön plana çıkararak ekosistemdeki her bir varlığının birbirine bağlı olduğunu vurgularlar. Çünkü doğada yaşamını sürdüren her tür varlığını diğer türlerin varlığına borçludur. Ekoeleştirilenlerin savunduğu gibi, Gilman ve Callenbach üstlerine düşen görevleri yerine getirerek eserleri aracılığı ile okuyucularında çevresel farkındalık yaratmaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

- Agamben, Giorgio: **Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat**, Çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı, 2020.
- Arak, Hüseyin: **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi: Komparatistin El Kitabı**, Ankara, Hacettepe, 2012.
- Atalay, İrfan: **Karşılaştırmalı Edebiyat**, İstanbul, Hiperyayın, 2019.
- Aytaç, Gürsel: **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, İstanbul, SAY, 2013.
- Berman, Tzaporah: “The Rape of Mother Nature? Women in the Language of Environmental Discourse”, **The Trumpeter Journal of Ecosophy**, Vol. 11, No. 4, Fall, 1994, s. 173-178.
- Bezel, Nail: **Yeryüzü Cennetleri Kurmak: Ütopyalar**, İstanbul, Güldiken Yayınları, 2000.
- Birkeland, Janis: “Ecofeminism: Linking Theory and Practice”, **Ecofeminism: Women, Animals, Nature** ed. Greta Gaard, Philadelphia, Temple University Press, 1993, s. 13-59.
- Buell, Lawrence: **The Future of Environmental Criticism**, USA, Blackwell Publishing, 2005.

- Bookchin, Murray: **Ekolojik Bir Topluma Doğru**, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Sümer Yayıncılık, 2017.
- Callenbach, Ernest: **Ekotopya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora, 2010.
-: **Ekoloji Cep Rehberi**, Çev. Egemen Osman, İstanbul, Sinek Sekiz, 2011.
- Carson, Rachel: **Sessiz Bahar**, Çev. Çağatay Güler, Ankara, Palme Yayınevi, 2021.
- Claeys, Gregory: **Ütopya Edebiyatı**, Çev. Zeynep Demirsü, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Çoban, Aykut: **Çevre Politikası: Ekolojik Sorunlar ve Kuram**, Ankara, İmge Kitabevi, 2020.
- De Geus, Marius: “Ecotopia, Sustainability, and Vision” **Organization & Environment**, vol. 15, no. 2, 2002, s. 187-201.
- Diamond, Irene, Gloria Feman Orenstein: **Reweaving the World: The Emergence of Ecofeminism**, United States of America, Sierra Club Books, 1990.
- Dindar, Gülşah: “Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoeleştiri: Bir Garip Şair Orhan Veli”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, ed. Serpil Oppermann, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 59-92.

- Donovan, Josephine: **Feminist Teori**, Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, İstanbul, İletişim, 2020.
- Erol, Arzu M., Kemal Görmez: “Başka Bir Dünya: Ekotopya!”, **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:4, 2018, s: 491-505.
- Flander, Susan L., J. Baird Callicott: **The Mother River of God and Other Essays by Aldo Leopold**, London, The University of Wisconsin Press, 1991.
- Fox, Warwick: “The Deep Ecology – Ecofeminism Debate and Its Parallels”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 266-289.
- Gaard, Greta: **Ecofeminism: Women, Animals, Nature**, Philadelphia, Temple University Press, 1993.
-: “Living Interconnections with Animals and Nature”, **Ecofeminism: Women, Animals, Nature**, ed. Greta Gaard, Philadelphia, Temple University Press, 1993, s. 1-12.
- Garrard, Greg: **Ekoeleştirir: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar**, Çev. Ertuğrul Genç, İstanbul, Kolektif Kitap, 2016.
- Gilman, Charlotte Perkins: **Kadınlar Ülkesi**, Çev. Sevdâ Deniz Karalı, İstanbul, İthaki, 2020.

-: **Kadınlar Ülkesi**, çev. Seher Özbay, İstanbul, Otonom Edebiyat, 2019.
-: **Bizim Ülkemiz: Kadınlar Ülkesi’nden Sonra**, Çev. Aylin Onacak, İstanbul, Otonom Edebiyat, 2014.
- Glottfelty, Cheryll, Harold Fromm: **The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology**, Athens, Georgia University Press, 1996.
- Güney, Emrullah vd: **Çevrebilim (Ekoloji) Sözlüğü**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2016.
- Jameson, Fredric: **Ütopya Denen Arzu**, Çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul, Metis Eleştiri, 2017.
- Keleş, Ruşen: **100 Soruda Çevre: Çevre Sorunları ve Çevre Politikası**, İzmir, Yakın, 2019.
- King, Ynestra: “The Ecology of Feminism and the Feminism of Ecology”, **Healing the Wounds: The Promise of Ecofeminism**, ed. Judith Plant, Philadelphia, New Society Publishers, 1989, 18-28.
- Kumar, Krishan: **Ütopyacılık**, Çev. Ali Somel, Ankara, İmge Kitabevi, 2005.
-: **Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya**, Çev. Ali Galip, İstanbul, Kalkedon, 2006.
- Kurtyılmaz, Deniz: **Ütopya Karşı-Ütopya ve Modernite**, İstanbul, Dün Bugün Yarın, 2020.

- Kümbet, Pelin: “Ekofeminizm: Kadın, Kimlik ve Doğa”, **Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat**, ed. Serpil Oppermann, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 171-206.
- Leopold, Aldo: “A Biotic View of Land”, **The Mother River of God and Other Essays by Aldo Leopold**, ed. Susan L. Flander, J. Baird Callicott, London, The University of Wisconsin Press, 1991, s. 268-273.
-: **Bir Kum Yöresi Almanığı ve Oradan Buradan Eksizler**, Çev. Ufuk Özdağ, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Lohmann, Roger: “Fiction in Fact: Ernest Callenbach’s Ecotopia and the Creation of a Green Culture with Anthropological Ingredients: Fiction in Fact”, **Anthropology & Humanism**, December, 2018, s. 178-195.
- Lutt, Ralph: “Chemical Fallout: Rachel Carson’s *Silent Spring*, Radioactive Fallout, and the Environmental Movement”, **Environmental Review**, Vol. 9, No. 3, Autumn, 1985, s. 210-225.
- Marshall, Gordon: **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

Mathisen, Werner Christie: “The Underestimation of Politics in Green Utopias: The Description of Politics in Huxley’s Island, Le Guin’s The Dispossessed, and Callenbach’s Ecotopia” **Utopian Studies**, Vol.12, No. 1, 2001, s. 56-78.

Mellor, Mary: **Sınırları Yıkarak: Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı, 1993.

Merchant, Carolyn: **The Death of Nature: Women, Ecology and Scientific Revolution**, New York, Harper & Row 1983.

Naess, Arne: “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 64-84.

.....: “Politics and the Ecological Crisis”, **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, ed. George Sessions, Boston & London, Shambhala, 1995, s. 445-453.

.....: **Ecology, Community, Lifestyle**, ed. David Rothenberg, United Kingdom, Cambridge University Press, 2003.

Oelschlaeger, Max: **The Idea of Wilderness: From Prehistory to the Age of Ecology**, New Haven and London, Yale University Press, 1991.

- Oppermann, Serpil: **Ekoeleştiri: evre ve Edebiyat**, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012.
-: “Ekoeleştiri: evre ve Edebiyat alışmalarının Dünü ve Bugünü”, **Ekoeleştiri: evre ve Edebiyat**, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2012, s. 9- 58.
- Ortner, Sherry Beth: “Is Female to Male as Nature Is to Culture?”, **Women, Culture, and Society**, ed. M. Z. Rosaldo, L. Lamphere, California, Stanford University Press, 1974, s. 68-87.
- Önder, Tuncay: **Ekoloji Toplum ve Siyaset**, Ankara, Odak, 2003.
- Özdağ, Ufuk: **Edebiyat ve Toprak Etiğı: Amerikan Doğı Yazınında Leopold’cu Düşünce**, Ankara, Ürün Yayınları, 2017.
- Öztürk, Faruk: **Ütopya ve Eğitim**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2006.
- Pepper, David: **Modern Environmentalism: An Introduction**, New York, Routledge, 1996.
- Plant, Judith: **Healing the Wounds: The Promise of Ecofeminism**, Philadelphia, New Society Publishers, 1989.
- Plumwood, Val: **Feminizm ve Doğaya Hükmetmek**, ev. Başar Ertür, İstanbul, Metis, 2020.

- Rueckert, William: “Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism”, **The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology**, ed. Cheryll Glotfelty and Harold Fromm, Athens, Georgia University Press, 1996, s. 105-123.
- Russell, Bertrand: **Batı Felsefesi Tarihi C.1**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Alfa Yayınları, 10. Baskı, 2021.
- Schroder, Julia vd: **Ekoloji Kitabı**, Çev. Ahmet Fethi Yıldırım, İstanbul, Alfa, 2021.
- Sessions, George: **Deep Ecology for the Twenty-First Century**, Boston & London, Shambhala, 1995.
- Shiva, Vandana, Maria Mies: **Ekofeminizm**, Çev. İlknur Urkun Kelso, İstanbul, Sinek Sekiz Yayınevi, 2021.
- Somay, Bülent: **The View From the Masthead: Journey Through Dystopia Towards an Open-Ended Utopia**, İstanbul, İstanbul Bilgi University Press, 2010.
- Stableford, Brian: “Ekoloji ve Distopya”, **Ütopya Edebiyatı**, ed. Gregory Claeys, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 359-390.
- Tamkoç, Günseli: “Derin Ekolojinin Genel Çizgileri”, **Birikim**, Sayı: 57-58, 1994, s. 87-91.

.....: “Ekofeminizmin Amaçları” **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, 1996, s. 77-84.

Tandaçgüneş, Nilnur: “Pazarlama İletişiminde Sürdürülebilir Tüketim Olgusuna Farklı Bir Bakış: Ernest Callenbach ve Ekotopya Yapıtı Üzerine Hermeneutik Okuma Çalışması”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 41, 2011, s. 103-124.

.....: **Ütopya: Antikçağ’dan Günümüze “Mutluluk Vaadi”**, İstanbul, Ayrıntı, 2013.

Taylor, Paul: “ ‘Sessiz Bahar’ Bir Çevre Hareketi Başlattı”, [2016], Çev: Murat Akhuy, **Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü**, <https://permacultureturkey.org/sessiz-bahar/>, E.T. 24.02.2022

Temelli, Arzu İbişi: “Ekotopya ve Çevre Bilinci”, **1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı**, İstanbul, İstanbul University Press, 2019, s. 135-142.

Vieira, Fatima: “Ütopya Kavramı”, **Ütopya Edebiyatı**, ed. Gregory Claeys, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 3-35.

Yalçinkaya, Ayhan: **Eğer’den Meğer’e Ütopya Karşısında Türk Romanı**, Ankara, Phoenix, 2004.

Yumuşak, Firdevs Canbaz: “Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği”, **Bilim Dergisi**, Sayı: 61, 2012, s. 47-70.

İnternet Kaynakları

(<https://www.britannica.com/topic/utopia>)

(<https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce-türkçe/utopia>)

ÖZGEÇMİŞ

İlkiz Saygılı lisans eğitimini 2005 yılında Beykent Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde tam burslu olarak tamamladı. A radical feminist/socialist feminist reading of women's social and economic oppression as reflected in the lives of the women characters in Timberlake Wertenbaker's *The Love of the Nightingale*, *New Anatomies* and *The Grace of Mary Traverse* - Timberlake Wertenbaker'ın *Bülbülün Aşkı*, *Yeni Anatomiler* ve *Mary Traverse'ün Fazileti* oyunlarındaki kadın karakterlerin hayatlarına yansıyan ekonomik ve sosyal baskının radikal ve sosyal feminist açısından incelenmesi isimli tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2005 yılından itibaren Beykent Üniversitesi'nde Meslek Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.